

Kielilainsäädännön soveltaminen

Koonti lausunnoista

Johdanto

Oikeusministeriön tehtävänä on seurata kielilain (423/2003) täytäntöönpanoa ja sen soveltamista sekä antaa suosituksia kansalliskieliä koskevaan lainsäädäntöön liittyvissä kysymyksissä. Oikeusministeriö huolehtii myös kielilainsäädännön soveltamisesta eduskunnalle vaalikausittain annettavan hallituksen kertomuksen valmistelusta. Seuraava kielikertomus kielilainsäädännön soveltamisesta annetaan eduskunnalle kevään 2017 aikana.

Oikeusministeriö julkaisi lausuntopyynnön kielellisistä oikeuksista ensimmäistä kertaa sähköisesti lausuntopalvelu.fi:ssä. Lausuntopyyntö oli auki 15.4 - 15.6.2016 välisenä aikana. Palvelun kautta lausuntopyyntö lähetettiin yhteensä 535 eri taholle, mm. ministeriöille, kunnille, viranomaisille, valtuutetuille ja muille valvontaelimille, sidosryhmille sekä yhdistyksille ja liitoille, jotka ovat keskeisiä niin kansalliskielten kuin muiden kieliryhmien kannalta. Lausuntopyyntö oli avoinna lausuntopalvelu.fi:ssä myös kaikille muille aiheesta kiinnostuneille. Lausuntopalvelu.fi:n kautta saatiin yhteensä 65 lausuntoa ja 13 lausuntoa lähetettiin sähköpostitse oikeusministeriöön. Lausuntopalvelu.fi:ssä julkaistussa lausuntopyynnössä oli eri tahoille kohdennettuja monivalinta- ja avoimia kysymyksiä. Sähköpostitse lähetetyistä lausunnoista kahdeksan lausuntoa oli vapaamuotoisia (yhteenvedon liitteenä).

Annetut lausunnot ovat osa seuraavan kielikertomuksen valmistelua. Lausuntopyynnössä oli erityisenä painopisteenä kielellisten oikeuksien toteutuminen sosiaali- ja terveyspalveluissa sekä miten muiden kieliryhmien tarpeet huomioidaan viranomaisten toiminnassa. Lisäksi lausuntopyynnössä tiedusteltiin eri kieliryhmiltä muutoksia, edistysaskelia sekä haasteita, joita kielellisten oikeuksien toteutumisessa on tapahtunut vuoden 2013 jälkeen, jolloin edellinen kielikertomus annettiin eduskunnalle.

Oheessa on kooste annetuista lausunnoista. Kooste seuraa lausuntopyynnön rakennetta ja toimijat on jaettu toimialojen ja osittain kieliryhmien mukaan. Lausunnoissa tuotiin esiin mm. seuraavia teemoja, huolenaiheita ja haasteita:

- viranomaistoiminta tiedonsaannin turvaamisessa, sähköiset järjestelmät eri kieliryhmien palveluissa, viranomaismateriaalien saatavuus
- kielellisten palvelujen saatavuus sosiaali- ja terveyspalveluissa
- monissa lausunnoissa tuotiin esiin huoli tulevasta maakunta- ja sote-uudistuksesta, erityisesti peräänkuulutettiin kielivaikutusten arvioinnin puutetta valmisteluvaiheessa ja huolena oli se, miten palvelut turvataan eri kieliryhmille jatkossa
- sosiaali- ja terveysalan sekä muiden viranomaisten henkilökunnan kielitaitoon liittyvät kysymykset nousivat esiin monesta eri näkökulmasta
- lainsäädännön toteutuminen käytännön tasolla niin kansalliskielten kuin saamen- ja viittomakielten osalta todettiin useissa lausunnoissa puutteelliseksi ja lainvalvonta riittämättömäksi
- viranomaisten ja yksittäisten henkilöiden asenteet eri kieliryhmiä kohtaan ja niiden vaikutukset eri kieliryhmien mahdollisuuksiin ja halukkuuteen käyttää omaa kieltään
- useat eri kieliryhmien edustajat peräänkuuluttivat lausunnoissaan tietoisuuden lisäämistä eri kieliryhmien tarpeista ja olemassa olevista oikeuksista
- lasten ja nuorten kielellisten oikeuksien huomioiminen eri kieliryhmissä nousi esiin myös monissa lausunnoissa

Inledning

Till justitieministeriets uppgifter hör att följa verkställigheten och tillämpningen av språklagen (423/2003) samt att ge rekommendationer i frågor som gäller lagstiftningen om nationalspråken. Justitieministeriet svarar också för beredningen av den berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen som ska lämnas till riksdagen varje valperiod. Följande berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen ska överlämnas till riksdagen under våren 2017.

Justitieministeriets begäran om utlåtande om förverkligandet av de språkliga rättigheterna publicerades nu för första gången elektroniskt via tjänsten utlåtande.fi. Tiden för att lämna in utlåtanden var 15.4–15.6.2016. Begäran skickades via tjänsten till totalt 535 olika instanser, bl.a. till ministerierna, kommunerna, ombudsmännen, olika myndigheter, tillsynsorgan och intressentgrupper samt föreningar och förbund som företräder nationalspråken och andra språkgrupper. Även andra intresserade hade möjlighet att lämna in utlåtande i tjänsten. Sammanlagt 65 utlåtanden lämnades in via utlåtande.fi och 13 utlåtanden skickades per e-post till justitieministeriet. I begäran om utlåtande som publicerades i tjänsten fanns också flervälsfrågor och öppna frågor som riktats speciellt till vissa remissinstanser. Av de utlåtanden som lämnades in per e-post var åtta fritt formulerade (dessa finns som bilaga till sammandraget).

Utlåtandena kommer att utnyttjas vid beredningen av språkberättelsen och syftet var att utreda i synnerhet på vilket sätt de språkliga rättigheterna förverkligas i social- och hälsovårdstjänsterna samt hur andra språkgruppers behov beaktas i myndigheternas verksamhet. Därtill frågades de olika språkgrupperna vilka ändringar som skett, vilka framsteg som gjorts och vilka problem som uppstått i förverkligandet av de språkliga rättigheterna efter att den föregående språkberättelsen lämnades till riksdagen 2013.

I bilagan finns ett sammandrag av utlåtandena. Sammandraget följer dispositionen i begäran om utlåtande och remissinstanserna har delats upp enligt bransch och delvis enligt språkgrupp. Följande teman, farhågor och problem lyftes fram i utlåtandena:

- myndigheternas åtgärder för att trygga tillgången till information, de elektroniska tjänsterna för olika språkgrupper, tillgången till myndigheternas material
- tillgången till social- och hälsovårdstjänster på olika språk
- i många utlåtanden lyfte man fram landskaps- och social- och hälsovårdsreformen och speciellt bristen på bedömning av de språkliga konsekvenserna i samband med beredningen av reformerna och oron för på vilket sätt tjänsterna för olika språkgrupper kommer att tryggas
- språkkunskaperna av personalen inom social- och hälsovården och hos andra myndigheter behandlades ur flera olika synpunkter
- i flera utlåtanden konstaterades att det finns brister i det praktiska genomförandet av lagstiftningen som gäller nationalspråken, samiska och teckenspråk samt att övervakningen av iakttagandet av lagstiftningen är otillräcklig
- myndigheternas och enskilda personers inställning till olika språkgrupper och på vilket sätt inställningarna påverkar olika språkgruppers möjligheter och benägenhet att använda sitt eget språk
- företrädare för flera olika språkgrupper efterlyste åtgärder för att öka kännedomen om enskilda språkgruppers behov och rättigheter

- i många utlåtanden framhävdes också behovet att beakta rättigheterna för barn och unga som hör till olika språkgrupper

Lausunnon antajat (yhteensä 78 lausuntoa):

Ministeriöt ja muut viranomaistoimijat (20 lausuntoa):

Hätäkeskuslaitos
Itä-Suomen aluehallintovirasto
Keski-Suomen ELY-keskus
Kotimaisten kielten keskus
Lapin ELY-keskus
Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto
Liikenne- ja viestintäministeriö
Opetus- ja kulttuuriministeriö
Pohjanmaan ELY-keskus/ NTM-centralen i Österbotten
Poliisihallitus
Puolustusministeriö
Saamelaiskäräjät
Sisäministeriö
Sosiaali- ja terveysministeriö
Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos
Työ- ja elinkeinoministeriö
Valtioneuvoston kanslia
Valtiovarainministeriö
Valvira
Ympäristöministeriö

Kunnat ja kaupungit (19 lausuntoa):

Espoon kaupunki
Kristinestads stad
Kronoby kommun
Malax kommun
Närpes stad
Helsingin kaupunki
Kaskisten kaupunki
Kuopion kaupunki
Korsholms kommun
Korsnäs kommun
Loviisan kaupunki
Paraisten kaupunki
Puolangan kunta
Raaseporin kaupunki
Tampereen kaupunki
Vaasan kaupunki
Vantaan kaupunki
Ålands landskapsregering

Sairaanhoitopiirit ja sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymät (6 lausuntoa)
Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä

Kårkulla samkommun
 Pirkanmaan sairaanhoitopiiri
 Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä
 Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä
 Vasa sjukvårdsdistrikt samkommun

Valtuutetut (3 lausunto):
 Lapsiasiavaltuutettu
 Tietosuojavaltuutetun toimisto
 Tasa-arvovaltuutettu

Liitot, yhdistykset ja muut toimijat (31 lausuntoa):

City-Sámit ry
 Karjalan Kielen Seura ry
 Kehitysvammaliitto/Selkokeskus
 Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto ry
 Kuurojen Liitto ry
 Lastensuojelun Keskusliitto
 Mielenterveyden keskusliitto ry
 Moniheli ry.
 Paliskuntain yhdistys
 Religionernas samarbete i Finland - RESA-forumet, Järjestön nimi on kaksikielinen: Uskontojen yhteistyö Suomessa - USKOT-foorumi ry / Religionernas samarbete i Finland - RESA-forumet rf
 SámiSoster ry
 SAMS - Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf
 SOSTE Suomen Sosiaali ja Terveys ry
 Suomalaisuuden Liitto
 Suomen Kuntaliitto ry
 Suomen Lukiolaisten Liitto
 Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry
 Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry.
 Suomen Venäjänkielisten Yhdistysten Liitto ry - FARO, Suomen venäjänkielisten järjestöjen edustus-, edunvalvonta- ja neuvotteluelin
 Suomen Virolaisten Liitto ry
 Svenska Finlands folkting
 Svenska pensionärsförbundet rf
 Sydkustens landskapsförbund r.f.
 Tuglas-seura
 Uudenmaan liitto
 Vanhustyön keskusliitto
 Varsinais-Suomen liitto
 Viittomakielten lautakunta, Kotus
 YLE
 Österbottens förbund/ Pohjanmaan liitto

I Ministeriöt ja muut viranomaiset

1.1 Suomen- ja ruotsinkielisillä tulisi olla yhdenvertainen mahdollisuus vaikuttaa esimerkiksi lainsäädäntöhankkeita koskevaan päätöksentekoon ja valmisteluun. Mitä ministeriönne säädösvalmisteluhankkeissa varmistetaan, että kansalaiset, kunnat sekä muut sidosryhmät saavat valmisteilla olevasta asiasta riittävästi tietoa omalla kielellään (suomi tai ruotsi), ja että tieto on mahdollisuuksien mukaan saatavilla samanaikaisesti sekä suomeksi että ruotsiksi?

Valtiovarainministeriö

Käännättämällä hallituksen esitysluonnokset ja lausuntopyynnöt sekä muistioita ja esittelymateriaaleja ruotsiksi. Pyrkimällä samanaikaisuuteen kieliversioiden julkaisemisessa. Pyrkimällä kaksikielisiin kuulemis- ja keskustelutilaisuuksiin, joissa puheenvuoroja pidetään molemmilla kielillä ja paikalla sekä suomea että ruotsia osaavia virkamiehiä vastaamassa kysymyksiin. Sisällyttämällä ruotsinkieliset tiivistelmät kaikkiin ministeriön julkaisuihin. Pitämällä ministeriön internet-sivut ajantasaisina sekä suomeksi että ruotsiksi.

Itä-Suomen aluehallintoviranomainen

Maistraatit toimivat koko Suomen alueella. Maistraatit ovat kaksikielisiä viranomaisia, jossa enemmistön kielenä on kuitenkin suomi.

Keski-Suomen ELY-keskus

Keski-Suomen ELY-keskus toimii pääosin yksikielisellä alueella. Keski-Suomen ELY-keskus hoitaa Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) ja Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoitusprosesseja kaksikielisellä RR-alueella. RR-alue kattaa Varsinais-Suomen, Satakunnan, Pirkanmaan, Etelä-Pohjanmaa, Pohjanmaa ja Keski-Pohjanmaan sekä Keski-Suomen maakunnat. Keski-Suomen ELY-keskuksella on vastuu järjestää ruotsinkielinen palvelu RR-ELYn alueella. Ruotsinkielisiä asiakkaita on ennen muuta Pohjanmaalla, mutta jonkin verran myös Varsinais-Suomessa ja Keski-Pohjanmaalla. ELYllä on ruotsinkielistä henkilöstöä Pohjanmaalla (4 asiantuntijaa) sekä Keski-Pohjanmaalla (1 asiantuntija). Kaikki ruotsinkieliset asiakkuudet ohjataan näille henkilöille. Maksatusyksikössä on tällä hetkellä kaksi ruotsinkielistä maksajaa Turussa (normaalitilanteessa myös Vaasassa). He hoitavat ruotsinkielisten hankkeiden maksatukset, paikan päällä varmennukset, ohjauksen ja neuvonnan. Yksi henkilö vastaa ruotsinkielisten maksatuspalvelujen koordinoinnista ja huolehtii mm. maksatusta koskevan materiaalin kääntämisestä. Hakuohjeet, yritystukien linjaukset yms. aineistot tuotetaan sekä suomen että ruotsin kielellä. ELY-keskuksen nettisivuilta saa tietoa myös ruotsiksi. Samoin rakennerahastot.fi –sivuilta. Keski-Suomen ELY-keskuksessa on ympäristökasvatuksen valtakunnallinen tehtävä. Ympäristökasvatusavustussivut ja ympäristökasvatusavustuksen hakulomake ovat ruotsiksi. Myös valtakunnalliset ympäristöaiheiset verkkosivut ovat pääsääntöisesti kahdella kielellä ely-keskus.fi:ssä.

Liikenne- ja viestintäministeriö

Ministeriössä noudatetaan VNK/OM:n säädösvalmisteluohjeita sekä ministeriön omaa lainvalmisteluohjetta (vuodelta 2014; ohjetta ollaan päivittämässä). Ahvenanmaan itsehallintolain 33 §:n mukaan ennen kuin annetaan säädöksiä, jotka koskevat pelkästään maakuntaa tai joilla muuten on erityistä merkitystä maakunnalle, on asiasta hankittava maakunnan halli-

tuksen lausunto. Saamelaisväestöä koskevissa hankkeissa on puolestaan huomioitava saamelaiskäräjistä annetun lain (974/1995) 9 §:ssä asetettu viranomaisten neuvottelovelvoite. Pykäläehdotukset ja esityksen pääasiallinen sisältö on tarvittaessa käännettävä ennen lausuntokierrosta tai kuulemistilaisuutta kielilain 31 §:n, Ahvenanmaan itsehallintolain 38 §:n ja saamen kielilain (1086/2003) 9 §:n edellyttämällä tavalla. Säädösvalmistelun aikana ja kuulemistilaisuuksissa voidaan käyttää kumpaa kansallista kieltä tahansa, vaikka pääasiassa ai-neisto kuulemistilaisuuksiin on valmistettu suomenkielisenä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Hallituksen esitykset laaditaan suomeksi ja ruotsiksi. Säädösehdotuksia sisältävät lausuntopyynnot pyritään laatimaan kummallakin kansalliskielellä. Myös muut lausuntopyynnot pyritään laatimaan sekä suomeksi että ruotsiksi. Julkaisuihin, esim. työryhmien muistioissa on ruotsinkielinen tiivistelmä. OKM on laatinut ministeriön sisäisen lainvalmisteluohjeen. Ohjeen mukaan ruotsin käännös tulee tehdä osana perusvalmistelua.

Pohjanmaan ELY-keskus/NTM-centralen i Österbotten

Informationen på svenska är knapphändig före det skede då lagförslagen skickas på remiss.

Puolustusministeriö

Tiedotteet lainsäädäntöhankkeiden asettamisesta sekä hankkeiden antamat mietinnöt ovat saatavilla suomeksi ja ruotsiksi. Verkkosivuilla tiedotteet lausuntokierroksesta ovat myös ruotsiksi. Muuten valmistelumateriaali on vain suomeksi. Tieto yllä mainituista julkaistaan verkkosivuille samanaikaisesti kummallakin kielellä.

Sisäministeriö

Suomen- ja ruotsinkielisillä tulisi olla yhdenvertainen mahdollisuus vaikuttaa esimerkiksi lainsäädäntöhankkeita koskevaan päätöksentekoon ja valmisteluun. Miten ministeriönnä säädösvalmisteluhankkeissa varmistetaan, että kansalaiset, kunnat sekä muut sidosryhmät saavat valmisteilla olevasta asiasta riittävästi tietoa omalla kielellään (suomi tai ruotsi), ja että tieto on mahdollisuuksien mukaan saatavilla samanaikaisesti sekä suomeksi että ruotsiksi? Ministeriössä käännetään hallituksen esitysluonnokset ja lausuntopyyntöjä ruotsiksi. Myös esittelymateriaaleja käännetään ruotsiksi. Ministeriön järjestämät tilaisuudet ovat kaksikielisiä ja niissä pyritään siihen, että paikalla on sekä suomea että ruotsia osaavia virkamiehiä vastaamassa kysymyksiin. Ministeriön julkaisuissa on ruotsinkieliset tiivistelmät ja tärkeimmät julkaisut ilmestyvät myös ruotsiksi. Eräitä oikeusturvan kannalta keskeisiä julkaisuja on käännetty kokonaan ruotsiksi (esim. Den interna laglighetsöversikten av polisens (SM julkaisu 22/2013). Ministeriön lainsäädäntösuunnitelma julkaistaan suomen ja ruotsin kielellä. Pitkän aikavälin suunnitelma sisältää perustiedot käynnissä olevista sekä lähivuosina käynnistyvistä kansallisista ja EU-säädöshankkeista sekä kansainvälisistä sopimuksista. Lainsäädäntösuunnitelma on kansalaisten, kuntien ja muiden sidosryhmien tiedonsaannin ja vaikutusmahdollisuuksien kannalta keskeinen asiakirja. Ministeriön verkkopalvelussa on tärkeimmistä säädöshankkeista niin kutsuttu hankesivu. Hankesivu tehdään aina sekä suomeksi että ruotsiksi. Sädöshankkeista tiedotetaan aina molemmilla kielillä ja sisäministeriö on saanut myönteistä palautetta siitä, että tiedote julkaistaan ruotsiksi yleensä aina samaan aikaan kuin suomeksi. Vain erityistapauksissa ruotsinkielinen tiedote julkaistaan myöhemmin. Otakantaa-kyselyt tehdään aina molemmilla kielillä.

Sosiaali- ja terveysministeriö

Suomenkieliset tiedotteet ja uutiset käännetään ruotsiksi ja ministeriö julkaisee tiedotteet samanaikaisesti molemmilla kansalliskielillä. Myös ministeriön verkkosivut ovat sisällöltään samanlaiset suomeksi ja ruotsiksi. Lausuntopyynnöt julkaistaan mahdollisuuksien mukaan myös ruotsiksi. STM:n tärkeimmät hankkeet on kuvattu molemmilla kansalliskielillä.

Työ- ja elinkeinoministeriö

Hallitusten esitykset käännetetään ruotsiksi ennen laintarkastusta. Jos hankkeella katsotaan olevan kielellisiä vaikutuksia tai se koskee Ahvenanmaata, niin lausunnoille lähtevä aineisto käännetään ruotsiksi. Lainvalmistelun käynnistämisestä ja etenemisestä tiedotetaan molemmilla kielillä. TEM ww-sivuilla oleva käynnissä olevien lainsäädäntöhankkeiden haku toimii myös ruotsinkielellä.

Valtioneuvoston kanslia

Valtioneuvoston kanslialla ei ole alaista hallintoa. Kanslian säädösvalmistelu koskee pääosin valtioneuvoston tehtäviä ja toimintaa sekä tasavallan presidentin kansliaa. Työryhmäraporttien tiivistelmien osalta on ohjeistettu, että ne tulee käännättää ruotsin kielelle. Erityisistä syistä käännetään valmisteluaineisto ruotsin kielelle Ahvenanmaata varten. Säädöksiä valmistevilla virkamiehillä on virkamiehiltä edellytettävä ruotsin kielen taito. He vastaavat ruotsin kielellä esim. median kyselyihin säädösvalmisteluun liittyen. Kansalliskielet on pyritty huomioimaan kanslian ohjeissa ja määräyksissä siten, että kanslian vanhoja ja annettavia ohjeita ja määräyksiä on käyty läpi ja tarvittaessa lisätty kielinäkökulman kannalta oleellisia asioita.

Ympäristöministeriö

Ympäristöministeriön internet-sivuilla on kattavasti kerrottu ympäristöministeriön lainsäädäntöhankkeista, lainsäädäntöohjelmasta ja ympäristöministeriön vireillä olevista lausunnoista ym. Tieto on saatavilla samanaikaisesti ja yhdenmukaisesti sekä ruotsiksi, suomeksi että englanniksi.

Valvira

Valvira julkaisee valtaosan eri lakihankkeisiin antamistaan lausunnoista internetsivuillaan suomen kielellä. Suurimmasta osasta lausuntoja laaditaan myös verkkouutinen (tai tiedote). Verkkouutiset ja tiedotteet asiasta käännetään myös ruotsiksi, mutta varsinaisia lausuntoja ei. Tiedottaminen lainsäädäntöhankkeista on asiaa valmistelevalle ministeriölle vastuulla.

1.2 Millä tavoin varmistatte ministeriönne henkilöstökoulutuksessa, tehtävien järjestelyssä ja rekrytoinnissa, että henkilöstöllänne on riittävä kielitaito (suomi ja ruotsi) tehtävien hoitamiseksi kielilain edellyttämällä tavalla?

Valtiovarainministeriö

VNHY järjestää ministeriöiden virkamiehille säännöllisesti kielikoulutusta. Rekrytoinnissa kielitaitovaatimus mainitaan hakuilmoituksessa ja haastattelussa esitetään tarpeen mukaan kysymyksiä ruotsin kielellä. Kielitaito tarkistetaan myös tutkintotodistuksista (suoritettu ruotsin kielikoe, vähintään tyydyttävät tiedot). Kielitaitovaatimukset on huomioitu osastojen tehtävien järjestelyssä. Esimiehen ja alaisen välisissä tulos- ja kehityskeskusteluissa käydään läpi

mm. tehtävän hoidon edellytyksiä. Jos keskustelussa havaitaan kehittämistarpeita esimerkiksi kielitaitoon liittyen, sovitaan konkreettisista toimenpiteistä kuten kielikurssille osallistumisesta. Henkilöstön työn teon edellytysten ja asiakaspalvelun laadun varmistaminen kuuluu luonnollisesti myös arjen esimiestyöhön.

Itä-Suomen aluehallintoviranomainen

Maistraatteja on yhdistetty suuremmiksi yksiköiksi ja tehtäviä keskittämällä muutoinkin valtakunnallisesti, on voitu varmistaa, että kielitaitoista henkilökuntaa on saatavilla joko henkilökohtaisesti asiointipisteessä tai toisella paikkakunnalla verkkoyhteyden tai puhelimen välityksellä. Erillisiä ruotsinkielisiä palvelunumeroita ei ole, vaan toistaiseksi ruotsinkieltä vaativat puhelut on ohjattu ruotsia puhuville virkailijoille. Rekrytoinnissa on kiinnitetty huomiota kielitaitoon myös niillä alueilla, joissa ruotsinkielen käyttö on vähäisempää.

Keski-Suomen ELY-keskus

Henkilöstön rekrytoinnissa tehtävän sisällön mukaan on edellytyksenä on riittävä ruotsin / suomen kielen taito. Tehtävien järjestelyissä kaksikielisellä alueella on huomioitu kaksikielisiä asiakkaita palvelevien virkamiesten ruotsin kielen osaamisesta. RR-ELYllä on ruotsinkielistä henkilöä, joille on keskitetty ruotsinkielisten asiakkaiden palvelut. KEHA-keskus vastaa ELY-keskuksen kehittämisohjelman mukaan kielikoulutusten (englanti ja ruotsi) puitejärjestelyistä ja virastot kuluista. Vaasan toimipisteessä työskentelevän kielenkääntäjän palvelut on käytettävissä. Tarpeen mukaan käännöspalveluita on hankittu ostopalveluna teknisen tuen rahoilla.

Liikenne- ja viestintäministeriö

Henkilöstön rekrytoinnissa kiinnitetään huomiota kielitaitoon. Henkilöstöä on kannustettu kielioopintoihin. Aikaisemmin ministeriössä oli omat ruotsinkielenryhmät; tällä hetkellä kielikoulutuksesta vastaa VNHY.

Pohjanmaan ELY-keskus/NTM-centralen i Österbotten

När NTM-centralen rekryterar, ställs krav på språkkunskaper i platsannonsen och språkkunskapen testas och beaktas vid anställningsintervjun. Vi sätter stort värde på tvåspråkighet eller goda/utmärkta kunskaper i det andra inhemska språket. Tidvis har det ordnats språkkurser på arbetsplatsen. Arbetsgivaren stöder anställda som vill förbättra sina språkkunskaper i finska/svenska på egen hand, te.x. Arbis-kurser.

Puolustusministeriö

PLM:n henkilöstön tehtävien edellyttämä kielitaito varmistetaan henkilöstön hankinnassa mm. hakuilmoituksissa edellytetyllä kielitaitovaatimuksia koskevilla tiedoilla, haastattelukysymyksillä kielitaidosta sekä henkilöarvioinneissa tehtävillä kielitaitoa mittaavilla testeillä. Täydennyskoulutusluonteista koulutusta järjestetään tehtävässä tarvittavan kielitaidon vaatimin tavoin, käytännössä yleensä kielikursseilla.

Sisäministeriö

Kielitaidon tarpeiden arviointi on osa jokaisen avautuvan tehtävän osaamismäärittelyjä ja useimmissa tehtävissä viran menestyksellinen hoitaminen edellyttää molempien kotimaisten kielten osaamista. Viranhakumenettelyn osana kielitaitoa myös testataan haastattelutilanteissa tarpeen mukaan. Koko ministeriön henkilöstöllä on mahdollisuus osallistua työtehtä-

vissä vaadittavaa kielitaitoa kehittäviin ja ylläpitäviin koulutuksiin osana valtioneuvoston yhteisiä kielikoulutuksia.

Sosiaali- ja terveysministeriö

Henkilöstökoulutuksessa on tarjolla eritasoisia ja teemaisia ruotsinkielen kursseja. Jos tehtävässä edellytetään joko pätevyysvaatimuksessa tai käytännössä ruotsinkielen taustaa, osa rekrytointihaastattelusta käydään ruotsiksi. Sellaisia tilanteita, jossa suomen kielen taito ei olisi riittänyt, ei ole ollut ellei kyseessä ole ollut ulkomaalainen tai ulkomaalaistaustainen henkilö. Tällöin riittävä kielitaito on varmennettu todistuksilla, haastattelulla ja aiemmalla työkokemuksella.

Työ- ja elinkeinoministeriö

Henkilöstön riittävän kielitaidon varmistamiseksi ministeriö:

- 1) noudattaa rekrytointeissa lakia julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta
- 2) huolehtii tehtävien järjestelyissä siitä, että asiakkailla on mahdollisuus saada palvelua suomeksi ja ruotsiksi ja että päätökset kirjoitetaan asiakkaan omalla kielellä
- 3) tarjoaa henkilöstölle mahdollisuuden ylläpitää ja kehittää ruotsin kielen taitoa valtioneuvoston yhteisissä kielikoulutusryhmissä

Valtioneuvoston kanslia

Valtioneuvoston kanslia vastaa valtioneuvoston yhteisestä kielikoulutuksesta, jota järjestetään myös ruotsin kielessä pienryhmissä sekä intensiivi- ja teemakursseina. Virkamiesten käytännön kielitaitoa testataan rekrytointihaastatteluissa. Avaintehtävät kansalliskielten osaamisen suhteen on pyritty tunnistamaan. Organisaation sisäisesti on hyödynnetty ruotsin kielen yksikön tarjoamaa mahdollisuutta virkamiehille käyttää ja parantaa ruotsin kielen taitoa sekä työn että taukojen lomassa.

Ympäristöministeriö

Rekrytoitavilta henkilöiltä edellytetään molempien kotimaisten kielten hallintaa kielilain vaatimusten mukaisesti. Kielitaito testataan haastatteluissa kysymyksillä ao. kielellä ja lisäksi henkilöllä pitää olla todistus, että täyttää asetetut kielitaitovaatimukset. Vuosittaisissa kehityskeskusteluissa arvioidaan henkilön tarvitsema koulutustarve myös kotimaisten kielten osalta. Tarvittava koulutus toteutetaan ministeriöiden yhteisinä koulutuksina ja erityistilanteissa myös avointa koulutustarjontaa hyödyntäen.

Valvira

Rekrytoinnissa kielitaito varmistetaan todistuksilla sekä tiedustelemalla tai testaamalla asiaa haastattelussa. Henkilöstölle pyritään järjestämään tarpeen ja resurssien puitteissa hallinnonalaan, viraston toimintaan ja työtehtävien sisältöihin liittyvää kielikoulutusta, mutta osatot ovat kokeneet, että kielikoulutusta voisi olla enemmänkin. Ruotsinkielisiä asioita tulee viireille alkoholioasioissa noin 5 % vuodessa, ammattioikeusasioissa noin 10 %, terveydenhuollon valvonta-asioissa alle 5 %, yksityisten sosiaali- ja terveystalvelujen tarjoajien lupa-asioissa noin 1 % ja sosiaalihuollon valvonta-asioissa noin 1 % vuodessa. Adoptiolautakunnassa ruotsinkielisiä asioita käsitellään noin kaksi kertaa kuussa, ja siellä ruotsinkielisiä asioita on paljon koko väestön ruotsinkieliseen määrään suhteutettuna. Osastoilla tavoitteena on, että kaikki virkamiehet voivat hoitaa myös ruotsinkielisiä asioita. Esimerkiksi terveydenhuollon valvon-

taosastolla, ammattioikeusasioissa ja alkoholasioissa jokaiselta virkamieheltä edellytetään, että vähintään ensivaiheen puheluun pitää pystyä vastaamaan myös ruotsiksi. Tämän jälkeen asian käsittelyn voi siirtää paremmin ruotsin kieltä hallitsevalle virkamiehelle. Valviran hallinnossa tarve ruotsinkielen käyttämiselle on ollut vähäistä. Myös viraston sisäinen kieli esimerkiksi palaverissa ja kokouksissa on suomi. Osassa osastoista on harkittu palaverikielen vaihtamista ruotsiksi kielitaidon kehittämiseksi, mutta resurssivaje, kiire ja aikatauluissa pysyminen on estänyt/hidastanut asian konkretisoitumista. Englanninkielisten asioiden määrä on kasvanut Valvirassa. Englannin kielen osalta osastoilla virkamiehet hallitsevat kielen niin hyvin, että asioita ei ole tarvinnut keskittää esimerkiksi yhdelle virkamiehelle.

1.3 Ministeriömme verkkosivuilla ja tiedotteissa turvataan riittävä tiedonsaanti suomen- ja ruotsinkieliselle väestölle, ja ministeriömme rekrytointi-ilmoitukset julkaistaan:

Osittain 1/12
Kattavasti 11/12

1.4 Ministeriömme sosiaalisen median kanavissa käytetään sekä suomea että ruotsia:

Kattavasti 2/11
Osittain 8/11
Puutteellisesti 1/11

1.5 Ministeriömme lupa-, hakemus-, valtionavustus- ym. lomakkeet ovat saatavilla suomeksi ja ruotsiksi:

Kattavasti 11/12
Osittain 1/12

1.6 Voitte tarvittaessa tarkentaa vastauksianne tähän:

Itä-Suomen Aluehallintovirasto

Maistraattien nettisivut ovat suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Myös lomakkeet ovat monikielisiä.

Keski-Suomen ELY-keskus

Sosiaalinen media ruotsinkielellä on toistaiseksi käytössä vähäisessä määrin. Twitteri on käytössä molemmilla kotimaisilla kielillä.

Liikenne- ja viestintäministeriö

Ministeriön Ahvenanmaa-yhteyshenkilö on mukana maakunnan asioita käsittelevissä elimissä ja seuraa/on yhteydessä maakunnan edustajiin. Ministeriön edustajat osallistuvat aktiivisesti kansalliskieliverkoston toimintaan.

Pohjanmaan ELY-keskus/ NTM-centralen i Österbotten

Punkt 1.3 Österbottens NTM-centrals webbsidor är i stort sett tvåspråkiga. Det riksomfattande innehållet på NTM-centralens webbplats www.ntm-centralen.fi är också till största delen tvåspråkigt

Punkt 1.4 NTM-centralen i Österbotten (landsbygdsenheten) har två Facebook-konton, där informationen ges på båda språken i lika stor del. Däremot används svenska inte så ofta på NTM-centralens riksomfattande Facebook- och Twitter-konto. 1.5 Blanketterna sköts numera till största delen centraliserat och finns till största delen på både språken på suomi.fi och NTM-centralens egen webbplats.

Puolustusministeriö

Lisätietoja: Ministeriön Facebook-sivusto on keväästä 2016 lähtien virallisesti kaksikielinen. Tarkoittaa käytännössä sitä, että karkeasti ottaen noin joka kolmas päivitys on kaksikielinen (su&ru). Twitter samaten. Hakemukset ja todistukset mm. vientivalvonnassa ovat käytössä sekä suomeksi että ruotsiksi.

Valvira

Valvira julkaisee lähes kaikki verkkouutiset ja tiedotteet myös ruotsiksi. Englanniksi julkaistaan osa verkkouutisista ja tiedotteista tapauskohtaisen harkinnan perusteella. Käytännössä kaikki uutiset ja tiedotteet käännetään ulkopuolisella kääntäjällä, mutta pieni osa ruotsinkielisistä uutisista/tiedotteista laaditaan Valvirassa. Lisäksi Valviran asiantuntijat antavat haastattelu ja säännöllisesti myös ruotsiksi. Sosiaalisessa mediassa ruotsia käytetään satunnaisesti, käytännössä silloin, kun Valvira julkaisee verkkosivuillaan ruotsinkielistä sisältöä. Jonkin verran järjestetään myös alueellisia koulutus- ja informaatiotilaisuuksia ruotsinkielisillä alueilla. Valviran lupa- ja hakemuslomakkeet sekä ohjeet ja oppaat laaditaan yleensä suomeksi ja käännetään kääntäjällä ruotsiksi (ja tarvittaessa englanniksi). Rekrytointi-ilmoitukset julkaistaan vain suomen kielellä.

1.7 Minkä verran ministeriönne tuottamaa aineistoa (esim. tiedotteet, mietintöjen tiivistelmät) käännetään saamen kielille (pohjois-, inarin- ja/tai koltansaame)?

Valtiovarainministeriö

Silloin, kun ne koskettavat erityisesti saamelaisten kotiseutualuetta ja niitä koskevia kuntia

Liikenne- ja viestintäministeriö

Toistaiseksi aineistoa ei ole käännetty saamen kielelle.

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Tiedotteita on käännetty satunnaisesti. Työryhmämuistioiden tiivistelmäsiivuja tai tiedotteita voidaan kääntää saameksi silloin, kun ao. työryhmämuistio koskee saamea / saamelaisia.

Esim: <http://www.minedu.fi/OPM/Verkkouutiset/2014/07/pohjoissaame.html>

Opetussuunnitelmia tuotetaan saamen kielellä Opetushallituksen toimesta.

Sosiaali- ja terveysministeriö

Ministeriö tuottaa hyvin vähän aineistoa kuten tiedotteita ja mietintöjen tiivistelmiä saamen kielille. On sovittu Saamelaiskäräjien kanssa että tehdään yksi esite saamen kielelle noin kerran vuodessa. Esite "Lapsi- ja perhepolitiikka Suomessa" on käännetty saamen kielelle 2013. Esite "Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi" on käännetty saamen kielelle 2015.

Työ- ja elinkeinoministeriö

Ministeriön tuottamaa materiaalia ei ole käännetty saamen kielille. Työnhakijoille suunnattua TE-toimistojen viestintää on käännetty saameksi. http://www.te-palvelut.fi/te/fi/nain_asioit_kanssamme/te_palvelut/saame/index.html

Puolustusministeriö

Ministeriön osalta ei. Kutsuntojen osalta ks. alla.

Valtioneuvoston kanslia

Vuoden 2015 aikana on valtioneuvoston kansliassa käännetty yksi Suomi 100-juhlavuoden perustiedote saamen kielille. Valtioneuvoston kanslia huolehtii keskitetysti myös ministeriöiden saamen kielen kääntämisestä. Vuoden 2015 aikana saamen kielen käännöksiä ovat tilanneet OM, OKM, MMM ja UM.

Ympäristöministeriö

Ei tuoteta

Valvira

Valvira ei käännä materiaaliaan lähtökohtaisesti saamen kielelle, mutta on käännettänyt Toimintatavat talousveden laadun turvaamiseksi sarjan Viestintä-ohjeeseen viisi eri tiedotemallia kolmella saamen kielellä (pohjois-, inarin- ja koltansaameksi). Vuonna 2016 päivitettävä Potilaan oikeudet –opas on tarkoitus kääntää myös saameksi, ja sitä on myös aiemmin painettu noin 1000 kappaletta pohjoissaamenkielellä.

2.1 Ministeriömme on antanut alaiselleen hallinnolle ohjeistuksia / suosituksia / jakanut hyviä käytäntöjä / tarjonnut koulutusta kielellisten oikeuksien edistämiseksi ja tietoisuuden lisäämiseksi (esim. miten eri kieliryhmät tulee ottaa huomioon päivittäisessä virkatyössä)

Kyllä 6/12

Ei 3/12

En osaa sanoa 3/12

Jos vastasitte kyllä, minkälaista ohjeistusta alaiselle hallinnolle on annettu?

Opetus- ja kulttuuriministeriö

OKM lähetti esim. syksyllä 2014 hallinnonalansa virastoille OM:n tiedotteen, jossa kerrottiin oikeusministeriön avaamasta, kielilainsäädäntöä ja kansalliskielistrategian sisältöä kuvaavasta sivustosta. OKM kehotti virastoja hyödyntämään ja levittämään OM:n sivustoa virastossaan.

Sisäministeriö

Esimerkkinä ohjeistuksesta: Sisäministeriön ja sen hallinnonalan laillisuusvalvontaohjeessa SMDno-2015-329 kohdassa 7 Hallintokanteluiden käsittely ohjeistetaan mm. seuraavasti: "Kantelun käsittelykieli ratkaistaan kielilain (423/2003) perusteella. Saamen kielilakia (1086/2003) sovelletaan muun muassa valtion piiri- ja paikallishallinnon viranomaisiin, joiden virka-alueeseen kuuluvat kokonaan tai osittain saamelaiten kotiseutualueeseen kuuluvat kunnat Enontekiö, Inari, Sodankylä ja Utsjoki. Kielilain 2 §:n 3 momentin mukaan viranomaisen voi antaa parempaa kielellistä palvelua kuin kielilaissa edellytetään. Kyseinen säännös

ymmärretään perustuslakivaliokunnan mukaan (PeVM 9/2002 vp) ilmauksena periaatteesta, joka ei ulotu vain suomen ja ruotsin kielen käyttöön, vaan jättää viranomaiselle mahdollisuuden ottaa vastaan asiakirjoja ja antaa palvelua myös muilla kielillä, silloin kun kenenkään oikeudet eivät kärsi tämän johdosta."

Liikenne- ja viestintäministeriö

Ministeriön hallinnonalan virastoissa ja yhtiöissä noudatetaan kielilain säännöksiä ja ministeriön ei tavallisesti ole tarvinnut puuttua asiaan. Joitakin ongelmatapauksia on ollut ja silloin ao. tahoa on ohjeistettu ja muistutettu kielilain vaatimuksista. Osa ongelmista on koskenut lain tulkintaa ja soveltamista.

Itä-Suomen Aluehallintovirasto

Maistraatteja on pyritty ohjeistamaan ottamaan huomioon kielilain määräykset. Maistraateissa on mahdollisuus järjestää kielikoulutusta henkilökunnalle.

Ympäristöministeriö

Ohjeistettu alaishallintoa kielilain säännöksistä, esimerkiksi viranomaisasiakirjojen, kuulutusten, lupapäätösten ym. kaksikielisyydestä ja yksityiskohtaisesti menettelysäännöksistä.

3.1 Miten valvotte kielilain ja muun kieliä koskevan lainsäädännön noudattamista ministeriönne ja oman hallinnonalanne toiminnassa?

Valtiovarainministeriö

Hallinnonalan ohjaus tapahtuu lainsäädännön ja tulosohjauksen kautta. Alainen hallinto vastaa itse viranomaisina kieliä koskevan lainsäädännön noudattamisesta.

Itä-Suomen aluehallintovirasto

Maistraattien ohjauksessa on otettu tarpeen mukaan esiin myös kielilain edellyttämät valmiudet.

Keski-Suomen ELY-keskus

Rekrytointitilanteessa otetaan huomioon toimialue. Ruotsinkielisten asiakkaiden palvelut keskitetään ruotsinkielisille tai kaksikielisille virkamiehille. Tarpeen mukaan järjestetään kielikoulutusta talon sisällä. Käännöspalvelut ovat käytettävissä.

Liikenne- ja viestintäministeriö

Kansliapäällikön johdolla säädösvalmistelua arvioidaan kattavasti kaksi kertaa vuodessa. Siinä yhteydessä tarkastellaan tarvittaessa myös kielilain noudattamista tai sen haasteita (yleensä asia on liittynyt säädösten ruotsintamiseen ja aikataulutukseen). Alaisen hallinnon osalta kielilain soveltamista on tarkasteltu vain ongelmatapauksien osalta tai uusien menetelyiden osalta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö

OKM:ssä on kaikissa asiantuntijatehtävissä kelpoisuusvaatimuksena erinomainen suomen kielen suullinen ja kirjallinen taito sekä tyydyttävä ruotsin kielen suullinen ja kirjallinen taito. Lisäksi ministeriössä on tehtäviä, joiden osalta on saatettu edellyttää tyydyttävää parempaa ruotsin kielen taitoa. Edellä olevat seikat otetaan huomioon hakui ilmoituksissa, mikäli tehtävä

laitetaan julkiseen hakuun, sekä tehtäviä sisäisesti järjesteltäessä. Tehtävän kelpoisuusvaatimuksena oleva ruotsin kielen taito osoitetaan kirjallisella tutkinto- tai kielitodistuksella. Mikäli tehtävässä edellytetään tyydyttävää parempaa ruotsin kielen taitoa, ministeriö pyrkii tarvittaessa selvittämään esim. rekrytointitilanteissa hakijoiden kielitaitoa suorittamalla osan haastattelusta ruotsin kielellä. Valtioneuvoston hallintoyksikkö (VNHY) on 1.3.2015 alkaen vastaanottanut kaikkien ministeriön yleisestä kieli- ja viestintäkoulutuksesta. Opetus- ja kulttuuriministeriön henkilöstö on osallistunut VNHY:n järjestämään suomen ja ruotsin koulutukseen, jota on tarjottu sekä erillisinä teemakursseina että säännöllisinä viikkoryhminä. Ministeriö seuraa henkilöstönsä osallistumista VNHY:n järjestämään kieli- ja viestintäkoulutukseen, ja reagoi tarvittaessa sellaisiin osaamistarpeisiin, joihin VNHY:n tarjonta ei vastaa.

Pohjanmaan ELY-keskus/ NTM-centralen i Österbotten

NTM-centralen i Österbotten har som utgångspunkt är att kunden ska få service på sitt eget språk. Vårt område är så pass tvåspråkigt att vi fort får respons om det brister i den språkliga servicen. Vi följer inte separat upp om språklagen följs, men är överlag lyhörda för språk-aspekten och reagerar på respons.

Puolustusministeriö

Ruotsinkielen osalta puolustusvoimauudistuksen yhteydessä 2014 tehtiin arvio kielellisten oikeuksien toteutumiseen ja todettiin, että uudistuksella ei ole merkittäviä vaikutuksia. Saamenkielen osalta kielellisten oikeuksien toteutumisesta on arvioitu viimeksi vuonna 2015, jolloin OM pyysi lausuntoa saamen kielilain kehittämistarpeista. Tällöin ministeriö kartoitti asiaa ja vastasi seuraavaa lausunnossaan: Saamen kielilain soveltamiseen ei ole liittynyt käytännössä erityisiä ongelmakohtia tai epäselvyyksiä. Kutsuntakuulutukset on lähetetty neljän saamenkielisen kunnan kaikille kutsunnanalaisille suomeksi, koltansaameksi, pohjoissaameksi ja inarinsaameksi. Kutsuntakuulutusten yhteydessä on lähetetty myös toimintaohjeet kutsuntoihin vastaavalla tavalla käännettynä kolmelle saamen kielelle. Lain edellyttämä saamelaisien oikeus käyttää saamen kieltä viranomaisissa on kutsuntojen osalta toteutettu siten, että kutsuntalautakunnassa on toimittaessa mainitun neljän kunnan alueella kunnan jäsen ollut saamen kielen taitoinen ja toteuttanut tarvittaessa tulkkauksen. Pääsääntöisesti tulkkausta ei ole kuitenkaan tarvittu. Kirjalliseen asiointiin on vastattu käännettämällä asiakirjat tarpeen mukaan Saamelaiskäräjien osoittamien kielenkääntäjien kautta asiakkaan saamen kielelle. Saamenkielisiä kutsunnanalaisia on vuosittain 30-40. Puolustusministeriön aikaisempien selvitysten mukaan Saamelaiskäräjät ovat olleet tyytyväisiä puolustusvoimien palveluun saamelaisia kohtaan. Tiedossa ei ole myöskään valituksia tai kanteluja siitä, ettei palveluja asevelvollisille olisi kyetty tuottamaan saamen kielilain mukaisesti.

Sosiaali-ja terveysministeriö

Ministeriössä virkamiesten tietoisuus on suhteellisen hyvä eikä systemaattista valvontaa tarvita. Hallinnonala ei valvota. Oletuksena että poikkeamiset laista tulevat esiin esim. kanteluina.

Työ-ja elinkeinoministeriö

Ministeriö ei ole ohjeistanut kieliä koskevan lainsäädännön noudattamista eikä valvo sitä.

Valtioneuvoston kanslia

Oletus on, että virkamiehet noudattavat lakia ja säännöksiä. Erityistä valvontaa ei ole.

Ympäristöministeriö

Ympäristöministeriö ei erityisesti valvo kielilain noudattamista, mutta mikäli asiasta kannell-
tisiin ministeriöön alaishallinnon toiminnan oikeellisuuteen otettaisiin kantaa. Tiedossamme
ei ole, että ympäristöministeriön tai sen alaishallinnon kielilain vastaisesta toiminnasta olisi
kanneltu ministeriöön tai muille laillisuusvalvontaviranomaisille.

Valvira

Valvira on kaksikielinen viranomaislainen. Oletus on, että virkamiehet pystyvät hoitamaan asioi-
ta sekä ruotsin että suomen kielellä tai ohjaavat asian edelleen sellaiselle virkamiehelle, jolla
on tällainen kyky ja taito. Erillistä valvontaa asian suhteen ei ole, mutta mikäli esimerkiksi pa-
lavereissa tai asiakaspalautteen kautta tulee ilmi, että virkamies ei ole pystynyt asiaa toisella
kotimaisella kielellä hoitamaan, asia käydään esimiehen kanssa läpi. Sekä sosiaalihuollon et-
tä terveydenhuollon tarkastuskäytien yhteydessä on kiinnitetty huomiota kielellisten oike-
uksien toteutumiseen. Myös saamenkielisten oikeuksien toteutumiseen on kiinnitetty huo-
miota. Osa osastoista katsoo, että ruotsinkielisten oikeudet toteutuvat paremmin kuin kolme
vuotta sitten, osa huonommin, osa katsoo, että muutosta ei ole tapahtunut. Muutokset
suuntaan tai toiseen ovat liitoksissa ruotsinkieltään äidinkielenään puhuvien työntekijöiden
määrän kasvuun tai laskuun sekä kielikoulutuksen määrään viraston sisällä.

**4.1 Oletteko kokeneet tai havainneet haasteita kielellisiä oikeuksia koskevan lain-
säädännön soveltamisessa omalla hallinnonalallanne (erityisesti kielilaki, saamen
kielilaki ja viittomakielilaki)? Jos olette, kuvailekaa haasteita lyhyesti:**

Valtiovarainministeriö

Ei.

Itä-Suomen aluehallintovirasto

Nykyinen saamenkielilaki on suunniteltu ajatellen perinteisiä asiakastilanteita, joissa asiakas
asioi henkilökohtaisesti tai asioi kirjallisesti. Tulevaisuuden sähköiset palvelut asettavat haas-
teita kuten saamenkielen erikoisfonttien huomioimista. Saamenkielinen aktiivi-iässä oleva
väestö on pääsääntöisesti luku- ja kirjoitustaitoinen omalla äidinkielellään ja pystyy asioi-
maan digitaalisesti myös saamenkielellä, jos siihen on mahdollisuus. Sähköiset palvelut mah-
dollistaisivat myös palvelun perinteisen saamelaisalueen ulkopuolella ja huomioisivat esim.
pääkaupunkiseudulla asuvat saamelaiset.

Keski-Suomen ELY-keskus

Sosiaalisen median käytön lisääminen ruotsin kielellä.

Liikenne- ja viestintäministeriö

Säädösten ja hallituksen esitysten kääntäminen ruotsiksi ja sitä koskeva aikataulut on ollut
toisinaan haasteellista. Tilanne on parantunut VNK:n keskitetyn kieli- ja käännöspalvelun
vuoksi, mutta laajoissa hankkeissa sekä tiettyinä ajankohtina käännösten saaminen on viiväs-
tyttänyt hallituksen esitysten antamista eduskunnalle.

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Säädösvalmistelutekstien tulisi jo lausuntokierroksen aikana olla saatavissa molemmilla kan-
salliskielillä. Ottaen huomioon erittäin lyhyet valmisteluajat ja heikentyneet resurssit, tähän ei

aina kyetä. Varhaiskasvatuslain (36/1973) 11 § :n mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lasten päivähoitoa voidaan antaa lapsen äidinkielenä olevalla suomen-, ruotsin- tai saamen-kielellä. Haasteeksi muodostuu se, ettei esimerkiksi saamenkielistä varhaiskasvatusta pystytä tosiasiallisesti järjestämään siinä laajuudessa kuin tarvetta olisi. Saamenkielistä kelpoisuusehdot täyttävää henkilöstöä ei ole saatavilla ja toisaalta saamenkielisiä perheitä asuu eri puolilla Suomea eikä lapsia välttämättä ole niin paljon, että voitaisiin esimerkiksi muodostaa ryhmä. Myös pätevistä ruotsinkielisestä varhaiskasvatuksen henkilöstöstä on pulaa. Saamen kielten säilymistä on tuettu 1990-luvulta alkaen muun muassa kouluopetuksella ja kielipesätoiminnalla. Lisätoimia kielten elvyttämiseksi tarvitaan kuitenkin edelleen. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus arvioi keväällä 2015 ensimmäistä kertaa saamen kielten oppimistuloksia. Osaamisen tasossa oppilaiden välillä oli suuria vaihteluita. Opettajien mielestä hyvien oppimistulosten saavuttamista vaikeuttivat erityisesti käytössä olevien oppimateriaalien niukkuus ja laatu sekä liian vähäinen tuntimäärä. Viittomakielisten oppilaiden saamaan viittomakielen opetuksen määrään sekä äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen toimeenpanoon liittyviä haasteita. Haasteita liittyy myös siihen, miten turvata viittomakielen opetus lapsille, joiden vanhemmat käyttävät äidinkielenään viittomakieltä (CODA-lapset). Perusopetuslain mukaan kunta osoittaa oppivelvolliselle lähikoulun tai muun soveltuvan paikan, jossa opetusta annetaan sellaisella oppilaan omalla kielellä, jolla kunta on velvollinen opetusta järjestämään. Oppivelvollinen voi pyrkiä oppilaaksi myös muuhun kuin lähikouluun, mutta oikeutta toissijaiseen kouluun pääsyyn ei ole. Perusopetuslain mukaan opetuskieli on joko suomi tai ruotsi, mutta opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetushallitus ja Kuurojen Liitto ry julkaisivat vuonna 2014 selvityksen, jossa kartoitettiin kuurojen ja viittomakielisten oppilaiden lukumäärää ja opetusjärjestelyjä perusopetuksessa lukuvuonna 2013–2014. Selvityksestä ilmeni, että eriasteisesti kuulovammaisia oppilaita on hajallaan yli 300 koulussa. Valtaosa kuulovammaisista sijoittuu kuulovammansa vuoksi erityisen tuen piiriin ja heidän oppivelvollisuuttaan on pidennetty. Opetuksen järjestäjä päättää perusopetuslain ja opetussuunnitelman perusteiden suuntaviivojen mukaisesti viittomakielisen opetuksen järjestelyistä ja opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömistä tukipalveluista. Erityisesti suomenruotsalaisen viittomakielen taitavista tulkeista on ollut pulaa jo pitkään.

Pohjanmaan ELY-keskus/ NTM-centralen i Österbotten

Tyvär så sker det att språklagen inte efterföljs vid koncentrerings, dvs. verksamhet koncentreras till enspråkigt finska orter utan att språkaspekten beaktas. Ett färskt exempel är stödet för biodling som för hela landets del (förutom Åland) har koncentrerats till NTM-centralen i Norra Savolax. Bra beaktande av språkaspekterna är också för beroende av att de finns engagerade och insatta personer på rätt poster vid t.ex. ministerierna.

Sosiaali-ja terveysministeriö

Kiireellisessä säädösvalmistelussa on haasteellista saada ruotsinkielinen käännös ajoissa. Saamenkielisen aineiston tuottamisen haasteena on kolme eri saamen kieltä. Viittomakielisen aineiston tuottamisessa on puutteita. Mutta ministeriössä on suunniteltu muun muassa sote-uudistuksen tärkeinten tietojen julkistamista myös viittomakielille.

Työ-ja elinkeinoministeriö

Esimerkiksi PRH:ssa on patenttien osalta jonkinasteisena ongelmana pidettävä nykyistä tilannetta, joka syntyi kun patenttihakemusten käsittelyssä päätöskieleksi hyväksyttiin englanti. Kolmella kielellä operoiminen (suomi, ruotsi ja englanti), eri vaiheissa tapahtuva käännösten

pyytäminen ja virastolle asetettu velvollisuus kääntää tai uhkasakolla/teettämishallalla kääntää hakemuksen osia on hankalaa. Jatkossa kun yhtenäispatenttijärjestelmä astuu voimaan, tulevat yhtenäispatentit (EPO:n kautta myönnettyinä) koskemaan Suomea ilman että niistä on käännöksiä kummallakaan kotimaisella kielellä. Samanaikaisesti Patentti- ja rekisterihallituksen kautta Suomea koskevaa patenttia hakeva joutuu toimittamaan käännöksiä hakuprosessin eri vaiheissa. Lisäksi asiakaskunnan puolelta (teollisuus) on toivottu englanninkielisen käsittelyn ulottamista myös hyödyllisyysmalleihin. PRH:ssa tavaramerkkien osalta on tiedottaminen samanaikaisesti kahdella kielellä on toisinaan haaste. Tiedotteiden ruotsintamisessa tarvitaan kääntäjien työpanos, mikä viivyttaa ruotsinnoksen julkaisua. Ja toisinaan tietysti myös suomenkielisen julkaisua, kun se jää odottamaan ruotsinkielisen valmistumista. Haasteita voi esiintyä siis erityisesti kiireellisemmissä tilanteissa. Ruotsinkielentaitoisten asiakaspalvelijoiden rekrytoiminen ei aina ole onnistunut toivotulla tavalla.

Kaupparekisteri-ilmoitusten osalta on ongelmana se, että monet asiakkaat haluaisivat asioida vain englanniksi. Ilmoitukset ja liitteet on kuitenkin toimitettava joko suomeksi tai ruotsiksi. Käytännössä hyväksymme pelkästään englanninkielisinä sellaiset pöytäkirjat, joiden sisältö on yksinkertainen (esim. toimitusjohtajan valinta). Enemmän päätöksiä sisältävistä pöytäkirjoista vaadimme käännökset. Koska tilanne ei ole selkeä, on asiasta vaikea kirjoittaa ohjeita kotisivuille ja toisaalta antaa johdonmukaista neuvontaa puhelimesta ja sähköpostitse.

Valtioneuvoston kanslia

Ministeriöiden käännös- ja kielipalvelut keskitettiin valtioneuvoston kansliaan valtioneuvoston hallintoyksikön (VNHY) perustamisen yhteydessä 1.3.2015. VNHY:n käännös- ja kielitoimialan ruotsin kielen yksikkö huolehtii ministeriöiden ruotsin kielen käännöksistä. Vuosittain käännetään keskimäärin 50 000 kääntäjän sivua (1560 merkkiä) säädös- ja ajankohtaistekstejä ruotsin kielelle. Ministeriöt pyrkivät Kansalliskielistrategian suositusten mukaisesti tiedottamaan laajasti molemmilla kansalliskielillä. Ajankohtaisviestinnän ruotsin käännösten kasvavasta kysynnästä johtuen käännös- ja kielitoimiala on yhteistyössä ministeriöiden viestintäosastojen kanssa linjannut ajankohtaisviestinnän kääntämistä niin, että kielilain veloitteet voidaan täyttää nykyisillä resursseilla myös vastedes.

Valvira

Terveystieteiden ammattihenkilöiden valvonnassa on ollut useita tapauksia, joissa on tullut esimerkiksi työnantajilta ilmoituksia siitä, että epäillään ulkomaalaisperäisen lääkärin ammattitaitoa puutteelliseksi. Näissä tapauksissa on jouduttu useasti arvioimaan, johtuuko puutteellinen osaaminen tietojen ja taitojen puutteesta vai kielitaidon puutteesta. Useissa tapauksissa taustalla on ollut molempia syitä. Tämä heijastuu myös potilaiden hoidon turvallisuuteen. Adoptiolautakunnan Internet-sivujen, jotka sisältävät muun muassa lautakunnan linjauksia ja ohjeistusta, tulisi työn kansainvälisen luonteen vuoksi olla ajantasaisesti ruotsin ja englannin kielellä. Ajantasaiset kieliversiot helpottavat asiakaspalvelua ja vähentävät väärinkäsitysten vaaraa. STM on julkaissut adoptioneuvonnan oppaan vain suomeksi. Ruotsinkielisiä hakijoita on väestöön suhteutettuna hyvin paljon ja myös ruotsinkielisille asiakkaille annettava pakollinen kunnallinen adoptioneuvonta annetaan ruotsiksi. Tästä syystä mm. saottua adoptioneuvonnan oppaan ruotsinkielistä versiota kaivataan usein.

Ympäristöministeriö

Yhdenmukaisuuden toteuttaminen erityisesti saamen, romaanikielen ja viittomakielen osalta lienee arviomme mukaan puutteellista. Esimerkiksi näkövammaisten mahdollisuudet käyttää

ympäristöministeriön tuottamaa tietoa ja alaishallinnon palveluita ovat arviomme mukaan puutteelliset.

II Kunnat ja kaupungit

1. TOTEUTUMINEN

Terveystenhuoltolain (1326/2010) 6 §:n, ja vanhuspalvelulain (980/2012) 8 §:n mukaan kaksikielisen kunnan ja kaksikielisiä tai sekä suomen- että ruotsinkielisiä kuntia käsittävän kuntayhtymän on järjestettävä palvelunsa siten, että asiakas ja potilas saavat palvelut valitsemallaan kielellä, joko suomeksi tai ruotsiksi. Vastaava koskee sosiaalipalveluja, joista säädetään sosiaalipalvelulaissa(1301/2014).

1.1 Sosiaali- ja terveystenpalvelut on järjestetty alueellamme niin, että asiakas ja potilas saavat palvelua valitsemallaan kielellä, suomeksi tai ruotsiksi: ¹

Erinomaisesti 3/11

Hyvin 7/11

Huonosti 1/11

1.2 Mitä käytännön järjestelyjä alueenne sosiaali- ja terveystenpalveluissa on tehty, jotta asiakkaan ja potilaan oikeus saada palvelua valitsemallaan kielellä (suomeksi tai ruotsiksi) toteutuu?

Espoon kaupunki

TeleQ -järjestelmässä asiakas valitsee asiointikielen suomi - ruotsi- englanti. Näkyy vastaajalistalla ja kieltä osaava noukkii sen. Välillä asiakas joutuu odottamaan saadakseen vastauksen.

Helsingin kaupunki

Ruotsin kielellä tuotettavia palveluja on pyritty organisoimaan siten, että ruotsin kielellä palvelevaa henkilöstöä on keskitetty tiimeihin, jotka palvelevat ruotsinkielisiä asiakkaita. Näin palvelu on vähemmän haavoittuvaa, mutta sitä ei ole tarjolla joka toimipaikassa. Asiakkaan äidinkieli/valitsema asiointikieli merkitään asiakastietojärjestelmiin, jotta hänelle osattaisiin tarjota palvelua toivomallaan kielellä. Kaikkea palvelua ei tuoteta omana toimintana ruotsiksi, jolloin palveluja täydennetään ostamalla sitä muilta toimijoilta, jotta ruotsinkielisille asiakkaille voitaisiin tarjota samat palvelut kuin suomenkielisillekin.

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto

Henkilöstön rekrytoinnissa on pyritään aina huomioimaan kaksikielisen henkilöstön tarve, mikä on erityisesti Pohjanmaalla helppoa, koska väestö on suuressa määrin täysin kaksikielistä tai hyvin toista kotimaista kieltä myös hallitsevaa. Henkilöstön kielikoulutukseen on panostettu. Käännöspalveluihin on kiinnitetty huomiota. Seuraavaan kohtaan 1.3 liittyen voidaan todeta, että asiakastapaamisessa kieli selviää useimmiten automaattisesti, sitä ei tarvitse erikseen selvittää. Ei siksi voi sanoa, että selvitetään aina tai usein, vaan palveillaan asiakkaan käyttämällä kielellä. Kohtaan 1.4 liittyen voidaan todeta, että potilasasiakirjojen toimittamisesta äidinkiellellä ei automaattisesti aina huolehdita vaan niitä joudutaan erikseen pyytämään.

¹ Malax kommun on vastannut ainoastaan kysymykseen 1.1, siksi 11 vastausta tässä kysymyksessä.

Kaskisten kaupunki

Kaksikielisissä organisaatioissa tehtävän hakuilmoituksessa tuodaan esille kielitaitovaatimus. Tämän lisäksi kielitaito tulee todentaa haastattelutilanteessa sekä kielitodistuksella. Makamme myös tehtävään valitulle kielilisää palkan lisänä.

Korsholm/Mustasaari

Fullmäktige i Korsholms kommun godkände 2004 en språkförbindelse som innebär att kommunen förbinder sig att ge likvärdig information samtidigt på svenska och finska, genom kommunens språkstadga garanteras tillräckliga språkkunskaper i kommunens hela serviceproduktion, i rekrytering beaktas kommunens tvåspråkighet, språkkunskaperna beaktas som språktillägg till lönen och genom att alltid ge muntlig och skriftlig service på kundens /klientens / patientens språk. Kommunen ger vid behov personalen möjlighet till språkundervisning.

Kosräs kommun

Rekrytering av språkkunnig personal uppmuntras med lönetillägg på basen av språkkunskaper. Det motiverar också till höjning av språkkunskaper genom kurser för att erhålla intyg. Medel för översättningsarbeten finns resurserade.

Loviisan kaupunki

Huomioidaan palkkaamisessa.

Paraisten kaupunki

Henkilöstöä rekrytoitaessa vaatimuksena on ruotsin ja suomen kielen hyvä suullinen ja kirjallinen taito. Kielitaito testataan haastatteluissa. Tarvittaessa henkilöstölle tarjotaan kielikoulutusta. Asiakkaalla ja potilaalla on mahdollisuus käyttää asioidessaan valitsemaansa kieltä. Kaupungin kotisivut ovat suomen ja ruotsin kieliset, lehti-ilmoitukset ovat samoin kahdella kielellä, monijäsenisten toimielinten asioiden valmistelu ja päätökset ovat molemmilla kotimaisilla kielillä ja asiakkaan yhteydenottoihin vastataan asiakkaan valitsemalla kielellä.

Vaasan kaupunki

Vaasan kaupungin hallintosääntö määrittää henkilöstön kielitaitovaatimukset ja turvaa sen, että hallinnon ja toiminnan järjestämisessä sekä tiedottamisessa huomioidaan suomen- ja ruotsinkielisen väestön tarpeet tasapuolisesti. Palvelut järjestetään siten, että asukkaita pystytään palvelemaan heidän äidinkielellään. Työtehtävän sisältö määrittää henkilöstöltä vaadittavan kielitaidon tason. Kielitaitovaatimus on kirjattu vakanssin perustamispäätökseen, viran tai toimen täytössä hakuilmoitukseen tai viranomaisen erilliseen päätökseen. Kielitaito todennetaan työhönottotilanteessa haastatteluissa sekä erillisen kielitodistuksen perusteella tai tutkintotodistuksella. Kaksikielisen henkilöstön myötä kuntalaisten asiointi kaupungin viranomaisessa toteutuu molemmilla kotimaisilla kielillä. Yksittäistapauksissa ohimeneviä ongelmia voi esiintyä. Muiden kuin äidinkieleltään suomen tai ruotsinkielisen henkilöstön osalta on sosiaali- ja terveystointa koskeva erillinen kielitaitosäännös, jonka mukaan palvelusuhteeseen valitulla henkilöllä on tietty aika osoittaa vaadittava kielitaitokelpoisuus palvelusuhteen vakinaistumiseksi. Kielilisää maksetaan toisen kotimaisen kielen käytöstä tehtävän kielitaitovaatimusten sekä henkilön taitojen perusteella erikseen vahvistettujen ohjeiden mukaisesti. Myös sähköisten palveluiden käyttöönotossa huolehditaan kaksikielisyyden toteutumi-

sesta mahdollisimman kattavasti. Kaikilla palveluntuottajilla ei välttämättä ole tarjota kaksikielisiä ohjelmia. Monilta osin kaupunki on itse vastannut ruotsinkielisen sisällön toteutumisesta.

Vantaan kaupunki

Ruotsia äidinkielenään puhuvien työntekijöiden rekrytointia on tehostettu ja ruotsin kielen koulutusta on järjestetty suomea äidinkielenään puhuville. Tarvittaessa asiakas ohjataan ruotsia puhuville työntekijöille. Asiakkaille on tarjolla nettisivut, puhelinpalvelu ja palveluohjaus ruotsin kielellä.

1.3 Alueemme sosiaali- ja terveyspalveluissa henkilökunta selvittää asiakkaan ja potilaan äidinkielen (suomi tai ruotsi) oma-aloitteisesti:

Aina 5/10
Usein 4/10
Joskus 1/10

1.4 Alueemme sosiaali- ja terveyspalveluissa huolehditaan siitä, että asiakas ja potilas saa potilasasiakirjoista (esim. hoitoyhteenveto, lääkärintodistukset ja -lausunnot) käännöksen suomeksi tai ruotsiksi, jos ne on laadittu muulla kuin asiakkaan tai potilaan kielellä?

Aina 2/10
Usein 6/10
Joskus 2/10

1.5 Alueemme sosiaali- ja terveydenhuoltoalan viranomaisten sähköiset palvelujärjestelmät ovat sekä suomeksi että ruotsiksi (esim. ajanvarausjärjestelmät, reseptit, lomakkeet):

Enimmäkseen 8/10
Osittain 2/10

1.6 a) Alueemme sosiaali- ja terveyspalveluissa potilaan ja asiakkaan äidinkieli (muu kuin suomi ja ruotsi) ja hänen kulttuurinsa otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon hänen hoidossaan ja kohtelussaan:

Erinomaisesti 3/10
Hyvin 6/10
Ei osaa sanoa 1/10

1.6 b) Alueemme sosiaali- ja terveyspalveluissa potilaan ja asiakkaan äidinkieli ja hänen kulttuurinsa otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon hänen hoidossaan ja kohtelussaan:

Erinomaisesti 1/4
Hyvin 3/4

1.7 Voit tarvittaessa tarkentaa vastauksiasi tähän:

Helsingin kaupunki

Helsingin kaupunginvaltuuston hyväksymän strategiaohjelman 2013-2016 mukaan Helsinki on vahvasti kaksikielinen ja tämä edellyttää niin toimivia palvelukokonaisuuksia kuin johdonmukaista strategista työtä. Palveluverkkoa kehitettäessä huomioidaan ruotsinkielisten palvelujen tarve, jotta palvelut voidaan mitoittaa tarkoituksenmukaisesti. Painopisteenä on mm. kehittää kaupungin henkilökunnan kielivaroja. Kaupunginjohtaja asetti vuoden 2014 alussa työryhmän, jonka tehtävänä oli laajasti kartoittaa kaksikielisyyden edistämistarpeita ja tehdä sen pohjalta kehittämis ehdotuksia. Työryhmän ehdottaman kaikkia hallintokuntia koskevan toimenpideohjelman toteuttaminen on käynnissä. Työryhmän ehdotuksen perusteella kaupunginhallitus asetti lisäksi 19.10.2015 kaksikielisyystoimikunnan, jonka tehtävänä on mm. seurata ja arvioida kaksikielisyyden toteutumista kaupungin tarjoamien palvelujen osalta sekä kaupungin henkilöstön piirissä. Toimikunnassa on luottamushenkilö- ja viranhaltijajäseniä ja se toimii aktiivisesti kaksikielisyyden edistämiseksi. Koko kaupunginhallintoa koskeva keskeinen lähtökohta em. toimenpideohjelmassa on, että kaikilla kaupungin virastoilla on ajantasainen kielisuunnitelma. Kielitaidon tarve huomioidaan rekrytoinneissa ja virastot huolehtivat siitä, että henkilöstöllä on mahdollisuus kielelliseen jatkokoulutukseen työaikana. Kielelliset laatuksymykset tulee myös huomioida virastojen hankinnoissa.

Kielilainsäädännön toteutuminen sosiaali- ja terveystoimessa

Helsingin kaupungin sosiaalivirasto ja terveystoimisto yhdistyivät yhdeksi sosiaali- ja terveysvirastoksi vuonna 2013, jolloin koko organisaatio uudistettiin. Virasto tuottaa palvelunsa sekä suomen että ruotsin kielellä ja asiakkaat voivat asioida valitsemallaan kielellä. Ruotsinkielisen palvelun vahvistamiseksi käytetään useassa palvelussa alueellisten yksiköiden sijaan keskitettyä mallia, jossa ruotsinkielisiä asiakkaita palvelee kaupunkitasoisesti yksi tai useampi toimipaikka. Osassa palveluja on käytössä integroitu malli, jossa palvelut tuotetaan kaksikielisesti.

Kielilainsäädännön toteutuminen muilla toimialoilla

Virastot noudattavat kielisuunnitelmiaan. Virastoille ja laitoksille 19.4.2016 tehdyn kyselyn perusteella voidaan todeta, että merkittäviä muutoksia muussa palvelutuotannossa kielilainsäädännön soveltamiseen liittyen ei ole tapahtunut vuoden 2013 jälkeen.

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto

Palveluita pyritään järjestämään myös muilla kielillä esimerkiksi tulkkeja apuna käyttäen. Haasteellista on resurssien riittämättömyys niin tulkkien kuin käännöspalveluiden osalta.

Kaskisten kaupunki

Pohjanmaalla on maahanmuuttotilanteen vuoksi sekä jo aiemman työperäisen maahanmuuton seurauksena paljon eri kieliryhmiä. Näistä esille nousevat vahvasti Bosnian kieli sekä Vietnam. Näille kielille löytyy hyvin tulkkipalveluja. Tulkkipalveluja käytetään mahdollisuuksien mukaan aina tarvittaessa.

Korsholm/Mustasaari

Kommunen har ett godkänt integrationsprogram från år 2011. Informationen på kommunens webbplats finns på svenska, finska och engelska. Kommunen deltar i utvecklingsprojektet Welcome Office i Österbotten, som är ett rådgivningscenter för invandrare. Kommunen strävar till att vid behov ge service också på andra språk än svenska och finska, till exempel engelska, franska, ryska. Personalens övriga språkkunskaper (förutom svenska och finska) kartläggs vid behov. Vid behov används tolkningstjänster.

Korsnäs kommun

Korsnäs kommun blev frivilligt en tvåspråkig kommun 2015, så vi är lite ovana ännu mer hanteringen av tvåspråkigheten. På svenska kan kommunen ge en utmärkt språklig service till sina invånare medan servicen på finska ännu kan uppvisa barnsjukdomar.

Puolangan kunta

Kielilain tavoitteiden toteutumisen kannalta ongelmaa ei ole. Vaikeutta voi tilapäisesti tuottaa aisti- ja puherajoitteisten kanssa kommunikointi.

Tampereen kaupunki

Tampereella asuu paljon suomen- ja ruotsin kielen lisäksi asioivia maahanmuuttajataustaisia asukkaita, joilla on 130 eri äidinkieltä. Tampereen kaupungin Pirkanmaan tulkkikeskuksessa on tarjolla työkieliä n. 40. Tulkkikeskuksesta saa myös koulutusta kulttuuriin ja tulkkaukseen liittyen sekä käännöspalveluita. Lisäksi Tampereella asuu suomalaista viittomakieltä käyttäviä asukkaita käsittäen myös kuurosokeiden viittomakielisten vähemmistön sekä muutamia suomen ruotsalaista viittomakieltä käyttäviä kuntalaisia. Kuurosokeiden keskittymä on tavanomaista suurempi Tampereella ja heidän erilaiset kommunikaatiotavat ovat osa palveluissa huomioitavia asioita. Näiden erityisryhmien kohdalla viranomaisen toimesta tilataan tulkkia kommunikaatiotapa huomioiden. Viittomakielisestä kulttuurista on järjestetty henkilökunnalle koulutusta. Eri yksiköissä on tiedotteita ja ohjeita käännetty eri kielille huomioiden isot kieliryhmät. Yksilöllisiä viranomaispäätöksiä on esimerkiksi sosiaalityön puolella käännetty tilanteen mukaan asiakkaan käyttämälle kielelle, mikä lisää asiakkaan oikeusturvaa.

Vaasan kaupunki

Kaupungin väestöstä suomenkielisten osuus oli vuoden 2015 lopussa 69,5 % (46 971 henkilöä) ja ruotsinkielisten 22,6 % (15 291 henkilöä). Muun kuin suomen- tai ruotsinkielisiä on Vaasan väestöstä 7,9 % (5 357 henkilöä). Kansalaisuuksia kaupungin väestössä oli 121 ja erilaisia kieliryhmiä yhteensä 94. Kaupungissa toimii vastaanottokeskus. Monikulttuurisuus ja kotouttamisen tukeminen näkyy kaupungin strategiassa ja kaikkien hallintokuntien toiminnassa.

2. EDISTÄMINEN JA OHJEISTAMINEN

2.1 Alueemme sosiaali- ja terveystalveluiden henkilöstöä on ohjeistettu/koulutettu siitä, miten kielelliset oikeudet tulee toteuttaa palveluissa

Kyllä 9/10

En osaa sanoa 1/10

2.2 Jos vastasit kyllä, millaista ohjeistusta/koulutusta henkilöstölle on järjestetty?

Espoon kaupunki

Tämä on osa henkilöstön perehdytystä. Osin yleisiasiana, osin esim. teleQ -perehdytyksessä. Kieliryhmien tarpeet ovat esillä myös rekrytoinnissa.

Kaskisten kaupunki

Kaikki asiakkaamme ovat tasavertaisessa asemassa ja oikeus saada palvelua omalla äidinkielellä on täällä luonnollinen asia ja kaikilla tiedossa. Erillistä koulutusta täällä ei ole järjestetty.

Korsholm/Mustasaari

De språkliga rättigheterna betonas vid rekrytering av personal, vid olika utbildningstillfällen och vid arbetsplatsmöten. Vid olika enkäter och utvärderingar angående servicen finns även beaktandet av de språkliga rättigheterna med som en indikator för utvärderingen av servicens kvalitet. Kunderna ger genast respons ifall det har funnits problem med den språkliga servicen.

Korsnäs kommun

Korsnäs kommuns språkförbindelse godkänd 25.5.2015.

Loviisan kaupunki

Perehdyttämisen yhteydessä.

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto tekee tiivistä poikkihallinnollista yhteistyötä. Yhteistyön seurauksena on järjestetty kunnille ja muille sidosryhmille esimerkiksi yhteisiä vastualueiden ylittäviä sosiaali- ja terveydenhuollon koulutuksia sekä suomeksi että ruotsiksi. Lisäksi peruspalvelut, oikeusturva- ja luvat vastualue on järjestänyt ruotsinkielistä koulutusta sosiaali- ja terveysministeriön pyynnöstä Helsingissä ja Maarianhaminassa. Koulutusten seurauksena ruotsinkielisiä yhteydenottoja on tullut myös muiden aluehallintovirastojen toimialueilta.

Paraisten kaupunki

Henkilöstöä ohjeistetaan työhön ohjauksessa kaksikielisten palvelujen antamisesta.

Vaasan kaupunki

Asiakkaan oikeuden turvaaminen omankielisiin palveluihin tukeutuu lainsäädäntöön ja henkilöstön osalta näkyy mm. kielitaito- ja kelpoisuussäännöissä. Kielellisten palveluiden huomiointi sosiaali- ja terveystoimessa lähtee myös toiminnan arvopohjasta. Monikielisyys on huomioitu kaupungin, toimialan ja työyksiköiden strategioissa ja mm. esimies- ja henkilöstökoulutuksissa.

Vantaan kaupunki

Esimiehet ovat ohjeistaneet ja ohjeistavat työntekijänsä yksikkökohtaisesti toimialan linjausten mukaisesti.

2.3 Millä tavalla alueenne sosiaali- ja terveyspalveluissa on huomioitu muiden kuin suomen- ja ruotsinkielisten kieliryhmien tarpeita? Kuvaile esim. hyviä käytäntöjä.

Helsingin kaupunki

Sosiaali- ja terveysviraston perustamisen yhteydessä viraston johtosääntöön kirjattiin henkilöstö- ja kehittämispalvelut -osaston tehtäväksi toimia ruotsin kielellä tuotettuja palveluja koordinoivana vastuutahona. Tämän tehtävän tukemiseksi perustettiin ruotsinkielisten palvelujen koordinaattorin toimi (nyk. erityissuunnittelija), millä varmistetaan ruotsinkielisten asiakkaiden palvelujen systemaattinen kehittäminen ja huomioon ottaminen erilaisissa muutostilanteissa. Ruotsin kielellä tuotettujen palvelujen tilannetta ja kehitystä seurataan säännöllisesti sosiaali-

ja terveyslautakunnassa käsiteltävien raporttien avulla, sekä lisäksi yhteistyössä esimiesten, henkilöstön ja asiakkaiden kanssa. Palveluja kehitetään systemaattisesti esille nousseiden tarpeiden pohjalta. Sosiaali- ja terveysvirasto laati vuonna 2015 toimenpideohjelman ruotsin kielellä tuotettujen palvelujen kehittämiseksi ja sen seurauksena kielilainsäädännön toteutumisen edistämistä vahvistetaan monin eri tavoin. Kaksikielisyysnäkökulmaa lisätään palvelujen suunnittelu- ja kehittämistyössä, jotta molempien kieliryhmien tarpeet tulisivat huomioitua. Asiakkaiden kielellisiä oikeuksia on ryhdytty kuvamaan erilaisiin dokumentteihin, kuten omavalvontasuunnitelmiin. Virastolle laaditaan myös kielisuunnitelma, jossa linjataan, miten kielilainsäädäntöä käytännössä toteutetaan viraston palveluissa sekä miten sitä valvotaan ja kehitetään. Kielisuunnitelman avulla esimiehiä ja henkilökuntaa ohjeistetaan siitä, miten asiakkaiden kielelliset oikeudet tulee huomioida palveluissa.

Kaskisten kaupunki

Esitteitä on yleisimmillä kielillä esillä ja tulkkipalveluja käytetään.

Korsnäs kommun

Informationsmaterial gällande hälsovårdstjänster, ex graviditetstid, barnfamiljens läkemedel, de vanligaste barnsjukdomarna, EPDS formulär etc. finns översatta till bosniska, vietnamesiska och ryska. Dessa planeras översatta till engelska och arabiska. Boendeguide finns på svenska, finska, engelska, bosniska och vietnamesiska. I övrigt används broschyren "Välkommen till Finland" som finns översatt på ca 15 olika språk som uppgjorts av inrikesministeriets Alpo projekt.

Integrationskoordinator och Welcome office kan ge expertrådgivning och vägledning för invandrare

Länsi- ja Sisä-Suomen Aluehallintovirasto

Turvapaikanhakijoiden tilanteeseen liittyen pidämme kolmen viikon välein viranomaisten viikkobrieffeja sekä koordinoimme laajamittaisen maahantulon viranomaisten ennakkointitilimin toimintaa. Tässä yhteydessä käymme läpi myös sosiaali- ja terveydenhuollon asioita ja syksyllä nostimme monia kysymyksiä ns. ennakotapauksina esiin STM:n ja maahanmuuttoviraston tilannekeskuksiin, liittyen hammashuollon haasteisiin, syntyneiden rekisteröintiin, terveystarkastuksiin, rokotuksiin, tarttuviin tauteihin jne. Pyrimme ennakoimaan ja sopeuttamaan toimintaamme toimintaympäristön muutosten mukaisesti ohjauksessa ja valvonnassa.

Loviisan kaupunki

Henkilökunnalla on hyvä ymmärrys suomen- ja ruotsinkielisten kieliryhmien tarpeista

Paraisten kaupunki

Paraisten kaupunki on ottanut vastaan kiintiöpakolaisia ja kunnassa on sijainnut myös hätämajoituskeskus. Tulkkipalveluja käytetään pakolaisten kanssa asioidessa. Myös oman äidinkielen osaajia on palkattu tukemaan palveluja.

Puolangan kunta

Kunnassa asuu 12 eri kansallisuutta, joiden suomenkielen taidot vaihtelevat. Samoin palveluiden käyttäjissä on aisti- ja puherajotteisia, joiden tarpeista pyritään huolehtimaan mahdollisimman hyvin.

Tampereen kaupunki

Maahanmuuttajille on omia kohdennettuja palveluita terveydenhuollossa, sekä kotouttavan sosiaalityön puolella. Maahanmuuttajille on saatavilla omakielistä neuvontaa sosiaali- ja terveyspalveluista maahanmuuttajainfo Mainion kautta. Viittomakielisille ja kuurosokeille tarjotaan omakielinen sosiaalityö vammaispalvelutoimistossa, jossa on tällä hetkellä kaksi sosiaalityöntekijää, jotka pystyvät suoraan asiakastyöhön käyttämällä suomalaista viittomakieltä asiakaspalvelussa. Yhteys onnistuu myös videoneuvotteluna. Lisäksi kotihoidon asiakasohjauksen kautta on saatavilla omakielistä kotihoidon palvelua ostopalveluina hankittuna. Ikäihmisten ja vaikeavammaisten viittomakielisten asumispalveluissa huomioidaan myös omakielisen palvelun tarve ostamalla palveluita tahoilta, joissa henkilökunnalla on osaamista viittomakielessä. Kaupungin internetsivuilla on muutamia videotiedotteita mm. sähköisten palveluiden sivuilla ja terveysneuvonnan tekstiviestiajanvarauksesta.

Vaasan kaupunki

Tulkkauspalvelut ovat toimivia ja ne ovat laajasti käytössä muiden kuin suomen- ja ruotsinkielisten kieliryhmien palveluissa. Tulkkauspalvelutoiminnassa on aloitettu myös kehittämistoiminta etäpalveluiden kokeilemisella tietyissä sosiaali- ja terveystoimen toimipisteissä. Enalta tilattavien tulkkauspalveluiden käyttöä voidaan edelleen parantaa. Uusien kieliryhmien ja kansalaisuuksien palveleminen sekä tulkkien saatavuus pyritään huomioimaan mahdollisimman hyvin palveluissa. Kaupungin sosiaali- ja terveystoimen hankkeena alkanut ulkomaisille kohdennettu Welcome Office -toiminta on vakiintunut osaksi kansalaisinfon toimintaa. Kansalaisinfo on julkisen hallinnon yhteispalvelupiste, joka neuvoa, opastaa ja palvelee julkisen hallinnon asiointissa kaikkia väestöryhmiä kattavan palveluvalikoiman kautta. Vies-tinnässä, tiedottamisessa ja palveluissa on pyritty huomioimaan myös mm. aistirajoitteiset. Mm. kaupunginhallituksen päätöksistä on tehty viittomakieliset koosteet ja ääneen luettu juttusarja (toistaiseksi vain suomenkielisinä). Internet-sivusto on kolmikielinen, mutta sisäl-lössä pääpaino on suomenkielessä.

Vantaan kaupunki

Tulkkaus järjestetään tarvittaessa. Eri potilas- ja asiakastilanteissa huomioidaan kulttuuri-tausta ja työntekijöitä on koulutettu tähän.

3. VALVONTA

3.1 Miten valvotte kielilainsäädännön toteutumista omalla toimialallanne?

Espoon kaupunki

Espoon kaupungissa toimii Ruotsinkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen neuvottelukunta. Neuvottelukunnan tehtävänä on seurata ruotsinkielinen sosiaali- ja terveyspalvelujen toteutumista ja antaa ehdotuksia tarpeisiin perustuvaan palvelumitoitukseen sekä tehdä aloitteita palvelujen parantamiseksi. Sosiaali- ja terveystoimessa työskentelee ruotsinkielisten palvelujen asiantuntija. Jokaisella tulosityksiköllä on ollut toiminnassa ruotsinkielisten palvelujen työryhmät. 1.1.2016 näistä ryhmistä muodostettiin sosiaali- ja terveystoimen ruotsinkielisten palvelujen seurantar-ryhmä. Ryhmä paneutuu todettujen epäkohtien ratkaisemiseen ja hyvien toimintatapojen edis-tämiseen. Seuraamme ruotsinkieltä osaavien työntekijöiden määrää sekä kielilisän osuuden määrien kehittymistä kaksi kertaa vuodessa. Sosiaali- ja terveystoimessa on otettu käyttöön 1.1.2014 Toimiva kaksikielinen palvelupolku (suomi/ruotsi) ohje esimiehille, jonka tavoitteena on edistää ruotsinkielisten asiakkaiden ja ruotsinkieltä osaavien työntekijöiden asiaa.

1. Potilaan/asiakkaan äidinkieli selvitetään ensikontaktissa kyselemällä /väestörekisteristä /Efficasta.
2. Potilas/asiakkaan päättämään asiointikieltä kunnioitetaan. Pyritään varmistamaan myös jatkoasiointi (puhelinneuvonta, vastaanotto, kotihoito) potilaan valitsemalla kielellä.
3. Kun käytössä on takaisinsoitto, ja potilas/asiakas on valinnut ruotsinkielisen palvelun, häntä palvellaan ruotsiksi. Asiakkaan palvelu on kuitenkin ensisijaista, jos palvelua omalla äidinkielellä ei ole saatavilla.
4. Asiakas voi vaihtaa sellaiseen yksikköön, jossa häntä pystytään palvelemaan ruotsiksi. Vaihtomahdollisuudesta kerrotaan asiakkaalle sekä suullisesti että kirjallisesti.
5. Nettisivut ja muu aineisto ovat kaksikieliset. Asiakaskertomukset laaditaan ruotsiksi sellaisissa yksiköissä, jotka palvelevat vain ruotsinkielisiä asiakkaita ja joiden koko henkilökunta on ruotsinkielentaitoista (STM:N opas, toimialan potilasasiakirjaohje)
6. Ruotsinkielisen henkilöstön rekrytointia tehostetaan ja kerrotaan mahdollisuudesta saada kielilisiä.
7. Asiakaspalautetta kerätään kummallakin kotimaisella kielellä.

Helsingin kaupunki

Kielilainsäädännön toteutumista valvotaan vuosittain laadittavan, ruotsin kielellä tuotettuja palveluja koskevan seurantaraportin avulla. Raportissa tuodaan esille havaitut kehittämistarpeet sekä suunnitelmat tai ehdotukset niihin vastaamiseksi. Jokaisen esimiehen vastuulla on valvoa, että palvelua saadaan molemmilla kielillä. Osa palveluista on keskitetty tiettyihin paikkoihin, jolloin vastuu ja valvonta kuuluvat erityisesti keskitetyistä palveluista vastaaville esimiehille. Kuitenkin myös sellaiset esimiehet, jotka eivät johda ruotsinkielistä tai kaksikielistä toimintaa, vastaavat siitä, että heillä on tieto siitä, miten asiakkaalle tarvittaessa saa palvelua ruotsin kielellä. Palvelujen organisoiminen kahdella kielellä on haastavaa, kun enemmistö- ja vähemmistöväestö ovat suuruudeltaan hyvin eri luokkaa. Ruotsin kielellä tuotetut palvelut on organisoitu ja resursoitu osin eri tavalla kuin suomen kielellä tuotetut palvelut. Kaikkia palveluja ei aina ole saatavilla ruotsin kielellä. Näihin haasteisiin vastataan kehittämällä viestintää ja neuvontaa sekä hyödyntämällä moniammatillisia verkostoja palvelujen kehittämisessä. Haavoittuvia palveluja on organisoitu uudella tavalla, jotta ruotsinkielinen palvelu voitaisiin taata asiakkaalle. Ruotsinkielistä palvelutarjontaa kehitetään ja täydennetään jatkuvasti myös yhteistyössä muiden palveluntarjoajien kanssa. Kielitaitoisen henkilöstön saatavuutta parannetaan. Henkilöstön saatavuuteen vaikuttaa työmarkkinoilla olevan kielitaitoisen työvoiman vähäisyys ja kilpailu siitä. Sosiaali- ja terveystieteiden hankintavaltuutusta ruotsinkielisenä työpaikkana lisätään tarjoamalla henkilöstölle täydennyskoulutusta ruotsin kielellä.

Kaskisten kaupunki

Esimiehet huomioivat asian ja seuraavat käytännön työtä. Asia on tuotu esille jo hyvin vahvasti rekrytointi vaiheessa ja sitä pyritään noudattamaan.

Korsholm/Mustasaari

Egenkontroll, utvärdering via olika enkäter, direkt feedback från kunder och deras anhänga. Kommunen deltar i den utvärdering av språklagstiftningen som görs genom Finlands Kommunförbunds m.fl. projekt Språkbarometern (senast 2012). Kommunen deltar i den utvärdering av kommunstrukturen och kommunens service som utförs inom ramen för ARTTU-

projektet. Kommunen genomförde 2015 en egen enkät om kommunens service, som alla kommuninvånare hade möjlighet att besvara. Även respons via patientombudsman, socialombudsman.

Korsnäs kommun

Utvärdering av språkförbindelsen sker en gång per mandatperiod.

Länsi- ja Sisä-Suomen Aluehallintovirasto

Normaalin lupa-, tarkastus-/valvontatoiminnan yhteydessä, kantelujen/valitusten seurannan kautta, ennakoivan ja informaatio-ohjaavan valvonnan ja laajan ja monipuolisen sidosryhmäyhteistoiminnan ja aktiivisen vaikuttamisen kautta.

Loviisan kaupunki

Käytännön prosessien kautta, esimiesvastuu

Paraisten kaupunki

Elävässä kaksikielisessä kaupungissa asiakkaan palvelu hänen omalla äidinkielellään tai valitsemallaan asiointikielellä on luonnollista. Henkilöstölle on asetettu kielitaitovaatimukset heitä rekrytoitaessa. Kaupunki on myös palkannut riittävästi kielenkääntäjiä.

Puolangan kunta

Esiin nousevat ongelmat pyritään ratkaisemaan. Kuten sanottu, kielilain tavoitteiden kannalta tarkastellen erityisiä ongelmia ei kuitenkaan ole ollut

Tampereen kaupunki

Valvonnassa hyödynnetään ammattilaisilta ja asiakkailta saatua palautetta.

Vaasan kaupunki

Henkilöstön palkkaamisessa huolehdimme kelpoisuussääntöjen toteutumisesta mukaan lukien vaadittava kielitaito (tarkemmin kohdassa 1. toteutuminen/1.2). Potilasasiamies- ja sosiaaliasiamiestoiminta kerää palautetta asiakkaan näkökulmasta liittyen mm. palveluihin, asiakaskokemuksiin ja kohteluun. Kielikysymykset eivät ole nousseet yhteydenotoissa merkittävästi esille yksittäistapauksia lukuun ottamatta. Asiakaspalautetta kerätään ja asiakas-tyytyväisyyskyselyjä tehdään jo nyt merkittävässä määrin. Asiakaspalautteen keräämistä tehostetaan edelleen käyttöönottamalla erilaisia palautejärjestelmiä, jotka mahdollistavat entistä vapaamuotoisemmin palautteen keräämisen kehittämisen ja myös kielellisten palveluiden seurannan toteuttamisen pohjaksi. Asiakasnäkökulma ja asiakkaan/potilaan/omaisen osallisuus palveluprosessien kehittämisessä on yksi keskeisimmistä jatkuvan kehittämisen painopistealueista. Kaksikielisellä alueella palveluiden järjestäminen asiakkaan omalla kielellä on luontevaa ja arkipäiväistä normaalitoimintaa.

Vantaan kaupunki

Vantaa toteuttaa kaupunginhallituksen 28.1.2013 hyväksymän kaksikielisyysohjelman toimenpiteitä,

http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/106610_Kaksikielisyysohjelma.pdf. Vantaalla toimii kaupunkitasoinen pysyvä kaksikielisyysohjelma, joka osaltaan edistää ohjelman toimenpiteitä. Kaikilla Vantaan seitsemäl-

lä suuralueella on kaupunginvaltuuston nimeämät aluetoimikunnat ja aluetoimikuntiin rinnastettava Svenska kommittén, jonka toiminta-alueena on koko Vantaa. Aluetoimikunta edistää asukkaiden hyvinvointia ja kestävästä kehitystä tavoitteenaan viihtyisä ja turvallinen elinympäristö sekä monipuoliset ja omaleimaiset yhdyskunnat. Svenska kommitténin erityistehtävinä on seurata ja arvioida ruotsinkielisen väestön elinolosuhteita ja palveluja eri ikäryhmät ja sukupuolet huomioiden, edistää ruotsinkielisen kulttuurin kehitystä ja elinvoimaisuutta sekä seurata, että ruotsinkielinen väestönosa saa kunnalliset palvelut äidinkielellään. Kaupunginjohtajan toimialalla varmistetaan, että kaupunginvaltuuston esityslistat ja pöytäkirjat julkaistaan ruotsin kielellä. Kaupunginkanslia vastaa ruotsin kielen käännöksistä koko organisaation tasolla. Viestinnän tulosalueella on kokonaiskuva palveluista tiedottamisesta myös ruotsiksi kaupungin internet-sivustolla. Vantaan kaupungin sivistystoimessa toiminta on organisoitu niin, että ruotsinkielinen toiminta on keskitetty omaan tulosalueeseen, jolla on oma talousarvio ja itsenäinen päätäntävalta omista resursseista. Tulosalueella on oma johtaja, joka on sivistystoimen johtoryhmän jäsen, sekä ruotsinkielistä henkilökuntaa. Lautakuntakäsittelyssä on käytössä lainmukainen jaottelu, niin että on olemassa oma ruotsinkielinen jaosto opetuslautakunnan lisäksi. Tämä hallinnollinen rakenne ja malli päätöksenteolle takaavat sen että ruotsinkielistä toimintaa voidaan toteuttaa ja tarjota asukkaille kielilainsäädännön mukaan, mukaan lukien osallistamista, viestintää ja vuorovaikutusta ruotsin kielellä viranomaisten kanssa.

4. HAASTEET

4.1 Mitä haasteita kielellisten oikeuksien toteutumisessa olette havainneet alueenne sosiaali- ja terveyspalveluissa?

Espoon kaupunki

Ruotsinkieltä osaavien rekrytointi on haaste. Esimerkki: Ruotsinkielisten koulujen kuten Practicum ja Arcadan opiskelijat tahtovat enimmäkseen harjoittelujaksoina työskennellä Helsingissä. Olemme käynnistäneet em. koulujen kanssa pilotin, jonka tavoitteena on luoda Espoon harjoittelukokemuksesta mahdollisimman hyvän ja antoisan, jotta saataisiin tulevaisuudessa enemmän ruotsinkieltä osaavia työntekijöitä. Henkilöstön käyttämä ”Essi” ei toimi ruotsiksi. Palveluissa tulisi varmistaa, että työvuorojen suunnittelussa huomioidaan ruotsinkieliset asiakkaat esim. kotihoidossa ja sairaalahoidossa. Kulttuurin asiat tulee henkilöstön koulutuksessa tuoda esille. Lasten ja nuorten terapiapalvelut tulee turvata asiakkaiden äidinkielellä toteutettavaksi.

Kaskisten kaupunki

Kielelliset ryhmät ovat lisääntyneet ja tulkkipalveluiden saatavuus on välillä suuren tarpeen vuoksi haastavaa. Myös tehtäviin rekrytointi on välillä vaikeaa, sillä molempien kielten hallinta (erityisesti ruotsin kielen) puuttuu.

Kronoby kommun

Kommunstyrelsen anser att det allmänna språkklimatet i Finland har försämrats. För de svenskspråkiga innebär detta att även tillämpningen av språklagstiftningen försämrats. Många myndigheters utredningar och material finns enbart på finska och den svenska befolkningen förutsätts klara av att ta till sig material, som inte ges på deras modersmål. Vid personlig kontakt till olika myndigheter får svenskspråkiga ofta frågan "Puhutteko suomea?", när de tilltalar någon på sitt eget modersmål. När förvaltningsreformer genomförs är det av

största vikt att genomföra en språkkonsekvensbedömning redan i ett tidigt skede av beredningen av reformen. Detta behövs för att trygga att den språkliga servicen fungerar lika väl på de båda nationalspråken, finska och svenska också efter reformen. I dagens läge ter det sig som om statsrådet inte gör denna typ av språkkonsekvensbedömningar. Istället föreslår man reformer som väsentligt ändrar på tillgången till service på den ena nationalspråket, i de flesta fall svenska. Exempel på detta har setts när exempelvis linjedragningar kring framtidens tingsrättsnätverk offentliggjordes i februari. Av sju orter som skulle förlora sin tingsrätt fanns tre på tvåspråkiga orter; Borgå, Karleby och Raseborg. Dessutom skulle sammanträdesplatsen läggas ner på ytterligare fyra tvåspråkiga orter; Kimitoön, Kristinestad, Kyrkslätt och Jakobstad. Det är oroväckande att en dylik linjedragning görs utan en offentliggjord konsekvensbedömning. Rättsväsendet är en viktig instans när det gäller att trygga de grundlagsenliga språkliga rättigheter och att dra in nätverket uttryckligen på orter som klarat av att ge en fullständig service på båda språken är en oroväckande signal.

Ett annat exempel är den landskaps- samt social- och hälsovårdsreform som statsrådet bereder för tillfället. I maj presenterades vilka 12 sjukhus som får full jour i den jourreformen som hör nära samman med social- och hälsovårdsreformen. Enligt pressmeddelandet från Social- och hälsovårdsministeriet var målet med reformen att förbättra patientsäkerheten och förbättra tillgången på jämlik service överallt i landet. Enligt samma pressmeddelande så blir restiden till närmaste sjukhus med en omfattande jourenhet under 30 minuter för hälften av finländarna och under 50 minuter för 80 procent. I det landskap som Kronoby hör till, dvs. Österbotten som har en svenskspråkig majoritet, så finns det i princip ingen som hör till dessa 80 %. I det sjukvårdsdistrikt som Kronoby hör, dvs. det tvåspråkiga Mellersta Österbottens sjukvårdsdistrikt, hör ingen till dessa 80 %. Istället är tiden till närmaste sjukhus med omfattande jour mellan 1 ½ och 2 timmar, i vissa fall ännu längre. För Kronoby är tiden till närmaste sjukhus med omfattande jour ungefär 1 ½ timme. Det är mycket oroväckande att statsrådet gör detta förslag utan en omfattande grundlagsbedömning samt en konsekvensbedömning av de språkliga rättigheterna. I en vårdssituation är behovet av service på det egna modersmålet av grundläggande betydelse och det måste tryggas också vid reformer. I mindre skala kan detta också skönjas när stödet för det enda svenskspråkiga skolhemmet som också ger service på svenska, nämligen Lagmansgården i Pedersöre, upphör från och med nästa sommar. Efter det vet man inte hur man ska trygga den svenskspråkiga servicen, ändå får inte skolhemmet fortsätta enligt nuvarande beslut. De beslut som statsmakten fattar är a och o när det gäller att trygga den språkliga servicen i förhållande till medborgarna. När service centraliseras bör uppmärksamhet uttryckligen fästas vid att servicen finns att tillgå på båda nationalspråken. Enligt grundlagsutskottet GrUU 21/2009 skall vid alternativa områdesindelningar väljas den områdesindelning som bäst tryggar de språkliga grundrättigheterna. När staten gör reformer bör de sträva efter att förverkliga detta också i praktiken och inte utgå från teoretiska lösningar. En stor fara för den språkliga servicen är att den statliga lokal och regionalförvaltningen ytterligare centraliseras. Social- och hälsovården i Kronoby, vilken ordnas i form av värdkommunsavtal mellan Kronoby och Karleby, ordnas så gott som alltid på klientens eget modersmål när den ordnas i Kronoby. I kontakten till MÖCS, som handhar specialsjukvården, talar en del av personalen svenska, men det finns ändå många som inte klarar av att ge den servicen. Detta innebär, att en del frågor förblir obesvarade och patienter och deras anhöriga ovetande om viktiga saker som berör hälsofrågor, medicinering och olika rättigheter. Att epikrisen som sänds hem efter vårdperioden därtill är utformad på finska gör inte saken bättre. I livets slutskede är det oerhört viktigt att få vård

på sitt modersmål, vilket i nuläget inte fungerar till belåtenhet i Karleby. Gällande småbarnsfostran och utbildning har kommunen i egen regi småbarnsfostran också på finska, men den grundläggande utbildningen sker i samarbete med grannkommunerna. Det innebär att de finskspråkiga eleverna får sin grundläggande utbildning i Karleby eller Kaustby. Om inflyttningen av finskspråkiga ytterligare ökar är det skäl att så småningom se över möjligheterna att erbjuda grundläggande utbildning också på finska i Kronoby för att på så sätt även inom kommunen erbjuda lika möjligheter till utbildning på svenska och finska. Kommunstyrelsen påtar, att språkklimatet bör förbättras och att myndigheter bör åläggas skyldigheten att erbjuda samtliga finländare en likvärdig behandling.

Korsnäs kommun

Våra språk-öar i Österbotten garanterar en mycket god språklig service på svenska i vårt område. Tyvärr, när tiderna är kärva och dåliga nyheter basuneras ut om stora kommande nedskärningar inom social- och hälsovården, så är det mycket lätt för vår kunniga personal att söka arbeten i Sverige och Norge. Utvandringen från Österbotten har ökat markant redan under 2015. Vår personal får bättre betalt och mera uppskattning i dessa länder och det är sorgligt att bevittna hur god språklig service monteras ner i Finland.

Länsi- ja Sisä-Suomen Aluehallintovirasto

Kunnat soveltavat kielilakia jossain määrin puutteellisesti, erityisesti sosiaali- että terveydenhuollossa. Kielilainsäädännön soveltaminen on pitkälti riippuvainen asuinpaikkakunnasta ja tämän enemmistökielestä. Kielivähemmistön palveluja ei pystytä kaikissa kunnissa tarjoamaan. Myös enemmistökielen osalta palvelu voi olla osittain puutteellista. Kielilainsäädännön soveltaminen ja toteuttaminen sosiaali- ja terveydenhuollossa tulisi olla itsestäänselvyys ts. palvelu on pystyttävä turvaamaan automaattisesti molemmilla kielillä niin, että asiakkaat saavat tarvittavat palvelut ja asiakirjat omalla äidinkielellään. Terveystenhuollon osalta on havaittu jossain määrin puutteita kielilainsäädännön soveltamisessa mm. terveyskeskuksissa ja erikoissairaanhoidossa. Jos jopa Pohjanmaalla ilmenee puutteita hoitohenkilökunnan, etenkin lääkäreiden ja ulkomaalaistaustaisen hoitohenkilökunnan kielitaidossa, on tämä seikkaehdottomasti huomioitava, kun päätetään lopullisesti päivystyssairaaloiden paikkakunnista. Kielivaikutusten arviointi on välttämätöntä. Kielilainsäädäntöä ei aina pystytä resurssien puutteen vuoksi soveltamaan ja potilastapaamisissa omaiset toimivat joskus tulkkina. Päivystystilanteissa hoitohenkilökunnan kotimaisten kielten hallinnan tarve korostuu. Potilaan kielitaito voi myös käytännössä määritellä palvelujen ajallisen saatavuuden. Kielitaitoisen henkilöstöön, käännöspalveluihin (ja tulkkaukseen) on varattava riittävät resurssit. Huolta aiheuttaa se, että ministeriöiden järjestämät ruotsinkieliset koulutukset ovat vähentyneet. Lisäksi yhteistyötahojen (mm. Eviran) antamat ohjeet puuttuvat joskus kokonaan, joka heikentää valvottavien tahojen oikeusturvaa. Lisäksi kunnille jaettava ruotsinkielinen materiaali tulee myöhään, jos ollenkaan.

Malax kommun

1. Språkklimatet och försökskulturen i regeringsprogrammet

De senaste åren kännetecknas av ett hårdnande språkklimat. Det gör inte bara språkens användning i vardagen mer utmanande, det gör det också svårare att utveckla språk och språkmiljöer på ett bra sätt. I regeringen Sipiläs regeringsprogram finns det en ansats till att främja innovationer i Finland genom att anamma en försökskultur. Då det gäller utbildningsväsendet och utbildning på svenska ingår i regeringsprogrammet ett försök att ersätta

den obligatoriska skolsvenskan med ett annat språk i en del finskspråkiga skolor. Det är viktigt att dylika försök sker på en solid vetenskaplig grund, att försöken genomförs på ett bra sätt och att de utvärderas korrekt. Försöksarrangemangen får inte bli verktyg för att underminera landets tvåspråkighet på sikt. Elever ska alltid ha rätt att studera svenska även i försöksskolorna. Grundrättigheterna måste förverkligas även i samband med att staten tillfälligt tillämpar olika typer av försökslagstiftning. Med en försöks-lagstiftning borde det inte vara möjligt att kringgå tryggheten av män-skors grundrättigheter.

2. Utmaningar i samband med bolagiseringar, privatiseringar, med mera

I samband med landskapsreformen och reformen av social- och hälso-vården har regeringen dragit upp riktlinjer inför en omfattande bolagisering av verksamheter inom social- och hälsovården. Erfarenheterna av att de språkliga rättigheterna tryggas är dåliga i samband med bolagisering och privatisering. Eftersom ansvaret för att säkerställa att språklagstiftningen följs finns hos myndigheterna innebär en bolagisering eller en privatisering alltid att det blir ett förvaltnings- eller organisationsled till mellan myndigheten och själva utförandet i praktiken. Bolagisering och privatisering kan ur det hänseendet innebära en risk. Grundlagsutskottet har i sitt betänkande 1/2014 sagt följande: "Enligt uppgifter till utskottet har framför allt tjänsteproducerande statliga före-tag brister i sitt sätt att förverkliga de språkliga rättigheterna. Utskottet menar att det behöver utredas om de språkliga rättigheterna förverkligas enligt 24 § i språklagen och bedömas vilka åtgärder som eventuellt är nödvändiga. Frågan bör också behandlas i nästa språkberättelse. Nästa berättelse bör också innehålla en redogörelse för hur de språkliga rättigheterna förverkligas när offentliga förvaltningsuppgifter är utlagda på privata aktörer (25 § i språklagen och 124 § i grundlagen)." Det är därför viktigt att det i olika reformförslag ingår språkkonsekvensbedömningar och utvecklingsförslag för hur man bättre tillvaratar grundläggande språkliga rättigheter. I statsrådets berättelse borde det också ingå en redogörelse över hur rättigheterna förverkligas i samband med bolagiseringar och när verksamheter är utlagda på privata aktörer.

3. Avsaknaden av konsekvensbedömningar i samband med viktiga lag-förslag

I samband med att regeringen utarbetar lagförslag är det ett måste att det ingår en fullödlig konsekvensbedömning av lagförslaget. Det senaste i raden av bristande beredningar är regeringens utkast till förslag om ändringen av hälso- och sjukvårdslagen och socialvårdslagen samt förordningen om grunderna för brådskande vård och villkoren för jour inom olika medicinska verksamhetsområden. Det är inte acceptabelt att centrala lagförslag som direkt inverkar på förutsättningar att ge service på lika grunder på svenska och finska, i det här fallet med väsentlig inverkan på klient- och patientsäkerhet, saknar språkkonsekvensbedömningar och att de grundläggande rättigheterna för svensk- och finskspråkiga tas i betraktande. Konsekvensbedömningarna måste göras i god tid så att man kan väga olika alternativ och välja den bästa lösningen som tryggar de grundläggande språkliga rättigheterna.

4. Information på svenska vid Energimyndigheten

Kommunen har tidigare klagat på att informationen vid Energimyndigheten kring hantering av inmatningstaxasystemet för förnyelsebar energi och om hanteringen, speciellt med avseende på tågordningen för inlämnade ansökningar, inte borde anses förenlig med god förvaltning och jämlik behandling av sökanden. Viktiga pressmeddelanden kring tolkningen av stödprocessen har enligt uppgifter enbart funnits på finska. Eftersom det i kommunen finns flera aktörer inom vindkrafts-branschen har brister i informationen på svenska inneburit risker för dessa aktörer, genom att de inte få väsentlig information i tid för att garantera jämlik behandling, med mera.

Loviisan kaupunki

Kaksikielisen henkilöstön löytäminen.

Paraisten kaupunki

Joissakin erityisosaamista vaativissa henkilöstöryhmissä pätevien kaksikielisten henkilöiden rekrytointi on vaikeaa.

Puolangan kunta

Lain tavoitteiden kannalta ei ole. Jonkinasteisia ajoittaisia ja pieni haasteita on aisti- ja puhe- rajoitteisten ja muun kuin suomenkielisten kanssa, mutta kaikesta on selvitty.

Tampereen kaupunki

Haasteena ja kehittämiskohteina ovat yhtenäiset ohjeet ja toimintatavat siitä, miten vieras- kieliset asiakkaat kohdataan sosiaali- ja terveyspalveluissa ja miten heidän viranomaistulka- uksensa järjestetään.

Vaasan kaupunki

Maakuntahallinnon ja sote -palveluiden kokonaisuudistus mukaan lukien ensihoito- ja pelas- tustoimi tulee vaikuttamaan laajasti kaikkiin viranomaistoimijoihin. Huolena on, että väes- tön asema omankielisiin palveluihin on heikentymässä erityisesti ruotsinkielisen väestön osalta hallituksen nykyisellä esityksellä 12 päivystävästä sairaalasta. Lisäksi alueellamme eri- tyishuoltopiirien kuntayhtymät Eskoo ja Kårkulla ovat huolehtineen yli kunta- ja maakuntara- jojen merkittävässä määrin vaativaa erityisosaamista edellyttävistä suomenkielisten tai ruot- sinkielisten vammaispalveluista. Uusi tapa palvelujen tuottamisessa maakunnittain voi vai- kuttaa kielellisesti palveluja heikentävästi ko. asiakasryhmissä. Hätäkeskustoiminnassa Vaa- san hätäkeskus on palvellut molemmilla kielillä erinomaisesti. Vaasan sairaanhoitopiirissä palvelut ja alueellinen yhteistyö on toiminut erinomaisesti turvaten suomen ja ruotsinkielis- ten kieliryhmien palvelut. Monikielisyys ja -kulttuurisuus näkyvät palveluissa mm. hyödyn- tämällä tulkausta ja käännöspalveluita eri materiaaleissa.

Vantaan kaupunki

Ruotsinkielistä tai ruotsia hyvin puhuvaa henkilöstöä on vaikea saada rekrytoitua. Sosiaali- ja terveyspalveluja on yksiköissä alueellisesti eri puolilla laajaa kaupunkia, joten ruotsinkielisen palvelun tarjoaminen kaikissa yksiköissä ei ole mahdollista. Osa äidinkieleltään ruotsinkieli- sistä valitsee suomenkielisen palvelun vaikka ruotsinkielinen palvelu olisi saatavissa. Täten tarve ruotsinkieliseen palveluun on osittain vaikeasti arvioitavissa.

III Sairaanhoitopiirit ja sosiaali- ja terveyshuollon kuntayhtymät

1. TOTEUTUMINEN

Terveydenhuoltolain (1326/2010) 6 §:n, ja vanhuspalvelulain (980/2012) 8 §:n mu- kaan kaksikielisen kunnan ja kaksikielisiä tai sekä suomen- että ruotsinkielisiä kuntia käsittävän kuntayhtymän on järjestettävä palvelunsa siten, että asiakas ja potilas

saavat palvelut valitsemallaan kielellä, joko suomeksi tai ruotsiksi. Vastaava koskee sosiaalipalveluja, joista säädetään sosiaalipalvelulaissa(1301/2014).

1.1 Sosiaali- ja terveystyö on järjestetty alueellamme niin, että asiakas ja potilas saavat palvelua valitsemallaan kielellä, suomeksi tai ruotsiksi:

Erinomaisesti 1/3

Hyvin 2/3

1.2 Mitä käytännön järjestelyjä alueenne sosiaali- ja terveystyöissä on tehty, jotta asiakkaan ja potilaan oikeus saada palvelua valitsemallaan kielellä (suomeksi tai ruotsiksi) toteutuu?

Länsi- ja Sisä- Suomen Aluehallintovirasto

Henkilöstön rekrytoinnissa on pyritään aina huomioimaan kaksikielisen henkilöstön tarve, mikä on erityisesti Pohjanmaalla helppoa, koska väestö on suuressa määrin täysin kaksikielistä tai hyvin toista kotimaista kieltä myös hallitsevaa. Henkilöstön kielikoulutukseen on panostettu. Käännöspalveluihin on kiinnitetty huomiota. Seuraavaan kohtaan 1.3 liittyen voidaan todeta, että asiakastapaamisessa kieli selviää useimmiten automaattisesti, sitä ei tarvitse erikseen selvittää. Ei siksi voi sanoa, että selvitetään aina tai usein, vaan palvellaan asiakkaan käyttämällä kielellä. Kohtaan 1.4 liittyen voidaan todeta, että potilasasiakirjojen toimittamisesta äidinkielellä ei automaattisesti aina huolehdita vaan niitä joudutaan erikseen pyytämään.

Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä

Pääsääntöisesti potilastyötä tekevällä henkilökunnallamme on ylempi ammattikorkeakoulu- tai korkeakoulututkinto ja siten valmius tarjota palveluita suomen ja ruotsin kielellä. Työjärjestelyin on varmistettu mahdollisimman sujuva toisen kotimaisen kielen taito. Ulkoisten palvelutuottajien henkilökunnalta edellytetään myös kykyä palvella molemmilla kotimaisilla kielillä.

Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä

Henkilöstölle on järjestetty kielikoulutusta. Keskeisiin virkoihin on määritetty kelpoisuusehdot suomen ja ruotsin kielitaidon osalta. Myös muiden vakanssien osalta rekrytointitilanteissa varmistetaan riittävä kielellinen osaaminen. Henkilöstöä kannustetaan molempien kotimaisten kielten käyttämiseen kielenkäyttölisan avulla. Potilaille lähetettävät hoitopalautteet käännetään potilaan valitsemalle kielelle, suomeksi tai ruotsiksi. Potilaille annettavat hoito-ohjeet on julkaistu sekä suomen että ruotsin kielellä. Osastoilla ohjataan potilaita ammattihenkilöille siten, että vastaanottotilanteessa voidaan käyttää potilaan valitsemaa kieltä, suomea tai ruotsia.

Vasa sjukvårdsdistrikt samkommun

Personalen har oftast en relativt hög nivå av kunskap i det andra inhemska språket. Vasaregionens levande tvåspråkighet gör att de personer som rekryteras oftast besitter relativt goda kunskaper också i det andra inhemska språket. All information (hemsida, broschyrer mm) och skyltning på sjukhusområdet finns på bägge språken. Alla patienter ges möjlighet efter sitt sjukhusbesök att svara på en kundnöjdhetsenkät.

1.3 Alueemme sosiaali- ja terveysterveyspalveluissa henkilökunta selvittää asiakkaan ja potilaan äidinkielen (suomi tai ruotsi) oma-aloitteisesti:

Aina 2/3

Usein 1/3

1.4 Alueemme sosiaali- ja terveysterveyspalveluissa huolehditaan siitä, että asiakas ja potilas saa potilasasiakirjoista (esim. hoitoyhteenveto, lääkärintodistukset ja -lausunnot) käännöksen suomeksi tai ruotsiksi, jos ne on laadittu muulla kuin asiakkaan tai potilaan kielellä?

Aina 3/3

1.5 Alueemme sosiaali- ja terveydenhuoltoalan viranomaisten sähköiset palvelujärjestelmät ovat sekä suomeksi että ruotsiksi (esim. ajanvarausjärjestelmät, reseptit, lomakkeet):

Enimmäkseen 2/3

Osittain 1/3

1.6 a) Alueemme sosiaali- ja terveysterveyspalveluissa potilaan ja asiakkaan äidinkieli (muu kuin suomi ja ruotsi) ja hänen kulttuurinsa otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon hänen hoidossaan ja kohtelussaan:

Erinomaisesti 1/3

Hyvin 2/3

1.6 b) Alueemme sosiaali- ja terveysterveyspalveluissa potilaan ja asiakkaan äidinkieli ja hänen kulttuurinsa otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon hänen hoidossaan ja kohtelussaan:

Hyvin 2/2

1.7 Voit tarvittaessa tarkentaa vastauksiasi tähän

Pirkanmaan sairaanhoitopiiri

Monikulttuurisuushankkeen myötä asiaan on kiinnitetty kuluvana vuonna yhä enemmän huomiota: mm. tulkkipalvelut ja niiden toimivuus sekä tarvittavat ohjeistukset kirjallisena ja potilaan äidinkielellä ovat kohteena.

Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä

Hyödynnämme joustavasti henkilökuntamme osaamista myös kielitaidon suhteen. Siten palvelua tarjotaan mahdollisuuksien mukaan myös muulla kuin suomen tai ruotsin kielellä. Potilaita hoidetaan yhteisymmärryksessä potilaan ja hoitohenkilökunnan välillä lääketieteellisesti hyväksyttävällä tavalla potilaan tahtoa ja lähtökohtia kunnioittaen.

Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä

Tulkkauksia pyritään aina järjestämään vastaanotolle, jos on aihetta epäillä ettei potilas ymmärrä keskustelun sisältöä.

2. EDISTÄMINEN JA OHJEISTAMINEN

2.1 Alueemme sosiaali- ja terveystalveluiden henkilöstöä on ohjeistettu/koulutettu siitä, miten kielelliset oikeudet tulee toteuttaa palveluissa

Kyllä 3/3

2.2 Jos vastasit kyllä, millaista ohjeistusta/koulutusta henkilöstölle on järjestetty:

Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä

Tulkkauspalvelujen käytöstä on tehty ohjeistus.

Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä

Kielelliset oikeudet ovat osa potilaan kohteluun liittyvää henkilöstön perehdytystä, josta esimiehet vastaavat.

Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä

Sairaanhoitopiirissä on sisäinen ohjeistus asiointikielen selvittämisestä, tulkkauspalvelun käyttämisestä ja potilaille luovutettavien asiakirjojen kielestä. Lisäksi järjestetään säännöllisesti kielikoulutusta.

Vasa sjukvårdsdistrikt samkommun

Den anvisning som ges åt personalen är att patienten alltid ska få betjäning på sitt modersmål.

2.3. Millä tavalla alueenne sosiaali- ja terveystalveluissa on huomioitu muiden kuin suomen- ja ruotsinkielisten kieliryhmien tarpeita? Kuvaile esim. hyviä käytäntöjä.

Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä

Tärkeimpien palvelujen (päivystys) yhteystiedot ja ohjeistus löytyvät verkkosivuilta ja esitteestä englanniksi ja venäjäksi. Lisäksi Kainuun soten palveluksessa työskentelee useita myös harvinaisempia kieliä puhuvia henkilöitä.

Pirkanmaan sairaanhoitopiiri

Tulkkipalveluista informointi sairaanhoitopiirin sisäisessä Intrassa. Sairaanhoitopiirissä on vuoden 2016 ajan meneillään monikulttuurisuushanke, jossa tuotetaan eri kielisiä materiaaleja henkilökunnan ja potilaiden käyttöön. Hankkeen aikana suunnitellaan ja toteutetaan myös aiheeseen liittyvää koulutusta.

Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä

Muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvan henkilökunnan joustava käyttö mahdollistaa työvuoroista riippuen erityisesti päivystyskeskuksessa ja keskussairaalassa palveluiden tuottamisen myös muilla kielillä.

Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä

Potilaita palvelee melko kattavasti myös englannin kielellä, ja osa ohjeistuksesta on käännetty myös englanniksi. Tulkkauspalvelu järjestetään aina tarpeen niin vaatiessa.

Vasa sjukvårdsdistrikt samkommun

Åt patienten beställs tolk från Österbottens tolkcentral. Vid behov kan också användas en anställd på sjukhuset som talar patientens språk. Av den här orsaken finns en lista över personalens språkkunskaper tillgänglig på sjukhuset. Sjukhusets hemsidor är fullständiga på bägge inhemska språken och delvis också på engelska.

3. VALVONTA

3.1 Miten valvotte kielilainsäädännön toteutumista omalla toimialallanne?

Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä

Asiakaspalaute sekä potilas- ja sosiaaliamiehen palaute. Muistutukset ja kantelut käsitellään määrääjässä.

Pirkanmaan sairaanhoitopiiri

Valvonnasta vastaavat toimialueiden johto sekä vastualueiden ja vastuuyksiköiden esimiehet. Myös mahdollisten asiakaspalautteiden pohjalta tehdään tarvittavat toimenpiteet.

Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä

Toimialajohtajilta pyydetään säännöllisesti katsaus kielellisten oikeuksien toteutumiseen ja tilanteeseen. Kielellisen vähemmistön lautakunnan jäsenet tuovat tietoomme asiakasnäkökulmaa asiassa.

Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä

Valvontaa toteutetaan sekä sisäisenä valvontana (mm. seuranta äidinkielisten hoitopalautteiden toimittamisen osalta) että asiakaspalautteiden perusteella.

Vasa sjukvårdsdistrikt samkommun

Patientens modersmål framgår ur patientregistersystemet och beaktas således automatiskt av personalen. Patienten har rätt till vård på och använda sitt modersmål på sjukhuset. Vidare har patienten rätt att få kallelser och annat hen rörande material på sitt modersmål. Vid behov har patienten också möjlighet att få en översättning av vårdens slututlåtande, om det inte är skrivet på dennes modersmål. Om patienten inte är nöjd med det språkliga bemötandet från personalens sida i samband med sin vård på sjukhuset, kan hen göra en påminnelse till sjukhuset eller ett klagomål till de hälsovårdsövervakande myndigheterna. Verksamhetens kvalitet uppföljs på basen av feed back eller påminnelser från patienterna och behandlas i nämnden för minoritetsspråk. I övrigt ingår den feed back som ges angående språket i organisationens kvalitetsrapport. Alla patienter som vill ges möjlighet att fylla i en kundnöjdhetsenkät, där det finns en fråga specifikt angående bemötandet på kundens modersmål. Nämnden för minoritetsspråk inom Vasa sjukvårdsdistrikt har upprättat ett språkprogram, vars förverkligande följs upp av nämnden. I Vasa sjukvårdsdistrikt har godkänts en behörighets- och språkkunskapsstadga, var fastställs de språkkrav som krävs för respektive befattning eller tjänst.

4. HAASTEET

4.1 Mitä haasteita kielellisten oikeuksien toteutumisessa olette havainneet alueenne sosiaali- ja terveyspalveluissa?

Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä

Pakolaisten käyttämien kielten kirjo on todella laaja ja edellyttää tulkkipalvelujen laajaa käyttöä.

Pirkanmaan sairaanhoitopiiri

Henkilökunnalla ei ole riittävästi tietoa asiakkaiden / potilaiden kielellisistä oikeuksista. Tulkkipalvelujen tarve on lisääntynyt (pakolaiset, turvapaikanhakijat), tulkkeja ei ole saatavilla riittävästi. Päivystystoiminnassa tulkkeja tarvitaan 24/7, tulkkien tilausta / varausta ei kuitenkaan voi tehdä ko. toimintaa vastaavasti.

Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä

Alueen kielellinen vähemmistö on melko pieni ja asioi usein henkilökunnan äidinkielellä suomeksi. Käytännössä toisella kotimaisella suoritettava palvelutuotanto jää usean työntekijän osalta satunnaiseksi.

Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä

Haasteita on toisinaan päivystysaikaisen kielellisen palvelun ja puhelinneuvonnan toteuttamisessa.

Vasa sjukvårdsdistrikt

Vasa centralsjukhus är ett starkt tvåspråkigt sjukhus och kan på ett mycket tillfredställande sätt betjäna patienter på båda nationalspråken. Vasa är en relativt internationell stad där det talas mer än 100 språk och det kan ibland vara en utmaning att direkt kunna ge språklig betjäning åt patienter från vissa språkgrupper. Det kan ibland också vara en utmaning att rekrytera tvåspråkig personal. För personal som inte tillhör någondera språkgruppen, och som påbörjat sitt arbete på sjukhuset med av styrelsen beviljad dispens, kan det ibland vara en utmaning att omgående lära de båda språken. Vid köptjänster av läkare kan det ibland, trots ställda villkor i samband med upphandlingen, vara svårare att tillgodose full språklig betjäning på det andra inhemska språket.

V Liitot, yhdistykset ja muut toimijat

Suomen ja ruotsin kieliset toimijat

Miten keskeisessä asemassa kielelliset oikeudet ovat yhdistyksenne toiminnassa?

Ensisijaisena tehtävänä 5/24

Yksi tehtävä muiden joukossa 19/24

1. TOTEUTUMINEN

1.1 Miten viranomaiset ovat mielestänne onnistuneet toteuttamaan kielellisiä oikeuksia sosiaali- ja terveydenhuollossa?

Hyvin 7/24

Huonosti 15/24

En osaa sanoa 2/24

1.2 Miten kielelliset oikeudet mielestänne ovat toteutuneet yksityisten hoitaessa julkista hallintotehtävää sosiaali- ja terveyspalveluissa (esim. sairaanhoitokuljetukset, vanhuspalvelut)?

Erinomaisesti 1/24

Hyvin 1/24

Huonosti 14/24

En osaa sanoa 8/24

1.3 Miten kielelliset oikeudet mielestänne ovat toteutuneet sosiaali- ja terveydenhuoltoalan viranomaisten tarjoamissa sähköisissä palvelujärjestelmissä (esim. ajanvarausjärjestelmät, lomakkeet)?

Erinomaisesti 1/24

Hyvin 4/24

Huonosti 14/24

En osaa sanoa 5/24

1.4 Voit tarvittaessa tarkentaa vastaustasi tähän:

Kehitysvammaliitto/Selkokeskus

Selkokielen tarvitsijoiden kannalta kielelliset oikeudet ovat toteutuneet huonosti sosiaali- ja terveyspalveluissa ja muissa yhteyksissä, koska eri toimijoita vahvemmin velvoittava sitova ohjeisto ja yhtenäiset käytännöt puuttuvat. Selkokielen käyttö eri yhteyksissä on satunnaista ja liittyy lähinnä yksittäisiin tapauksiin. Sähköiset palvelut ovat lisääntyneet jatkuvasti, ja kansalaisilta vaaditaan yhä enemmän sekä kielellisiä että tietoteknisiä taitoja omien asioiden hoitamiseen. Selkokielen tarvitsijoilla on puutteita nimenomaan kielellisissä taidoissa, ja osalla heistä ei ole lainkaan tai hyvin vähän taitoa ja kokemusta tietotekniikan käytöstä. Sähköisissä palveluissa ei oteta tarpeeksi hyvin huomioon palvelun saavutettavuutta heidän kannaltaan. Näin he jo lähtökohtaisesti syrjäytyvät sähköisistä palvelujärjestelmistä. Euroopan unionissa valmisteilla olevat direktiivit täsmentävät saavutettavuuden ja kielen ymmärrettävyyden vaatimuksia digipalveluiden osalta. Direktiivien voimaan saattamisen yhteydessä tulisi muistaa myös selkokieltä tarvitsevat ryhmät ("Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on the accessibility of public sector bodies' websites" ja "Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States as regards the accessibility requirements for products and services").

Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto ry

Sosiaali- ja terveyspalveluissa viittomakielisille pitäisi turvata tasa-arvoiset oikeudet saada tietoa ja käyttää palveluita omalla äidinkielellään. Myös oikeutta saada viittomakielellä tuotettuja tai viittomakielelle tulkattuja sote-palveluja pitää vahvistaa. Viittomakieltä käyttävät eivät oleta, että muiden pitäisi osata palvella myös viittomakielellä. Olisi kuitenkin toivottavaa, että viittomakielisten mielipiteet otettaisiin huomioon erityisesti silloin, kun suunnitellaan peruspalveluja ja niistä tiedottamista.

Lastensuojelun Keskusliitto

Lastensuojelun Keskusliitto (LSKL) pitää kysymystä epätarkkana ja vaikeasti vastattavana. Vaihtoehdot ovat liian yleisiä eivätkä anna mahdollisuutta riittävällä tarkkuudella kuvata il-

miötä. LSKL:n vastauksessa on nostettu esille sekä ruotsinkielisten että viittomakielisten lasten ja nuorten ja perheiden näkökulmaa. Vastauksissa ei ollut mahdollisuutta eritellä vaihtoehtoja em. kahden kieliryhmän näkökulmasta. Lisäksi esitetyt vastausvaihtoehdot eivät mahdollista ottamaan huomioon alueellista/maantieteellistä vaihtelua, joka on suurta ja vaikuttaa palveluiden yhdenvertaiseen saatavuuteen. Toisilla alueilla palvelut toteutuvat paremmin ja vastaavasti toisilla alueilla on suuria puutteita kielellisten oikeuksien toteutumisessa.

Mielenterveyden Keskusliitto

Ruotsinkielisiä sosiaali- ja terveysten palveluja osin hyvin, osin huonosti tarjolla, alueelliset erot suurina. Henkilökunta ei osaa ruotsia eikä edes kaksikielisissä kunnissa löydy aina ruotsinkielistä taitavaa sosiaali- ja terveyden huollon ammattilaista erityisesti psykiatrian puolella erityisen tärkeää ja oleellista saada hoito, kuntoutus ja palvelut omalla äidinkielellä; mm. tunteiden ja tuntemuksien sanoiksi pukeminen edellyttää kielen hyvää hallintaa ja ymmärtämistä kun toimintakyky on alentunut joko psyykkisestä tai somaattisesta syystä, vammaisuudesta tai vanhuudesta johtuen, äidinkielen ymmärtämisen merkitys korostuu.

Moniheli ry

Usein aika vaikeita ymmärtää ja käyttää sellaisten henkilöiden toimesta, joiden suomen kieli ei ole täydellinen.

Paliskuntain yhdistys

Saamen kielilain 31 § mukaiset avustukset ovat mahdollistaneet Paliskuntain yhdistyksen osalta saamenkielisen materiaalin tuottamisen. Yhdistykselle on myönnetty avustusta ensimmäisen kerran vuonna 2015 internet-sivujen kääntämiseen pohjoissaameksi. Myös Poromies-lehteen on saatu vuonna 2015 avustusta, jotta sen tärkeimmät artikkelit ja tiedotteet on saatu käännettyä pohjoissaameksi.

RESA-forumet

Eftersom det i punkterna 1.2 och 1.3 saknades svarsalternativ som "mindre bra" eller "nöjaktigt" såg jag mig tvungen att kryssa för "dåligt". Generellt fungerar den svenskspråkiga servicen någorlunda bra på orter med en större minoritet svensktalande, exempelvis städer som Karleby, Jakobstad, Vasa, Borgå, Ekenäs. I Helsingfors, Esbo, Vanda och andra städer med en mindre språkminoritet upplevs service på svenska ofta mera som undantag än regel. Attityderna till svenskan varierar också, från "vi försöker tala svenska så gott det går" till tystnad eller "här talar vi bara finska".

SámiSoster ry

Lomakkeistoa tosin on käännetty kohtuullisen hyvin saameksi.

SAMS

SAMS – Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf (SAMS) ger utlåtande gällande tillämpningen av språklagstiftningen eftersom vi anser att det är av stor betydelse att svenskspråkiga personer med funktionsnedsättning får service på sitt eget modersmål. Målgruppen för SAMS verksamhet är personer med funktionsnedsättning som har svenska som modersmål. Personer med funktionsnedsättning hör till de utsatta grupperna i samhället. Personer med funktionsnedsättning är i många fall beroende av olika tjänster som produceras

av kommun, stat och/eller privat aktör. Svenskspråkiga personer med funktionsnedsättning är en minoritet inom minoriteten. Det behövs stöd och det måste bevakas att dessa personer får service och tjänster på sitt eget modersmål. I Finland bor det åtminstone 45 000 svenskspråkiga personer med funktionsnedsättning och psykisk ohälsa. Enligt WHO beräknar man att omkring 15% av den totala befolkningen har någon form av funktionsnedsättning (syn- eller hörselnedsättning, psykiska, neurologiska, neuropsykiatriska, intellektuella, kognitiva eller fysiska funktionsnedsättningar). Om man dessutom beaktar personer med långvarig psykisk ohälsa och minnessjukdomar kan den procentuella andelen öka. Behovet av tjänster för den här gruppen är alltså betydande. Tillgången till svenskspråkiga tjänster för personer med funktionsnedsättning är idag inte garanterade på jämlika grunder, varken i förhållande till den finskspråkiga befolkningen eller på basis av diagnos. Det råder brist på högklassig svenskspråkig social-, hälso- och sjukvård i vårt land. Tillgången till svenskspråkig service varierar kraftigt, delvis beroende på bostadsort och diagnos. De regionala skillnaderna är stora. I kommuner där svenskan har en stark ställning (andelen svenskspråkiga är stort) får man vanligtvis relativt bra service på svenska. Här kan till exempel nämnas de svenska kommunerna i Österbotten. I kommuner och städer där svenskspråkiga är få eller där andelen svenskspråkiga är liten är situationen helt en annan. På papper i strategidokument talas det om tvåspråkighet och om service på de båda modersmålen, men i praktiken fungerar servicen inte. Det här gäller till exempel att beställa färdtjänst på svenska, att få vård på svenska på långvårdsavdelningen eller att få rådgivning om handikappstöden på svenska.

SOSTE ry

Förverkligandet av de språkliga rättigheterna inom social- och hälsovård varierar mycket mellan olika regioner och kommuner.

Suomalaisuuden Liitto

Suomessa tulee selvittää ulkomailla opintonsa suorittaneiden lääkärien lukumäärä kaksikielillä paikkakunnilla. Aihe on kielipoliittisesti tärkeä, sillä kaksikielisissä kunnissa lääkärinvirkaan valittavilta henkilöiltä tulee myös vaatia molempien kansalliskielten osaamista. Selvittää tulee, toteutuvatko vaatimukset. Tämän pohjalta johtopäätöksenä tulee ilmaista, tuleeko vaatimuksia muuttaa kaikkien lääkärien osalta. Selvittää tulee, toteutuvatko vaatimukset edes suomen kielen, saati sitten ruotsin osaamisen suhteen. Toinen mahdollisuus on luopua ruotsin kielen osaamisen vaatimuksesta osana lääkärin opintoja, jotka muissa suhteissa ovat EU:ssa yhteneväiset mm. Bolognan prosessin takia.

Suomen Nuorisoyhteistyö-Allianssi ry

Kielelliset oikeudet koskevat kaikkia kieliryhmiä ja ovat perustavanlaatuisia oikeuksia. Nuorten oikeus saada tietoa omalla kielellä mahdollistaa muiden perusoikeuksien toteutumisen, kuten demokratiaoikeuksien toteutumisen. Tuleva sote- ja aluehallintouudistus muuttaa sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämistä. Tässä muutosprosessissa tulee tehdä kielivaikutusten arviointia. Kielelliset oikeudet on turvattava myös uudessa palvelumallissa. Allianssi toivoo, että Kielibarometri-selvitystä tarkasteltaisiin tulevaisuudessa myös ikäryhmittäin. Tällä hetkellä ei ole saatavilla tutkimuksellista tietoa nuorten palvelukokemuksista kielellisten oikeuksien näkökulmasta. Erityisen huolissaan Allianssi on kovasta asenneilmapiiristä eri vähemmistökieliä kohtaan. Tuoreen selvityksen mukaan 60 % häirintää ja vihapuhetta vieraskielisyyden, ulkomaan kansalaisuuden tai maahanmuuttajataustan vuoksi kohdanneista välttelee tiettyjä paikkoja häirinnän pelossa (OM, Selvityksiä ja ohjeita 7/2016, 68). Myös ruot-

sinkielisiin on kohdistunut vihapuhetta julkisilla paikoilla ja sosiaalisessa mediassa. Esimerkiksi nuoret välttelevät puhumasta ruotsia tietyissä tilanteissa, kuten yöaikaan metrossa. Oppilaitosten kieliasenneilmapiiriin pitää kiinnittää huomiota. Allianssi muistuttaa, että tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat, joilla tarkoitetaan konkreettista suunnitelmaa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden järjestelmälliseksi edistämiseksi ja syrjintään puuttumiseksi, koskevat velvoittavana myös peruskouluja. Suunnitelman laatiminen on konkreettinen toimenpide lasten ja nuorten yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja syrjintään, häirintään ja koulukiusaamiseen puuttumiseksi. Suunnitelman tulee sisältää tavoitteita ja toimenpiteitä myös kielellisten oikeuksien edistämiseksi ja kielestä johtuvaan häirintään puuttumiseksi. Allianssi iloitsee, että YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus astuu viimein Suomen osalta voimaan (10.6.2016). Tämän jälkeen YK:n vammaissopimus on osa oikeusjärjestystämme, eli osa velvoittavaa oikeutta. Sopimuksen tarkoituksena on varmistaa vammaisille henkilöille täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti kaikki ihmisoikeudet, edistää ja suojella näitä oikeuksia sekä edistää vammaisten henkilöiden ihmisarvon kunnioittamista. Yleissopimuksen johtavia periaatteita ovat syrjintäkielto, esteettömyys ja saavutettavuus sekä osallistuminen. Sopimuksessa esimerkiksi veloitetaan vahvasti, että vammaista nuorta pitää tukea kuulemisessa. Tästä syystä sopimusta voidaan pitää merkittävänä esimerkiksi viittomakielisten kielellisten oikeuksien kannalta. Ruotsinkielisten julkisten palveluiden saatavuudessa on suuria paikkakuntien välisiä eroja. Paljon riippuu siitä, onko kunta kaksikielinen. Valitettavan usein ruotsinkielisen viranomaisen palvelua saa kuitenkin vain sattumanvaraisesti. Etenkin omakielinen terveydenhuolto on tärkeää nuoren perusturvallisuudelle. Nuoret saattavat pelätä esimerkiksi hammaslääkärikäyntiä, mikäli tuolloin ei saa puhua omaa äidinkieltä. Olemassa olevat sähköiset järjestelmät toimivat melko hyvin. Pidetään myös hyvänä, että voi jo esimerkiksi lääkäriä varatessa merkitä itse oman äidinkielensä. Nyt käynnissä olevat palveluihin kohdistuvat säästöt huolestuttavat kielellisten oikeuksien toteutumisen näkökulmasta. Allianssi kantaa huolta etenkin mielenterveyspalveluiden saatavuudesta omalla äidinkielellä. Erityisesti viittomakielisten palveluiden saatavuus on tässä kohtaa heikkoa.

Suomen Opiskelijakuntien Liitto ry

Kaupunkien sisällä ja välillä on suuria eroja siinä miten oikeudet palveluihin äidinkielellä toteutuvat. Esimerkiksi Helsingissä ruotsinkielisten julkisen terveydenhuollon palvelut on keskitetty tietyille terveysasemille, jotka ovat huomattavasti saavutettavissa kuin suomenkielisille suunnatut palvelut. Häätätilanteessa sairaankuljetuksen tai terveysaseman henkilökunta eivät ymmärrä potilasta riittävästi hänen äidinkielellään. Varsinkin kunnalliset sähköiset järjestelmät ovat usein epäselvät ja vaikeat käyttää millä tahansa kielellä.

Suomen venäjänkielisten Yhdistysten Liitto, FARO

Venäjän kielellä vieläkin vähän mahdollisuuksia sähköisissä järjestelmissä

Suomen Virolaisten Liitto ry

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden ajanvarauksessa, lomakkeissa ja ohjeissa ei ole huomioitu viron kieltä lähes ollenkaan.

Svenska Finlands Folkting

Inledningsvis vill Folktinget fästa uppmärksamhet vid formuleringen av den fråga som riktar sig till myndigheter. I det elektroniska frågeformuläret har man hänvisat till de språkliga rättheterna i social- och hälsovården enligt följande. ”Enligt 6 § i hälso- och sjukvårdslagen

och 8 § i äldreomsorgslagen ska tvåspråkiga kommuner och samkommuner som omfattar tvåspråkiga eller både finsk- och svenskspråkiga kommuner ordna sina tjänster så att klienterna eller patienterna blir betjänade på det språk de väljer, antingen på finska eller på svenska. Samma gäller socialtjänster, om vilka det föreskrivs i socialtjänstlagen (1301/2014).” Folktinget anser att det vore mycket viktigt att nämna att kommunens och samkommunens skyldighet att ge socialvård på svenska och finska regleras i 40 § i socialvårdslagen (710/1982), eftersom skyldigheten inte regleras i den nya socialvårdslagen (1301/2014). (Förövrigt heter även denna nya lag socialvårdslag - inte socialtjänstlag.) Bestämmelsen 40 § i den gamla socialvårdslagen är fortfarande gällande trots att en ny socialvårdslag har stiftats. Eftersom språkbestämmelsen kan vara svår att hitta, i och med att största delen av den gamla socialvårdslagen har upphävts, finns det ännu större orsak att nämna bestämmelsen i frågeformuläret och även i språkberättelsen.

Folktinget anser att svarsalternativen gav väldigt lite utrymme för nyanser. Enligt vår uppfattning förverkligas de språkliga rättigheterna i social- och hälsovården tillfredsställande och har därför valt svarsalternativet dåligt. En del av Folktingets kärnverksamhet är att bevaka de språkliga rättigheterna inom social- och hälsovården. På så sätt får Folktinget fortgående kännedom om brister i den språkliga servicen. I dag har ansvariga myndigheter stora svårigheter att leva upp till språklagens och social- och hälsovårdslagstiftningens språkliga förpliktelser. Det här är något som påtalats också i statsrådets tidigare berättelser om tillämpningen av språklagstiftningen (2006, 2009 och 2013), och i internationella expertbedömningar såsom Europarådets expertkommittés rapport om tillämpningen av den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (2012). Vi betonar emellertid att situationen varierar väldigt mycket beroende på vilken kommun eller samkommun det handlar om. Det finns flera tvåspråkiga kommuner som sköter sin social- och hälsovård väl på både svenska och finska. Däremot finns det också flera tvåspråkiga kommuner som inte klarar av att uppfylla invånarnas grundlagstryggade rätt till social- och hälsovård på svenska och finska enligt lika grunder. Det verkar som om bristerna till stor del beror på att dessa kommuner inte haft en strategi eller plan för hur den svenska servicen ska ordnas och koordineras. På grund av bristande koordinering har svenskkunnig personal och svenskspråkiga klienter eller patienter inte mötts, trots att kommunen har svenskkunnig personal. I många kommuner finns det brist på svenskkunnig personal, vilket delvis beror på att man i rekryteringsförfarandet inte beaktat språkkunskaper i tillräcklig utsträckning. En liten rekryteringsbas av svenskkunnig personal är också ett problem i vissa kommuner. Små språktillägg och bristande stöd hos ledningen bidrar också till att personalen inte uppmuntras att utveckla sina språkkunskaper. I vissa fall har ledningen och personalen svaga insikter i vad språklagstiftningen i praktiken kräver. Detta leder till att planeringen av den svenskspråkiga vården och betjäningen av de svenskspråkiga klienterna och patienterna inte fungerar. När det gäller privata bolag som tillhandahåller social- och hälsovård inom ramarna för den offentliga vården finns det både goda och dåliga exempel. Åter är variationen stor beroende på vilken kommun eller samkommun det är fråga om. Problematiskt är huruvida kommunen/samkommunen i sitt upphandlingsförfarande eller avtalsförfarande uttryckligen ställer krav på tvåspråkig service. Genom att tydligt ställa krav på anbudsgivarnas förmåga att utföra den upphandlade tjänsten på både finska och svenska, kan myndigheten säkerställa att den privata aktören har kompetens att ge sådan språklig service som språklagstiftningen förutsätter. Även om det är entydigt att språklagstiftningen ska iakttas vid offentlig upphandling, visar praktiken att myndigheter inte alltid uppfattar detta när vårdtjänster upphandlas. Tillgodoseendet av de

språkliga rättigheterna i elektroniska system upplever vi att fungerar ganska bra. Ett bra exempel på elektroniskt system som är väl uppbyggt på både svenska och finska är Kanta. Strukturen på systemet är mycket bra och skapar förutsättningar för god tillgång till klientuppgifter på eget språk. Samtidigt förtydligas brister i vårdgivarens språkliga service, då klientuppgifterna ofta förs in på finska för en svenskspråkig klient. Då förverkligas inte klientens språkliga rättigheter. Till Folktingets kännedom har också kommit att det inom vissa tvåspråkiga kommuners social- och hälsovårdsväsende endast finns enspråkigt finska program, vilket omöjliggör tillgodoseendet av de svenskspråkiga klienternas språkliga rättigheter. Datasystemen måste kunna registrera klientens språk, ge en omedelbar signal till personalen om det språk klienten talar och definiera hur bl.a. remisser, recept och vårdanvisningar kan skrivas ut på klientens eget språk.

Svenska pensionärsförbund r.f

Många äldre personer behärskar inte finska eller kan mycket dålig finska och därmed kan de inte tillgodogöra sig den service de behöver. Finskan blev obligatorisk först i och med grundskolans gradvis införande från år 1968-1977. Äldre människor tenderar också att glömma språk som de lärt sig senare, vilket tydligt framkommer bland finskspråkiga invandrare i Sverige. All äldreomsorg bygger på direktkontakt mellan vårdare och vårdbehövande. För vårdens kvalitet är det viktigt att personalen kan kommunicera med den vårdbehövande på svenska. Som exempel kan nämnas hemvården och rehabiliteringen.

Sydkustens länslagsförbund

Trots statsrådets regelbundna uppföljning av språklagstiftningen brister det i tillämpningen av bestämmelser som berör språkliga rättigheter. Språket glöms bort vid förändringsprocesser inom kommun och stat. Språkliga konsekvensbedömningar borde vara rutin förutom i lagberedning även vid utvecklingsprojekt och omorganisering av verksamhet inom kommunerna. Det finns tydliga brister i den praktiska tillämpningen av språklagstiftningen och språkbestämmelserna inom social- och hälsovården, särskilt i huvudstadsregionen. I kommuner med stark tvåspråkighet fungerar servicen i allmänhet bättre. Myndigheterna saknar ofta nödvändig kunskap om språklagstiftningen och språkbestämmelserna i speciallagstiftningen. Det här leder i många fall till uppenbara brister i svenskspråkiga klienters och patienters rätt till vård och service på sitt eget språk. Bristerna i myndigheternas vård- och serviceberedskap på svenska beror dels på att språket inte har varit en utgångspunkt för organisationen av vården och servicen, dels på brister i språkkunskaper hos personalen på alla nivåer inom social- och hälsovården. Det här leder i praktiken till att en svenskspråkig patient eller klient ofta inte möter svenskunnig personal, utan rätten till vård på det egna språket förverkligas slumpmässigt. Så kallade svenska telefonnummer inom sjukvården fungerar i varierande omfattning. Även om patienten har ringt till ett svenskt nummer händer det att den sjukvårdspersonal som ringer upp frågar om man kan använda finska. Det här strider mot språklagens bestämmelser.

2. EDISTÄMINEN

2.1 Miten viranomaiset ovat mielestänne edistäneet kielellisten oikeuksien toteutumista?

Kehitysvammaliitto/Selkokeskus

Jotkut viranomaiset ja sosiaali- ja terveystalvaeluita tarjoavat tahot ovat ottaneet selkokielen käyttöä huomioon toiminnassaan. Hyvä esimerkki on Satakunnan sairaanhoitopiiri, jossa

oleellinen, yleisesti kaikkia potilaita koskeva tieto, kuten potilasohjeet ja verkkosivut, on toteutettu selkokielellä. Myös Kansaneläkelaitos tarjoaa tietoa etuuksistaan ja palveluistaan selkokielellä. Niitä voidaan pitää kuitenkin poikkeuksina. Muut esimerkit selkokielen käytöstä julkishallinnon toimijoiden tiedotuksessa ja toiminnassa ovat yksittäisiä ja satunnaisia.

Karjalan Kielen Seura ry

Monien kansallisten vähemmistökielten kohdalla kuten karjalankielisten kohdalla ei ole edistytty lainkaan.

Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto ry

Viittomakielilain 359/2015 aikaan saaminen

Lastensuojelun Keskusliitto

Vaikka lainsäädännöllä on pyritty parantamaan kielellisiä oikeuksia, ongelmana on, että erityislainsäädäntö ei ole riittävän velvoittavaa kielellisten oikeuksien osalta. Oikeuksien toteutuminen käytännön viranomaistoiminnassa on myös puutteellista. Esimerkiksi sähköisten palvelujärjestelmien osalta on tapahtunut edistymistä, mutta toisaalta kaikilla ei ole yhdenvertaisesti pääsyä kyseisiin järjestelmiin. Myös lapsille ja nuorille tiedottamisen tavassa on ongelmia. Lapset tarvitsevat tietoa juuri heille sopivalla ja ymmärrettävällä tavalla ja niiden tiedonvälityskanavien kautta, joita he ovat tottuneet käyttämään.

Mielenterveyden Keskusliitto

koulutus, henkilökunnan kielitaito, hoidon, kuntoutuksen ja palvelujen saanti omalla äidinkielellä ymmärrettävässä muodossa; yhdenvertaisuus

Moniheli ry

Kaksikielisyyden vaatimus virkoja täytettäessä käytännössä estää maahanmuuttajataustaisten henkilöiden pääsyn näihin virkoihin. Suomen ja ruotsin vaatimisen sijaan toisen voisi korvata jollakin toisella vahvalla kieliosaamisella.

Paliskuntain yhdistys

Saamen kielilain 31 § mukaisesti avustuksiin on myönnetty Valtion talousarviossa liian pieni määräraha. Määrärahan vähyys vähentää hakijoiden saamia avustuksia, joilla katetaan kääntämistyön lisäkustannuksia.

RESA-forumet

"Främja förverkligandet" är byråkratspråk som inte öppnar sig för den som svarar. Vad innebär det "främja förverkligandet"? Jag tolkar det som att det t.ex. kan betyda att myndigheter anställer personer för att utbilda eller fortbilda personalen att betjäna på svenska eller något minoritetsspråk. Att myndigheterna översätter och kontrollerar tidigare producerade texter på svenska, att de är uppdaterade, och att de inte ger upphov till missförstånd. Google-översättningar el dylikt skapar irritation och minskar förtroendet för myndigheterna. "Främjandet av förverkligandet" varierar mycket mellan städer och kommuner. Vissa städer och kommuner har en lyckats bättre och andra sämre. Hur man lyckas verkar beror både på myndigheternas intentioner som enskilda personers kunskap och välvilja.

SámiSoster ry

Toimenpiteet ja niiden laajuus näyttävät vaihtelevan viranomaisittain. Oikeuksia on pyritty edistämään rekrytoimalla saamen kielen taitoista henkilökuntaa, kouluttamalla henkilökuntaa saamen kielessä ja maksamalla pientä kielilisää saamen kielen taitoiselle henkilöstölle. Lisäksi on erilaisilla saamenkielisillä opasteilla, ohjeilla, esitteillä ja muilla julkaisuilla, ilmoituksilla, lomakkeilla ja muulla yleisölle suunnatulla saamenkielisellä tiedottamisella edistetty kielellisiä oikeuksia.

SAMS

Myndigheterna har inte på ett optimalt sätt lyckats förverkliga de språkliga rättigheterna. Inom specialomsorgen finns det lagstiftning som garanterar service och tjänster på svenska. Kårkulla samkommun handhar denna service inom Svenskfinland. I övrigt är tillgången till svensk service beroende av huruvida tjänsteleverantören har personal som behärskar det svenska språket. Det finns okunskap om de språkliga rättigheterna även hos myndigheterna. I bland måste de svenskspråkiga klienterna själva hålla reda på sina rättigheter och be om dem och till och med kräva dem.

SOSTE ry

Förverkligandet av de språkliga rättigheterna inom social- och hälsovård varierar mycket mellan olika regioner och kommuner. Generellt kan man konstatera att servicen och tjänsterna fungerar bäst språkligt sett inom de enheter vars uttryckliga uppgift är att producera tjänster på svenska. Enheter, vars uppgift är att producera svenskspråkiga tjänster vid sidan om den huvudsakliga finskspråkiga tjänsteproduktionen, möter ofta i praktiken utmaningar t.ex. när det gäller tillgången till utbildad, språkkunnig personal.

Suomalaisuuden Liitto

Suomessa tulee selvittää ulkomailla opintonsa suorittaneiden lääkärien lukumäärä kaksikielillä paikkakunnilla. Aihe on kielipoliittisesti tärkeä, sillä kaksikielisissä kunnissa lääkärinvirkaan valittavilta henkilöiltä tulee myös vaatia molempien kansalliskielten osaamista. Selvittää tulee, toteutuvatko vaatimukset. Tämän pohjalta johtopäätöksenä tulee ilmaista, tuleeko vaatimuksia muuttaa kaikkien lääkärien osalta. Selvittää tulee, toteutuvatko vaatimukset edes suomen kielen, saati sitten ruotsin osaamisen suhteen. Toinen mahdollisuus on luopua ruotsin kielen osaamisen vaatimuksesta osana lääkärin opintoja, jotka muissa suhteissa ovat EU:ssa yhteneväiset mm. Bolognan prosessin takia.

Suomen Kuntaliitto ry

I samband med diverse reformer har man inte i ett tillräckligt tidigt skede beaktat de språkliga konsekvenserna. Till exempel blev ett resultat av statsandelsreformen 2015 att alla enspråkigt svenska kommuner ansökte om tvåspråkighetsstatus. De enspråkiga kommunerna fick i det gamla statsandelssystemet statsandelar för de merkostnader som uppkom av den lagstadgade skyldigheten att ordna förskoleundervisning och grundläggande utbildning på det andra nation-alspråket i kommunen. Genom ändring av lagen om statsandel för kommunal basservice beaktas inte längre merkostnaderna för denna verksamhet i kriterierna för statsandelarna. Att de enspråkiga kommunerna ändrade språklig status för att kunna få förhöjda statsandelar och därmed klara av sina språkliga skyldigheter kan inte anses rättvist. Ett positivt exempel är däremot då kommunernas förvaltningsstadga förnyades. Under hela beredningsskedet var kommunerna med i processen och även det svenska beaktades. Det ord-

nades diskussionstillfällen och kommunerna hade möjlighet att kommentera utkasten som publicerades på kommunerna.net.

Suomen Lukiolaisten Liitto

Lukioissa siirrytään syksyllä 2016 noudattamaan uusia valtakunnallisia opetussuunnitelman perusteita. Äidinkielen oppimäärän sisällöt ja tavoitteet on määritelty suomen kielelle, ruotsin kielelle, saamen kielelle, romanikielelle ja viittomakielelle. Aiempiin opetussuunnitelman perusteisiin poiketen äidinkielen oppimäärässä kurssien nimet on yhdenmukaistettu kaikkien kielten osalta. Tämä on ollut kannatettavaa, sillä se vahvistaa ymmärrystä opetuksen yhteismitallisuudesta äidinkielestä riippumatta. Opetuksessa pystytään edelleen painottamaan oppimääräkohtaisia piirteitä. Edelleen haasteena on varmistaa, että äidinkieltä opettaa kelpoisuusehdot täyttävä opettaja kaikkien em. kielten osalta.

Suomen Nuorisoyhteistyö-Allianssi ry

Hyvänä koetaan se, että jos annetaan viranomaisen lomakkeen kieliasusta palautetta, niin osoitettuihin epäkohtiin saadaan nopeasti parannusta. Vaikka nuori tietäisikin oikeutensa saada palvelua omalla äidinkielellään, ruotsinkielellä, arki usein osoittaa, että sitä ei ole saatavilla. Tästä johtuen nopeasti totutaan siihen, että viranomaisasia pitää selvittää toisella kansalliskielellä, joka ei ole välttämättä yhtä vahva kuin oma äidinkieli. Nuorten mielestä omakielisen palvelun saamista parantaisi se, että viranomainen pitäisi nimilaattaa, johon on merkitty hänen käyttämänsä palvelukielet. Näin nuori tietäisi, milloin hän voi asioidessaan puhua äidinkieltään. Tämä siitakin huolimatta, että viranomaisen tulisi etukäteen selvittää oma-aloitteisesti henkilön äidinkieleksi rekisteröity kieli. Nuori ei aina jaksakaan olla penäämässä omia oikeuksiaan yksittäisessä tilanteessa tai olla hankala. Siksi nimilaatassa esiintyvät tiedot toisivat uskallusta aloittaa asiointi omalla äidinkielellä.

Suomen Opiskelijakuntien Liitto ry

Valtakunnallisten viranomaisten verkkopalvelut ovat usein hyvällä tasolla. Esimerkkeinä tästä ovat verottajan, Kelan, Migrin ja poliisin verkkopalvelut. Opiskelijoiden kannalta on tärkeää, että tietoa löytyy omalla kielellä (suomi, ruotsi ja englanti) ja että se on ajantasaista. Selkokielisyyden edistäminen viranomaisten viestinnässä on ilahduttava asia. Sen toivoisi leviävän mahdollisimman laajalle ja kaikkiin kieliin. Nuoret opiskelijat eivät välttämättä vielä ymmärrä lakitekniisiä termejä ja kapulakieltä niin hyvin kuin muut kansanryhmät.

Suomen venäjänkielisten Yhdistysten Liitto, FARO

Venäjänkielisille ja myös muille maahanmuuttajaryhmille tarjottavien palvelujen määrä on verrannollinen maahanmuuttajaryhmän kokoon. Venäjän kielen käyttämistä helpottavia asioita ollaan jatkuvasti lisäämässä eri viranomaistoiminnoissa. Venäjän kielen opetus on Suomessa kasvanut vuoteen 2013 verrattuna, vaikka negatiiviset asenteet liittyen Ukrainakriisiin ovat jossain määrin huonontaneet suhtautumista venäjänkielisiin. Toisaalta, jännittyneet välit ovat kiinnittäneet Venäjään entistä enemmän huomiota ja ehkä myös tämän takia lisänneet kiinnostusta venäjän kieltä ja kulttuuria kohtaan Suomessa. Helsingin Sanomien artikkelin mukaan "Venäjän suosio on huipussaan – kaupunki aikoo lisätä kielen opetusta" (22.2.2015), venäjän opetusta aiotaan lisätä Helsingin opetustarjonnassa, sillä "Helsinkiä läpsä ja heidän perheitään innostaa venäjän kielen opiskelu rutkasti yli nykyisen tarjonnan".

Suomen Virolaisten Liitto ry

Joidenkin yksittäisten palveluiden esitteitä löytyy viroksi. Usein, vaikka esite on käännetty viroon kielelle, sitä ei ole viroksi painettu ja julkaistu netissä koska siihen ei ole budjetissa varauduttu. Viro on Euroopan Unionin virallinen kieli, toisin kuin esimerkiksi venäjä. Vironkieliset muodostavat työperäisistä maahanmuuttajista ja Suomeen EU:n alueelta muuttaneista työntekijöistä suurimman osan. Siltä virolaisia kohdellaan huonommin ja huomioidaan vähemmän kuin monen muun EU:n ulkopuolisen maan - kuten Venäjä, Somalia ja USA kansalaisia. Suomen viranomaiset ovat laiminlyöneet EU:n yhden pääarvon työvoiman vapaan liikkuvuuden huomioimisen kieliasioissa. Virolaisten mielestä Suomen viranomaiset sabotoivat Euroopan Unionia, kohdellessaan kieliasioissa EU-kansalaisia systemaattisesti huonommin kuin EU:n ulkopuolelta tulleita.

Svenska Finlands Folkting

Statsrådets godkännande av nationalspråksstrategin, och det arbete som görs för att verkställa strategin inom ramen för nationalspråksnätverket, är ett konkret steg framåt i processen att främja förverkligandet av de språkliga rättigheterna. Det är viktigt att nationalspråksnätverket noggrant följer upp att olika myndigheter genomför de åtgärder som de enligt nationalspråksstrategin är förpliktade till. Som ett positivt exempel där myndigheterna oftast lyckas uppfylla språklagens krav kan nämnas myndigheternas hemsidor. Polisens hemsidor med ett tydligt språkval, blanketter och information på svenska kan nämnas som ett gott exempel.

Svenska pensionärsförbund r.f

Enligt vår åsikt har myndigheterna inte lyckats utbilda tillräckligt med svenskspråkig social- och hälsovårdspersonal.

Sydkustens landskapsförbund r.f

Myndigheternas rutiner i frågor som berör de språkliga rättigheterna brister. Det borde vara rutin att genomföra språkliga konsekvensbedömningar också vid omorganisering av verksamheter inom kommunerna. Då verksamheter organiseras skall den enskilda invånarens behov tillgodoses också utgående från språk. Det innebär inte endast en översättning av språket utan även en översikt av processerna. I de fall där det finns behov av att organisera verksamheten efter språk är det viktigt att söka nya former och använda sig av tekniska lösningar som stöder möjligheten för medborgare att använda sitt eget språk.

3. HAASTEET

3.1 Oletteko havainneet epäkohtia kielellisten oikeuksien toteutumisessa viranomaisten

toiminnassa? Mitä haasteita kielellisten oikeuksien toteutumisessa on yhdistyksenne/edustamanne kieliryhmän näkökulmasta?

Karjalan Kielen Seura ry

Karjalankielisiä ei huomioida valtion ja kuntien toiminnassa juuri lainkaan.

Kehitysvammaliitto/Selkokeskus

Kun kielellisiä oikeuksia tarkastellaan laajasti ymmärrettävyyden näkökulmasta, osalla kansalaisista kielelliset oikeudet eivät toteudu. He ovat vaarassa syrjäytyä ja jäädä virallisen, kaik-

kia kansalaisia koskevan tiedonsaannin ulkopuolelle. Tämä heikentää niiden kansalaisten osallisuutta ja osallistumista yhteiskuntaan, joilla on kielellisiä rajoituksia. Syrjäytymisen uhkaa ei poisteta ainoastaan tarjoamalla informaatiota henkilön omalla kielellä, vaan kiinnittämällä huomiota informaation ymmärrettävyyteen ja saavutettavuuteen etenkin maahanmuuttajataustaisten henkilöiden kannalta.

Kuurovammaisten Lasten Vanhempien Liitto

Lievästi/keskivaikeasti/vaikeasti kuulovammaisina syntyvien lasten vanhemmilla ei ole tosiasiallista oikeutta päättää siitä, onko lapsella edes mahdollisuutta tulla viittomakieliseksi. Tällä hetkellä lähes kaikki kuurot ja erittäin vaikeasti huonokuuloiset lapset saavat sisäkorvaistutteen terveydenhuollon lääkinnällisenä kuntoutuksena. Tämän tavoitteena on kuulonvarainen kommunikaatio ja puhutun kielen oppiminen. Kaikki lapset eivät kuitenkaan hyödy istutuksesta eivätkä saavuta riittävää puhekielen taitoa sen avulla. Osa lapsista tarvitsee kielellisen kehityksensä turvaamiseksi viittomakieltä tai viittomakommunikaatiota. On huomioitava myös tilanteet, joissa istute ei syystä tai toisesta ole käytössä. Toimiva kieli tukee lapsen psyykkistä, sosiaalista ja kognitiivista kehitystä sekä on elintärkeä lapsen identiteetin kehittymisen kannalta. Viittomakieltä äidinkielenään käyttäville lapsille tulee turvata tulkin käyttömahdollisuus kaikissa sote-palveluissa. Tällä hetkellä viittomakieleen tulkkauksen järjestämisestä ei ole yhteneväisiä käytäntöjä, vaan ne saattavat vaihdella paljonkin riippuen tulkkitilasta käsittelevästä työntekijästä. Lisäksi tulkkauksen palvelun laadussa ja tulkkien osaamisessa on paljon vaihtelevuutta. Tulkki pitäisikin valita siten, että otetaan paremmin huomioon tulkkauksitilanteen vaatavuus.

Lastensuojelun Keskusliitto

LSKL pitää ongelmallisena, että kaiken kaikkiaan tiedottaminen lapsille ja nuorille ymmärrettävällä ja sopivalla tavalla on vähäistä viranomaistoiminnassa. Tämä koskee yhtäläisesti sekä suomen kieltä äidinkielenään puhuvia lapsia että muita kieliryhmiä edustavia lapsia. Ruotsinkielisten lasten asemassa lastensuojeluasioissa sekä sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluissa on jo pitkään havaittu olevan ongelmia kielellisten oikeuksien toteutumisen kannalta. Asiassa ei ole tapahtunut merkittävää parantumista viimeisinä vuosina, vaan edelleen yleisesti katsoen monen kaksikielisen kunnan ja sairaanhoitopiirin kielellisissä palveluissa on heikkouksia. Vaikeuksia on tuottanut mm. se, että sosiaali- ja terveydenhuoltoalalla työskentelevien ammattilaisten ruotsin kielen taito on puutteellista. Käytännössä sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköissä ei myöskään ole kyetty järjestelemään työvuoroja siten, että jokaisessa vuorossa olisi riittävästi ruotsin kieltä hallitsevia työskentelemässä ruotsinkielisten asiakkaiden/potilaiden kanssa. Erityisen hankalana on pidetty nimenomaisesti lastensuojelun sijaishuoltoon sekä lasten/nuorisopsykiatriaan liittyvien palveluiden saatavuutta ruotsinkielellä. Vammaispalveluiden osalta lapset ja perheet ovat eriarvoisessa asemassa riippuen lapsen vammasta. Myöskään ruotsinkielisille sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaille suunnattua materiaalia ei ole riittävästi tarjolla. Epätietoisuutta ja huolta ovat aiheuttaneet myös SOTE-uudistukseen liittyvät kysymykset ruotsinkielisten sosiaali- ja terveystalouksissa. Kun vastuu sosiaali- ja terveydenhuollosta siirtyy kunnilta maakunnille, pelkona on, että luonnollinen yhteys esim. peruskouluun ja sellaiseen perhe- ja lapsitoimintaan, joka jää kunnan vastuulle, häviää. Tämä vaikeuttaa kokonais kuvan saamista ja kokonaisvastuun ottamista, mikä osaltaan vaikuttaa kielteisesti ruotsinkielisen palveluketjun luomiseen. Jos järjestämisvastuu SOTE:ssa siirtyy kaksikielisiltä kunnilta isoille maakunnille, huolenaiheena ruotsinkielisten palveluiden osalta on myös se, että ruotsinkielisen väestön prosentuaalinen osuus pienenee mer-

kittävästi suhteessa maakunnan kielienemmistöön. Tämä voi johtaa siihen, että ruotsinkielisten palveluiden saatavuus ei ole riittävää, kun ruotsinkielinen väestöpohja ei ole riittävän iso. On toivottavaa, että SOTE -alue yksittäistä kuntaa suurempana alueena pystyisi tuottamaan monipuolisempia palveluita ruotsinkielisille sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaille. Hallituksen yhtiöittämisvaatimus on myös erittäin ongelmallinen kielellisten oikeuksien kannalta, koska yhtiöillä ei ole samoja kielellisiä velvollisuuksia kuin viranomaisilla. Tilanne on erityisen ongelmallinen juuri lastensuojelun, vammaispalvelujen ja mielenterveyskuntoutujien palveluiden osalta, koska näiden palveluiden tuottaminen vaatii usein laajemman väestöpohjan ja erityisasiantuntemusta nimenomaan ruotsinkielisistä palveluista. Syystä, että näitä palveluita tarvitsevat ruotsinkieliset henkilöt asuvat ympäri maakuntaa ja maata, vaatii palveluiden tuottaminen hyvää yhteistyötä maakunnilta. Se vaatii myös sitä, että maakunnilla tulisi olla mahdollisuuksia myös tuottaa joitain näistä palveluista itse. On edelleen epäselvää, miten maakunnat tulevat järjestämään julkista vallankäyttöä ja merkittävää julkista vallankäyttöä sisältäviä palveluita liittyen em. yhtiöittämisvaatimukseen. LSKL korostaa, että myös ruotsinkielisille sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaille tulisi taata valinnanvapautta palveluissa. Viittomakielisten lasten ja nuorten oikeuksiin liittyen: edelleen ovat ajankohtaisia lapsiasiavaltuutetun julkaisussa ”Hei, kato mua! Vuorovaikutus ja hyvinvointi kuurojen ja huonokuuloisten lasten elämässä” (2012) esitetyt huomiot viittomakielisten kielellisissä oikeuksissa esiintyvistä epäkohdista. Edelleen kuurot ja huonokuuloiset lapset joutuvat taistelemaan oikeudestaan tulla viittomakielisiksi. Kyse ei siis ole lasten kohdalla pelkästään oikeudesta säilyttää ja edistää oikeuksia viittomakieleen, vaan nimenomaan myös siitä, että kuuroille ja huonokuuloisille lapsille ei tarjota mahdollisuutta viittomakielen opetteluun pienestä lapsesta alkaen.

Kuntoutuksen alalla korostuu kuuloteknologian ja lääketieteen edistymisen näkökulma, joka tarjoaa lapsille aiempaa enemmän kommunikaatiotapojen mahdollisuuksia. Nykyisin lähes kaikille lapsille, joilla on syntyessään vaikea-asteinen kuulovamma, asennetaan sisäkorvaistute, joka mahdollistaa lapsen osittaisen kuulemisen ja puheen oppimisen. Sisäkorvaistute on merkittävä lääketieteen edistysaskel, muttei ratkaise kaikissa tilanteissa lasten pääsyä kuulevien maailmaan tasavertaisina. Kielivalintoja ja kuulokojeratkaisuja tulisi tarkastella toisiaan täydentävinä eikä toisiaan poissulkevinä mahdollisuuksina. Kaikki kuulovammaiset lapset eivät hyödy istutuksesta eivätkä myöskään saavuta riittävää puhekielen taitoa sen avulla. Osa lapsista tarvitsee kielellisen kehityksensä turvaamiseksi viittomakieltä tai viittomakommunikaatiota. Vaikka lapsella olisikin istute käytössään, niin silti on tilanteita, joissa istutetta ei voi käyttää tai sen käyttöön liittyy ongelmia. Myös näissä tilanteissa lapsella tulee olla mahdollisuus olla vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Kuulovammaiset lapset myös väsyvät kuunteluun ja haluavat usein itse käyttää viittomakieltä kotona tai viittomakielisten kavereiden kanssa. Toimiva kieli tukee lapsen psyykkistä, sosiaalista ja kognitiivista kehitystä sekä on olennaisen tärkeä lapsen identiteetin kehittymisen kannalta. Perheellä on myös oikeus valita kieli perheen sisäiseen kommunikaatioon. Ongelmia on tuottanut se, että terveydenhuollon yksiköissä ei anneta riittävästi asiantuntevaa tietoa viittomakielestä vanhemmille. Viittomakielen opetusta ei tarjota riittävästi lapsille, joille suunnitellaan asennettavaksi tai asennetaan sisäkorvaistute. Myöskään kuulevat vanhemmat eivät saa tarvitsemaansa viittomakielen opetusta, voidakseen tukea lapsensa viittomakielen opettelua. Viittomakielisten lasten ja perheiden on vaikea saada terveydenhuoltoyksiköissä viittomakielistä palvelua. Kuuloalan järjestöihin on tullut vanhemmilta yhteydenottoja, joiden mukaan lapset eivät ole saaneet tarvitsemaansa viittomakielen tulkkia sairaalaan ja ovat näin olleen jääneet paitsi

omaa terveyden – ja sairaanhoitoaan koskevasta informaatiosta. Viittomakieliset lapset eivät saa riittävässä määrin äidinkielen opetusta omalla äidinkielellään. Koska varsinaista velvollisuutta opetukseen ei ole, suurin osa kunnista ei myönnä opetusta. Käytännöt ovat siis satumanvaraisia ja epäyhtenäisiä ja luovat epätasa-arvoa lasten kielellisiin oikeuksiin liittyen. Erityisen ongelmallista on se, että viittomakielisten lasten mahdollisuudet käyttää omaa äidinkieltään ovat hyvin rajoitetut lastensuojelussa ja laajemmin myös sosiaali- ja vammaispalveluissa. Lastensuojeluyksiköissä tai kuulo(moni)vammaisten nuorten asumispalveluissa henkilökunta hallitsee huonosti, jos laisinkaan, viittomakieltä. Lapsella ei tällöin ole mahdollisuutta vuorovaikutukseen, apuun ja tukeen omalla äidinkielellään. Tilanteet ja tarpeet voivat myös kuuron ja huonokuuloisen lapsen kehityksen ja kasvun myötä muuttua. Viittomakielestä voi tulla lapselle Näihin lapsen ja perheen yksilöllisiin tarpeisiin tulisi palvelujärjestelmien kyetä vastaamaan joustavasti.

Mielenterveyden Keskusliitto

Kielitaitovaatimukset erityisen tärkeitä psykiatrisen puolen ammattilaisille, psykiatreilla ja hoitohenkilökunnalla. Tulkkien saatavuuden turvaaminen. Sosiaali- ja terveystieteissä ruotsinkielisellä puolella suuri huoli siitä, miten ruotsinkielisten palvelujen saatavuus voidaan turvata, kun suuret kansalliset tai kansainväliset palveluntuottajat ostavat pienempiä palveluntuottajia;

Moniheli ry

Kaksikielisyyden vaatimus virkoja täytettäessä käytännössä estää maahanmuuttajataustaisten henkilöiden pääsyn näihin virkoihin. Suomen ja ruotsin vaatimisen sijaan toisen voisi korvata jollakin toisella vahvalla kieliosaamisella.

RESA-forumet

Brister: - personalens bemötande av svenskspråkiga varierar. Ett gott bemötande och försök till kommunikation på svenska kunde vara minimum. Många kan bättre svenska än de tror. Bristfällig information på svenska (eller enbart finskspråkig). Kontrollera att alla anvisningar i officiella utrymmen finns på svenska (allt från anvisningar till toaletter och andra sociala utrymmen). Bristfälliga översättningar på officiella handlingar och webbsidor. Spara inte på översättningskostnaderna. Som en tvåspråkig organisation stöder vi all lagstiftning som främjar den officiella tvåspråkigheten i vårt land. Vi stöder också alla åtgärder som främjar medborgarnas möjlighet att i kontakten med myndigheterna använda sig av sitt eget modersmål. Religion, kultur och språk är identitetsskapande. Att bli förstådd på sitt eget modersmål ger individen en känsla av tillhörighet i samhället och skapar välvilja gentemot myndigheter, stat och kommun. Att kunna kommunicera på sitt modersmål bygger broar och minimerar risker för missförstånd och marginalisering. Bland de religiösa samfund som RESA-forumet representerar finns många invandrare. En stor del av dessa finns i områden där det svenska språket är det dominerande. Vår erfarenhet är att språkkunskaper och dagliga kontakter med infödda finländare är avgörande för hur framgångsrik integrationen kommer att bli. Därför anser vi det grundläggande av varje invandrare själv ska få välja språk, finska eller svenska, för integrering och kommunikation med myndigheterna. Vi anser att myndigheter, institutioner (skolor, sjukhus mm) politiska beslutsfattare och andra samhällsliga påverkare har ett stort ansvar för främjandet av rätten att använda sitt modersmål. Att stå upp för tvåspråkighet och minoritetsspråkens ställning borde vara lika naturligt som att främja likvärdighet mellan könen. Tyvärr har en del av den senaste tidens samhällsdiskussion

och inte minst hatretoriken på sociala medier drabbat människor med annat modersmål än majoritetsspråket finska. Därför är det viktigt att de språkliga rättigheterna tydligt skrivs in i lagen. Vi anser också att våra myndigheter har ett stort ansvar för att lagen efterlevs. Det får inte vara så att de språkliga rättigheterna finns i lagar, förordningar och festtal. De språkliga rättigheterna måste implementeras till lokal nivå så att de som tillhör en språklig minoritet ska kunna få service på sitt eget modersmål. Vi efterlyser också språkkonsekvensbedömningar då man utser sjukhus som ger jour dygnet runt. Språk är en tillgång, inte en börda. Därför behöver kommunerna få klara, tydliga och positiva språkdirektiv som garanterar service på modersmålet i kommunala institutioner som sjukhus eller fängelser. Detta bör också beaktas i rekryteringen och fortbildning av personal. God språkpolitik är god minoritetspolitik. Ett land som tar hand om sina språkliga minoriteter och garanterar deras rättigheter är ett land som skapar förtroende och bygger broar mellan myndigheter och medborgare. Vi förväntar oss att Finland också i framtiden ska kunna och vilja garanterar alla medborgares språkliga välbefinnande och se till både språkmajoritetens och de språkliga minoriteternas rättigheter.

SámiSoster ry

Tilanne vaihtelee eri viranomaisten välillä. Uutta saamen kielilakia (HE 46/2003 vp) säädettäessä pyrittiin pääsemään eroon aiemman, ensimmäisen saamelaisten kielilain (516/1991) aikaisista ongelmista. Tuolloin ongelmana oli se, että saamelaisten kielelliset oikeudet eivät käytännössä toteutuneet lain tavoitteiden mukaisesti. Tähän oli pääasiallisena syynä saamen kielen taitoisten virkamiesten vähyys sekä tulkkauksesta ja kääntämisestä johtuneet vaikeudet. Viranomaisten asennoituminen ei myöskään ollut aina riittävän oma-aloitteista eikä usein edes riittävän myönteistä niin, että saamenkieliset kansalaiset olisivat voineet helposti ja kohtaamatta vastustusta käyttää omaa kieltään. (ks. HE 46/2003 vp, s. 23). Uuden saamen kielilain (1086/2003) tarkoituksena oli korjata mainitut puutteet ja sovittaa lain-säädäntö vastaamaan perustuslain uudistuneita säännöksiä ja uusia kansainvälisiä sopimuksia. Lain keskeisenä tavoitteena oli, että saamelaisten kielelliset oikeudet eri yhteyksissä toteutuvat myös käytännössä. Tähän uskottiin päästävän lisäämällä vähitellen saamen kielen taitoisen henkilöstön määrää, jolloin vastaavasti tarve käyttää kankeaa ja luonnotonta tulkkausta sekä myös kääntämistä vähenisi. Lain keskeisiin ajatuksiin kuului myös se, että sen piiriin kuuluvien viranomaisten tulisi oma-aloitteisesti edistää saamelaisten kielellisten oikeuksien toteutumista. Tämän pyrkimyksen mukaisesti toivottiin muutosta viranomaisten asenteisiin niin, että saamelaiset voisivat käyttää omaa kieltään viranomaisissa ilman pelkoa joutua leimatuksi "häiriköksi". Uudella saamen kielilailla pyrittiin myös laajemmin toteuttamaan saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon tavoitteita tukemalla saamen kieltä ja kulttuuria, vahvistamalla kielen virallista asemaa ja madaltamalla kynnystä käyttää saamen kieltä virallisissa yhteyksissä. (s. 25). Kokemukset uuden lain lähes 13 vuoden voimassaolon jälkeen osoittavat, että vanhan saamen kielilain aikaisista ongelmista ei ole päästy vielääkään eroon. Kielelliset oikeudet toteutuvat käytännössä edelleen heikosti kun saamen kielen taitoisen henkilöstön määrää ei ole kyetty lisäämään lain tavoitteiden mukaisesti. Tulkkauksen ja kääntämisen tarvetta ei ole voitu tavoitellulla tavalla vähentää. Myös viranomaisten asennoitumisessa on edelleen parantamiseen varaa, tosin tässä suhteessa tilanne vaihtelee suurestikin viranomaisten välillä.

SAMS

Tillgången till social- och hälsovård på svenska varierar kraftigt från region till region. I de svenska kommunerna i Österbotten får man service på svenska. I huvudstadsregionen är situationen en annan. Generellt sätt kan man konstatera servicen och tjänsterna fungerar bäst språkligt sett inom de enheter vars uttryckliga uppgift är att producera tjänster på svenska. Enheter, vars uppgift är att producera svenskspråkiga tjänster vid sidan om den huvudsakliga finskspråkiga tjänsteproduktionen, möter ofta i praktiken utmaningar t.ex. när det gäller tillgången till utbildad arbetskraft. Huruvida man får svenskspråkig service är ofta beroende på om det "råkar" vara någon svenskspråkig person på arbetsskift eller inte. Också personer med funktionsnedsättning möter dessa problem i vardagen. Detta gäller särskilt mindre tvåspråkiga kommuner där svenskan är i klar minoritet, men också i vissa större tvåspråkiga kommuner där antalet svenskspråkiga personer totalt sett är lågt. Ofta finns det ett relativt gott utbud av tjänster och service på finska, medan enbart viss service tillhandahålls på svenska. Detta resulterar i att personer som har tillräckliga kunskaper i finska kan välja finskspråkig service, medan personer som saknar de här kunskaperna kanske får en mindre optimal typ av svensk service eller blir helt utan service. Det har hänt att personer flyttar till en annan kommun för att få tillgång till svensk service. Det finns flera särskilt utsatta grupper. Det råder allvarlig brist på psykiatrisk vård och sjukhusvård på svenska. Motsvarande problematik finns också inom socialvården i och med att personer med psykisk funktionsnedsättning ofta har svårt att hitta svenskspråkigt serviceboende i hemtrakten. Personer med fysisk funktionsnedsättning, exempelvis personer med ryggmärgsskada kan inte få fungerande rehabilitering på svenska. Personer med lindriga eller medelsvåra kognitiva funktionsnedsättningar, t.ex. Aspergers syndrom, får inte den vård och service de behöver eftersom det på svenska inte finns skraddarsydda tjänster för deras behov.

SOSTE ry

Det finns många tvåspråkiga kommuner som inte klarar av att uppfylla invånarnas grundlagstryggade rätt till social- och hälsovård på svenska och finska enligt lika grunder. Det verkar som om detta till stor del beror på att dessa kommuner inte haft en strategi eller plan för hur den svenska servicen ska ordnas och koordineras. På grund av bristande koordinering möts inte alltid svenskkunnig personal och svenskspråkiga klienter, trots att kommunen har svenskkunnig personal. I många kommuner finns det brist på svenskkunnig personal, vilket delvis beror på att man i rekryteringsförfarandet inte beaktat språkkunskaper i tillräcklig utsträckning. Även om det är entydigt att språklagstiftningen ska iakttas vid offentlig upphandling, visar praktiken att myndigheter inte alltid uppfattar detta när vårdtjänster upphandlas. Det bör säkerställas att det finns tillgång till vård på svenska för särskilt utsatta grupper, som i dagens läge ofta har svårt att få tillräcklig vård på svenska. Bland annat råder det allvarlig brist på psykiatrisk vård och sjukhusvård på svenska. Motsvarande problematik återfinns också inom socialvården i och med att personer med psykisk funktionsnedsättning ofta har svårt att hitta svenskspråkigt serviceboende i hemtrakten. Personer med fysisk funktionsnedsättning, exempelvis personer med ryggmärgsskada kan inte få fungerande rehabilitering på svenska. Personer med lindriga eller medelsvåra kognitiva funktionsnedsättningar, t.ex. Aspergers syndrom, får inte den vård och service de behöver eftersom det på svenska inte finns skraddarsydda tjänster för deras behov.

Suomen Kuntaliitto ry

Språket borde ses som en naturlig del av myndigheternas verksamhet och inte som en belastning. Ofta glöms språket bort och beaktas först i efterhand. I synnerhet då ”samma på svenska” inte räcker kan det bli problematiskt och resurskrävande. Därför är det viktigt att redan i början av olika processer beakta det svenska och fundera på om eventuella särlösningar behövs. De myndigheter som kommer i kontakt med nyanlända i initialskedet informerar inte tillräckligt om Finlands tvåspråkighet och möjligheten att välja svenska som första integrationsspråk. En flykting borde kunna få välja mellan finska och svenska som integrationsspråk. I värsta fall har invandrare som önskat välja svenska som integrationsspråk inte fått göra det, t.ex. hos Arbets- och näringsbyrån i Nyland.

Suomen Lukiolaisten Liitto

SLL pitää tärkeänä, että lukio-opetusta on tarjolla kansalliskielillä sekä vähemmistökielillä erityisesti niissä kunnissa, joissa ko. kieli on määritelty viralliseksi kieleksi. Tästä syystä on olennaista, että lukioverkkoa kehitettäessä turvataan myös ruotsin- ja saamenkielisen opetuksen saavutettavuus. Ruotsinkielisten lukioden määrä on 36. Saamenkielistä lukio-opetusta järjestetään saamelaisten kotiseutalueen kunnissa. Keskeinen lukioverkkoa muokkaava tekijä on perusteet, joilla koulutuksen järjestäjien rahoitus määräytyy. Tällä hetkellä koulutuksen järjestäjä voi saada yksikköhinnan korotettuna ns. pienten lukioden lisällä. Kokonaisuudessaan pienten lukioden lisä ei kohdennu tarkoituksenmukaisella tavalla. SLL katsoo, että lukion rahoitusjärjestelmää on kehitettävä näiltä osin luopumalla pienten lukioden lisästä ja ottamalla käyttöön saavutettavuuslisä (kts. HE310/2014). Näin lukiorahoituksen jäätyä kokonaisuudessaan jälkeen koulutuksen todellisista kustannuksista voitaisiin varmistaa, että resurssit kohdentuvat oikeudenmukaisella tavalla turvaamaan koulutuksen saavutettavuutta. Yksi peruste saavutettavuuslisän saamiselle olisi kielivähemmistön äidinkielen lukiokoulutuksen saatavuuden turvaaminen.

Suomen Nuorisoyhteistyö-Allianssi ry

Tulee kiinnittää huomiota, että viranomaisten lomakkeiden kieli on selkeää myös ruotsin kielellä. Ruotsinkielisissä lomakkeissa saattaa välillä esiintyä vanhahtavaa ruotsia, ei nykykielen mukaista muotoilua. Haasteena nuorten kielellisten oikeuksien toteutumisessa on myös se, että nuoret eivät tiedä oikeuksistaan. Saattaa esimerkiksi olla, että ei tiedetä oikeudesta kirjoittaa kaksi äidinkieltä ylioppilaskirjoituksissa. Niin sanotuissa kaksikielisissä kouluissa voi myös olla haasteena se, että opetuksen ulkopuoliseksi, yhteiseksi arjen kieleksi, muodostuu enemmistön käyttämä kieli, ja oppilaitoksessa vähemmistökieltä puhuvat voivat jäädä ulkopuoliseksi tai omaksi ryhmäkseen. Oppilaitoksen yhteishenkeä ja vuorovaikutusta voidaan tukea muun muassa koulussa tapahtuvalla nuorisotyöllä.

Viittomakielet:

Suomessa on kaksi viittomakieltä: suomalainen ja suomenruotsalainen viittomakieli. Viittomakielisillä (kuuroilla) nuorilla on oikeus palveluihin omalla äidinkielellään, eli viittomakielellä. Viittomakieliset käyttävät tulkkauspalvelua, jonka järjestäminen on ollut Kelan vastuulla 2010 alkaen. Tulkkauspalveluiden laatu on ollut valitettavasti epätasainen erityisesti sen jälkeen, kun Kelan tulkkauspalvelujen välitystoiminta keskitettiin Turkuun 2014 lähtien. Nuorten mielestä olisi parasta, että saisi itse päättää kuka tulee tulkkamaan. Varsinkin, koska sosiaali- ja terveystieteissä voi olla kyse arasta ja henkilökohtaisesta aiheesta. Toivetulkin saaminen henkilökohtaiseen palvelutilanteeseen kuten lääkärikäynnille voi olla myös hankalaa, sillä tulkkauspalvelun käyttäjän vaikuttamismahdollisuudet ovat heikentyneet mm. toi-

vetulkauksessa Kelan välitystoiminnan keskittämisen jälkeen. Tiedonpuute vallitsee tulkkausta tarvitsevien ja terveyspalvelujen työntekijöiden keskuudessa: kenen vastuulle kuuluu viittomakielen tulkin tilaus ja millaisissa tilanteissa? Keskittämisen ja lakimuutosten myötä on syntynyt myös epäselvyyksiä, kuka maksaa viittomakielen tulkin palkan. Viittomakielen tulkin käyttäjä toivoo laatua sujuvan tiedonvälityksen takaamiseksi tulkkaustilanteissa, mutta maksaja sen sijaan haluaa mahdollisimman edullisen palvelun eikä laatu ole aina etusijalla. Osa nuorten palveluista on luonteeltaan sellaisia, että tarvitaan suoraa viittomakielistä kommunikaatioita ammattilaisen ja nuoren välillä. Esimerkiksi terapiapalveluiden tulee olla omakielisiä. Myös sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden saavutettavuudessa on parannettavaa. Liian usein asiakas voi hoitaa asiansa vain soittamalla, esimerkiksi tekstiviestiä ei voi lähettää. Viittomakieliä käyttävien lasten ja nuorten oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin on edelleen puutteellinen. Kuten valtioneuvoston viime kertomuksessa todetaan, suomenruotsalaisten viittomakielisten kielelliset oikeudet eivät toteudu. Unescon mukaan (2014) suomenruotsalainen viittomakieli on erittäin uhanalainen kieli. Kaikki viittomakieliset lapset ja nuoret eivät välttämättä tiedä, mitkä ovat heidän oikeutensa. Osa heistä ei esimerkiksi tiedä oikeudesta viittomakieliseen tulkkaus-palveluun ja oikeudesta oppia ja/tai käyttää viittomakieltä.

Romanikieli

Nuorten romanien romanikielen osaaminen on heikompaa kuin vanhemman sukupolven. Tämän vuoksi on edelleen tuettava nuorten romanikielen opetusta. Romaninuorten koulunkäynti ja opiskelu on tärkeää, jotta mahdollistetaan hyvä suomenkielen osaaminen. Romaniyhteisössä nuorten oppima kieli saattaa olla ns. sekakieltä, jossa sekoitetaan romanikieltä ja/tai ruotsinkieltä. Mikäli romaninuoren koulunkäynti takkuilee, hänen kielelliset valmiutensa saattavat rajoittua ainoastaan romaniyhteisön sisällä käytettyyn puheeseen ja kirjoittamiseen. Tämän vuoksi romaninuorten koulutukseen on panostettava.

Saamenkielet

Allianssi muistuttaa, että saamenkielen elvytysohjelman toteuttamista tulee jouduttaa. ILO 169-sopimuksen ratifioiminen parantaisi saamelaisten kieli- ja kulttuurioikeuksien toteutumista. Kielen opetuksessa ja omakielisissä palveluissa on puutteita myös saamelaisten kotiseutualueella, jolla viranomaisilla on saamen kielilain mukaan erityinen velvollisuus huolehtia julkisten palveluiden saatavuudesta saamenkielellä. Iso osa saamelaisista kouluikäisistä lapsista asuu saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella, jolloin yli puolet perusopetusikäisistä saamelaisoppilaista jää kokonaan oman kielen ja omakielisen opetuksen ulkopuolelle, jolloin heidän kielelliset perusoikeutensa eivät toteudu. Paikallisesti saamelaisnuorten kielenkäyttöä on selvitetty muun muassa Utsjoella (<http://www.utsjoki.fi/media/Sivistys/Ovttas/selvityssuominet.pdf>). Selvityksen mukaan nuoret käyttävät suomenkieltä enemmän kuin saamenkieltä kaikilla kielenkäyttöalueilla, kuten koulussa ja vapaa-ajalla. Muun muassa tästä syystä äidinkielen tukeminen on tärkeää. Saamelaisten kotiseutualueella toimivien kielipesien lisäksi kotiseutualueen ulko-puolella toimii kielipesiä. Helsingissä pohjoissaamenkielinen kielipesä on aloittanut toimintansa vuonna 2013, Oulussa pohjoissaamenkielinen kielipesäryhmä tammikuussa 2015 ja Rovaniemellä aloitti pohjoissaamenkielinen kielipesä maaliskuussa 2015. Saamen kielipesille tulisi turvata riittävä ja pysyvä rahoitus sekä niistä pitäisi säätää lailla.

Suomen Opiskelijakuntien Liitto ry, SAMOK

Eri ministeriöiden tiedottamisessa on paljon parannettavaa. Esimerkiksi opetus- ja kulttuuriministeriö ei julkaise tiedotteita tai lakiesityksiä välttämättä muilla kielillä kuin suomeksi. - Samoin lakien kääntäminen ruotsiksi ja englanniksi on puutteellista. Tämä vaikeuttaa merkittävästi opiskelijakuntien ja SAMOKin mahdollisuuksia tiedottaa opiskelijoille heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Terveystuoltohenkilökunnan riittävyys ja kielitaito huolestuttavat.

Suomen venäjänkielisten Yhdistysten Liitto, FARO

Selkeimpänä haittana on vuonna 2014 kärjistyneen niin sanotun Krimin kriisin (myös: Ukrainan kriisi) tuomat negatiiviset vaikutteet, jotka vaikuttavat ympäri maailman asuviin venäjänkielisiin, vaikkakin Venäjän ulkopuolella uudessa kotimaassaan asuvat ihmiset eivät ole osallisia Venäjällä tapahtuviin asioihin. Ukrainan kriisin aikana median esille nostamat Venäjän ja Suomen väliset historialliset muistot vaikuttavat negatiivisesti venäjänkielisiin asukkaisiin suhtautumiseen. Syrjintä venäjänkielisiä asukkaita kohtaan on nykyään entistä selkeämmin havaittavissa, ja negatiiviset kaksipuoliset stereotypiat vaikeuttavat venäjänkielisten arkielämää ja erityisesti kotoutumista. Joitakin kyseisen ulkopoliittisen jännittyneen tilanteen vaikutuksia ovat olleet muun muassa työpaikkasyrjinnän vahvistuminen (erityisesti korkeakoulutettujen naisten tapauksessa). Kuten yleensä vastaavissa tapauksissa, jännittynyt poliittinen ilmapiiri luo turvattomuuden tunnetta maahanmuuttajien elämään. Tätä negatiivista asennoitumista venäjänkielisiä vastaan sekä heihin kohdistuvaa syrjintää ei ole pystytty poistamaan, sillä asia ei ole niin yksinkertainen ja asenteisiin on vaikea vaikuttaa erityisesti kun media saa ihmiset asennoitumaan venäjänkielisiä vastaan. Valitettavasti olemme törmänneet siihen, että maahanmuuttajien kielioikeuksia yritetään polkea alas, sillä mm. lastensuojelupalveluiden työntekijät ovat tahallisesti irrottaneet lapsia kulttuuristaan ja kielestään ei vain perheestä irrottamalla, vaan myös estämällä yhteys muihin samaa kieltä puhuviin ja sukulaisiin sekä estämällä venäjän opiskelun koulussa ja kulttuuriharrastuksissa käymisen.

Suomen Virolaisten Liitto ry

Viron kieltä ei ole huomioitu lainkaan, seurauksella että vironkieliset eivät edes tietoa monista palveluista. Suurin epäkohta on, että viroa EU:n virallisena kielenä ja suurimman työntekijäryhmän kielenä kohdellaan huonommin kuin esimerkiksi venäjää, joka ei ole EU:n virallinen kieli tai somalia ja englantia, joiden äidinkielenä puhujia on määrällisesti vähemmän.

Svenska Finlands Folkting

Språkkonsekvensbedömning och bolagisering

Inställningen till svenskan har förändrats i myndigheternas verksamhet. Det borde vara en självklarhet att det finns tjänstemän på alla ministerier som utan problem kan betjäna på svenska. Vi ser i dag en motsatt utveckling; tjänstemännens kunskaper i svenska har blivit sämre, och det är en allvarlig brist som försämrar möjligheten till service på eget språk. Det finns också på ministerier en likgiltighet som syns i saknaden av grundliga bedömningar av vilka konsekvenser nya lagförslag får för svenskan, och också för den delen för samiskan, innan lagförslag avges till riksdagen. Speciellt under den nya regeringen som tillträdde ifjol finns det stora brister på detta område. För att statliga och kommunala myndigheter, och i framtiden även landskapens myndigheter, ska kunna förverkliga individens språkliga rättigheter i praktiken, krävs att lagstiftaren ger myndigheterna förutsättningarna att uppfylla sina språkliga skyldigheter. Därför är det mycket viktigt att de språkliga rättigheterna iaktas i till-

räcklig utsträckning i lagberedningen och i beredningen av förvaltningsreformer. Det här innebär en bedömning av förslagets språkliga konsekvenser, hänvisningar till gällande språklagstiftning och skapande av lösningar och strukturer som säkerställer möjligheten till likvärdig service på svenska och finska. De senaste åren har det förekommit stora brister i denna aspekt av lagberedningen och beredningen av reformer. Som exempel kan nämnas revideringen av upphandlingslagstiftningen, den pågående vård- och regionförvaltningsreformen och reformen av tingsrättsnätverket.

Språkkonsekvensbedömning

För att myndigheter ska ha beredskap att ge sådan service som uppfyller individens språkliga rättigheter, krävs det att lagstiftningen skapar sådana ramar som möjliggör detta. Varje ministerium har ansvar för att de grundläggande språkliga rättigheterna tryggas inom det egna förvaltningsområdet. Lagförslag ska utvärderas i förhållande till de grundläggande språkliga rättigheterna, så att man kan försäkra sig om att lagförslaget inte strider mot grundlagen. När det gäller lagberedning och förvaltningsreformer upplever Folktinget att bedömningar av språkliga konsekvenser i allmänhet inte utförs i tillräcklig utsträckning, eller så utförs bedömningen i ett så sent skede att det är svårt att ta den i betraktande när man utformar lagtexten. Det här är en fortgående utmaning som kräver aktiva åtgärder av statsrådet.

Bolagisering

Ytterligare en utmaning som är mycket oroväckande ur språklig synvinkel är de pågående planerna att bolagisera offentlig verksamhet. Enligt språklagen är statliga och tvåspråkiga kommunala bolag bundna av de bestämmelser som gäller myndigheter, när bolaget utför myndighetsuppgifter. I sin övriga verksamhet har bolagen endast en begränsad skyldighet att informera på båda nationalspråken. Folktinget har noterat att det i praktiken finns stora problem i tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna i statliga bolags verksamhet och även i vissa kommunalt ägda bolag. Som exempel kan nämnas Posti Group Oyj och Finavia Oyj. Riksdagens grundlagsutskott har också noterat problematiken i sitt utlåtande till Språkberättelsen 2013. Folktinget upplever därför en stor oro över regeringens beslut att kräva att de framtida landskapen bolagiserar sin social- och hälsovårdsproduktion och beslutet att bolagisera vägtrafiknätet. Om bolagiseringen av verksamheter som är riktade till individen genomförs, är det absolut nödvändigt att samtidigt reformera språklagen. Det är det allmänna som ska se till att de grundläggande rättigheterna, inklusive de språkliga rättigheterna, tillgodoses. Detta förutsätter att det allmänna vidtar aktiva åtgärder för att skapa verkliga förutsättningar för att rättigheterna ska kunna tillgodoses. Till de viktigaste åtgärderna hör lagstiftning som tryggar och preciserar de grundläggande rättigheterna samt avsättande av ekonomiska resurser. Bolagiseringen av offentlig verksamhet medför en direkt försvagning av de språkliga rättigheterna. Denna försvagning måste korrigeras genom ändringar i språklagens bestämmelser.

Utbildningssektorn

Inom utbildningssektorn mottar Folktinget nu och då klagomål gällande myndigheternas agerande. Oftast gäller det småbarnspedagogik i enspråkigt finska kommuner, där kommunen underlåter att erbjuda svensk dagvård åt svenskspråkiga barn. Ofta är det fråga om att de kommunala myndigheterna inte känner till denna skyldighet, men även direkt likgiltighet förekommer när man erbjuder enbart finskspråkig dagvårdsplats åt svenskspråkiga barn. Inom den grundläggande utbildningen finns fall där skolförvaltningen erbjuder ett finskspråkigt lågstadium som närskola åt en svenskspråkig elev. Tom. ett fall där det fanns en svensk skola i kommunen, men som låg betydligt längre bort än den finska skolan. Ekonomiska faktorer anges ofta som orsak. Några tvåspråkiga kommuner har under de senaste åren försökt

sammanslå den svenskspråkiga och den finskspråkiga skolförvaltningen. Med en chef för hela skolsektorn och sålunda oftast en finskspråkig föredragande också i frågor gällande den svenskspråkiga skolsektorn. Detta rimmar illa med vår utbildningsautonomi för såväl svenskspråkiga som finskspråkiga barn och unga i vårt land. Utbildning på eget språk, antingen finska eller svenska, hör till de grundläggande språkliga rättigheterna i vårt land. Därför bör man kunna förutsätta ett lagenligt bemötande av myndigheterna i utbildningsfrågor. Till de statliga utbildningsmyndigheternas uppgifter hör att upplysa och påminna de kommunala myndigheterna om de entydiga språkliga rättigheterna inom dagvård och skola – också i officiellt enspråkiga kommuner. Dessa rättigheter gäller även i tider av eventuella ekonomiska trångmål.

Allmänt

I den personliga kontakten med myndigheterna finns i vissa fall stora brister, inte minst när kontakten sker telefonledes. Telefonväxlar, kundservice i telefon och direkt kundkontakt öga mot öga upplevs ibland av personer som kontaktar en instans som problematisk och personerna upplever att den andra parten inte till fullo förstår vad personen frågar. I vissa fall har också de som kontaktar Folktinget mötts av direkta attitydproblem, när den andre parten inte önskat tala svenska, alternativt uttryckt motvilja mot att personen talat svenska.

Svenska pensionärsförbund r.f

Svenska pensionärer kan inte få vård, omsorg och service på sitt eget modersmål på ett likvärdigt sätt. Speciellt inom hemvården är det absolut nödvändigt att vårdaren behärskar svenska.

Sydkustens landskapsförbund r.f

Det finns brister i myndigheters informationsverksamhet. Alltför få personer inom den statliga förvaltningen behärskar svenska vilket innebär att information inte ges samtidigt på båda språken. Det förekommer bristfällighet och föråldrad information på svenska på webbplatser som upprätthålls såväl av tvåspråkiga kommuner som av statsförvaltningen. Blanketter finns inte alltid att tillgå på svenska. Tillgången på informationsmaterial finns i betydligt mindre utsträckning på svenska än på finska. Utbildning på det egna språket och de språkliga rättigheterna garanteras genom den språkliga utbildningsautonomin. En förutsättning för att de språkliga rättigheterna tillgodoses är att all verksamhet är organiserad på språklig grund. Detta gäller också förvaltningen av utbildningen. De språkliga rättigheterna går före ekonomiska sparkrav.

Österbottens förbund/Pohjanmaan liitto

Landskapet Österbotten skiljer sig från de övriga landskapen i Finland i och med att här är minoritetens språk finska. Österbottens förbund betonar därför jämlikheten mellan nationalspråken.

Österbottens förbund är ett av de 18 landskapsförbunden i Finland. Språkförhållandena i landskapet väger nästan jämnt, men majoritetsspråket är svenska. Förbundets kulturnämnd har som en av sina uppgifter att följa utvecklingen av den språkliga servicen till den finska minoriteten i Österbotten.

Muun kieliset yhdistykset ja muut toimijat

1. Viranomaisten materiaaleja tai palveluita on saatavilla edustamani kieliryhmän omalla kielellä:

Paljon 1/8

Vähän 7/8

2. Voit halutessasi tarkentaa vastaustasi. Mitkä viranomaiset tarjoavat materiaaleja tai palveluja

omalla kielelläsi? Miltä viranomaisilta kaipaisitte omankielistä materiaalia tai palveluja?

Karjalan Kielen Seura ry

Ainakin oikeusministeriö. Lisäksi YLEssä on nyt karjalankieliset uutiset.

Kuurojen Liitto ry

a) Mitkä viranomaiset tarjoavat materiaaleja tai palveluja omalla kielelläsi?

VIITTOMAKIELISET MATERIAALIT

Viittomakielellä tuotettua viranomaistiedotusta on melko vähän saatavilla (oikeusministeriö, yhdenvertaisuusvaltuutettu, EOA). Lakeja ovat käännättäneet viittomakielelle sosiaali- ja terveysministeriö (tulkkauspalvelulaki) ja oikeusministeriö (viittomakielilaki, yhdenvertaisuuslaki). Esimerkiksi järjestöt ovat RAY:n tuella tuottaneet tietoa tarjoamistaan palveluista (mm. Viittomakielisiä palveluita VIPAT <http://www.kuurojenliitto.fi/fi/node/592/#.V1Ub9tF-MQ4>). Suomi.fi –portaalin Viittomakielisen palveluopas (Suomi.fi/viittomakielisen_palveluopas, <http://www.kuurojenliitto.fi/fi/node/592/#.V1Ub9tF-MQ4>) on ollut keskeinen kokoava paikka julkishallinnon, järjestöjen ja muiden tahojen tuottamille viittomakielisille tiedotteille (helmikuussa 2016 27 sivuston linkit). Suomi.fi uudistuu vuoden 2017 aikana. Viittomakielen käyttö palveluissa on vielä epäselvää. Vammaisille henkilöille tarkoitettu tulkkauspalvelu on yksi keskeisimpiä viittomakieltä käyttävien palveluja. Siksi Kansaneläkelaitos ja sen viittomakielelle käännettyt pysyvät tiedotusmateriaalit tunnetaan melko hyvin. Muiden viitottujen tiedotteiden kielellisestä laadusta mielipiteet kuitenkin jakautuvat. Viittomakielisen tiedottamisen ajantasaisuus on niin ikään ollut pulmana, erityisesti suomenruotsalaisen viittomakielen osalta (ks. eoam 928/2/15). Kuntatasolla tiedottaminen on hajanaista. Helsingin kaupunki julkaisee Helsinki-kanavalla kuukausittain ajankohtaiskoosteen viittomakielellä (<http://www.hel.fi/www/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto/asukasryhmat/viittoma-ajankohtaista>). Pääkaupunkiseudun kaupunkien palveluista viittomakielellä kerrotaan seutuportaalissa. Sivuston ovat tuottaneet Helsingin, Espoon, Vantaan ja Kauniaisten kaupungit yhdessä Helsingin seudun liikenteen, Helsingin seudun ympäristöpalveluiden ja Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri HUS:n kanssa (ks. www.helsinginseutu.fi) Osa videoista on toteutettu myös suomenruotsalaisella viittomakielellä. Lisäksi mm. Joensuu, Jyväskylä, Mikkeli, Tampere ja Vaasa ovat käyttäneet suomalaista viittomakieltä tiedottamisessaan. Viittomakielinen tiedottaminen on vähäistä ja hajanaista eikä se näytä tavoittavan viittomakielisiä henkilöitä. Erityisesti digitalisaatiohankkeisiin liittyvässä kehittämistyössä viittomakieltä käyttävien osallisuus suunnittelussa olisi erittäin tärkeää. Perusteluna eräs Kuurojen liittoon tullut asiakaspalaute viittomakieliseen tiedottamiseen liittyen – sama pätee kaikkiin sähköisiin palveluihin, joissa edellytetään kirjallista viestintää:

En ole saanut riittävästi tietoa, millä kaikilla viranomaisilla on viittomakielistä tiedotusta. Jotta viittomakielisen tiedotuksen löytää netistä, pitää ensin ymmärtää ja osata suomen kieltä ja tietotekniikkaa riittävästi, jotta pystyy käyttämään viranomaisten sivuja. Viittomakielistä tietotekniikkaa opetusta ei ole paljon saatavilla.” Viittomakielisten tiedotteiden laatu on herättänyt keskustelua sekä teknisestä että kielellisen laadukkuuden näkökulmasta. Viittomakielisten tiedotteiden kuvaaminen ja editointi edellyttävät erityistä kielen ja kulttuurin osaamista. Viittomakielen lautakunta julkaisi vuonna 2015 viittomakielisten käännösten laatua koskevat suositukset ”Laatua viittomakielelle kääntämiseen / Hur ser en bra teckenspråkig översättning ut?” Kukin luku sisältää suomalaisella ja suomenruotsalaisella viittomakielellä viitotun koosteen. Julkaisu on nelikielinen, saatavilla osoitteessa <http://www.kuurojenliitto.fi/fi/artikkelit/laatua-viittomakielelle-kaantamiseen#.V1VmntF-Pr4>.

VIITTOMAKIELISET PALVELUT

Useimmissa kunnissa ja kaupungeissa ei ole saatavilla mitään viittomakielistä palvelua. Kelan tulkkauspalvelu on käytännössä usein (edelleen) ensisijaisen palvelun asemassa, sillä asiakas joutuu käytännössä itse tilaamaan tulkin. Erityisesti varhaiskasvatuksen, koulutuksen, terveydenhuollon sekä senioripalvelujen piirissä viittomakieliset asiakkaat kaipaavat kielellisesti laadukkaita viittomakielisiä palveluja, jolla tarkoitetaan sitä, että työntekijä itse osaa viittoa (eli ei-tulkattuja palveluja). Viranomaisilla ja palveluja tuottavilla tahoilla näyttää olevan paljon epäselvyyttä siitä, mikä on viittomakieleLLÄ tuotettua palvelua, mikä on viittomakieleLLE käännettyä palvelua ja mikä puolestaan on viittomakielen tulkkauksen VÄLITYKSELLÄ tuotetun palvelun merkitys näihin verrattuna. Esimerkiksi YLEn lastenohjelmatuotannossa tulkin käyttö ei aina ole perusteltua, vaan ohjelmat tulisi tehdä alusta alkaen viittomakielisinä (Kuurojen Liiton saamaa asiakaspalautetta). Eräs liiton työntekijä ehdotti viestissään. ”Kuurojen asiantuntijapalveluita voisi keskittää isompiin alueisiin. Pienillä paikoilla asioita tulee vastaan harvoin, mutta jos tarvittaessa olisi käytettävissä kuvayhteys erityisasiantuntijalle, kuuro ja virkailija voisivat yhdessä hoitaa asiaa sitä kautta. Tampereella on kaikki viittomakielisten sosiaalipalvelut keskitetty yhdelle sosiaalityöntekijälle, lastensuojelusta toimeentulotukseen ja kaikkea siltä väliltä. Tällaista mallia kannattaisi soveltaa laajemminkin, jolloin asiantuntemus ja kielitaito olisi jossain paikassa.”

b) Miltä viranomaisilta kaipaaisitte omankielistä materiaalia tai palveluja?

Viittomakielistä materiaalia on ollut tarjolla niin vähän, että tarvetta on lähes kaikesta. Valtiohallinnon Kansalaisneuvonta on julkisten palvelujen käyttäjille suunnattu neuvontapalvelu, joka tukee muiden viranomaisten omia neuvontapalveluita. Palvelun avulla halutaan lisätä tietoisuutta julkisen hallinnon palveluista sekä helpottaa niissä asiointia. Kansalaisneuvonnasta ei tarjota palvelua viittomakielillä, vaan ainoastaan sähköisillä palvelukanavilla sekä tekstiviesteinä (kuulo- ja puhevammaisille). Erityisesti oman kotikunnan palveluista sekä päätöksistä, virastojen tehtävistä ja toimintaohjeista toivotaan tietoa. Päällimmäisinä nousevat esiin tieto terveystietojen järjestämisestä (mm. kuinka sairaalassa toimitaan, kuka tilaa tulkin) sekä sosiaalipalveluista. Myös poliisin ja pelastuslaitoksen tiedottamista kaivataan – nyt esimerkiksi vaaratiedote annetaan vain suomen- ja ruotsinkielisenä tekstinä, ei tulkattuna tai viittomakielellä. Yhteydenottotapoja poliisiin ja hätäkeskuksiin tulee kehittää. Osa tästä tiedosta koskee perusoikeuksia ja on siten sellaista, joka voitaisiin hoitaa kerralla valtakunnallisesti, jolloin kaikkea ei tarvitsisi tuottaa kuntakohtaisesti. Myös mediaan, etenkin YLEen kohdistuu toiveita varsinkin nyt, kun yleisradiovero koskee myös viittomakieltä käytäviä.

Saamelaiskäräjät

Saamen kielilain soveltamisalan viranomaisissa vain muutamissa on saamenkielinen työntekijä. Kun saamelainen käyttää asioidessaan saamen kieltä, se vaatii erityisjärjestelyjä viranomaisessa. Saamelaisen kohdalla palvelun saaminen viivästyy erityisjärjestelyjen vuoksi esimerkiksi tulkin hankkimisen vuoksi. Tämä ei osoita, että viranomaiset oma-aloitteisesti palvelevat ja toteuttavat saamen kielilain velvoitteita. Valtaosalla saamen kielilain soveltamispiiriin kuuluvien viranomaisten palveluksessa on hyvin vähän saamenkielistä henkilöstöä, joten pyydetessä palvelut toteutetaan asiakirjakäännöksin tai tulkkauksen avulla. Kelan toimintalaan kuuluvat lomakkeet ovat pääasiassa pohjoissaameksi, lomakkeita ei ole saatavilla inarinsaameksi eikä koltansaameksi. Kelan palvelut ovat siirtyneet enenevässä määrin verkkopalveluun, jotka eivät ole saameksi. Työ- ja elinkeinopalveluihin liittyvät lomakkeet, internet-sivut ovat vain suomeksi. Kelan ja työvoimahallinnon palvelut ovat hyvin keskeisiä viranomaisia, joiden palvelut tulee olla saatavilla myös eri saamen kielillä. Tämä tarkoittaa, kun kyseiset viranomaiset tiedottavat internet-sivuilla tai palveluja/etuuksia haetaan verkkopalvelun kautta, silloin palvelujen tulee olla myös saamen kielillä. Kyseisten viranomaisten puhelinpalvelut ovat valtakunnallisia palvelunumeroita, joissa saamenkielisen palvelun saaminen edellyttää sitä, että ensin asia selostetaan suomeksi ja pyydetään palvelua saameksi. Saamelaisten oikeusturvaan liittyy se, että saamelaiset voivat asioida, tulla kuulluksi, ymmärretyksi ja esittää asiansa omalla kielellään, mikä vaatii sen, että mm. poliisissa ja käräjäoikeudessa tulee olla saamenkielinen työntekijä. Saamelaisten turvallisuuteen liittyy se, että tarvittaessa apua voidaan pyytää omalla kielellä esimerkiksi hätäkeskukseen otettaessa yhteyttä voidaan esittää avunpyyntö myös saameksi, eikä avun saaminen viivästy tai vaarannu sen vuoksi, ettei henkilö osaa suomea, ruotsia tai englantia.

Suomen venäjänkielisten Yhdistysten Liitto, FARO

Venäjäksi tietoa löytää monesta tärkeimmästä viranomaispaikasta, kuten: Kansainvälinen KELA, Helsingin kaupunki, Infopankki, VIRKA-info, Lastensuojelu.info. Enemmän tietoa venäjäksi tarvittaisiin toki, erityisesti vammaisille, iäkkäille ja erityisryhmille. Yllättäen joistakin paikoista venäjäksi ei löydy sitä tietoa, mitä oli käännetty esim. arabiaksi. Järjestösektori tukee myös viranomaistyötä tarjoamalla tietoa ja julkaisuja myös maahanmuuttajien omalla kielellä. Esimerkiksi Liitolla on 11 oppaan sarja "Meikäläinen meikäläisten parissa", jossa on tietoa eri Suomen aloista ja palveluista, kuten opiskelusta, terveyshuollosta, lasten palveluista yms.

Suomen Virolaisten Liitto ry

Kelan ja työvoimaviranomaisten palveluja aineistoja tulisi olla virokseksi ainakin yhtä paljon kuin venäjäksi tai englanniksi. On huomioitava, että toisin kuin venäläiset ja englantilaiset, virolaiset Suomessa ovat työssäkäyviä suorittavan tason työtä tekeviä veronmaksajia. Virolaiset eivät osaa englantia. Heillä ei ole mahdollista osallistua suomen kielen kursseille. Työssäkäyvinä he eivät voi osallistua myöskään kotouttamiskursseille. Vironkielisille tulisi tarjota orientaatiokursseja, joilla esitellään suomalaisen hallinto- ja yhteiskuntajärjestelmän toimintaa, jotta he osaavat siinä toimia ja käyttää palveluita. Palveluiden ja materiaalien tuottamisessa tulee käyttää yhteistyökumppaneina vironkielisten omia etnisiä järjestöjä.

Tuglas-seura

Viroksi joitakin materiaaleja tarjoavat KELA, Verohallinto, Eläketurvakeskus ja TE-palvelut. Infopankki.fi -verkkosivujen kautta tietoa tarjoavat myös jotkut kunnat. Vironkielisiä kotoutu-

miseen liittyviä neuvontapalveluita on saatavissa niukasti. Niitä tarjotaan pari tuntia viikossa Turussa ja Tampereella, muttei esimerkiksi pääkaupunkiseudulla, jossa asuu yli puolet Suomen virolaisista. Vironkielisiä neuvontapalveluja uusille yrittäjille tarjoaa YritysHelsinki. Vironkielisiä materiaaleja ja palveluita kaivataan lisää Verohallinnolta, TE-palveluilta ja KELalta. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriön verkkosivut ovat suomeksi, ruotsiksi, englanniksi ja venäjäksi, muttei viroksi. Lapsiperheille välttämätöntä tietoa jaetaan Lastensuojelun keskusliiton verkkosivuilla 9 kielellä, muttei viroksi. (<http://www.lastensuojelu.info>) Viron kielen pitäisi ehdottomasti kuulua maahanmuuttoasioissa neuvovan Virka-infon palvelukielten joukkoon. Nyt palvelua saa 10 kielellä, muttei viroksi. (<http://www.hel.fi/www/kanslia/virka-fi/neuvonta/>)

3. Mitä muita kielellisiä tarpeita kieliryhmällänne on viranomaisten kanssa asioidessa?

Kuurojen Liitto ry

Tällä hetkellä ei ole yhtenäisiä käytäntöjä siinä, miten viittomakielen tulkkaus järjestetään. KELAn tulkkauspalvelujen välityskeskus ei välitä tulkkeja viranomaisille. Oikeuslaitoksessa tulkkaus näyttäisi järjestyvän helpoiten siten, että tulkkaus tilataan viranomaisen toimesta. Tietoisuutta lienee edistänyt EU:n direktiivi oikeudesta tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä (EU/64/2010), jossa viittomakieltä käyttävät on huomioitu (asiasta laajemmin kohdassa 10). Etenkin sosiaali- ja terveyspalvelujen puolelta viittomakieliset asiakkaat ovat raportoineet, että eivät aina pyynnöstään huolimatta ole saaneet paikalle viittomakielen tulkkia. Eräs Kuurojen Liiton työntekijä raportoi seuraamaansa tapausta: ”Henkilökunta päättää ’Kyllä me pärjäämme kirjoittamalla.’ Kukaan ei kysy kuuroilta potilaalta, pärjääkö hän!” Toinen työntekijä puolestaan kertoi siitä, mihin tilanne voi johtaa: ”-- Sitten ihmetellään, kun asiakas ei tule paikalle tai mene labraan tai hoida muita sairauten liittyviä asioita. Asiakas ei myöskään ymmärrä kirjeitä, joita terveydenhuolto lähettää. Esimerkiksi labraan kutsu, joissa ohjeet, miten pitää toimia ennen näytteenottoa. Esimerkkinä syöpäpotilaan hoidon aloittamisen viivästyminen usealla kuukaudella, kun ei asiakas ymmärtänyt edes sitä, että hänellä on syöpä.” Lisäksi ongelmana on saadun palautteen mukaan se, että ”tulkkauspalvelun taso vaihtelee paljon. Tulkin taito ei aina riitä tilanteeseen. Tulkkauspalvelussa tulisi huomioida tilanteen vaativuus suhteessa tulkin taitoon. Nykyään Kela painottaa liikaa hintaa.” Toisinaan taas paikalle tulee useampikin tulkki, jos tietoa viranomaisen jo tilaamasta tulkista ei välitetä asiakkaalle, vaan tämä kuvittelee, että tulkin tilaaminen on (jälleen) hänen vastuullaan. Kuurojen liiton edunvalvontaan tulevista asiakkaiden yhteydenotoista tulkkauspalvelun toimeenpanon epäselvyydet ovat olleet ylivoimaisesti suurin aihepiiri (vuositasolla 65-70 henkilöä). Asia työllistää myös alueellisia työntekijöitä sekä muita kuulovammaisalan järjestöjä, sillä soveltamiskäytännöissä näyttää olevan vaihtelua.

Viittomakieliset palvelut.

Liiton saaman asiakaspalautteen perusteella viittomakieliset hahmottavat hyvin ne tilanteet, joissa he toivovat suoraa kontaktia asiaa hoitavaan virkailijaan tai työntekijään. Tärkeimpinä asiointipaikkoina mainitaan terveyden / sairauden hoito ja sosiaalipalvelut sekä Kela ja TE-toimistot. Lisäksi tietyt haavoittuvat ryhmät ja heidän tarpeensa tunnustetaan: ”Työssäni (järjestössä) olen nähnyt, ettei tulkkaus todellakaan toimi mielenterveyspalvelun puolella. Tarvitaan suora kontakti, tulkkauksen välityksellä toimiva hoitosuhde ei ole tehokasta ja viittomakielinen mielenterveyspotilas saanut väärä hoitoja/noudattaa väärin tai vastaavaa kun ei olla ymmärretty molemmiin puolin tulkkauksesta huolimatta, siinä jää pois paljon ”sanatto-

mia" viestejä kun ne häviää tulkkauksen kautta. Omakohtaista kokemusta ei ole mutta voin kuvitella koko tilanteen. Kipeistä ja vaikeista asioista ei ole mukava keskustella tulkin välityksellä, siinä ei synny luottamuksellista suhdetta verrattuna ilman tulkkausta tapahtuvaan kommunikointiin."

"Varsinkin vanhusten kohdalla olisi tärkeää, että heillä olisi vanhaa viittomakieltä käyttävä riittävän rauhallisesti viittova tulkki. Samoin pitäisi huomioida tulkin paikallistuntemus, nykyään tulkki voi tulla kaukaa. Joskus tämä aiheuttaa ongelmia." Kehittämiskohteita tunnustetaan hyvin myös lapsiasiakkaiden palveluista: viittomakielellä annettavassa varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa on paljon parannettavaa – varsinkaan pienten lasten palveluja ei aina voida kuitata järjestämällä paikalle tulkki tai avustaja, joka osaa viitttoa vasta vähän. Koska viittomakieltä käyttävien suomen tai ruotsin kielen luku- ja kirjoitustaito vaihtelee paljon, viime vuosina on nostettu esille myös tarve saada asiakirjakäännöksiä viittomakielelle. Asiointitilanteessa viittomakielen tulkin viittoma nopea tulkinnos ei tallennu mihinkään, joten siihen palaaminen on usein vain muistin varassa (aina ei ole mahdollista tehdä muistiinpanoja). Osasta asioita kirjallinen päätös saadaan vasta asiointitilanteen jälkeen. (ks. myös KHO:2016:73). Osa asiakkaista tarvitsee virkailijan apua myös lomakkeiden täyttämiseen. Erityisesti huolestuttavat TE-keskusten käytännöt, joista äärimmäinen esimerkki lienee se, että asiakas ei voinut ilmoittautua itsenäisesti työnhakijaksi, koska hän ei osannut käyttää nettipalvelua eikä hänen suomen kielen taitonsa riittänyt lomakkeen täyttämiseen. Virkailija kieltäytyi kirjoittamasta tietoja viittomisen perusteella.

Saamelaiskäräjät

Viranomaisten palveluksessa on vähän saamenkielistä henkilöstöä, myöskään tulkkauksen järjestäminen läheskään aina ei onnistu siitä syystä, ettei tulkkia ole saatavilla. Viranomaisten tulisi etukäteen varautua tulkkaustilanteisiin, jolloin kysymyksessä voisi olla etätulkkaukset. Etätulkkauksen käyttäminen vaatii, että palvelu on kaikkien viranomaisten tiedossa, keskitysti koordinoitua ja laadullisesti korkeatasoista. Saamenkielisten palvelujen saatavuuden edistämiseksi ja turvaamiseksi Saamelaiskäräjät on yhdeksi vaalikauden (2016-2019) tavoitteeksi asettanut saamen kielten tulkkipalvelun perustamisen Saamelaiskäräjien omaan organisaatioon. Tulkkipalvelun perustaminen Saamelaiskäräjien organisaatioon takaisi tulkkauspalvelun saatavuuden kaikilla saamen kielillä sekä tulkkauspalvelun laadun, ja tulkkipalvelu palvelisi kaikkia saamen kielilain soveltamispiiriin kuuluvia viranomaisia.

Suomen venäjänkielisten Yhdistysten Liitto, FARO

Pienillä paikkakunnilla venäjänkielinen palveluntarjonta on heikko palvelujen keskittyessä suurkaupunkeihin. Parannuksia on, mutta myös puutteita, joista venäjänkielisen väestön tulisi voida raportoida helpommin, mitä voisi edistää kehittämällä venäjänkielisten kansalaisaktiivisuutta ja demokraattisten oikeuksien toteutumista esimerkiksi venäjänkielisten järjestöjen toteuttamien hankkeiden avulla. Tulkkien (ja vammaisten kielitaitoisien saattoavun) saatavuus on edelleen huono kiireellisissä tapauksissa. Toteamme taas kerran, että venäjän äidinkielenä opiskeluun ei ole tullut parannuksia, sillä vieläkin opetusryhmät ovat sekatasoisia, tunnit ovat kouluajan ulkopuolella, opettajat joutuvat liikkumaan monen eri koulun välillä eivätkä oppilaat saa arvosanaa venäjän-opetuksesta.

Suomen Virolaisten Liitto ry

Suurin ongelma on, että virolaiset eivät tunne suomalaista järjestelmää. Viranomaisiin tulee palkata virolaisia työntekijöitä, joiden luona virolaiset voivat asioida ja jotka pystyvät selvittämään asioita kaikkein tehokkaimmin - ilman tulkkauksen tarvetta.

Tuglas-seura

Virolaisten suomen kielen taito on luultua paljon huonompi. Virolaisten lukumäärä Suomessa on viimeisen kymmenen vuoden aikana kolminkertaistunut. Tämä tarkoittaa, että suuri osa heistä on ns. uusia maahanmuuttajia, joiden kielitaito ei ole kovin hyvä. Virolaiset ovat työperäisiä maahanmuuttajia ja tarvitsevat ennen kaikkea työelämään liittyvää tietoa (työoikeus, verojärjestelmä), mutta myös maahanmuuttoon ja suomalaiseen yhteiskuntaan liittyvää tietoa (asumispalvelut, koulujärjestelmä, sosiaali- ja terveyspalvelut jne). Virolaiset saavat tietoa suomalaisessa yhteiskunnassa toimimisesta huonosti, sillä työperäisinä maahanmuuttajina he eivät kuulu kotoutumiskoulutuksen piiriin. Suuren osan siitä tiedosta, miten Suomessa toimitaan ja asioita hoidetaan virolainen saa suomenvirolaisten omista Facebook-ryhmistä, eikä se tieto pidä läheskään aina paikkaansa. Töissä käyvinä ihmisinä heidän on vaikea vierailla neuvontapisteissä virka-aikana. Olisi suotavaa, että tietoa saisi myös esimerkiksi sähköpostitse.

4. Kieliryhmämme tarpeet on mielestämme huomioitu sosiaali- ja terveyspalveluissa:

Hyvin 1/7

Huonosti 5/7

En osaa sanoa 1/7

5. Millä tavoin käytännössä kieliryhmämme tarpeita on otettu huomioon sosiaali- ja terveyspalveluissa?

Kuurojen Liitto ry

VIITTOMAKIELEN HUOMIOIMINEN HARVINAISTA JA SATUNNAISTA. Asiakaspalautteita: "Helsingin kaupunki otti huomioon lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut hyvin. Perheen kieli otettiin ENNEN hoidon alkua huomioon. Hoitoa ei tehty, ellei tulkki paikalla. Tällöin hoitoaika siirtyi." "Turku, Raisio, Lieto ostavat viittomakielisiä palveluja kotihoidon asiakkaille." VAMMAN HUOMIOIMINEN ONNISTUU JOSKUS OSITTAIN. Asiakaspalautteita: "Terveystoimeen on saatu ajanvarausmahdollisuus tekstiviestillä (Turku, Lieto, Raisio)." "Espoossa on otettu käyttöön tekstiviestipalvelu esim. hammashoidossa. Sattumalta tuli esille, että eräessä hammashoitolassa on viittomakielentaitoinen työntekijä, mutta tästä ei ole tiedotettu. Viittomakieliselle asiakkaalle tieto olisi tärkeä!" Tulkin tilaamisessa epäselvyyttä (ks. vastaus 3). Esimerkkejä asiakaskokemuksista: sairaala on tilannut tulkin, mutta asiakkaalle ei ole kerrottu tulkin nimeä. Asiakas ei myöskään saa tietoa, missä ja mihin aikaan hänellä on mahdollisuus tavata kyseinen tulkki – tulkkauksen sujuvuuden varmistamiseksi lyhyt ennakko-briiffaus on yleensä tarpeen erityisesti, jos kyseessä on pidempiaikainen hoitoprosessi. Joistakin sairaaloista taas asiakas saa kutsun yhteydessä ilmoituksen: "Mikäli tarvitsette tulkkia, ilmoittakaa siitä etukäteen, sairaala tilaa tulkin." Ilmoituksessa mainitaan vain lankapuhelinnumero, jolloin voidakseen ilmoittaa tulkin tarpeesta, kuuron on ensin tilattava tulkki. KIELEN HUOMIOIMINEN JÄÄ MUIDEN VAMMOJEN VARJOON. Monivammaisten viittomakieltä käyttävien kuurojen kohdalla palveluntarvetta arvioidaan usein ns. ensimmäisen vamman perusteella.

Tällöin liikuntavammaisen viittomakielisen kielelliset tarpeet on joissakin tapauksissa täysin sivuutettu, kun painopiste on ollut liikkumisen apuvälineiden ja esteettömän fyysisen ympäristön järjestämisessä. Tätä ei voida pitää ihmisarvoisena elämänä etenkin lasten kohdalla.

Saamelaiskäräjät

Saamelaisten palvelun tarpeet on otettu huomioon pääasiassa kirjallisina palveluina, kuten saamenkielisinä julkaisuina tai esitteinä. Oman kielen käyttämisessä suullisesti erityisesti hoitotilanteissa on paljon kehitettävää. Iäkkäiden ihmisten palveluissa omakielisyyden tarve korostuu. Sekä tutkimuksissa että käytännössä on osoitettu, että ihmisen vanhetessa ensimmäiseksi opittu kieli voi jäädä usein viimeiseksi kieleksi, kun myöhemmin opitun kielen taito häviää. Saamenkielisiä palveluja vanhustenhuollossa on satunnaisesti ja se merkitsee sitä, että vanhus voi puhua saamea vain silloin, kun hoitovuorossa on saamenkielinen työntekijä, ei välttämättä edes joka päivä. Saamelaisen muistisairaana kohdalla tilanne on myös haasteellinen, koska he puhuvat usein ainoastaan saamea. Omakielinen ja -kulttuurinen toiminta lisää asiakkaiden turvallisuuden tuntua ja omalla kielellä on helpompi puhua vaikeistakin asioista ja omista tuntemuksistaan. Saamenkielisten muistisairaiden palvelut omalla kielellä toteutuvat tällä hetkellä heikosti kuntien ja muiden palvelutuottajien palveluissa, vaikka tarve on.

SámiSoster ry

Tarpeet on otettu huomioon lähinnä kirjallisina palveluina, siis saamenkielisinä julkaisuina, esitteinä jne. Oman kielen käyttämisessä suullisesti erityisesti hoitotilanteissa on vielä paljon parantamisen varaa. Iäkkäiden ihmisten palveluissa omakielisyyden tarve korostuu erityisesti, koska sekä tutkimuksissa että käytännössä on osoitettu, että ihmisen vanhetessa ensimmäiseksi opittu kieli voi jäädä usein viimeiseksi kieleksi, kun myöhemmin opitun kielen taito häviää. Saamenkielisiä palveluja vanhustenhuollossa on satunnaisesti ja se merkitsee sitä, että vanhus voi kommunikoida vain silloin kun kohdalle sattuu saamenkielinen työntekijä, ei kaikkina päivinä ollenkaan. Saamelaisen muistisairaana kohdalla tilanne on myös haasteellinen, koska he kommunikoivat usein ainoastaan saameksi. SámiSoster ry:n toteuttamassa ”saamelaisen muistisairaana arjen apu” -hankkeessa saamen kielen ja kulttuuriosaamisen merkitys on korostunut erityisesti asiakkaan sosiaalista toimintakykyä vahvistavassa toiminnassa, muistin kuntoutuksessa ja palvelujen käyttämiseen liittyvissä kysymyksissä. Omakielinen ja -kulttuurinen toiminta lisää asiakkaiden turvallisuutta, rohkeutta ja taitoa kertoa omista tunteistaan ja tuntemuksistaan vaikeidenkin asioiden yhteydessä. Saamenkielisten muistisairaiden palvelut omalla kielellä toteutuvat vielä hyvin heikosti kuntien ja muiden palvelutuottajien palveluissa, vaikka tarve onkin päivittäinen.

Suomen venäjänkielisten Yhdistysten Liitto, FARO

Venäjänkielisiä palveluja on runsaasti sosiaaalialalla, sillä venäjänkielisiä omakielisiä lääkäreitä ja muita alan asiantuntijoita on paljon, materiaalia ja tietoa on tullut saataville entistä enemmän myös venäjän kielellä. Myös materiaalia ja verkkosivuja on käännetty viime vuosi-na runsaasti.

Suomen Virolaisten Liitto ry

Viron kieli on lähes kokonaan laiminlyöty sosiaali- ja terveystaloudissa.

6. Millaisia haasteita kieliryhmämme on kohdannut viranomaisten palveluissa, erityisesti sosiaali- ja terveyspalveluissa?

Kuurojen Liitto ry

Kuurojen Liiton työntekijöiden kokemusten mukaan tiedon puute erilaisista viittomakielisistä ihmisistä ja siitä, kuinka heidän kanssaan kommunikoidaan eri tavoin on vielä suurta. Kuten edellä todettiin: useimmissa kunnissa ja kaupungeissa ei ole saatavilla mitään viittomakielistä palvelua. Viittomakielen käytön huomioiminen on erittäin satunnaista. Keväällä 2015 voimaan tullut uusi viittomakielilaki (359/2015) toteuttaa PL 17 § 3 mom. kehotusta turvata myös viittomakieltä käyttävien kielelliset oikeudet, mutta se on luonteeltaan suppea yleislaki. Lailla ei luotu uusia oikeuksia. Sen 4 § Viittomakieltä käyttävien kielelliset oikeudet viittaa olemassa olevaan lainsäädäntöön, josta erityisesti viittaukset sosiaalihuollon asiakaslakiin ja potilaslakiin ovat osoittautuneet ongelmallisiksi viittomakieltä käyttävien kannalta. Maininnat tulkitsemisen käytöstä aisti- tai puhevian vuoksi mahdollisuuksien mukaan eivät tosiasiallisesti edistä kielellisten oikeuksien toteutumista. Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta puolestaan on toissijainen eikä tuo ongelmaan yksiselitteistä ratkaisua – etenkin, kun osa hallinnonalan palveluista on suunnattu sellaisille haavoittuville ryhmille, jotka eivät tulkkauksesta hyödy (vanhukset, muistisairaat, mielenterveyspotilaat jne.). Nämä ryhmät tarvitsevat palveluja suoraan omalla kielellään. Sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnonala koskevat kehittämistarpeet on mainittu selkeästi myös Viittomakielilakia valmistelleen työryhmän mietinnössä (42/2014). Kyseinen noidankehä on mielestämme ongelmallinen perustuslain 17 § 3 mom. näkökulmasta. Kokonaisuus on nähdäksemme ratkaistavissa siten, että sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisen yhteydessä huomioidaan sekä viittomakielilain tarkoitus että 10.6.2016 voimaan tuleva YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja määritellään velvoite järjestää omakielisiä palveluja viittomakieltä käyttäville. Samanaikaisesti tulee siis huolehtia siitä, että palvelut myös muilta osin ovat yhdenvertaisesti saavutettavia myös kuurouden kannalta. On ilmeistä, että tällaisten erityistä osaaamista vaativien palvelujen järjestäminen keskitetysti olisi kustannustehokkain tapa toimia. – Kielellisiä oikeuksia tarkasteltaessa voidaan kysyä myös, onko viittomakieltä käyttävien kuurojen tulkkauksen järjestämisessä kyse enemmän vamman perusteella järjestettävästä tukitoimesta eli kohtuullisesta mukauttamisesta eikä varsinaisesta kielellisestä oikeudesta. Kelan tulkkauspalvelu on käytännössä usein (edelleen) ensisijaisen palvelun asemassa, sillä asiakas joutuu käytännössä itse tilaamaan tulkin. Joissakin palveluissa (etenkin lasten sopeutumisvalmennus, ks. myös kohta 8) kuulovammaan liittyvät argumentit ovat tärkeämpiä kuin kielelliset, joten viittomakielisen palvelun saaminen estyy tästä syystä.

Viittomakielinen yhteisö ei oleta, että kaikkialla valtaväestön tulisi osata palvella myös viittomakielellä. Oikeudenmukaisuuden nimissä yhteisö kuitenkin toivoo, että sen mielipide otettaisiin huomioon erityisesti silloin, kun suunnitellaan peruspalveluja ja niistä tiedottamista kansalaisille. Sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistuksen ensimmäisellä kierroksella liitto toi esille sen, että suuri osa lyhytkestoisista asioinneista voidaan hoitaa tulkkauksen välityksellä, kunhan tulkkien saatavuus ja tulkkauksen laatu ovat kunnossa. Erityistä huomiota tarvitaan pidempää asiakassuhdetta hoidettaessa ja haavoittuvien ryhmien kohdalla: lasten ja vanhusien kohtelussa äidinkieli on huomioitava, samoin mm. muistisairaiden, mielenterveyspotilaiden, maahanmuuttajien tai syrjäytyneiden palveluja järjestettäessä. Viittomakielisiä sosiaali- ja terveyspalveluja kiireesti kehitettävä – ne mainittiin Kataisen hallitusohjelmassa 2011, mutta kehittämistyötä ei kuitenkaan käynnistetty tuolloin. Kehittämistyössä tulisi ottaa huomioon viittomakielisen asiakaspalvelun tarve sellaisissa toimipisteissä, joissa asioi paljon

viittomakielisiä henkilöitä ja se, että koulutetut viittomakieltä käyttävät työntekijät huomioitaisiin työntekijäressurssina nykyistä ennakkoluulottomammin. Myös viittomakieltä käyttävien kuulevien viittomakielen taito on tällä hetkellä usein näkymättömissä ja jää hyödyntämättä. Esimerkiksi suurempien kaupunkien alueellista työnjakoa tulee joustavoittaa ja palveluja keskittää, jotta tarvittava erityisosaaminen saataisiin kustannustehokkaasti käyttöön. Koska tulkin tilaamisen velvoitteesta on epäselvyyttä (ks. kohta 3), asiakas jää toisinaan ilman tulkia esim. sairaalassa käydessään. Silloin ”yritetään puhua kuurolle tai ei puhuta lainkaan, vaan isketään resepti kouraan selittämättä lääkkeestä.” Kyseessä on laajamittainen ongelma, ja siitä saadaan paljon palautetta sekä liiton palveluohjaajilta että suoraan viittomakielisiltä asiakkailta. Hyvä terveydenhoito pohjautuu aina hyvään kommunikaatioon. Kuka päättää milloin tulkki tilataan ja kuinka pitkäksi aikaa - asiakasta tulisi kuunnella näissä tilanteissa. Hyviä käytänteitä on, mutta ne ovat kuntariippuvaisia ja siksi käytössä vain paikallisesti.

Työntekijöiden tavoittaminen jonkin asian hoitamiseksi on erittäin hankalaa, jos yhteydenotto on mahdollista ainoastaan sähköpostilla. Tämä vaikeuttaa mahdollisuutta mennä esim. sairaanhoitajan tai terveydenhoitajan vastaanotolle kysymään neuvoa tai opastusta oman sairauden hoitoon. Ennaltaehkäisevä kansanterveystyö on täysin olematonta viittomakielisille, kun ns. terveysneuvonta jää kokonaan tekemättä. Etenkin asenteissa on paljon korjattavaa: ”Viranomaiset ottavat asenteen ’Kyllä minä tiedän, mikä on sinulle parhaaksi ja me pärjäämme.’ ja tulkin tilaus on korkean kynnyksen takana. Osastohoidossa olevat potilaat jäävät ohjausta ja opastusta vaille. Osastoilla mielletään, että VAIN lääkäriellä on potilaalle asiaa ja pitkänkin osastohoidon aikana tulkkia on tilattu vain esim. lääkärinkierrolle. (Erään yliopistosairaalan lääkäri oli sanonut onkologian osastolla, että tulkkaus riittää vain perjantaisin).” Useissa kaupungeissa sosiaalitoimi (esim. vammaispalvelu) on katsonut, että asiakas tilaa tulkin, koska asiakkaalla itsellä on asiaa. Viittomakielisiä muistisairaita sijoitetaan kuulevien yksiköihin eli heidän kielellisiä ja kulttuurisia tarpeitaan väheksytään ja sen seurauksena kielelliset oikeutensa evätään. Muistisairaat saattavat käyttäytyä aggressiivisesti, mutta kommunikaation merkitystä ei huomioida. Rauhoittavia lääkkeitä lisätään, mutta tulkkia ei tilata tai ei osata toimia tulkin kanssa.

Vammanäkökulman ja kielinäkökulman yhteensovittaminen ei onnistu kuntatasolla. Vammaispalvelupuolen palvelusuunnitelmia ei hyödynnetä kuntien toimintasuunnitelmissa tai budjeteissa. Huolellisilla palvelusuunnitelmillä voitaisiin kartoittaa kuntalaisten tarpeita jo ennakkoon ja niihin pystyttäisiin varautumaan. Nyt jokainen asiakas ja hänen tarpeensa tuntuvat tulevan yllätyksenä kuntien vanhus-, vammais- tai terveystalolle. Esimerkiksi Turussa (toki muuallakin) vammais- ja vanhuspuoli on yhdistetty, mutta siitä huolimatta joka kerta joudutaan ”vääntämään” kuuron asiakkaan kohdalla, kenelle vastuu palvelujen järjestämisestä kuuluu. Asiakaskunnalla on suuri huoli vanhusten asumispalveluista. Ikäihmisten ongelmista ja tilanteen korjaamiseen tehdyistä toimenpiteistä ks. Suomen viittomakielisten ikäihmisten hyvinvoinnin edistämishjelma (2013; <http://www.kuurojenliitto.fi/fi/viestinta/sahkoiset-julkaisut#.V1UZ4dF-MQ4>). TIEDON PUUTE VIITTOMAKIELISTEN PERHEIDEN KAKSIKIELISYYTEEN LIITTYEN näkyy neuvoloissa ”huoli-puheena”. Lääkärit ja terveydenhoitajat ovat huolissaan viittomakieltä käyttävien vanhempien kuulevista lapsista – onko hyvä viittoa kuulevalle lapselle? Miten käy suomen kielen oppimisen? Toisaalta päinvastaisessakaan tilanteessa, eli kun kuuleville vanhemmille syntyy kuuro tai vaikeasti kuulovammainen lapsi, viittomakieltä ei suositella käytettäväksi puhutun suomen tai ruotsin kielen rinnalla. Suuri osa sosiaalitoimen vammaispalveluista asettaa kuu-

lokeskuksen antaman lausunnon kieleen liittyvän asiantuntijalausunnon edelle (ks. tarkemmin kohdassa 8).

Saamelaiskäräjät

Saamelaisten kielelliset oikeudet eivät ole edenneet. Saamenkielisistä palveluista ei ole tehty luonnollisia. Saamelaiset eivät koe palveluja luonnolliseksi, jos viranomaisten henkilöstöllä ei ole riittävää kielitaitoa. Saamelaiset eivät voi asioida viranomaisissa omalla kielellään muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Saamelaisista yli puolet asuu saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella ja heidän asemansa on erityisen heikko omakielisten palvelujen saamisessa. Keskeisten viranomaisten palvelut ovat yhä enemmän muuttuneet verkkopalveluiksi ja yhteydenotot puhelimitse ohjautuvat asianomaisen viranomaisen valtakunnalliseen palvelunumeroon. Saamenkielistä palvelua on entistä vaikeampaa saada ja palvelujen saamiseksi saamen kielellä tarvitaan erityisjärjestelyjä. Saamenkieliset palvelut toteutuvat edelleen suurelta osin asiakirjakäännöksinä ja tulkkauksen avulla. Vain muutamassa viranomaisessa voidaan hoitaa asioita suullisesti saameksi. Saamenkieliset sosiaali- ja terveyspalvelut on selostettu kohdassa ”Kysymykset saamen kielilain soveltamisesta sosiaali- ja terveyspalveluissa”

Suomen venäjänkielisten Yhdistysten Liitto, FARO

Myös viranomaisten puolelta on havaittavissa syrjintää venäjänkielisiä kohtaan, erityisesti tiukan poliittisen tilanteen takia. 2000-luvun alusta on puhuttu maahanmuuttajien negatiivisista kokemuksista sosiaali- ja lastensuojeluviranomaisiin liittyvissä asioissa. Jotta tällaisia ongelmatilanteita ei syntyisi, tulisi maahanmuuttajien saada enemmän tietoa lastensuojelusta ja vastaavista palveluista esimerkiksi järjestöjen kautta, jotka toimivat myös sellaisten tapausten parissa. Suurimpia ongelmia on vähemmistöjen vähemmistön ryhmän, eli vammaisten, iäkkäiden ja pitkäaikaissairaiden venäjänkielisten kanssa, jotka eivät saa kunnallisilta palveluita riittävästi tukea: saattoapua, kieliapua, asiakirja-apua, kriisiapua yms. Tällaisen toiminnan kehittämiseen on yritetty kiinnittää huomiota, mutta maahanmuuttajavammaisten järjestöt eivät saa toiminnan kehittämiseen tukea, vaikka vastaavaa toimintaa eivät erityisryhmät saa valtiolta tai kunnalta.

Suomen virolaisten liitto ry

Vioksi ei ole esitteitä ja lomakkeita. Virolaisille suostutaan harvoin tilaamaan tulkki, koska virolaiset näyttävät pinnallisesti osaavan suomea. Kielitaito ei riitä kuitenkaan siihen, että pystyttäisiin hoitamaan hallintoasioita.

7. Miten koette oman kieliryhmänne aseman Suomessa tällä hetkellä? Miten uskotte tilanteen kehittyvän tulevaisuudessa?

City- Sámit ry

Kaikkien kolmen Suomessa puhuttavan saamen kielen asema on heikko. Saamelaisten kielellisten oikeuksien toteutuminen on sattumanvaraista ja heikkoa erityisesti saamelaisalueen ulkopuolella.

Karjalan Kielen Seura ry

Asemamme näyttää kehittyvän pikkuhiljaa parempaan suuntaan.

Kuurojen Liitto ry

Viittomakielilain säätäminen on luonut toivoa siitä, että viittomakieltä käyttävien palvelut ja tiedonsaanti lähtisivät kehittymään. Rinnalla olisi hyödynnettävä myös YK:n yleissopimusta vammaisten henkilöiden oikeuksista. Tämä ei kuitenkaan tapahdu automaattisesti, vaan viranomaisten tietoisuuden lisäämisellä on suuri merkitys. Siihen, että viittomakieltä käyttävät aidosti osallistettaisiin heitä itseään koskeviin kehittämishankkeisiin, on vielä matkaa. Lisäksi erityislainsäädännön soveltamiseen ja toimeenpanoon tarvitaan yhtenäisiä käytäntöjä, vaikka niiden ajamista sävyttää pelko siitä, että kielellisiä vaikutuksia ei arvioida, vaan talouden tiukkuus sanelee ja kehittämistoimenpiteet eivät toteudu. Viittomakielilain seurantaan on asetettu määräaikainen viittomakielen yhteistyöryhmä. Seurantatyötä tulisi kuitenkin jatkaa saumattomasti, sillä YK:n yleissopimuksen valvontamekanismi ei kata viittomakieltä käyttävien kuulevien oikeuksia. Lisäksi on huomattava, että viittomakielen ja kuurouden välinen sidos on monimutkainen ilmiö, jonka vuoksi palvelujen järjestäminen tälle kohderyhmälle vaatii syvällistä erityisosaamista. Tätä osaamista on ministeriöissämme vähän, vasta oikeusministeriössä. Yleinen ilmapiiiri viittomakielen käytön suhteen on melko myönteinen. Esimerkkinä myönteisestä suhtautumisesta mainittakoon Helsingin kaupunginvaltuuston syyskuussa 2015 tekemä päätös, että kaupungintalo ryhtyy liputtamaan viittomakielen päivänä, jota vietetään vuosittain 12. päivä helmikuuta. Viittomakielen käyttöä julkisissa yhteyksissä ei tarvitse hävetä tai pelätä. Viittomakielisiin palveluihin ja niiden kehittämiseen kiinnostus ja kielen arvostus eivät ulotu. Viittomakielisten itsensä tietoisuus omasta kielestään ja omista oikeuksistaan vaihtelee, joten viranomaistietoisuuden lisäämisen rinnalla tarvitaan myös yhteisölle suunnattua tukea. Viittomakielisen yhteisön koko ja säilyminen on herättänyt keskustelua, kun suomenruotsalaisen viittomakielen käyttäjien määrästä on saatu tarkempaa tietoa. Viittottujen kielten uhanalaisuutta pohditaan myös muissa Euroopan maissa. Keskustelun yhtenä juonteena ovat edelleen sisäkorvaistutteen hyödyt ja haitat sekä tämän apuvälineen suhde viittomakielisyyteen. Suomessakin on havaittavissa kielteistä suhtautumista kaksikielisyyteen, tätä kuvataan mm. Karoliina Nikulan väitöskirjassa (Lapsen hyvää edistämässä . Syntymäkuurojen lasten sisäkorvaistutehoitokäytännön sosiaalieettistä tarkastelua. 2015; <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/157048/Lapsenhy.pdf?sequence=1>) . Viittomakielisellä yhteisöllä on suuri huoli siitä, että Suomessa on tänä päivänä vaikea tulla viittomakieliseksi (ks. kohta 8). Aikakautta on kiivaimmissa keskusteluissa nimitetty jopa uusoralismiksi (Oralismin eli puhemenetelmä on kuurojen opetuksen suuntaus, joka painottaa puhumisen ja huulilukemisen tärkeyttä. Oralismien kantava ajatus on se, että ajattelu ja henkinen kehitys voi tapahtua pelkästään puhekielen kautta. Oralismi oli Suomen kuurojenkouluissa vallitseva opetuskäytäntö 1800-luvun lopusta noin 1970-luvulle.)

Saamelaiskäräjät

Lainsäädännön tasolla saamelaisten kielelliset oikeudet on turvattu Suomessa kohtuullisen hyvin. Perustuslain 17.3 §:n mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Kyseiseen pykälään sisältyy myös lakivaraus säätää lailla saamelaisten yksilöllisestä oikeudesta käyttää saamen kieltä viranomaisessa. Saamelaisten kielellisten oikeuksien toteutumisen puutteet ilmenevät oikeuksien toteuttamisessa käytännössä. Saamen kielilain toteutuminen riippuu pitkälti siitä, miten paljon/vähän viranomaisten palveluksessa on saamenkielistä ammattihenkilöstöä. Ihmisten jokapäiväiseen elämään keskeisesti liittyvissä palveluissa, kuten sosiaali- ja terveystaluuissa, työskentelevän työntekijän tulee saamen kielen osaamisen lisäksi tuntea saamelaiskulttuuria. Saamelaisia erityisesti koskeva perusoikeussäännös on voimassa koko valtakunnan alueella. Perustuslain

nojalla säädetyn saamen kielilain soveltamisen ydinalue on saamelaisten kotiseutualueen viranomaiset, vaikka oikeus käyttää saamen kieltä viranomaisessa asioidessa koskee koko Suomea. Saamelaisten muuttoliike pois saamelasten kotiseutualueelta jatkuu. Saamelaiskäräjien vuonna 2015 keräämien tietojen mukaan saamelaisista asuu noin 67 % kotiseutualueensa ulkopuolella tai ulkomailla. Saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella asuvat saamelaiset jäävät saamen kielilain ja myös eräiden muiden lakien turvaamien saamen kieleen liittyvien oikeuksien ulkopuolelle, esimerkkinä mainittakoon perusopetuslaki. Tämä kehityssuunta on merkittävä ongelma ja haaste saamen kielten ja saamelaiskulttuurin säilymistä. Saamelaiset eivät ole yhdenvertaisessa asemassa omankielisten palvelujen saamisessa, mutta saamelaiset eivät ole myöskään keskenään yhdenvertaisessa asemassa, kun palvelun saaminen saameksi riippuu saamelaisen asuinpaikasta. Saamelaisten kielellisten oikeuksien toteuttaminen käytännössä vaatii sen, että asian ratkaisemiseksi kehitetään kattava, pitkäjänteinen ratkaisumalli yhteistyössä Saamelaiskäräjien kanssa.

SámiSoster ry

Saamelaisten kielelliset oikeudet on turvattu Suomessa kohtuullisen hyvin kun asiaa tarkastelee pelkästään säädöstekstien valossa. Perustuslain 17.3 §:n mukaan saamelaisilla alkupe-
räiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Samaiseen pykälään sisältyy myös valtuutus säätää lailla saamelaisten yksilöllisestä oikeudesta käyttää saamen kieltä viranomaisessa. Ongelmat ilmenevät oikeuksien toteuttamisessa käytännössä. Tähän kysymykseen pitäisi aktiivisemmin paneutua ja pohtia, miten saamen kielen taitoisen henkilöstön määrää voitaisiin lisätä erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollossa, miten kieleen liittyvää saamelaiskulttuurin tuntemusta henkilöstössä voitaisiin lisätä ja kuinka positiivista asennoitumista saamen kielen käyttämiseen kyettäisiin vahvistamaan. Myös resurssien lisäämiseen on tarvetta. Saamelaisia erityisesti koskeva perusoikeussäännös on voimassa koko valtakunnan alueella. Sen nojalla säädettyssä saamen kielilaissa oikeus käyttää saamen kieltä on kuitenkin rajattu koskemaan pääsääntöisesti vain saamelaisten kotiseutualueen viranomaisia. Saamelaiskäräjien vuonna 2011 keräämien tietojen mukaan saamelaisista asuu jo yli 65 % kotiseutualueensa ulkopuolella. Sama kehitys on todennäköisesti jatkunut sen jälkeenkin. Alueen ulkopuolella asuvat saamelaiset jäävät saamen kielilain ja myös eräiden muiden lakien turvaamien saamen kieleen liittyvien oikeuksien ulkopuolelle. Saamelaiset eivät siten ole tältä osin keskenään yhdenvertaisessa asemassa. Tämä on iso ongelma ja haaste, jonka voittamiseen pitäisi yhteisvoimin löytää kattavia ratkaisumalleja.

Suomen venäjänkielisten Yhdistysten Liitto, FARO

Venäjänkielisten kielellisiin tarpeisiin vastataan paremmin ja paremmin, ja myös kiinnostus venäjän kieltä ja kulttuuria kohtaan on noussut, vaikka vuonna 2014 alkanut otsikoissa oleva Venäjän ulkopolitiikka onkin luonut kylmän sodan tuntuista ilmapiiriä eri maailman osissa. Suomen Venäjänkielisten Yhdistysten Liitto ry on vuoden 2013 jälkeen ottanut aktiivisemman roolin venäjänkielisten järjestöjä edustavan edunvalvontaelimen toimissaan. Liiton jäsenjärjestöt pyrkivät myös osaltaan edistämään venäjän kieltä ja kulttuuria, venäjänkielisiä palveluja, kirjallisuutta, vammaispalveluja ja erityisesti venäjänkielisten kotoutumista, vaikkakin yhdistysten tuki on vuosi vuodelta vähentynyt, niiden toiminnan tarpeen vain kasvaessa.

Suomen virolaisten liitto ry

Virolaiset maksavat Suomeen enemmän veroja kuin muut maahanmuuttajataustaiset kieli-ryhmät yhteensä. Silti virolaiset eivät saa veroilleen mitään vastinetta. Virolaiset maksavat mediamaksua, sosiaaliturvamaksua, työttömyyskassojen jäsenmaksuja ja ammattiliittojen jäsenmaksuja useimmiten turhaan. Tulevaisuudessa virolaisten on tuotava Suomeen lapsensa ja vanhuksensa, säilyttääkseen oikeutensa saada esimerkiksi työttömyysturva Suomesta. Tai lapsilisiä. Tämä aiheuttaa Suomelle lisää kustannuksia, eikä ole virolaisten intressien mukaista.

Tuglas-seura

Maailman mittakaavassa viro on pieni kieli (vain noin miljoona puhujaa), mutta Suomessa viro on suuri kieli. Viroa äidinkielenä puhuvia asuu täällä suomen, ruotsin ja venäjän jälkeen neljänneksi eniten. Viroa puhuu 48 087 pysyvästi Suomessa asuvaa henkilöä, ja heidän lisäksi vielä noin 18 000 henkilöä, jolla on Suomessa väliaikainen osoite. Yhteensä Suomessa asuu reilu 70 000 vironkielistä (yli prosentti väestöstä). Noin puolet heistä asuu pääkaupunkiseudulla. Viro on siis Suomen suurimpia kieliä, mutta se ei näy lähes missään. Viranomaiset julkaisevat vironkielisiä materiaaleja harvoin ja vironkielisiä palveluita on saatavissa niukasti. Vuonna 2014 viroa opetettiin vieraana kielenä neljässä suomalaisessa lukiossa. Vuonna 2016 viroa opetetaan tietojemme mukaan vain yhdessä lukiossa (vrt. Virossa suomea opetetaan n. 40 lukiossa ja peruskoulussa). Säästösyistä viron kielen opetusta on karsittu ja viron kielen lehtorista on luovuttu myös Jyväskylän, Oulun ja Tampereen yliopistoissa. Positiivisenä ilmiönä näemme sen, että Helsingin yliopisto tarjoaa lukuvuodesta 2014/2015 lähtien mahdollisuuden saada viron kielen opettajan pätevyys. Virolaiset ovat vaatimatonta kansaa. He eivät omasta mielestään voi vaatia vieraalla maalla erityiskohtelua, mukaan lukien kielellisiä oikeuksia. Virolaiset eivät edes tiedä kielellisistä oikeuksistaan. Viron kieli on vaarassa jäädä Suomessa marginaaliin, koska sekä viranomaiset että suomenvirolaiset näyttävät ajattelevan, että kielisukulaisuus ja maiden maantieteellinen läheisyys riittävät turvaamaan viron kielen aseman Suomessa. Todellisuudessa vironkielisten kielellisiin oikeuksiin, vironkielisiin palveluihin ja viron kielen asemaan tulee panostaa yhdenvertaisesti muiden vähemmistökielten kanssa. Vironkielisten palveluiden tarjoaminen ei voi olla pelkästään järjestöjen voimien varassa. Nykyisessä tilanteessa Tuglas-seura on aloittanut ja suunnittelee useita hankkeita, jotka tukevat viron kielen asemaa Suomessa: vironkieliset kulttuuritapahtumat suomenvirolaisille lapsille, viron kielen opettajien täydennyskoulutus, vironkieliset suomalaista yhteiskuntaa esittävät tiedotusmateriaalit ja -tilaisuudet, verkkosivu [soomest.fi](http://www.soomest.fi), esite oman kielen ylläpidon merkityksestä: http://www.tuglas.fi/tiedostot/emakeel_on_oma_keel.pdf. Vuosina 2015 ja 2016 Tuglas-seura järjesti yhteistyössä Viron Innove-säätiön kanssa Viron valtakunnallisen B1 ja B2 -tason kielitutkinnon Helsingissä. Kaikki nämä hankkeet on jouduttu toteuttamaan hankerahoituksella.

8. Mitä haasteita olette kokeneet tai havainneet oman kielenne ylläpitämisessä Suomessa?

Karjalan Kielen Seura ry

Olemassaolon tunnustaminen on ollut hankalin asia.

Kuurojen Liitto ry

Kuurojen Liitto ry:n vuosikirja 2015 kuvaa nykyisiä haasteita: ”Viittomakielisten tietoisuus omista oikeuksistaan vaihtelee ja viranomaisetkaan eivät välttämättä osaa järjestää oikeita palveluja. Saako ikäihminen viittomakielisiä palveluja palvelutalossa? Saako päiväkotilapsi viittomakieltä osaavan työntekijän? Onko peruskoulun opettaja viittomakielentaitoinen? Selviääkö viittomakielinen mummo diabeteshoidossa?” Viittomakielilakia valmistelleen työryhmän mietintö (42/2014) ja sen sisältämä HE 294/2014 vp viittomakielilainsäädäntö ovat yhdessä kattava paketti nykytilan kuvauksesta ja eri hallinnonaloihin kohdistuvista kehittämistarpeista. Suomenruotsalaisen viittomakielen osalta tehty erillisselvitys syventävät tämän uhanlaisen kielen kehittämistarpeita ja niiden taustoja (ks. kohta 8). TÄMÄN HETKEN SUOMESSA ON VAIKEA TULLA VIITTOMAKIELISEKSI. Kuurona tai vaikeasti kuulovammaisena syntyvällä lapsella ei ole mahdollisuutta oppia ympäristössä käytettyä puhuttua kieltä kuulonvaraisesti. Useimmiten kuulovika on paikallinen, jolloin lapsen kognitio lähtökohtaisesti samanlainen kuin kuulevilla lapsilla. Lapsen synnynnäinen kielikyky ja kielenkehityksen varhaisin vaihe ovat olennaisia sekä äidinkielen omaksumiselle että myöhemmälle muiden kielten oppimiselle.

Vain noin 5 % kuuroista tai vaikeasti kuulovammaisista lapsista syntyy perheisiin, joissa jo käytetään viittomakieltä vanhempien tai toisen vanhemman kuurouden tai kuulovamman vuoksi. Kuuleville vanhemmille viittomakieli on vierasta, ja sen opettelu on rinnastettavissa muiden vieraiden kielten oppimiseen. Vuositasolla uusia perheitä, joissa viittomakielen opetusta tarvitaan, on koko maassa noin 20. Heille yleensä opetusta kertyy vuoden aikana noin 80–100 tuntia. Kyse ei siis ole taloudellisesti suuresta summasta. Tällä hetkellä lähes kaikki kuurot ja erittäin vaikeasti huonokuuloiset lapset saavat sisäkorvaistutteen terveydenhuollon lääketieteellisenä kuntoutuksena. Kuulon kuntoutuksen tavoitteena on kuulonvarainen kommunikaatio ja puhutun kielen oppiminen. Kaikki lapset eivät kuitenkaan hyödy istutuksesta eivätkä saavuta riittävää puhekielen taitoa sen avulla. Osa lapsista tarvitsee kielellisen kehityksensä turvaamiseksi viittomakieltä tai viittomakommunikaatiota. On huomioitava myös tilanteet, joissa istute ei syystä tai toisesta ole käytössä. Toimiva kieli tukee lapsen psyykkistä, sosiaalista ja kognitiivista kehitystä sekä on elintärkeä lapsen identiteetin kehittymisen kannalta. Kuulovammaisten lasten vanhempien kokemusten mukaan terveydenhuollon välittämä tieto on lääketieteellisesti painottunutta keskittyen kuulokykyyn ja puhutun kielen oppimiseen. Sen sijaan viittomakommunikaation, viittomakielen ja kaksikielisyyden hyödyistä ja niiden tarjoamista mahdollisuuksista ei ole saatu riittävästi tietoa. Terveydenhuollon lääketieteellisen kuntoutuksen toimijat eivät kaikissa tapauksissa ole lapsen kielenkehityksen ja kokonaisvaltaisen kieliympäristön tukemisen asiantuntijoita. Lapsen kielelliseen kehitykseen liittyvien tarpeiden arviointi ei voi olla vain lääketieteellisen kuntoutuksen tehtävä. Kyse ei ole sairauden hoidosta, vaan monitahoisista kielellisistä valinnoista ja ratkaisuista, joista lapsen vanhemmat vastaavat. Vanhemmilla on oltava käytössään mahdollisimman monipuolisesti kaikki tieto ja tuki, jota on saatavilla, kun he tekevät koko lapsen elämään vaikuttavia päätöksiä. Toimivan kielitaidon puutteella on kauaskantoiset vaikutukset osallisuuteen eri elämänvaiheissa, kotona, varhaiskasvatuksessa, koulussa, harrastuksissa jne. Osa viittomakieltä tarvitsevista kuuroista lapsista tuntee itsensä ulkopuoliseksi jo omassa perheessään yhteisen kielen puutteen vuoksi, heidän kokemuksiaan kuvataan mm. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisussa ”Hei, kato mua!” Vuorovaikutus ja hyvinvointi kuurojen ja huonokuuloisten lasten elämässä (Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisu 2012:3).

Tällä hetkellä kuurona syntyvälle lapselle ja hänen läheisilleen voidaan myöntää vammais- palvelulain mukaisena sopeutumisvalmennuksena viittomakielen opetusta. Opetus tapahtuu usein perheen kotona. Tuki on kuitenkin harkinnanvaraista ja sen vuoksi kuntien välillä on kuitenkin kohtuuttoman suurta vaihtelua siinä, millä perusteilla ja minkä verran viittomakie- len opetusta myönnetään. Osa kunnista edellyttää lääkärinlausuntoa, mikä on osoittautunut ongelmalliseksi joillakin alueilla. Perheiltä saadun tiedon mukaan osa korvalääkäreistä ei suosittele viittomakielen käyttöä ennen kuin on saatu selvyyttä siitä, onko lapselle asennetus- ta sisäkorvaistutuksesta riittävästi hyötyä puheen oppimisen kannalta. Osa lääkäreistä kieltäy- tyä suosittelemasta kommunikaatio-opetusta, jolloin palvelua ei myönnetä. Osassa kuntia li- säongelmana on se, että koko lapsuusajalle saatetaan myöntää esimerkiksi 100 tuntia viit- tomakielen opetusta, mikä ei ole kokonaisen uuden kielen oppimisen kannalta riittävä. Li- säksi joissakin kunnissa viittomakielen opetusta ei myönnetä lainkaan määrärahojen puut- teen vuoksi. Osa aiheeseen käydystä viranomaisten kanssa käydystä keskustelusta heijaste- lee käsitystä, että viittomakieli on vain apuväline.

Viittomakieltä käyttävien lasten oikeuksia tuodaan esille lapsen oikeuksien komitean 23 ar- tiklaan liittyvässä yleisessä huomautuksessa jäsenvaltioille. Huomautuksessa korostetaan viittomakielisten lasten oikeuksia omaan kieleen, jotta lapset kykenisivät sekä ilmaisemaan itseään että saamaan tietoa LOS 13 artiklan (lapsen oikeus sananvapauteen) ja LOS 17 artik- lan (lapsen oikeus saada asianmukaista tietoa) edellyttämällä tavoilla. Lisäksi kielelliset oi- keudet sisältyvät oleellisena osana useamman muun sopimuksen oikeuden toteuttamiseen (ks. myös juuri ratifioitu YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista). Koska viit- tomakielilaki ei erikseen ota kantaa siihen, miten viittomakieltä tarvitsevan lapsen oikeus turvataan, edellä kuvattu ongelmavyöhyke on ratkaistava vammaislainsäädännön uudistukses- sa ja huomioitava myös sosiaali- ja terveystieteiden uudistuksessa. Asiaa voi tarkastella myös talouden näkökulmasta: mitä varhaisemmassa vaiheessa kielenkehitys mahdolistee- taan, sitä vähemmän erilaisia erityisen tuen ja kuntoutuksen tukitoimia tullaan tarvitsemaan varhaiskasvatuksen ja opetuksen puolella. VIITTOMAKIELISTEN LASTEN TILANTEESTA VAR- HAISKASVATUKSESSA EI OLE TIETOA. Yksittäiset yhteydenotot Kuurojen Liittoon kertovat samansuuntaisista kokemuksista kuin aikuistenkin parissa: viittomakielen tarvetta palveluis- sa ei ymmärretä tai pidetä todellisena. Varhaiskasvatustien uudistuksen jatkovaiheissa tämä lapsiryhmä on huomioitava – myös viittomakielisten kuulevien lasten osalta. Opetus- ja kult- tuuriministeriö on toimeksiantoissaan Opetushallitukselle edellyttänyt viittomakielisten huomioimista. KUUROJEN JA VIITTOMAKIELISTEN OPPILAIEN LUKUMÄÄRÄÄ JA OPETUSJÄR- JESTELYJÄ PERUSOPETUKSESSA selvitettiin lukuvuonna 2013–2014 (Kuurojen ja viittomakie- listen oppilaiden lukumäärä ja opetusjärjestelyt. Selvitys lukuvuoden 2013–2014 tilanteesta. Raportit ja selvitykset 2014:11). Näiden oppilaiden tilannetta ei ole aiemmin selvitetty kielel- lisestä näkökulmasta. Ensimmäistä kertaa tarkasteltiin myös oppimisen ja koulunkäynnin tu- en toteutumista viittomakielisten oppilaiden näkökulmasta. Tällä hetkellä Opetushallitus ko- koaa tietoa hyvistä opetuskäytännöistä sekä valmistelee viittomakielisten oppimateriaalien tuotannon käynnistämistä (vähälevikkinen oppimateriaali).

Selvityksestä ilmenee, että erityisopetuksen murroksen myötä viittomakieltä käyttävien op- pilaiden viittomakieliset oppimisympäristöt eli ns. kuulovammaisten koulut ovat vähenty- neet siten, että ko. lukuvuonna oli enää kolme koulua, joissa oli vähintään viisi viittomakieltä käyttävää oppilasta. Viittomakielisten oppilaiden määrä oli selvityksen perusteella noin sata, mutta kaksikielisten oppilaiden määrä jäi epäselväksi. Etenkään kaikkia viittomakielisiä kuu-

levia oppilaita ei ilmeisesti tunnistettu kouluissa. Toimenpide-ehdotuksissa nostettiin esille esimerkiksi kielipesätoiminnan pilotointi. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) tekemästä perusopetuksen 7.–9.-luokkalaisten viittomakieli äidinkielenä –arvioinnista (2016) ilmeni, että viittomakieltä opetetaan äidinkielenä ainoastaan kolmessa yläkoulussa. Arviointiin osallistui 19 oppilasta yleis- ja erityisopetuksesta. Puutteita havaittiin opetustuntien määrässä, opettajien koulutuksessa ja videoinnin hyödyntämisessä opetuksessa. Kuurojen Liitto ry:n saamien tietojen mukaan viittomakieli äidinkielenä –opetukseen on ollut vaikea löytää päteviä tuntiopettajia, sillä ilmoittelu ei ole ollut kovin laajaa ja toisaalta tarjolla oleva viikkotuntimäärä on usein hyvin pieni (1-2 t/vko).

Kuurojen Liitto ry:n nuorisotoimikunnan kautta on tullut tietoon, että viittomakieltä käyttäville nuorille suunnattua opinto-ohjausta ei ole tarjolla. Opinto-ohjaajien ymmärrys kuulovamman vaikutuksista ammatinvalintaan ja jatko-opintoihin ei nuorten kokemusten mukaan ole riittävää. VIITTOMAKIELTEN KIELENHUOLTO JA TUTKIMUS siirrettiin vuonna 2012 Kotuksesta Kuurojen Liittoon. Kotimaisten kielten keskuksen yhteydessä toimii asiantuntijaelimenä viittomakielten lautakunta (v. 2015 asti viittomakielen lautakunta). Lautakunnan tehtävänä on antaa suomalaisen ja suomenruotsalaisen viittomakielen käyttöä koskevia periaatteellisia tai yleisluonteisia suosituksia. Toimeksiantoon kuuluvan tutkimustyön edistäminen ja tekeminen on kuitenkin erittäin haastavaa nykyisen rahoituksen turvin, sillä kahta kieltä (joista toinen on uhanalainen) koskeva lautakuntatyö on aikaa vievää. Sivistysvaliokunta esitti siirtoa koskevassa mietinnössään (SiVM 4/2011 vp), lausumaehdotuksen, jossa edellytettiin, että ”hallitus seuraa lainmuutoksen vaikutuksia saamen kielten, romanikielen ja viittomakielten tutkimukseen ja kielenhuoltoon ja tarvittaessa ryhtyy näiden vähemmistökielten säilymistä turvaaviin toimenpiteisiin. Viittomakielen osalta tulee muiden kielipoliittisten toimenpiteiden ja mahdollisen viittomakielilain valmistelun yhteydessä erityisesti tarkastella, ovatko tämän lainsäädännön yhteydessä toteutetut järjestelyt tarkoituksenmukaisia ja tarvittaessa ryhtyä toimenpiteisiin, joilla viittomakielten asema ja kehittäminen voidaan turvata.” Siirron vaikutuksia arvioitaessa tulee esiin, että tutkijan status järjestöön sijoitettuna on heikentynyt verrattuna yliopistotaustaiseen tai Kotuksessa toimiviin tutkijoihin. Uusien verkostojen luomiseen ja hankkeistamiseen on syntynyt esteitä. Lisäpaineita aiheutuu siitä, että suomalaisen viittomakielen rinnalle on perustellusti noussut suomenruotsalainen viittomakieli, jonka uhanalainen luonne vaatii hyvin toisenlaisia toimenpiteitä ja uudenaikaisissa verkostoissa toimimista. Tehtävän muutosta ei ole vielä huomioitu rahoituksessa.

Kolmivuotinen Korpus- ja SignWiki-hanke (2013–15) oli Kuurojen Liiton ja Humanistisen ammattikorkeakoulun (Humak) yhteishanke, jonka päärahoittaja oli Koneen Säätiö. Korpus-työ sai rahoitusta myös FIN-CLARINilta. Vuonna 2016 päävastuu SignWiki-sivustojen ylläpidosta siirtyy Kuurojen Liitolle. Korpus-osahankkeessa luotiin uusi työkalu suomalaisen viittomakielen tutkimuksen ja opetuksen tarpeisiin. Kyseessä on ensimmäinen avoimesti saataville tarjottu suomalaisen viittomakielen kielitieteellisesti koodattu aineisto (2,5 tuntia, noin 16 000 viittomaesiintymää). Korpus on tallennettu Kielipankkiin, jota ylläpitää CSC, Tieteen tietotekniikan keskus. SignWiki-hankkeessa puolestaan kehitettiin kansalaissanakirjoja kielenkäyttäjää talkoistamalla. Syyskuussa 2013 perustetut sivustot ovat lunastaneet paikkansa kieliyhteisössä. Suomalaisen viittomakielen sivustolla (<http://finsl.signwiki.org/>) on yli 3 700 viittomasivua ja niillä yhteensä noin 7 000 viittomavideota. Viittojina esiintyy yli 40 henkilöä ja eri sivuja on katsottu noin 990 000 kertaa, suosituimmat kategoriat ovat arkipäivän ilmaukset ja urheilu.

Suomenruotsalaisen viittomakielen viittomiston kuvaaminen sanakirjassa (<http://finssl.signwiki.org/>) on voimaannuttanut pientä kieliyhteisöä, ja vaikka työtä on tehnyt pienempi joukko talkoolaisia, koossa on jo 680 viittomasivua ja noin 1 000 viittomavideoa. Eri viittoja on viisi ja eri sivuja on katsottu noin 138 000 kertaa. Katsotuimpien joukossa ovat viikonpäivien ja kuukausien viittomat. ERITYISIÄ RYHMIÄ viittomakielisten kieli- ja kulttuuriryhmän sisällä ovat

- a) suomenruotsalaista viittomakieltä käyttävät,
- b) viittomakieltä käyttävät kuulevat (codat) sekä
- c) maahanmuuttajat ja turvapaikanhakijat, joiden tavoitteena on jäädä Suomeen pysyvästi ja hankkia täällä tarvittava kielitaito.

a) SUOMENRUOTSALAISEN VIITTOMAKIELEN asema on todettu olevan UNESCON kriteereiden mukaan

vakavasti uhanalainen. Finlandssvenska Teckenspråkiga rf:n vuosina 2014-15 tekemässä selvityksessä kävi ilmi, että kielenkäyttäjää on vielä vähemmän kuin aiemmin oli arvioitu. Kohderyhmässä on n. 110 henkilöä, joista 90 asuu Suomessa ja 20 Ruotsissa. (ks. Mitt eget språk – vår kultur. En kartläggning av situationen för det finlandssvenska teckenspråket och döva finlandssvenska teckenspråkiga i Finland 2014-2015. Finlandssvenska Teckenspråkiga rf). Myös oikeusministeriö laati selvityksen kielen tilanteesta. Opetus- ja kulttuuriministeriö puolestaan on myöntänyt erillismäärärahan Humanistiselle ammattikorkeakoululle (HUMAK) suomenruotsalaisen viittomakielen kouluttajien kouluttamisen suunnitteluun. Vuosina 2015–2017 koulutushanke ”Lev i vårt språk – LIVS” elvyttää suomenruotsalaisen viittomakielen koulutusta. Tällä pyritään varmistamaan se, että jatkossa voitaisiin kouluttaa viittomakielien tulkkeja myös suomenruotsalaisen viittomakielen käyttäjien tarpeisiin.

b) VIITTOMAKIELTÄ KÄYTTÄVÄT KUULEVAT (codat)

Oikeusministeriö totesi 9.4.2014 tiedottaessaan viittomakielilain voimaantulosta seuraavaa: ”Uudessa laissa viittomakieltä käyttävän määritelmää ei ole sidottu henkilön kuulovammaisuuteen. Viittomakielisten ydinryhmän muodostavat kuurot ja vaikeasti kuulovammaiset, jotka käyttävät viittomakieltä äidinkielenään. Viittomakieltä voidaan kuitenkin pitää äidinkielenä myös silloin, kun ainakin toinen vanhemmista tai joku vanhemmista sisaruksista on viittomakielinen ja viittomakieltä on käytetty lapsen kanssa syntymästä lähtien.” Tätä tulkintaa voidaan pitää edistyksellisenä aiempiin näkemyksiin nähden. Vuosina 2014 – 2016 (31.5.2016 mennessä) Kuurojen liiton edunvalvontaan oli yhteydessä noin 30 coda-lapsen perhe perusopetuksen viittomakieli äidinkielenä -opetukseen liittyen. Kuurojen ja viittomakielisten oppilaiden osalta tehtiin perusopetusta koskeva selvitys v. 2013–14 osalta. Selvityksessä viittomakieltä käyttävien vanhempien kuulevien oppilaiden lukumäärä jäi hyvin vähäiseksi, ja siitä tehtiin johtopäätös, että kouluissa ei tunnisteta coda-oppilaita muiden oppilaiden joukosta. Samalla todettiin, että viittomakielisten oppilaiden mahdollisuus saada viittomakieli äidinkielenä -opetusta on heikko. Opetushallitus ja Kuurojen Liitto ry sekä joukko muita toimijoita on yhdessä valmistellut esitteen Viittomakieliset oppilaat perusopetuksessa. Esite ottaa huomioon myös coda-oppilaat. Esite on yleisluontoinen ja sen tueksi on käynnistetty tukimateriaalin valmistaminen Opetushallituksen edu.fi -palveluun. Siellä on jo julkaistu Kuurojen Liiton perhekursseillakin työskennelleen FM Laura Kannon artikkeli Viittomakielisen oppijan rinnakkais- ja monikielisyys. (http://www.edu.fi/perusopetus/aidinkieli/viittomakielen/viittomakielisen_oppijan_monikielisyys).

Kuurojen Liitto ry on monissa yhteyksissä tuonut esille kritiikkinsä siitä, että perusopetuslaki on perinteiseen kuulovammaisten opetukseen liittyvien kysymysten osalta vanhentunut. Kuurojen opetuksessa on tapahtunut valtava rakennemuutos ja oppilaat ovat hajallaan. Samaan aikaan viittomakielisten keskuudessa kielitietoisuus on lisääntynyt ja tarve saada tukea coda-lasten kaksikielisyydelle on noussut esiin. Näiden syiden vuoksi perusopetuslakia tulisi päivittää siten, että nykyiset kouluolot ja coda-lasten tilanne huomioitaisiin nykyistä paremmin. Opetus- ja kulttuuriministeri ilmoitti 1.6.2016 vastauksessaan kansanedustaja Mäkisalo-Ropposen kirjalliseen kysymykseen 241/2016 vp, että ”opetus- ja kulttuuriministeriö selvittää yhdessä Kuurojen Liiton kanssa viittomakieltä käyttävien perheiden kuulevien lasten määrää, joilla on tarvetta saada viittomakielen opetusta. Ministeriö seuraa tilannetta ja tekee johtopäätökset tarvittavista toimenpiteistä selvitystyön valmistuttua”. Kuurojen Liitto ei vielä ole saanut kutsua Opetus- ja kulttuuriministeriöön kuullakseen asiasta lisää.

c) MAAHANMUUTTAJAT

Suomeen muuttaneet kuurot maahanmuuttajat muodostavat kielellisesti haastavan ryhmän, sillä joukko on erittäin heterogeeninen: osa maahantulijoista on turvapaikanhakijoita, jotka eivät lähtömaassaan ole voineet opiskella eivätkä oppia edes viittomakieltä, osalla taas on monikielinen tausta ja he ovat korkeasti koulutettuja. Ryhmän koosta ei ole saatavilla tilastotietoa, sillä osa heistä ei ole integroitunut viittomakieliseen yhteisöön. Syksyllä 2015 yllättänyt turvapaikanhakijoiden suuri määrä nosti esille tarpeen huolehtia kuurojen, viittomakieltä käyttävien turvapaikanhakijoiden asemasta. Koska ryhmän kanssa toimiminen edellyttää kielellistä erityisosaamista, Maahanmuuttovirastolle ehdotettiin kuurojen turvapaikanhakijoiden sijoittamista keskitetysti yhteen vastaanottokeskukseen. Asia on edennyt toivottua hitaammin ja viittomakielen tulkkauksen järjestämisessä kohderyhmälle on ollut suuria vaikeuksia. Kysymys siitä, ovatko maassaololuvan saaneet henkilöt oikeutettuja Kelan järjestämään tulkkauspalveluun, on edelleen epäselvä.

Saamelaiskäräjät

Saamen kielten ylläpitäminen ja kehittäminen ovat haasteellisia, mutta erityisen haasteellisia ne ovat saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella suomenkielisessä yhteisössä. Viranomais-ten saamenkieliset palvelut kotiseutualueella järjestetään satunnaisesti, mutta kotiseutualueen ulkopuolella tilanne on vielä heikompi. Erityisen vaikea tilanne on lasten ja nuorten kohdalla oman kielen oppimisessa ja kehittämisessä. Saamelaisista yli puolet asuu saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella ja alle 10-vuotiaista lapsista noin 74 % asuu saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella. Nämä lapset jäävät ilman opetusta omasta kielestään ja omasta kulttuuristaan. Nämä lapset vanhempineen tarvitsevat yhteiskunnalta erityistä tukea saamen kielen ja kulttuurin oppimisessa ja kehittämisessä. Kielen elvyttämistyö on tarkoitettu lapsille, joille saamen kieli ei siirry kotona ja kieltä on tarpeen elvyttää. Valtioneuvoston 3.7.2014 hyväksymä periaatepäätös saamen kielen elvyttämishojelman toimenpiteisiin sisältyy yhtenä toimenpiteenä kielipesätoiminta. Kielipesätoimintaa varten tarvitaan riittävät taloudelliset resurssit ja saamen kielen taitoisia koulutettuja työntekijöitä. Kielipesätoiminta ei voi kuitenkaan toteutua kielen ja kulttuurin siirtämisessä, ellei kielipesään ei ole saatavilla riittävästi saamen kielen taitoisia ja saamelaiskulttuurin tuntemuksen omaavia työntekijöitä, joilla on lisäksi tehtävään määrätty kelpoisuusvaatimukset. Kielipesätoiminnan jatkuvuuden ja pitkäjänteisen suunnittelun turvaamiseksi kielipesätoiminnasta tulisi säätää lainsäädännössä. Toinen ryhmä ovat äidinkielenään saamea puhuvat saamelaislapset. Näillä lapsilla on myös oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään. Päivähoidossa, esikoulussa ja koulussa on saamelaislapsia, joiden kielitaito on eritasoista. Äidinkielisillä lapsilla tulee olla oikeus käyttää saamen kieltä

päivähoidossa, esikoulussa ja koulussa. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi äidinkieliiset lapset tulee sijoittaa ryhmään lasten kanssa, joiden kielitaito on samanlaisella tasolla. Äidinkielisten lasten kielen tukemiseen ja kehittymiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Saamen kielen kielenelvyttämishjelmaan liittyviin toimiin tulee lisätä erityisiä toimenpiteitä äidinkielisten saamelaislasten kielen edistämiseksi.

SámiSoster ry

Oma erityiskysymyksensä on saamelaislasten oikeuksien toteutumisen tänä päivänä. Erityisesti on kannettava huolta äidinkielisten saamelaislasten oikeuksista. Heilläkin pitää olla oikeus oman äidinkiellensä kehittymiseen. Nykytilanteessa he ovat jääneet kovasti jalkoihin monessakin suhteessa mm. kouluissa ja päivähoitossa. Kielen elvyttämistyö, mistä on vuosia puhuttu ja toteutettu, on suunnattu vain heille, joiden saamen kielen taitoa on tarpeen elvyttää. Sen sijaan äidinkieliiset lapset joutuvat aina päivähoitossa, esikoulussa, koulussa, samaan ryhmään heikommin saamea osaavien kanssa ja toiminta sopeutetaan aina sen heikoimman mukaan. Näin äidinkielisten lasten kielen tukemiseen ja kehittymiseen ei kiinnitetä riittävästi huomiota eikä konkreettisia toimenpiteitä epäkohdan korjaamiseksi ole toteutettu. Epäkohdan poistamiseksi kielenelvyttämishjelmiin ja -toimiin on lisättävä erillinen osio toimenpiteistä äidinkielisten saamelaislasten kielen edistämiseksi.

Suomen venäjänkielisten Yhdistysten Liitto, FARO

Venäjän kieltä äidinkielenään puhuvia on Suomessa yli 67.000 henkeä (2014), mutta jos mukaan otetaan venäjää puhuvat virolaiset sekä venäjänkieliiset Suomen kansalaiset, venäjänkielisten määrä nousee lähes 100.000 henkilöön. Venäjänkieliiset ovat Suomen suurin vieraskielisten ryhmä – 24 % kaikista vieraskielisistä (yli 266.000). Yleisradion 13.7.2013 artikkelin mukaan venäjänkielisiä on vuonna 2050 yhtä paljon kuin ruotsinkielisiä. Silti venäjä ei ole yksi Suomen vähemmistökielistä, vaikka venäjänkielisiä on ollut Suomessa yli 200 vuotta. Valitettavasti yhdistystyö ei saa riittävästi tukea, vaikka samaan aikaan puhutaan kolmannen sektorin tärkeydestä ja maahanmuuttajajärjestöjen tukemisesta. Venäjänkieliiset yhdistykset toimivat aktiivisesti kohderyhmänsä tukemisen parissa, edistäen erilaisella toiminnallaan ihmisten kotoutumista Suomen yhteiskuntaan ja edistäen venäjän kielen ja kulttuurin säilyttämistä. Koska kotoutumisen tarkoituksena on saada ihminen elämään osana uuden kotimaansa yhteiskuntaa samalla säilyttäen hänen oman kielensä ja kulttuuri-identiteettinsä, järjestöillä eli kolmannella sektorilla on valtava rooli valtion ja kuntien kotoutumistyön tukena. Yhdistysten toimintaan kuuluu myös epäkohtien esille nostamista, syrjäytymisen ehkäisyä, syrjinnänvastaista toimintaa ja kohderyhmän intressien suojelua ja edunvalvontaa monessa eri muodossa.

Suomen virolaisten liitto ry

Kirjastoista puuttuvat vironkielisen kirjallisuuden osastot. Huostaan otetuilla lapsilla ei ole mahdollista pitää yllä äidinkieltään. Viroksi ei voi saada Suomessa toisen asteen opetusta. Puuttuu vironkielinen kansanopisto. Ev.lut. kirkko lakkautti vironkielisen seurakuntatyön.

Tuglas-seura

Kuntien tarjoamaan omaan äidinkielen opetukseen osallistui vuonna 2015 noin 1500 virolaislasta, eli vain alle puolet peruskouluikäisistä virolaisista. Lasten vanhemmat eivät välttämättä tiedosta oman kielen ja kulttuurin ylläpidon merkitystä kotoutumisen kannalta. Tietoomme on tullut, että kaikki koulut eivät edes ole tietoisia oman äidinkielen opetuksen jär-

jestämisestä. On myös kuntia, joissa halua ja tarvetta oman äidinkielen opetukseen olisi, mutta kunta ei löydä resursseja opetuksen järjestämiseen. Vironkielisiä harrastusmahdollisuuksia on Suomessa yllättävän vähän. Niiden luomiseen tarvitaan virolaisten omaa aktiivisuutta. Viime vuosina suomenvirolaiset ovat perustaneet uusia yhdistyksiä pääkaupunkiseudulle, Turkuun, Tampereelle, Poriin ja Mikkeliin. Toisaalta Suomessa toimivat virolaisjärjestöt ovat kokeneet, että vironkieliseen toimintaan on todella vaikea saada toiminta-avustuksia.

VI Valtuutetut

1. Oletteko havainneet epäkohtia tai haasteita kielellisten oikeuksien toteutumisessa omalla toimialallanne? Jos olette, kuvailkaa haasteita lyhyesti.

Tietosuoja-valtuutetun toimisto

Kaksikielisten työntekijöiden rekrytoiminen on haastavaa. On voinut yleisesti havaita, että esimerkiksi Ruotsin kielen sujuva ja riittävä osaaminen on yleisellä tasolla heikentynyt. Koska kaksikieliset palvelut ja muiden kielellisten perusoikeuksien toteuttaminen ei synny itsensä, tulisi niiden toteuttaminen voida huomioida myös toiminnan resursoinnissa (kuten mahdollisissa ohjaus ym. materiaalin käännöskuluissa, henkilöstön kielikoulutuksessa jne.)

Tasa-arvovaltuutettu

Tasa-arvovaltuutetun vuosikertomus julkaistaan sekä suomeksi, että ruotsiksi. Myös tasa-arvovaltuutetun verkkosivujen (www.tasa-arvo.fi) suomen- ja ruotsinkieliset sivut ovat saman sisältöiset, lausuntotiivistelmiä myöten. Viivettä voi kuitenkin esiintyä ruotsinkielisen käännöksen julkaisussa. Sen sijaan selkokielisiä, viittomakielisiä sivuja tai saamenkielisiä sivuja tasa-arvovaltuutettu ei vielä ole tuottanut. Verkossa olevaa aineistoa ei myöskään ole käyttäjäystävällisellä tavalla kuunneltavissa (ReadSpeaker). Vuoden 2013 jälkeen tasa-arvovaltuutettuun puhelimitse tai kirjallisesti yhteyttä ottaneet asiakkaat ovat käyttäneet suomea, ruotsia tai englantia. Asiakkaita palvelee heidän käyttämällään kielellä.

2. Oletteko saaneet kanteluita kielellisiin oikeuksiin liittyen vuosina 2013-2016?

Tietosuoja-valtuutetun toimisto Ei

Tasa-arvovaltuutettu Ei

VII Saamen kielilain soveltamisesta sosiaali- ja terveystaloudissa

Saamelaiskäräjät

Sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluissa saamenkieliset palvelut toteutuvat heikosti tai eivät ollenkaan. Sosiaali- ja terveydenhuollossa kielellisten oikeuksien turvaamisessa on kyse mahdollisuudesta saada jokapäiväisestä tarpeesta johtuvaa ympärivuorokautista hoitoa ja huolenpitoa omalla kielellään ja käyttää hoito- ja asiakastilanteissa omaa kieltään. Tämä koskee myös hoitoa/palvelua hoitolaitoksissa. Saamenkieliseen palveluun liittyy keskeisesti saamelaiskulttuurin tuntemus ja ymmärtäminen. Saamelaiskulttuurin tuntemus korostuu erityisesti sosiaali- ja terveystaloudissa, joissa asiat ovat hyvin henkilökohtaisia ja toisinaan vaikeasti selitettävissä ymmärrettävästi muutoin kuin omalla kielellä, saameksi. Kielellisten oikeuksien toteutuminen on myös yhdenvertaisuus- ja oikeusturvakysymys. Konkreettisen avun ja tuen saanti perustuu keskeisesti kielelliseen vuorovaikutukseen, mikä tarkoittaa, että saamelaisen asiakkaan pitää tulla ymmärretyksi oikein ja riittävästi saadakseen tarvitsemaansa apua ja vastaavasti hänen on ymmärrettävä palvelun antajan kieltä, saadakseen tarvitsemaansa palvelua, ymmärtääkseen hänelle annettavaa ohjeistusta mukaan lukien terveydentilan seuranta koskevat asiat ja jatkotoimenpiteet sekä hoidon suunnittelun. Saamen kielilain yhtenä

tavoitteena oli pyrkiä vaikuttamaan siihen, että tulkkaus ja kääntäminen vähitellen jäisivät toissijaisiksi keinoiksi asiakkaan ja viranomaisen välisissä yhteyksissä. Pääsääntönä olisi asian käsittely saamen kielellä ilman tulkkausta, jos tähän vain olisi mahdollisuus. Tulkkaus olisi tarkoitettu suoran kanssakäymisen korvaavaksi menettelyksi, johon turvauduttaisiin silloin, kun viranomaisessa ei ole lainkaan saamen kielen taitoista henkilökuntaa tai kun viranomaisen palveluksessa oleva saamen kielen taitoinen henkilö ei asian käsittelijälle lainsäädännössä asetettujen kelpoisuusvaatimusten, esteellisyyden tai muun syyn vuoksi voisi käsitellä asiaa. Saamen kielilakia koskevissa perusteluissa (HE 46/2003 vp.) kiinnitettiin huomiota saamen kielen käyttämiseen sosiaali- ja terveydenhuollossa. Lain valmistelun yhteydessä tuli esille lausunnonantajilta, kansalaisilta, saamelaisyhdistyksiltä ja asiantuntijoita, että tulkin välityksellä asioiminen ei ole luontevaa ja se saattaa asiakkaasta tuntua vaikealta muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon alaan kuuluvien asioiden hoitamisessa. Saamen kielilain 32 § sisältää säännökset saamen kielen asemasta eräillä hallinnonaloilla. Pykälän kolmannessa momentissa viitataan kahteen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastilanteita säätelevään lakiin ja säädetään, että saamen kielilain 2.1 §:n soveltamisalaan kuuluvien viranomaisten on noudatettava saamen kielilain säännöksiä sovellettaessa lain 32 §:ssä mainittua kahta lakia. Pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa on todettu, että tarve saada saamenkielistä palvelua sosiaali- ja terveydenhoidossa on suuri. Perustelujen mukaan mainitun pykälän (32 §) viittaussäännöstä on pidettävä tarpeellisenä, sillä pidettyjen kuulemisten perusteella kielelliset oikeudet sosiaali- ja terveydenhoidossa ovat toteutuneet puutteellisesti. Myös Suomen ratifioiman vähemmistökieliperuskirjan täytäntöönpanoa valvova Euroopan neuvoston ministerikomitea on kiinnittänyt tähän epäkohtaan huomiota. Lainvalmistelussa päädyttiin siihen, että oikeudesta käyttää saamen kieltä sosiaali- ja terveydenhoidon asiakastilanteissa ei ole tarvetta ottaa saamen kielilakiin omaa säännöstä. Perusteluina oli, että oikeus käyttää saamen kieltä mainituissa tilanteissa on turvattu jo ehdotetun lain 4 ja 12 §:n perusteella. Saamelaiskäräjien kokemuksen mukaan edellä oleva ratkaisu on johtanut sosiaali- ja terveystoimen sektorilla lain tulkintaan, joka ei toteuta saamelaisten kielellisiä perusoikeuksia. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi (324/2014 vp) perustelujen mukaan kunnilla (saamelaisalueen) ei ole velvollisuutta järjestää saamenkielisiä sosiaali- ja terveystilanteita. Asiakkaalla ja potilaalla on kuitenkin oikeus saada tulkkausta kaikille kolmelle saamen kielelle saamelaisten koti-seutualueella ja niissä kuntayhtymissä, johon nämä kunnat kuuluvat (s. 7). Saamelaisella hoitoa/palvelua tarvitsevalle potilaalle on todellinen tarve saada konkreettista ja välitöntä apua suullisesti omalla kielellään. Omakielisen hoidon ja avun saaminen konkretisoituu ensihoidossa/ambulanssissa, ja erityisesti saamenkielisten ikäihmistä kohdalla, jotka osaavat vain tyydyttävästi tai heikosti suomen kieltä tai sairauden vuoksi ovat unohtaneet suomen kielen. Toinen erityisryhmä on lapset (alle kouluikäiset), joiden kotikieli on saame ja jotka eivät osaa suomen kieltä tai osaavat sitä vain heikosti. Näillä ryhmillä on erityisen suuri tarve saada sosiaali- ja terveystilanteita omalla äidinkielellään. Saamelaisten ja saamenkielisten tarpeet on otettu huomioon lähinnä kirjallisina palveluina, siis saamenkielisinä julkaisuina, esitteinä jne. Oman kielen käyttämisessä suullisesti erityisesti hoitotilanteissa on vielä paljon parantamisen varaa. Lääkärien ihmisten palveluissa omakielisyyden tarve korostuu erityisesti, koska sekä tutkimuksissa että käytännössä on osoitettu, että ihmisen vanhetessa ensimmäiseksi opittu kieli voi jäädä usein viimeiseksi kieleksi, kun myöhemmin opitun kielen taito häviää. Saamenkielisiä palveluja vanhustenhuollossa on satunnaisesti ja se merkitsee sitä, että saamenkielinen vanhus voi puhua saamea vain silloin, kun työvuorossa on saamenkielinen työntekijä. Yhtenä erityisryhmänä

ovat saamelaiset muistisairaat, koska heidän kieltensä on vain saamen kieli. Tällä hetkellä saamenkielisten muistisairaiden palvelut omalla kielellä toteutuvat heikosti

VIII Kehittämisehdotukset ja yleiset huomiot

Miten kehittäisitte kielilainsäädännön täytäntöönpanoa tai viranomaisten toimintaa kielellisten oikeuksien edistämiseksi

City-Sámit ry

City-Sámit ry katsoo, että saamelaisten kielilaki tulisi laajentaa koskemaan myös saamelaisalueen ulkopuolella asuvia saamelaisia. Pääkaupunkiseudulla ja lähialueen kunnissa asuu arvioiden mukaan yli 1000 saamelaista, eli yli 10 prosenttia koko Suomen saamelaisväestöstä. Saamelaisten määrä saamelaisalueen ulkopuolella kasvaa edelleen. Saamelaisista yli 50 prosenttia ja alle 10-vuotiaista saamelaisista jopa 75 prosenttia asuu saamelaisalueen ulkopuolella. Saamen kielilain soveltaminen ainoastaan saamelaisalueen sisäpuolella saattaa eri puolilla maata asuvat saamelaiset keskenään epätasa-arvoiseen asemaan. Saamelaisten kielelliset oikeudet saamelaisalueen ulkopuolella eivät toteudu, eivätkä valtio ja kunnat panosta oikeuksien toteutumiseen riittävästi. Joissain tapauksissa yksittäiset saamelaisperheet ja -yhdistykset ovat joutuneet ottamaan kantaakseen jopa kunnille kuuluvia lakisääteisiä velvollisuuksia esimerkiksi saamenkielisen varhaiskasvatuksen ja kielipesätoiminnan järjestämiseksi. Esimerkiksi City-Sámit ry on itse järjestänyt Helsingissä lasten saamenkielisen kielipesätoiminnan. City-Sámit ry:n Länsi-Pasilassa ylläpitämässä pohjoissaamenkielisessä kielipesässä lapset oppivat saamen äidinkielen omaisesti kielikyllyn kautta. Tammikuussa 2016 alkaen hoidossa on ollut kymmenen lasta. Yhdistys saa edelleen kyselyjä vapaista hoitopaikoista, mutta tällä hetkellä yhdistyksellä ei ole resursseja toiminnan laajentamiseen. Inarin- ja koltansaamenkielisille lapsille ei ole omankielistä päivähoitoa tai kielipesätoimintaa tarjolla lainkaan. Yhdistys on huolissaan kielipesä Máttabieggan lasten kielitaidon säilymisestä ja kehitymisestä heidän mennessään kouluun. Oppilaille tarjotaan pohjoissaamen kielen opetusta kaksi tuntia viikossa, joka ei riitä lasten kielitaidon kehittymiseen. Lapset eivät opi lukemaan ja kirjoittamaan saamea. Lisäksi pääkaupunkiseudulla on runsaasti saamelaisia lapsia, joita saamenopetus ei tällä hetkellä tavoita lainkaan. Vaarana on, että meille kasvaa äidinkielessään luku- ja kirjoitustaidottomia lapsia. Myös niillä lapsilla, joiden perheissä saamenkielen puhuminen on katkennut, on oikeus saamen kieleen, menetettyyn äidinkieleensä.

Tällä hetkellä jokaisessa pääkaupunkiseudun kunnassa on tarjolla pohjoissaamenopetusta, mutta opetus on katkolla vuosittain, koska kahta viikkotuntia varten on vaikea löytää saamenopettajaa. Viime syksynä saamenopetus oli Helsingissä katkolla tammikuusta lokakuun alkuun, koska opettajaa ei löytynyt. Inarin- ja koltansaamenkielen opetusta ei ole tarjolla lainkaan, eli eri saamen kieliryhmät ovat myös keskenään epätasa-arvoisessa asemassa. Tilanne on johtanut siihen, että osa inarin- ja koltansaamelaisista vanhemmista on laittanut lapsensa pohjoissaamenkieliseen opetukseen. City-Sámit ry on esittänyt Helsingin kaupungille saamen opettajan viran perustamista. Saamen opettaja toimisi saamen luokan opettajana eli antaisi saamenkielistä perusopetusta sekä opettaisi niin Helsingin, Espoon kuin Vantaankin saamen tunnit. Oma luokkatila ja kokoaikainen opettaja toisivat turvaa opetuksen jatkuvuudesta ja siksi lisäisi myös saamen opiskelijoiden määrää. Saamen luokassa voitaisiin järjestää myös inarin- ja koltansaamen opetus joko lähi- tai etäopetuksena. Saamenopettajan virkaa ei kuitenkaan ole toistaiseksi perustettu. Tällä hetkellä pääkaupunkiseudulla saamelai-

set rinnastetaan opetuksen ja varhaiskasvatuksen suhteen maahanmuuttajiin. Saamelaiset ovat kuitenkin Suomen alkuperäiskansa, jonka kielelliset oikeudet on erityisellä tavalla turvattu lainsäädännöllä. Tilanne, jossa saamelaisten kielellisten oikeuksien toteutuminen on kiinni yksittäisen henkilön omasta aktiivisuudesta, voimavaroista ja lain suomien oikeuksien tiedostamisesta, on kestävä. Myöskään saamelaisyhdistysten voimavarat eivät pitkällä tähtäimellä riitä turvaamaan saamelaisten kielellisten oikeuksien toteutumista saamelaisalueen ulkopuolella. Yhdistysten tekemän vapaaehtoisen työn saamen kielten ja kulttuurin hyväksi tulisi olla ainoastaan valtion turvaamien kielellisten oikeuksien toteutumista tukevaa panostusta. Vapaaehtoistyöllä on kuitenkin kielten turvaamisessa oma tärkeä roolinsa, johon myös valtion tulisi tukea ja kannustaa. Tämän tukeminen tulisi huomioida kielilakia kehitettäessä. Kaikki kolme Suomessa puhuttua saamen kieltä ovat vaarantuneita, inarin- ja koltansaame alle 300 puhujallaan erittäin uhanalaisia. Saamen kielten säilyminen vaatii valtiolta pikaista panostusta sekä resursseihin että kielten säilymisen turvaaviin lainsäädännöllisiin rakenteisiin. Kielten tulevaisuuden vaarantuessa vaarantuu myös saamelaiskulttuurin jatkuvuus. Suomen perustuslain 17 § 3 momentti turvaa saamelaisille alkuperäiskansana oikeuden ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. City-Sámit ry katsoo, että saamen kielilakia tulisi muuttaa ulottamalla laki koskemaan saamelaisia koko maassa ja siten turvata saamelaisten perustuslaillinen oikeus omaan kieleensä. City-Sámit ry on myös erittäin huolissaan saamen kielilain toteutumisesta saamelaisten kotiseutualueella. Ongelmallista on mm. kielipesien vuosittain katkolla oleva rahoitus, joka tekee tilanteen epävarmaksi ja vaarantaa toiminnan jatkuvuutta. Saamelaisalueen kunnista ainakin Inarissa on ollut suuria ongelmia järjestää saamen opetus asiallisella tavalla. Tilanteesta kärsivät sekä oppilaat että opettajat. Opetusta on esimerkiksi järjestetty siten, että yksi opettaja on opettanut samanaikaisesti ja samassa tilassa kolmea eri oppiainetta ja luokka-astetta osin suomenkielistä oppimateriaalia käyttäen. Tällöin on selvää, että lasten kielelliset oikeudet eivät toteudu, eikä opetussuunnitelmaa ole mahdollista noudattaa. Tilanne on myös saamenopettajan kannalta kohtuuton. Osa kunnista on ilmaissut, että periaatteena saamenopetuksessa on ainoastaan lain vaatiman minimitaso turvaaminen, vaikka kuntien on mahdollista saada rahoitus opetuksen järjestämiseen suoraan valtiolta. Tilannetta voi kuvailla saamelaislasten syrjinnäksi. Yleisesti ongelmana saamen kielen ja saamenkielisessä opetuksessa on myös täysin riittämätön saamenkielisen oppimateriaalin määrä. Erityisesti inarin- ja koltansaamenkielisestä oppimateriaalista on erittäin paha pula. Kaiken kaikkiaan City-Sámit ry katsoo, että saamelaisen kielelliset oikeudet eivät toteudu riittävällä tavalla Suomessa, varsinkaan saamelaisalueen ulkopuolella. Esteenä ovat usein kielteiset asenteet ja osin myös tiedonpuute. Saamelaiset tunnutaan usein koettavan ennemmin rasitteena kuin rikkautena yhteiskunnallemme.

Kaskisten kaupunki

Kielikoulutuksen integrointi jo opiskeluvaiheessa olisi toivottavaa. Moni oppii kielitaidon myös työelämässä toimimalla ja joutumalla käyttämään vierasta kieltä. Kielikoulutuksen tarjoamista työntekijöille ammatillisena täydennyskoulutuksena tulisi miettiä.

Karjalan Kielen Seura ry

Kielilainsäädäntöön on Suomessa hyvin vaikeata saada muutoksia. Sen me karjalaiset olemme havainneet viimeisen kymmenen vuoden aikana, jolloin olemme tehneet lukuisia uudistusesityksiä. Ahkerasta lobbauksesta huolimatta olemme saaneet aikaan vain kaksi asetusmuutosta. Helppoa ei ole myöskään viranomaispäätösten uudistaminen. Kansallisena vähemmistönä olemme törmänneet lukuisia kertoja oikeusministeriön virkamiesten tulkintaan,

jonka mukaan perustuslaissa (§ 17) erikseen mainituilla vähemmistöillä on huomattavasti paremmat oikeudet kielilainsäädännön soveltamisessa ja viranomaisten toiminnassa kuin muilla kansallisilla vähemmistöillä jotka lasketaan kuuluviksi ryhmään muut. Tätä olemme ihmetelleet jo vuosien ajan. Viimeksi tuota tulkintaa kummeksivat myös Euroopan Neuvoston asiatuntijakomitean (puiteyleissopimus) jäsenet Suomen vierailullaan lokakuussa 2015. Heidän mielestään perustuslain tekstistä saa sen käsityksen, että kansalliset vähemmistöt eivät olisi eriarvoisessa asemassa. Tuo virkamiesten tulkinta pitäisi pian uudistaa. Kyse ei ole ainakaan suurista rahoista. Vähemmistöjen tasavertainen kohtelu edesauttaisi tuntuvasti esim. oman kielen ja kulttuurin opetuksen järjestämistä kuntatasolla. Tilanne paranisi myös useilla muilla sektoreilla. Tämä esitys olisi hyvä ottaa mukaan kielikertomukseen nimenomaan karjalankielisten toivomuksena. Seuraavaksi otamme Esille EN:n sopimusten roolin. Noiden kansallisille vähemmistöille hyvin tärkeiden sopimusten merkitystä pitäisi mielestämme korostaa nykyistä enemmän kielikertomuksessa. Kolmas asia, johon puutemme, on vähemmistöjen yhteistoiminta. Aiemmin kielivähemmistöillä oli oma yhteistyöjärjestö FIBLUL. Valitettavasti sen toiminta lopahti neljä vuotta sitten. Saamelaiset ja ruotsinkieliset ovat kyllä yhteistyössä, mutta muut ryhmät saavat pärjätä yksinään. Uskomme, että myös viranomaisten kannalta olisi paljon parempi, jos yhteistoiminta saataisiin alkamaan uudelleen. Esitämme, että kertomuksessa kannustettaisiin järjestöjä yhteistyöhön vaikkapa aluksi toimikunnan puitteissa. Neljäntenä asiana haluamme saada kertomukseen maininnan siitä Karjalan Kielen Seura on toivonut, että hallituksen olisi hyvä antaa eduskunnalle ilmoitus tai selonteko kansallisten vähemmistöjen tilanteesta ja niiden aseman kehittamisestä. Näin kielivähemmistöjen asiat tulisivat nykyistä paremmin tunnetuiksi kansanedustajille ja median kautta myös suurelle yleisölle.

Karjalankielisen vähemmistön tilanne vuonna 2016

1. Karjalan kielen puhujia (äidinkieli on karjala ja käyttävät kieltä päivittäin) on maassamme vuonna 2016 arviolta noin 5000. Identiteetiltään karjalankielisiä on lisäksi noin 25 000. Heistä suurin osa ymmärtää sekä osaa puhua kieltä jonkin verran, mutta käyttävät sitä vain sukulaisten kesken. Suomenkarjalaisia puhujia on noin 2 500 ja Venäjän karjalaisalueilta muuttaneita puhujia on noin 2 500. Joensuun yliopiston selvityksessä vuonna 2004 huomioitiin lähinnä vain Raja-Karjalasta muuttanut karjalankielinen väestö (päivittäin kieltä käyttäviä oli noin 5 000), mutta ei Petsamon karjalaisia ja itäkarjalaisten pakolaisten jälkeläisiä. Myöskään maahanmuuttajakarjalaisia, joita silloin oli runsaat 1000, ei otettu huomioon arvioissa. Vuoden 2004 jälkeen suomenkarjalaisten puhujien määrä on laskenut huomattavasti johtuen korkeasta ikärakenteesta, kun taas maahanmuuttajakarjalaisten osuus on vastaavasti noussut. Suomenkarjalaisten osalta arviot perustuvat lähinnä luovutetulla alueella syntyneiden ja elossa olevien ortodoksikarjalaisten määriin, mutta maahanmuuttajien luvut perustuvat arvioihin. Suomen tilastoissa heidät on tilastoitu venäjänpuhujiksi. Varsin monet ovat tulleet maahan inkerinsuomalaisten maahanmuuton yhteydessä. Avioliitot karjalaisten kanssa ovat olleet hyvin tavallisia. Suurin osa venäjänkarjalaisista on kuitenkin tullut Suomeen työperäisen maahanmuuton kautta. Suurin osa karjalankielistä asuu pääkaupunkiseuduilla ja maamme kaupunkikeskuksissa. Arviolta vain runsas kolmannes asuu Itä-Suomessa.

2. Karjalankieliset ylläpitävät ja kehittävät kieltään ja kulttuuriaan paitsi perheen ja suvun piirissä niin myös karjalaisyhdistyksissä, ortodoksissa seurakunnissa sekä kieli- ja kulttuuri-kerhoissa. Yli kahdessa kymmenessä opistossa opetetaan vuosittain karjalaa. Lisäksi järjestetään erikoiskursseja. Lasten kielikerhoja on kolmella paikkakunnalla. Nurmekseen avataan uusi kielipesä vuoden 2017 alussa. Valtimon kunnassa toimii karjalankielinen muskari. Karjalan kielen opetusta on kokeiltu Itä-Suomen koulussa vuonna 2012. Varkaudessa alkoi ope-

tuskokeilu peruskoulun ala-asteen oppilaille maaliskuussa 2016. Monissa karjalaisissa perheissä lapsille annetaan myös kotiopetusta. Taidetoiminta on vilkasta varsinkin musiikin puolella (lukuisia kuoroja, lauluyhtyeitä ja bändejä). Myös karjalaksi kirjoittavien harrastaja- ja ammattikirjoittajien määrä on kasvussa. Perinteisiä käsitöitä ja karjalaista gastronomiaa harrastetaan laajalti. Kulttuuritapahtumia järjestetään eri puolilla Suomea ja usein yhteistyössä venäjänkarjalaisten kanssa. Karjalan kielen murteiden kehittämistyö on myös lähtenyt liikkeelle seuran jäsenyhdistysten piirissä. Suojärven pitäjäseura käynnisti varsinaiskarjalan murteen alamurteen eteläkarjalan normittamisen vuonna 2014. Internetin kautta pidetään yhteyttä vilkkaasti (karjalankielisiä sivuja on toistakymmentä). Opetuspuolella on tärkein opastajat.net. Jotkut yhdistykset julkaisevat omaa karjalankielistä lehteä esim. Oma Suojärvi. Karjalan Kielen Seuralla on voimakkaasti kasvava verkkopalvelu (www.karjal.fi). Sen yhteydessä toimii mm. verkkolehti Karjal Žurnualu (ilmestyy myös paperiversiona), laaja digikirjasto ja verkkokauppa. Verkko-opetusta on kynnessä useilla karjalaissivuilla. KKS:n julkaisutoiminta on laajaa, vrt. erillinen luettelo. Edellä esitettyihin toimintoihin osallistuu vuosittain tuhansia karjalaisia. Vielä on mainittava, että YLE aloitti karjalankieliset radiouutiset Pohjois-Karjalan radiossa ja netissä helmikuussa 2015. Saman vuoden elokuussa kuuluvuusaluetta laajennettiin Savon alueelle. Toimintaa on tuettu julkisin varoin toistaiseksi vain vähän. KKS:n toiminta-avustus on OKM:lta esim. vuonna 2016 vain 19 000 euroa. Lisäksi Itä-Suomen yliopisto on ostanut seuralta elvytyspalveluja 70 000 – 80 000 euron edestä vuosina 2013 - 2016. Ostot perustuvat OKM:n yliopistolle myöntämään määrärahaan. Loput toimintavarat hankimme rahastoilta, säätiöiltä, liike-elämältä ja julkaisujen myyntituloista.

3. Suurin osa karjalankielistä on kaksi- tai jopa kolmikielisiä (karjalan lisäksi suomi ja myös venäjä). Karjalankieliset eivät vaadi samanlaisia palveluja kuin kansalliskielten puhujat. Useita kielellisiä tarpeita kuitenkin on, joihin on vaadittu toimenpiteitä jo vuosia, mutta jotka yhä odottavat toteutustaan, Niitä ovat mm. seuraavat:

- karjalan kielen ja kulttuurin objektiivinen esittely opetustoiminnassa ja etenkin oppikirjoissa sekä mediassa
- kielilautakunta ja kielitutkintolautakunta Joensuuhun, yliopiston yhteyteen
- helpotuksia kielipesien perustamiseen (nykyisin liian kallista ja hankalaa) sekä peruskouluopetuksen aloittamiseen perusteena kielen erittäin suuri uhanalaisuus
- karjalan kielen ja kulttuurin huomioiminen nykyistä paremmin opettajien koulutuksessa esim. Joensuuhun saatava mahdollisuus opiskella pääaineena karjalan kieltä ja kulttuuria, kielipesien henkilöstön ja kieli- ja kulttuurikerhojen vetäjien koulutuksen organisoiminen aluksi työllisyyskoulutuksena paitsi suomenkarjalaisille niin myös maahanmuuttajille
- karjalan kielen opetuksen kehittäminen varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa, lukiokoulutuksessa, ammatillisessa koulutuksessa, korkeakouluissa ja aikuiskoulutuksessa
- mahdollisuus kirjoittaa karjala ylioppilaskirjoituksissa
- seniorikarjalaisille kulttuuri- ja muuta palvelua yhdistysten, kuntien, laitosten ja valtion yhteistyönä

Olemme tehneet 4.3.2016 esityksen valtioneuvostolle karjalan kielen ja kulttuurin elvytysohjelmasta vuosille 2017 – 2020 Aloite perustuu puoluejohtajien ja mistereiden kanssa käytyihin neuvotteluihin. Ohjelman kautta voidaan tuntuvasti parantaa karjalankielisten tilannetta. Kun elvytysohjelma saadaan käyntiin, kieleemme ja kulttuurimme elvytys riippuu enää karjalankielisten omasta tahdosta. Kaikki merkit viittaavat siihen, että vähemmistöillemme on tahtoa ja kykyä elvyttää ja kehittää kieltämme ja kulttuuriamme suunnitelmien mukaan.

4. Kielemme tulevaisuus riippuu paljolti edellisessä kohdassa esitetyistä toimenpiteistä. Tällä hetkellä se näyttää paremmalta kuin koskaan toisen maailmansodan jälkeen. Karjalankielisten joukko on kuitenkin suhteellisen suuri, vaikka enemmistö onkin keski-ikäisiä tai eläkeläisiä. Seuramme toiminnassa on mukana, kuten ELDIA-tutkimushankkeenkin tuloksista ilmenee, satoja nuorehkoja ja korkeasti koulutettuja karjalankielisiä. Heillä on voimakkaampi karjalainen identiteetti kuin heidän vanhemmillaan, jotka joutuivat voimakkaiden suomalais-tamistoimenpiteiden kohteeksi 1940 - 1980-luvuilla. Tällä ydinjoukolla on myös tahtoa työkennellä kielen ja kulttuurin hyväksi. Toisin kuin suomalaiset lingvistit ovat itsepintaisesti väittäneet, kielellämme on koko ajan ollut ja on nykyäänkin lapsipuhujia. Karjalankielisten lasten määrä nousee koko ajan kotiopetuksen, kielipesien ja nyt myös peruskouluopetuksen myötä. Nykyään myös lapset ja nuoret ovat ylpeitä omasta kielestään ja kulttuuristaan.

Paliskuntain yhdistys

Saamen kielilain 31 § mukaisiin avustuksiin tulisi varata valtion talousarvioon riittävän paljon rahaa.

Pohjanmaan ELY-keskus/NTM-centralen i Österbotten

Större fokus på språkkonsekvensbedömningarna, så att de verkligen görs och inte blir undanskuffande t.ex. på grund av tajta tidtabeller. Större fokus på tvåspråkighet i de sociala medierna.

Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä

Erityisesti hyötyä olisi viranomaisen tuottamasta valtakunnallisesti yhtenäisestä asiakkaille jaettavasta eri kielille käännetystä materiaalista. Valmiuksia kotimaisten kielen osalta olisi harjoitettava korostetusti sekä maahanmuuttajien kotoutuksessa että toisen asteen opetuksessa. Joustavien etätulkkauksjärjestelmien kehittymistä ja ylläpitoa olisi kehitettävä valtakunnallisesti.

Uudenmaan liitto

Kielilainsäädännön täytäntöönpanolla pyritään toteuttamaan kielellinen yhdenvertaisuus ja varmistamaan kansalaisten mahdollisuus käyttää omaa äidinkieltään viranomaisten kanssa asioidessa. Kielilainsäädännön täysi soveltaminen käytännössä vaatisi kansalliskieltemme (suomi ja ruotsi) osalta erityisesti ruotsin kielen käytännönläheisempää opetusta jo perusasteen koulutuksessa. Nykymuotoisella kouluopetuksella ei saavuteta tarvittavia käytännön valmiuksia käyttää ruotsin kieltä aktiivisesti esim. asiakaspalvelutilanteissa. Viranomaistaholla tulisi varmistaa kummankin kansalliskielemme hyvä käytännön hallinta jo henkilöstön rekrytointivaiheessa. Viranomaisten tulisi myös aiempaa enemmän suorittaa itsearviointia kielellisten oikeuksien edistämiseksi ja kielilainsäädännön tehokkaammaksi täytäntöönpanoksi. Viranomaishenkilöstön lisäkoulutus sekä kielilainsäädäntömme tuntemuksessa että itse kansalliskieltemme hallinnassa on myös ensiarvoisen tärkeää.

Kehitysvammaliitto/Selkokeskus

Näkökulma kielellisiin oikeuksiin on liian kapea, jos niihin katsotaan kuuluvaksi vain esimerkiksi oikeus käyttää viranomaisten kanssa asioidessa suomea, ruotsia, saamea tai viittoma kieltä tai saada tietyissä tilanteissa tulkkauksia omalle äidinkielelle. Näkökulmaa kielellisistä oikeuksista tulisi laajentaa myös kielen ymmärrettävyyteen. Vaikeaselkoinen esitystapa saat-
taa pahimmillaan jopa vaarantaa henkilön oikeuksien toteutumisen. Ohjeita viranomaisten

käyttämän kielen selkeyttämiseen ja ymmärrettävyyden lisäämiseen annetaan mm. Hyvän virkakielen toimintaohjelmassa, jossa muistutetaan myös selkokielen käytöstä kansalaisille suunnatussa viestinnässä. Hallintolaki velvoittaa viranomaisia käyttämään asiallista, selkeää ja ymmärrettävää kieltä. Hallintolain pykälien tarkoitus olisi kuitenkin syytä määritellä tarkemmin ja selvittää kielilain ja hallintolain velvoitteiden yhteys. Edelleen olisi hyvä selvittää, millä tavalla kielen selkeyteen ja ymmärrettävyyteen liittyvää velvoittavuutta voitaisiin lain-säädännössä lisätä. Esimerkiksi Ruotsissa lain velvoittavuus ja yhteys kielilakiin on velvoittavampi. Lisäksi tulisi tutkia, voidaanko selkokieli ottaa mukaan lakiin tai lain perusteisiin, kun puhutaan tiedottamisesta ihmisille, joilla on kielellisiä rajoituksia.

Korsholm/Mustasaari

Enligt Justitieministeriets anvisningar ska den som bereder ett författningsförslag eller ett beslut bedöma vilka konsekvenser förslaget har för förverkligandet av de språkliga rättigheterna såväl inom den närmaste framtiden som på en längre sikt som sträcker sig flera decennier framåt i tiden <http://www.oikeusministerio.fi/sv/index/grundlaggandebestammelser/perusoikeudet/jademokratia/kielilaki/kielellistenvaikutustenarviointi/kielellistenvaikutustenarviointi.html>). Idag finns betydande brister i hur de statliga myndigheterna efterföljer denna anvisning. Den mest omfattande förvaltningsreformen i Finland - införande av självstyrande landskap, som övertar ansvaret för social- och hälsovården - ska genomföras från år 2019 och fortfarande saknas en konsekvensbedömning av hur de språkliga rättigheterna ska garanteras. Såväl grundlagsutskottet som justitiekanslern har tagit ställning till frågan om den språkliga indelningen vid ändringar i områdesindelningen. JK har fastställt att språkliga rättigheter enligt grundlagen har en särställning och ska tillmätas större vikt än andra bedömningsgrunder som påverkar ett beslut om områdesindelningen t.ex. administrativ ändamålsenligt och ekonomiska synpunkter. Inte heller för förslaget om vilka 12 sjukhus som kan tillhandahålla omfattande jour dygnet runt har någon språkkonsekvensbedömning gjorts. Korsholms kommun förutsätter att man vid beredningen av förvaltnings- och servicereformer utför en språkkonsekvensbedömning av förslagets konsekvenser såväl på kort sikt som på lång sikt. Vi förutsätter också att lagberedningen ska göras på ett så ansvarsfullt sätt att förslagen inte strider mot grundlagen. Vi anser att det strider mot alla regler om god förvaltning i fråga om landskapsreformen och social- och hälsovårdsreformen dela upp lagstiftningen i olika paket (jourbestämmelser och vårdreform), vilket ytterligare förgrumlar bedömningen av språkkonsekvenserna för helheten. Grundlagsutskottet har slagit fast att man i områdesindelningar alltid skall välja det alternativ som bäst tillgodoser befolkningens rätt till service på eget språk.

Moniheli ry

Ensinnäkin, valtion ja kuntien virkamiesten virkoihin valittavilta vaaditaan sekä suomen että ruotsin kielen osaamista. Uusilta suomalaisilta, joista valtaosa kotoutuu varsin vaikeasti opittavalla suomen tai ruotsin kielellä, on tämä kahden vieraan kielen vaatiminen usein ylittämättömän este ja näin ollen este myös pääsulle korkeampiin virkoihin. Usein kuitenkin näillä muut vaatimukset täytävillä, korkeasti koulutetuilla uusilla suomalaisilla on paljon arvokasta muiden kielten osaamista, joka voitaisiin huomioida pätevyytenä kahden kotimaisen kielen vaatimisen sijaan. Toiseksi, Moniheli haluaa kiinnittää huomiota toisen sukupolven maahanmuuttajien oman äidinkielen opettamiseen peruskoulussa. Oman äidinkielen osaminen luo vahvan perustan omalle identiteetille ja vahvan minäkuvan muodostumiselle. Ny-

kyisellään oman äidinkielen opettaminen on sattumanvaraista ja järjestetään pitkälti kunkin kunnan oman määrittelyn mukaisesti. Toivomme, että oikeus oman äidinkielen kunnolliseen oppimiseen taataan jokaiselle Suomessa peruskoulua käyvälle lapselle, lähtökohdista riippumatta. Kunnollinen ja riittävä opetus tarkoittaa myös pätevien opettajien kouluttamista ja rekrytoimista koulujen käyttöön.

Länsi- ja Sisä-Suomen Aluehallintovirasto

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto toimii täysin kaksikielisesti koko toiminnan osalta ja on vahva pohjoismainen toimija. Virastolla on jo erityinen asema: Ruotsinkielisen sivistystoimen yksikkö toimialueena koko Suomi

Esitys: Aluehallintouudistuksessa vastuulle ruotsinkielinen palvelutoiminta valtakunnallisesti - virasto hoitaa jo nyt koulutuksia/antaa ohjausta ruotsiksi eri puolella Suomea

Esitys: Aluehallintouudistuksessa LSSAVIn toimialueen vastuulle Pohjoismaisen yhteistyön koordinointi.

Kontakterna till Norden är viktiga för verket för att följa och delta i utvecklingen inom respektive lands substanssektor. Samverkan med det svenska och nordiska språkområdet stärker också det svenska myndighetsspråket i Finland och därmed verkets informationsstyrning och service gentemot sina målgrupper. Kontaktytan till de övriga nordista länderna är omfattande och de redan befintliga nätverken inom olika förvaltningssektorer kan naturligt och smidigt vidareutveckla. Detta främjar hela det nordiska samarbetet i hela landet.

Närpes stad

På en allmän nationell nivå har målsättningarna för tillämpningen av språklagstiftningen varit goda också efter år 2013. Det är i den praktiska tillämpning det finns brister. Det bör finnas tillräckligt med översättningsresurser hos myndigheterna (t.ex. ministerierna).

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Viittomakielilaki (359/2015) tuli voimaan toukokuussa 2015. Paikallisesti yksi tapa tukea viittomakielen opetuksen järjestämistä lähiopetuksen yhteydessä olisi kiertävien viittomakielen opettajien toimien perustaminen esimerkiksi seutukunnittain. Opetushallitus on selvittänyt opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta perusopetuksessa olevien kuurojen ja viittomakielisten oppilaiden lukumääriä ja opetusjärjestelyitä lukuvuonna 2013–2014. Selvitys tehtiin yhteistyössä Kuurojen Liiton kanssa. Vuonna 2015 Opetushallitus selvitti viittomakielisten opetuksen hyviä käytänteitä yhdessä Kuurojen Liiton ja Onerva Mäen koulun kanssa. Hyvät käytänteet on koottu oppaaksi sekä suomen että ruotsin kielellä. Lisäksi Opetushallitus on tehnyt selvityksen viittomakielisten opetuksen oppimateriaalitalanteesta ja laatinut selvityksen pohjalta suunnitelman digitaalisten oppimateriaalien tuottamiseksi viittomakielisten opetukseen osana muuta vähälevikkisen oppimateriaalin tuotantoaan. Opetus- ja kulttuuriministeriö on myöntänyt Humanistiselle ammattikorkeakoululle 250 000 euroa suomenruotsalaisen viittomakielen koulutushanketta varten. Hankkeen tavoitteena on hankkia informaatiota suomenruotsalaisen viittomakielen asiantuntijaohjaajakoulutuksen sekä tulkkikoulutuksen aloittamiseen. Hanke kestää vuoden 2017 loppuun asti.

Paraisten kaupunki

Kielellisten oikeuksien edistämisessä tulisi painottaa asiakkaan omalla kielellä annettavan palvelun johtavan parempaan laadulliseen palveluun. Omalla kielellä annettava palvelu parantaa annettavan palvelun tuloksellisuutta ja se lisää potilasturvallisuutta.

SámiSoster ry

Saamen kielilain 14 §:ssä säädetään saamen kielen taidosta ja sitä koskevista kelpoisuusvaatimuksista. Sen kolmannessa momentissa on säännökset kielitaidon osoittamisesta. Pykälän soveltamisessa on ilmennyt epäkohta, joka liittyy saamea äidinkielenään puhuvien tai saamea äidinkielen tasoisesti osaavien kielitaidon osoittamiseen. Viran tai tehtävän täytössä on tiedossa tapauksia, jossa kahdesta muilta osin yhtä pätevistä hakijasta tehtävään on valittu se, joka on suorittanut 14.3 §:ssä tarkoitetun kielitutkinnon. Tosiasiassa kielitutkinnon suorittaneella saattaa olla huomattavasti heikompi kielitaito kuin tehtävän täytössä häviölle jääneellä äidinkielisellä, jolta puuttuu kielitutkinto. Tämä koskee erityisesti käytännön asiakas- ja hoitotilanteissa tarvittavaa suullista kielitaitoa. Lain valvonnasta ja seurannasta säädetään 28 §:ssä, jonka mukaan jokainen viranomainen valvoo omalla toimialallaan lain noudattamista. Pykälän toisessa momentissa säädetään puolestaan saamelaiskäräjien yleisestä velvollisuudesta seurata lain soveltamista. Sen mukaan saamelaiskäräjät voi myös antaa suosituksia lakiin liittyvissä kysymyksissä ja tehdä aloitteita havaitsemiensa epäkohtien korjaamiseksi. Saamelaiskäräjät on omassa työjärjestyksessään antanut mainitun seuranta- ja valvontatehtävän saamen kielitoimistoa johtavalle saamen kieliturvasihteerille. Hän vastaa saamelaiskäräjillä käytännössä yksin tästä laajasta ja vaativasta tehtävästä muiden virkaansa kuuluvien tehtävien ohella. Tämä resurssivajaus selvä epäkohta, joka vaikuttaa heikentävästi kielilain ja sen mukaisten saamelaisten kielellisten oikeuksien toteutumiseen.

Konkreettiset kehittämis ehdotukset:

- saamelaisten kielellisten oikeuksien toteutuminen käytännössä edellyttää saamen kielen taitoisen henkilöstön määrän huomattavaa lisäämistä eri viranomaisissa. Vain siten saamen kielen käytöstä asiakastilanteissa muodostuu normaalia ja luontevaa. Sitä kautta kielen käyttö lisääntyy luonnollisesti ja kielelliset oikeudet toteutuvat myös käytännössä. Saamenkielisten virkamiesten riittävyyteen on kiinnittänyt huomiota myös Euroopan neuvoston puiteyleissopimuksen toimeenpanoa valvova ministerikomitea (päättölauselmat v. 2007 ja 2012). Saamen kielen taitoisten virkamiesten määrän lisäämistä tukevaa sääntelyä olisi siten edelleen kehitettävä saamen kielilaissa.
- oikeudesta käyttää saamen kieltä sosiaali- ja terveydenhoidon asiakastilanteissa tulisi ottaa oma säännös saamen kielilakiin. Euroopan neuvoston vähemmistökieliperuskirjan noudattamista valvova ministerikomitea on kaikissa Suomea koskevissa suosituksissaan (v. 2001, 2004, 2007 ja 2012) kiinnittänyt huomiota saamenkielisten sosiaali- ja terveystalvelujen saatavuuteen. Samainen ministerikomitea on myös Euroopan neuvoston puiteyleissopimuksen valvontaa koskevassa päätöslauselmassaan vuodelta 2012 kiinnittänyt samaan asiaan huomiota.
- saamea äidinkielenään puhuvien tai saamea äidinkielen tasoisesti osaavien asema tulisi erikseen huomioida lain 14.3 §:n mukaisessa kielitaidon osoittamisessa.
- saamelaiskäräjien alaisen saamen kielen toimiston henkilöstöresursseja saamen kielilain seuranta-, valvonta- ja neuvontatehtävien hoitamista varten tulisi tuntuvasti lisätä.
- saamen kielilain mukaiset kielelliset oikeudet tulisi ulottaa koskemaan myös saamelaiten kotiseutualueen ulkopuolella asuvia saamelaisia. Oikeuksien toteuttamisessa voitaisiin hyödyntää nykyaikaisen kuvan- ja tiedonsiirtotekniikan suomia mahdollisuuksia.

SAMS

Myndigheterna och personer som arbetar hos myndigheterna bör få mera information om de språkliga rättigheterna. Man kunde ordna språkkurser för anställda för att förkovra språkkunskaperna. I ett större perspektiv gäller det att se till att utbildningen av till exempel vårdpersonal (närvårdare, socialarbetare, psykiatrer mm) möter behovet av svenskspråkig service. Inom vården behövs det flera personer som behärskar svenska.

Suomen Lukiolaistenliitto

Lukioaikainen kieltenopiskelu osaltaan luo pohjaa sille, että tulevaisuudessa on mahdollista palvella ruotsinkielisiä kansalaisia laadukkaasti heidän äidinkielellään. Ruotsin kielen osaamisessa on todettu olevan merkittäviä ongelmia. Esimerkiksi Opetus- ja kulttuuriministeriön selvityksessä Toiminnallista ruotsia – lähtökohtia ruotsin opetuksen kehittämiseksi toisena kotimaisena kielenä (2012) arvioidaan, että noin viidennes korkeakouluopiskelijoista ei saavuta valtionhallinnon kielitutkinnon tyydyttäviä taitoja vastaavaa tasoa. Virkamiesruotsi on korkeakouluissa myös yksi merkittävistä pullonkauloista tutkinnon loppuunsaattamisessa. Korkeakoulut ovat reagoineet tähän mm. aikaistamalla toisen kotimaisen kielen ohjeellista suoritussajankohtaa, jotta toisella asteella opittu oppiaines on vielä tuoreessa muistissa. Tällaiset toimenpiteet eivät kuitenkaan paranna korkeakoulutetun valmiuksia palvella ruotsin kielellä myöhemmin valmistuttuaan. SLL pitää tärkeänä, että opiskelu perustuu ensisijaisesti oppijan motivaatioon. Tätä voidaan kieltenopiskelussa kehittää mm. opiskelun sopivalla haastavuudella, vuorovaikutustaitoihin painottuvalla opetuksella sekä ennen kaikkea opiskelijan henkilökohtaisella kokemuksella opiskeltavan sisällön mielekkyydestä ja tarpeellisuudesta. Tarkoituksenmukaisin keino jälkimmäisimmän edistämiseksi on antaa opiskelijalle mahdollisuus tehdä valinta opiskelemistaan kielistä oman elinympäristön tai tulevaisuudensuunnitelmien kannalta mielekkäällä tavalla. Kiinnittämällä huomiota opiskelumotivaatioon saavutetaan paremmat oppimistulokset ja turvataan laadukas ruotsinkielinen palvelu tulevaisuudessa.

Suomalaisuuden Liitto

1 Englannin kielen uhka suomen kielelle

Suomen kielen asema akateemisena kielenä on turvattava. Tällä hetkellä englannin kieli on syrjäyttämässä suomen aseman maamme yliopistojen tärkeimpänä kielenä. Monilla tieteen aloilla ongelmaksi on muodostumassa, että tieteellisille käsitteille ei ole suomenkielisiä vastineita. Ruotsin kielen kohdalla ongelma ei tässä suhteessa ole niin suuri, sillä ruotsinkielisiä termejä on mahdollista saada Ruotsin akateemisen yhteisön kautta. Suomessa tulee turvata suomen kielen käyttö yliopistojen opetuskielenä kaikilla opetuksen asteilla sekä tukea Duodecimin esimerkin mukaisesti uusien tieteellisten termien luomista suomen kielelle. Liitto kiinnittää huomiota myös siihen, että monien laitteiden lain vaatimat käyttöohjeet ovat usein täysin käsittämättömiä, vaikka sanat sinänsä olisivatkin jonkinäköistä suomea.

2 Alueelliset kielikokeilut

Kieltenopiskelun lisäämiseksi ja monipuolistamiseksi Suomessa on aloitettava koulutuskokeiluja, joissa opiskelijoiden kielivalikoimaa laajennetaan ilman velvoittavaa ruotsin kielen opiskelua. Nykyisessä hallitusohjelmassa mainitaan erityisesti alueellinen kokeilu kielivalikoiman laajentamisesta eduskunnan 6.3.2015 hyväksymän pöytäkirjan mukaisesti. Kansalaisaloitteen käsittelyn yhteydessä hyväksytty lausuma yhtäkaikki vaatii alueellisia opiskelijan omaan valintaan perustuvia koulutuskokeiluja.

3 Kaksikielisyyden kustannukset

Kielilakiin ja kaikkeen kaksikielisyyteen liittyvistä kustannuksista tulee teettää selvitys.

4 Etätulkkaukset ja digitalisaatio ruotsinkielisten palveluiden kysynnän tyydyttäjinä
Etätulkkaukset tulee soveltaa ruotsinkielisten palveluiden kysynnän tyydyttämiseksi. Lainsäädännön edellyttämä oikeus saada omakielisiä palveluita (kuten sote- ja viranomaispalveluita) on mahdollista toteuttaa digitaalipalveluna. Esimerkkejä tästä ovat kansaneläkelaitoksen yhteistyöfoorumi viittomakielen tulkkauksessa sekä älypuhelimien saatavat tulkkauspalvelut. Viranomaisten tulee ottaa käyttöön tulkkaussovellukset kielipalveluissa yleisemminkin, kuten viime aikoina nopeasti yleistyneisiin maahanmuuttajakieliin osana hallinnon yleistä digitalisointia. Toistaiseksi Kela tarjoaa etätulkkaukset kuulovammaisille ainoastaan suomen viittomakielellä. Etätulkkaus käytön laajentamiselle on erinomaiset yhteiskunnalliset ja poliittiset perusteet, sillä hallitusohjelmankin mukaan hallituksen tavoitteena on toimintatapoja uudistaen rakentaa julkiset palvelut käyttäjälähtöisiksi ja ensisijaisesti digitaalisiksi.

5 Ruotsin kielen vaatimus julkisen ja yksityisen sektorin työhaussa

Ruotsin kielen osaamisen vaatimuksia julkisen ja yksityisen sektorin työhaussa tulee muuttaa siten, että vaatimuksista joko pidetään kiinni tai niistä luovutaan kokonaan. Ruotsin kielen osaamisvaatimusten ei tulisi olla yleisiä, vaan niiden tulee perustua työtehtävien mukaisiin vaatimuksiin. Suomenkielisiä myös syrjitään yksityisellä sektorilla siinä tapauksessa, että työnantaja pitää ruotsin osaamista rekrytointivaatimuksena, vaikka kieltä ei tosiasiallisesti tarvittaisi. Erityisen ongelmallinen tilanne on siitä syystä, että epätasälliset rekrytointivaatimukset voivat johtaa työnhakijoiden epätasa-arvoiseen kohteluun, jonka mukaisesti rekrytointivaatimuksia sovelletaan tarkoitushakuisesti henkilöittäin.

6 Ruotsin kielen aseman selkeyttäminen kansallis- tai vähemmistökieleksi

Vuoden 2013 kertomuksessa ruotsin kieltä käsiteltiin vähemmistökieleksi. Kielilakien mukaan se kuitenkin on toinen kansalliskieli, mikä myös korostuu kertomuksen kannanotoissa ruotsinkielisissä palveluissa esiintyviin puutteisiin. Ei voi olla niin, että ruotsin kielen asemaa käsitellään milloin toisena kansalliskielenä, milloin vähemmistökielenä.

7 Suomen kielen asema Ahvenanmaalla

Suomen kielen asemaa Ahvenanmaalla tulee arvioida Valtioneuvoston kertomuksessa kielilainsäädännön asemasta vuonna 2017. Näkökulmaa ei käsitelty ollenkaan vuoden 2013 kertomuksessa, vaikka esimerkiksi Euroopan neuvosto on todennut maakunnan rikkovan sen suosituksia suomenkielisen vähemmistönsä kohtelussa.

8 Etnisten kauppojen tavaramerkinnät

Olemassa olevaa lainsäädäntöä elintarvikkeiden pakkausmerkinnöistä tulee noudattaa. Maahanmuuton myötä yleistyneet etniset elintarvikekaupat tulee velvoittaa noudattamaan elintarvikkeiden pakkausasetuksen mukaisia pakollisia määräyksiä. Etnisten elintarvikekauppojen usein Ruotsista tulevista tuotteista on toki asianomaiset merkinnät, mutta vain ruotsiksi. Viranomaiset eivät ole välittäneet puuttua tähän kielisäädösten karkeisiin rikkomuksiin. Kaikissa pakkauksissa tulee olla suomenkieliset tavaramerkinnät.

9 Laki kielten järjestyksestä laadittava

Suomen kielen tulisi aina olla ennen ruotsin kieltä (norjaa ja tanskaa) eri virallisissa yhteyksissä, jos kieliä on vain kaksi esimerkiksi pakkauksissa. Ei ole syytä palata 1800-luvun lopulle, jolloin vähemmistökieli ruotsi oli maan ykköskieli ja enemmistökieli suomi toisella sijalla (sekä venäjä kolmantena). Suomessa ei ole lakia kielten järjestyksestä, minkä vuoksi sellainen tulee laatia, koska kunnissa ei noudateta vakiintunutta käytäntöä.

10 Ulkomailla tutkintonsa suorittaneiden lääkäreiden lukumäärä Suomessa

Suomessa tulee selvittää ulkomailla opintonsa suorittaneiden lääkäreiden lukumäärä kaksikielillä paikkakunnilla. Aihe on kielipoliittisesti tärkeä, sillä kaksikielisissä kunnissa lääkärinvirkaan valittavilta henkilöiltä tulee myös vaatia molempien kansalliskielten osaamista. Selvittää

tulee, toteutuvatko vaatimukset. Tämän pohjalta johtopäätöksenä tulee ilmaista, tuleeko vaatimuksia muuttaa kaikkien lääkärin osalta. Selvittää tulee, toteutuvatko vaatimukset edes suomen kielen, saati sitten ruotsin osaamisen suhteen. Toinen mahdollisuus on luopua ruotsin kielen osaamisen vaatimuksesta osana lääkärin opintoja, jotka muissa suhteissa ovat EU:ssa yhteneväiset mm. Bologna- prosessin takia.

Suomen Kuntaliitto ry

Det behövs mera fokus på språkkonsekvensbedömningar vid reformer, så att de görs i ett tillräckligt tidigt skede och före lagutkastens gång på utlåtanderunda. Det skulle också behövas mer satsning på översättning, så att personalen i de tvåspråkiga kommunerna får information av myndigheterna samtidigt på finska och svenska. I dag har tvåspråkiga kommuner ett skilt organ, nämnd eller sektion, som ansvarar för det svenska inom bildningssektorn. Det är av central betydelse att det också i framtiden stadgas i lag om motsvarande organ inom den offentliga sektorn, t.ex. en minoritetsnämnd i de nya landskapen. Enligt språklagen ska myndigheterna förvalta landets kulturarv och även främja landets tvåspråkighet. Detta innebär att inte bara ge information på svenska utan även information om det svenska för nyanlända. Myndigheterna har en central roll att ge neutral, korrekt information om Finlands tvåspråkighet och om möjligheten att läsa svenska.

Suomen opiskelijakuntien liitto, SAMOK ry

Opiskelijakunnilla on lakisääteinen asema ja velvollisuus edustaa opiskelijoita ammattikorkeakoulussa. Mutta toisin kuin yliopistojen ylioppilaskuntien kohdalla, ammattikorkeakoulujen opiskelijakuntien taloudellista asemaa ei ole turvattu. Opiskelijakuntien taloudellinen tilanne vaihtelee todella paljon ammattikorkeakoulusta toiseen. Olisi tärkeää, että opiskelijakuntien taloudellinen tilanne turvattaisiin sen varmistamiseksi, että kaikkien opiskelijoiden kielelliset oikeudet julkisiin tehtäviin liittyen voitaisiin varmistaa. Julkisella rahalla tuettujen palvelujen osalta olisi pystyttävä paremmin varmistamaan, että palveluja tarvitsevien kielelliset oikeudet toteutuvat. Tämä edellyttäisi valvontaa kolmannen sektorin osalta, mutta myös lisäresursointia. Nykyisellään järjestöjen palvelut kansalaisille tai jäsenjärjestöilleen eivät ole riittävällä tasolla molemmilla kansalliskielillä tai englanniksi. Ruotsinkielisen terveysalan henkilökunnan riittävä kouluttaminen ja henkilökunnan kieliosaamisen varmistaminen on tärkeää. Julkisten tahojen tiedottaminen sosiaalisessa mediassa on usein vain suomenkielistä. Sosiaalinen media tavoittaa nuoret monia muita tapoja paremmin ja olisi suotavaa että siinä huomioitaisiin nykyistä paremmin ruotsinkieliset ja muut kieliryhmät. Ministeriöiden tiedottamisessa pitää nykyistä paremmin kiinnittää huomiota siihen, että kansalaisia koskevista asioista tiedotetaan vähintään sekä suomeksi että ruotsiksi. Tämän lisäksi tiedottaminen englanniksi on nousemassa entistä tärkeämpään rooliin. Pitäisi ottaa molemmat kansalliskielet huomioon esim. rekryissä. Olisi suotavaa, että lainsäädäntö olisi käännettynä edes viipeellä ruotsiksi ja englanniksi.

Suomen virolaisten liitto ry

Kieliryhmien omien etnisten järjestöjen asemaa pitää parantaa ja heidät pitää ottaa mukaan yhteistyöhön viranomaisten kanssa

Svenska Finlands Folkting

Det arbete som görs inom ramen för nationalspråksnätverket kan ytterligare utvecklas. Godkännandet av en nationalspråksstrategi var första steget i en process att stärka nationalsprå-

ken i Finland. För att verkställa strategin behövs en aktiv språkplanering, där proaktiva åtgärder som t.ex. språkkonsekvensbedömningar är centrala. Justitieministeriet, som har till uppgift att främja nationalspråken, kunde med fördel "benchmarka" myndigheter och lyfta fram positiva best practice-modeller, som t.ex. skatteförvaltningen, som förebild för myndigheter där väldigt litet görs för att säkerställa svensk service. En positivare attityd, också på chefsnivå, till språkstudier och språkkunskaper överlag vore önskvärd. Att läsa och studera språk borde uppmuntras och stödjas på arbetsplatserna och redan existerande språkkunskaper kunde tas tillvara och utnyttjas bättre än vad de gör idag. Osakligt bemötande av personer på grund av personens språk borde vara oacceptabelt. Gällande social- och hälsovården är ofta vårdenhetens ledning medveten om patientens eller klientens språkliga rättigheter, men trots det förekommer det brister i informationsgången till den personal som dagligen arbetar med klienterna eller patienterna. Det vore mycket viktigt att personalen inom hela vårdkedjan är medveten om klienternas och patienternas språkliga rättigheter. Av denna orsak förespråkar Folktinget att sådan lagstiftning som berör individens grundläggande rättigheter innehåller en tydlig hänvisning till tillämpliga bestämmelser ur språklagstiftningen. Fastän det är den tvåspråkiga kommunens eller samkommunens ansvar att säkerställa vård på båda nationalspråken i enlighet med språklagstiftningens bestämmelser, är det personalen inom vårdenheterna som i praktiken ska iaktta de språkliga skyldigheterna och ge vård på svenska och finska. För att språkbestämmelserna ska vara så tillgängliga för personalen som möjligt, är det viktigt att de finns nämnda inom den lag som konkret berör ramarna för personalens arbetsuppgifter.

Svenska pensionärsförbund r.f

Vid lagberedningen bör det alltid ingå en bedömning av språkliga konsekvenser. I alla speciallagar som reglerar servicen till medborgarna bör finnas en paragraf om service på landets officiella språk. Speciellt bör man beakta detta vid social- och hälsovårdsreformen.

Sydkustens länsskapsförbund r.f

För att främja de språkliga rättigheterna bör i det praktiska och vardagliga arbetet ställas större vikt vid att utvärdera hur medborgarnas rättigheter tillgodoses på alla nivåer i samhället. I kommuner där den svenskspråkiga befolkningen utgör en klar minoritet bör verksamheten inom social- och hälsovård organiseras på språklig grund för att de språkliga rättigheterna ska kunna förverkligas. Upprättande av webbplatser samt uppgörande av informationsprocesserna och informationsmaterial bör göras samtidigt på båda språken. Inom all lagberedning bör språkliga konsekvensbedömningar vara en självklarhet.

Resa-forumet

Heltäckande information till asylsökare och invandrare på både finska och svenska, eller annat aktuellt språk. Heltäckande information till invandrare om att integrering också på svenska är möjligt och likvärdig som integrering på finska. Aktiva kontakter till språkliga minoriteter om deras behov. Hemspråksutbildning, vård på eget modersmål, mm.

Vaasan kaupunki

Haluamme huomauttaa, että valitettavasti lainsäädännön tausta- ja valmistelumateriaalia sekä meneillään olevien kattavien uudistusten esittelymateriaalia ei kaikilta osin löydy ruotsinkielisinä, mikä vaikeuttaa keskustelua ja asioiden valmistelua ja käsittelyä alueellisissa toimielimissä ja työryhmissä.

Vantaan kaupunki

Toivoisimme mahdollisimman paljon esimerkiksi ohjemateriaalia ja sähköisiä palveluja kansallisesti. Kuntien palvelut voisi integroida niihin.

Varsinais-Suomen liitto

Kielilainsäädännön täytäntöönpanolla pyritään toteuttamaan kielellinen yhdenvertaisuus ja varmistamaan kansalaisten mahdollisuus käyttää omaa äidinkieltään viranomaisten kanssa asioidessa. Kielilainsäädännön täysi soveltaminen käytännössä vaatisi kansalliskieltemme (suomi ja ruotsi) osalta erityisesti ruotsin kielen käytännönläheisempää opetusta jo perusasteen koulutuksessa. Nykymuotoisella kouluopetuksella ei saavuteta tarvittavia käytännön valmiuksia käyttää ruotsin kieltä aktiivisesti esim. asiakaspalvelutilanteissa. Viranomaistaholla tulisi varmistaa kummankin kansalliskielemme hyvä käytännön hallinta jo henkilöstön rekrytointivaiheessa. Viranomaisten tulisi myös aiempaa enemmän suorittaa itsearviointia kielellisten oikeuksien edistämiseksi ja kielilainsäädännön tehokkaammaksi täytäntöönpanoksi. Viranomaishenkilöstön lisäkoulutus sekä kielilainsäädäntömme tuntemuksessa että itse kansalliskieltemme hallinnassa on myös ensiarvoisen tärkeää.

Vasa sjukvårdsdistrikt samkommun

Patienterna borde bli mera informerade om sina språkliga rättigheter t.ex. i situationer när de utnyttjar sin valfrihet inom vården. Åt svenskspråkiga patienter från andra delar av Finland borde ges information om möjligheten att få vård i Vasa sjukvårdsdistrikt, där vård ges på svenska. Vissa datasystem som innehåller blanketter eller andra dokument åt patienter kan ibland, tillfälligt, endast finnas tillgängliga på finska.

Viittomakielten lautakunta, Kotus

LAPSEN OIKEUS KIELEEN

Suomessa on nykyään vaikeaa tulla viittomakieliseksi. Viittomakielilakia (359/2015) valmistellut työryhmä ottaa esille lapsen oikeuden omaan kieleen mietintönsä luvussa 2.3.8 (oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 42/2014: 57–58). Viittomakielten lautakunta katsoo tekstin olevan riittämätön velvoite sosiaali-, terveydenhoito- ja opetusviranomaisille huolehtia siitä, että kuuro tai kuulovammainen lapsi saa mahdollisuuden omaksua jompaakumpaa viittomakielistämme. Velvoite olisi pitänyt mainita myös itse lakitekstissä. Nykyisellään sosiaali- ja terveydenhoitojärjestelmämme ohjaa kuuron lapsen ja hänen perheensä kielivalintoja heti lapsen syntymästä lähtien ja jopa tekee päätöksiä heidän puolestaan, esimerkiksi eväämällä viittomakielen opetukseen oikeuttavan lausunnon. Kielivalinnan tulee olla nimenomaan kieliasia eikä lasta tietyssä ikävaiheessa kuntouttava toimenpide, kuten asia nyt voidaan nähdä. Ongelmallista on myös se, että kuurolle lapselle ja hänen perheelleen voidaan perheen toiveen vastaisesti viittomakielen sijaan tarjota vain tukiviittomien opetusta. Vakava ongelma lapsen viittomakielen taitamattomuudesta voi muodostua tulkin käytössä tai koulun valinnassa: jos lapsen aloittaessa koulunkäynti todetaan, että hän ei esimerkiksi pärjää kaikilla tunneilla kuulon ja puheen varassa, viittomakielen tulkkausta ei voida järjestää, koska lapsi ei osaa viittomakieltä. Koulun aloittaminen kuulovammaisille suunnatussa viittomakielisessä opetuksessa olisi hänelle niin ikään vaikeaa. Sisäkorvaistutteen saaneen lapsen kuntoutuksessa voidaan perhettä kehottaa lopettamaan viittomakielen käyttö, koska sitä ei enää tarvita ja koska se voisi hidastaa lapsen kuulemaan oppimisen ja puheen kehitystä. Osa viittomakielen käyttöä jatkaneista perheistä on joutunutkin jopa salaamaan viittomakielen käytön, jotta kuntoutus voisi jatkua suunnitellusti. Tutkimustieto ei kuitenkaan tue käsi-

tystä viittomakielen häiritsevästä vaikutuksesta, vaan viittomakielen taidon on päinvastoin todettu tukevan puheen kehittymistä (Takkinen 2013: 392–393). Viittomakieli tarjoaa kuurolle lapselle käsityksen kielestä, sen funktiosta ja käytöstä, ja tälle perustalle hänen on mahdollista rakentaa myös puhuttua kieltä. Viittomien käytön (nk. vauvaviittomien) on todettu edistävän myös kuulevien vanhempien kuulevien lasten puhekielen sanaston oppimista (Goodwyn & al. 2000). Sisäkorvaistutetta käyttävän lapsen arjessa tulee vastaan tilanteita, jolloin laitetta ei voi käyttää (mm. vaara laitteen kastumisesta tai siihen kohdistuvista iskuista), lapsi haluaa lepoa kuuloaistimuksilta tai laite on esimerkiksi mennyt rikki. Tällöin viittomakieli tarjoaa luontevan tavan kommunikoida. Viittomakielen säilyminen lapsen kielivalikoimassa antaa hänelle koko elämän varrelle mahdollisuuden valita, milloin hän käyttää kieltä kuulon ja milloin näön varassa ja mahdollisuuden itse päättää, mihin ryhmään tai ryhmiin hän kuuluu ja samaistuu. Kaksi- tai monikieliseksi kasvamisen ei useinkaan tapahdu itsestään, ja erityisesti vähemmistökielen omaksuminen, kielitaidon kehittäminen ja ylläpito tarvitsevat lapsen pitkäjänteistä tukemista ja kannustamista niin lapsen lähipiiriltä kuin yhteiskunnaltakin (ks. Takkinen & Rainò 2016: 68). Puhuttujen valtakielten omaksumista tukevat moninaiset rakenteet yhteiskunnassamme, mutta kuinka tulla viittomakieliseksi, kun esimerkiksi viittomakielisen päivähoiton saaminen lapselle on hyvin vaikeaa ja viittomakieltemme äidinkielen opetukseen ei ole olemassa ainoatakaan oppikirjaa, vaan opettajat tekevät oppimateriaalinsa itse. Merkittävänä rakenteellisenä ongelmana haluamme vielä nostaa esille sen, kuinka viittomakieltä, viitottua puhetta tai viittomia käyttävien lasten ja aikuisten luokittelu erilaisiin ryhmiin voi saattaa heidät umpikujaan. Suomen lait tarjoavat tiettyjä oikeuksia viittomakielisille, mutta jos kuuro tai kuulovammainen henkilö ei ole syystä tai toisesta voinut kasvaa viittomakieliseksi, lait eivät koske häntä. Myös kieliyhteisö itse voi ylläpitää ja vahvistaa näitä raja-aitoja. Siksi myös meillä valtion instituutioiden alaisuudessa toimivilla, siis myös viittomakielten lautakunnalla, on tässä peiliin katsomisen paikka: milloin meidän oma toimintamme vahvistaa ryhmien olemassaoloa ja niiden välisiä muureja?

VIITTOMAKIELILAIN SEURANTA JA VALVONTA

Viittomakielilakia säädettäessä päätettiin, ettei erityistä lain seurantaa tai valvontaa koskevaa säännöstä tarvita, koska katsotaan olevan riittävää, että jokainen viranomainen valvoo lain noudattamista omalla toimialallaan. Viittomakielten lautakunta katsoo tämän kuitenkin olevan riittämätön mekanismi tosiasiallisen valvonnan toteutumiseen ja pitää erittäin tärkeänä, että lain toteutumista seuraamaan ja valvomaan perustetaan erillinen viittomakieliasiaain neuvottelukunta, kuten jo Suomen viittomakielten kielipoliittisessa ohjelmassa (2010:30) esitettiin. Valtion taholta tulee selvittää, mikä eri viranomaisten toimintatavoissa estää tai vaikeuttaa kuuron lapsen viittomakieliseksi tai kaksi- tai monikieliseksi (suomalainen/suomenruotsalainen viittomakieli ja suomi/ruotsi) kasvamista ja ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin vallitsevien rakenteiden muuttamiseksi siten, että ne mahdollistavat lapsen viittomakielisyyden.

VIITTOMAKIELISTEN KOULUOPETUS

Viittomakieltemme äidinkielenä opetuksessa ja eri oppiaineiden viittomakielisessä opetuksessa on yhä suuria puutteita. Kaikille viittomakielisille lapsille äidinkielen opetusta ei edes tarjota eikä viittomakielistä kuulevaa lasta välttämättä koulussa aina tunnusteta viittomakieliseksi. Eri oppiaineiden viittomakielistä opetusmateriaalia ei ole saatavilla, ja opettajat joutuvatkin itse koostamaan käyttämänsä aineiston; edes suomalainen tai suomenruotsalainen viittomakieli äidinkielenä -opetusmateriaalia ei ole olemassa. Viittomakielten lautakunta katsookin, että valtion tulisi välittömästi käynnistää laajamittainen viittomakielisen oppimateriaalin tuotanto.

SUOMENRUOTSALAISEN VIITTOMAKIELEN ELVYTYS

Uhanalaisen suomenruotsalaisen viittomakielen elvytyksessä on otettu ensimmäinen askel. Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama (250 000 €) suomenruotsalaisen viittomakielen tutkimus- ja koulutushanke on käynnistynyt Humanistisessa ammattikorkeakoulussa (2015–2017, <http://livi.humak.fi/>). Hankkeessa tehdään pienimuotoista tutkimusta ja kuvausta itse kielestä ja koulutetaan suomenruotsalaisen viittomakielen asiantuntijaohjaajia, jotka voivat sen jälkeen toimia muun muassa viittomakielen perheopettajina, kouluavustajina, kääntäjinä ja tulkikouluttajina. Tämä hanke on kuitenkin vasta alkua elvytykselle, ja kielen pelastamiseksi tarvitaan laajempia ja pitkäjänteisempiä toimia. Valtiolla ei ole vielä kokonaisvaltaista suunnitelmaa, minkä mukaisesti elvytystyötä tehtäisiin, eikä rahoituksen jatkumisesta ole tietoa.

SUOMENRUOTSALAISEN VIITTOMAKIELEN OPETUS JA TULKKAUS

Suomenruotsalaisen viittomakielen opetusta on tarjolla vain satunnaisesti ja tulkikoulutusta ei lainkaan. Kelan vastuulla olevassa viittomakielen tulkkauspalvelussa on suuria puutteita: suomenruotsalaista viittomakieltä taitavia tulkkeja on hyvin vähän ja näiden lisäksi kuuroille asiakkaille tarjotaankin mm. tulkkeja, jotka käyttävät suomalaista viittomakieltä ja osaavat ruotsia, mutta jotka eivät välttämättä ymmärrä suomenruotsalaista viittomakieltä tai pysty kääntämään viittomakielestä ruotsiin päin.

TIEDONVÄLITYS

Viittomakielten lautakunta on toiminnassaan kiinnittänyt erityistä huomiota kielelliseen laatuun viittomakielillämme tiedottamisessa ja viittomakielisissä palveluissa. Hyvälaatuisten viittotuttujen tekstien tuottamisen avuksi lautakunta julkaisi vuonna 2015 Laatusuositusta viittomakielelle kääntämiseen -oppaan, joka on suunnattu erityisesti äidinkielisille viittomakielisten tekstien tekijöille. Viittomakielinen tiedonvälitys on tarkasteltavana ajanjaksona jonkin verran lisääntynyt erityisesti suomalaisen viittomakielen osalta. Yle on tuottanut suomalaisella viittomakielellä uutisohjelmien lisäksi 12 jaksoa lastenohjelmia <http://areena.yle.fi/1-3401898> ja osittanut Aito Media Oy:n tuottaman viisiosaisen ohjelmasarjan Jarkko ja kuuro Amerikka (tv-lähetys toukokuussa 2016 <http://areena.yle.fi/1-3427042>). Suomenruotsalaisella viittomakielellä Yle ei tarjoa lainkaan ohjelmia. Tämä puute tulisi korjata mahdollisimman pian. Oikeusministeriö on tuottanut viittomakielilain käännöksen suomalaisella ja suomenruotsalaisella viittomakielellä ja yhdenvertaisuuslain käännöksen suomalaisella viittomakielellä. Kela tiedottaa tällä hetkellä palveluistaan molemmilla viittomakielillämme. Vuonna 2013 Kelasta kuitenkin kerrottiin suomenruotsalaisen viittomakielen käyttäjälle, ettei se aio enää tiedottaa suomenruotsalaisella viittomakielellä, koska kielen käyttäjiä on niin vähän, että videoiden tuottaminen tulisi liian kalliiksi. Kielessä oli Kelan virkailijan mukaan myös mm. liikaa vaihtelua, eikä se eronnut riittävästi suomalaisesta viittomakielestä. Kun asian selvittely kielenkäyttäjän ja Kelan välillä oli jatkunut jonkin aikaa, Kelasta lopulta ilmoitettiin heidän virkailijansa toimineen virheellisesti ja väärin tiedoin, ja kerrottiin, että lain mukaan Kelan velvollisuus on tiedottaa myös suomenruotsalaisella viittomakielellä. Samassa yhteydessä viittomakielten lautakunta päätti kuitenkin vielä laatia Kelan johtajalle osoitetun julkisen kirjeen (11.10.2013), jossa se oikoi Kelan virkailijan virheellisiä näkemyksiä suomenruotsalaisesta viittomakielestä ja sen käyttäjästä. Suomenruotsalaisen viittomakielen tiedonvälityksessä on usein moninkertaisia ongelmia: asiasta voidaan tiedottaa suomalaisella viittomakielellä ja suomeksi, mutta kun käännöstä ruotsiksi ei ole tehty lainkaan, suomenruotsalaiselle viittomakielelle kääntäminen joudutaan aloittamaan hankkimalla tekstin ruotsinno. Suomenruotsalaiselle viittomakielelle kääntäjän koulutusta ei ole puolestaan tarjolla lainkaan.

Suomenruotsalaiselle viittomakieliselle myös ruotsinkieliset tekstit ovat tärkeä tiedonlähde. Usein tietoa ei kuitenkaan ole saatavilla tässäkin muodossa.

OMAKIELISET (EI TULKATUT) PALVELUT

Vaikka tulkkaus onkin arjesta juhlaan useimmiten hyvinkin toimiva tapa välittää asioita viittomakielellä, on myös tilanteita, joissa omakielinen palvelu on selvästi parempi, jopa ainoa oikea ratkaisu. Esimerkiksi pienen lapsen elämää päivähoidossa ei tule järjestää tulkkauksen varaan. Lapsen kielitaito on tähän riittämätön, eikä häneltä voi vielä vaatia tulkin käytön opettelua. Viittomakielisten vanhusten hoidossa omakielinen hoitopaikka, jossa myös henkilökunta on viittomakielistä, tarjoaa parhaat puitteet hyvälle elämälle. Viittomakielinen kuuro voi kuulevien, viittomakieltä taitamattomien joukossa jäädä epäinhimillisellä tavalla yksinäiseksi ja ulkopuoliseksi. Edellä mainittujen lisäksi elämäntilanteissa, joissa ihminen on erityisen haavoittuvainen, kuten esimerkiksi mielenterveysongelmien kanssa kamppaillessa, omakielinen palvelu on useimmiten selvästi paras ratkaisu.

VASTUU SUOMENRUOTSALAISEN VIITTOMAKIELEN TUTKIMUKSESTA

Kuten oikeusministeriön mietinnössä 42/2014 (s. 10, 57) todetaan, millään taholla ei ole tällä hetkellä vastuuta suomenruotsalaisen viittomakielen tutkimuksesta. Mahdollisina vastuun vastaanottajatahoina esille nostetaan Helsingin yliopiston Suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos sekä Jyväskylän yliopiston Viittomakielen keskus. Jyväskylän yliopistossa on jo vuodesta 1992 tutkittu ja opetettu suomalaista viittomakieltä ja Viittomakielen keskus tarjoaakin pitkät perinteet omaavan viittomakielisen työ- ja opiskeluympäristön. Jyväskylän yliopiston infrastuktuuri on kuitenkin pääsääntöisesti suomenkielistä (osin englanninkielistä), eikä palvelua ole tarjolla ruotsiksi. Viittomakielen keskuksen Suomen viittomakielten korpusprojektissa on kuitenkin vuonna 2015 aloitettu myös suomenruotsalaisen viittomakielen tallentaminen. Helsingin yliopistolla ei ole tarjota valmista viittomakielistä työskentely-ympäristöä. Sillä on kuitenkin sekä suomen- että ruotsinkielinen infrastruktuuri ja pitkät perinteet kielten tutkimuksessa ja opetuksessa. Siellä on myös järjestetty opetusta suomenruotsalaisessa viittomakielessä ja siihen kytkeytyvässä kulttuurissa sekä tehty yksi, osin suomenruotsalaista viittomakieltä käsittelevä väitöskirja (Hoyer 2012) ja kaksi suomenruotsalaista viittomakieltä käsittelevää pro gradu -työtä (Hoyer 2000 ja Siltaloppi 2016). Suomessa asuvat suomenruotsalaisen viittomakielen käyttäjät elävät pääsääntöisesti eteläisellä ja itäisellä rannikkoalueella. Näin ollen Helsingin yliopisto sijaitsee kielenkäyttäjien asuma-alueella. Viittomakielten lautakunta ei halua ottaa kantaa siihen, kumpi yliopisto vastuun suomenruotsalaisen viittomakielen tutkimuksesta ottaisi, vaan jättää asian näiden tahojen itsensä pohdittavaksi.

Suomen Venäjänkielisten Yhdistysten Liitto ry - FARO

Lausunnoissa ehdotettuja muutoksia ei oteta riittävästi huomioon viranomaistoiminnassa. Liitto on aiemmin laatinut 5.12.2012 lausunnon Oikeusministeriölle koskien ”Lausuntopyyntöä valtioneuvoston kertomuksesta kielilainsäädännön soveltamisesta” sekä 10.4.2013 lausunnon Ulkoasiainministeriölle ”Alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskeva eurooppalainen peruskirja; Suomen viidennen määräaikaisraportin laatiminen”. Nyt, yli kolmen vuoden jälkeen muutoksia ei ole havaittavissa ainakaan opetuslalla, sillä venäjän opettajien tilanne on heikko ja venäjästä ei saa arvosanaa. Lisäksi olisi suotavaa kehittää enemmän yhteistyötä järjestöjen kanssa ja kuunnella niiden toivomuksia.

Sostery

SOSTE framhåller betydelsen av att koordinera och göra upp strategier, samt av att språkkunskaper tas i beaktande vid rekrytering av personal. Det är även viktigt att de som planerar den svenskspråkiga vården är insatta i vad uppfyllande av de språkliga rättigheterna innebär i praktiken.

För att säkerställa tillgången till svenskkunnig personal och uppmuntra personalen att höja sina språkkunskaper är både tillräckliga språktillägg och möjlighet att delta i språkkurser goda lösningar. SOSTE vill dock poängtera att även ur denna synvinkel är koordinering viktig så att svenskkunnig personal träffar svenskspråkiga klienter och på det viset har möjlighet att upprätthålla sina språkkunskaper och yrkesterminologi på svenska. SOSTE poängterar vikten av att språket tas i beaktande i upphandlingsförfarandet och att kommunen ställer tydliga krav på anbudsgivarens förmåga att erbjuda tjänsten på både finska och svenska. Det bör säkerställas att det finns tillgång till vård på svenska för särskilt utsatta grupper, som i dagens läge ofta har svårt att få tillräcklig vård på svenska. Slutligen vill SOSTE lyfta fram uppfyllandet av de språkliga rättigheterna i den planerade social- och hälsovårdsreformen där den svenskspråkiga minoritetens storlek i landskapen och bolagiseringen är två orosmoment. Då det blir större enheter blir den svenskspråkiga minoriteten proportionellt mindre. Därför är det mycket viktigt att man i reformen bygger upp tillräckliga starka strukturer som garanterar service också på svenska. Bolagiseringen får inte betyda att rätten till svenskspråkig service försämras. Det är viktigt att det görs grundliga bedömningar av vad olika lösningar innebär ur språklig synvinkel och hur man i landskapen kan garantera vård på båda nationalspråken.

Kotimaisten kielten keskus (Kotus)

Kieli on olennainen osa yksilön identiteettiä ja yhteiskunnan toimintaa. Monikielisessä yhteiskunnassa on turvattava kansalaisten oikeus osallistua yhteiskunnan toimintaan ja saada julkisia palveluja riippumatta siitä, mikä heidän äidinkieltensä on.

1) Kielen ymmärrettävyys ja toimet sen edistämiseksi

Kielilain mukaan kansalaisten tulee saada julkista palvelua omalla kielellään, suomeksi tai ruotsiksi. Kotimaisten kielten keskus korostaa omakielisyyden lisäksi kielen laatua: kielelliset oikeudet toteutuvat vain, jos viranomaisten viestit ovat sekä omakielisiä että kieleltään ymmärrettäviä. Vaikka Suomen kielilainsäädännössä ei (toisin kuin Ruotsin kielilaissa) säädetä viranomaisten kielen laadusta, hallintolakiin sisältyy hyvän kielenkäytön vaatimus, jonka mukaan viranomaisten on käytettävä asiallista, selkeää ja ymmärrettävää kieltä (434/2003, 9 §). Monikielisessä yhteiskunnassa selkeä ja ymmärrettävä kielenkäyttö helpottaa ja nopeuttaa myös kääntämistä ja tulkausta. Osa julkisen hallinnon asiakkaita tarvitsee selkokieltä eli kielimuotoa, joka on mukautettu tavallista yleiskieltä luettavammaksi ja ymmärrettävämmäksi. Hyvään kielenkäyttöön kuuluu myös se, että palvelua tarjotaan sellaisia viestintäkanavia käyttäen, joihin ihmisillä on pääsy. Kansalaisten pitää saada tietoa ja palvelua riippumatta siitä, onko heillä mahdollisuutta sähköiseen asiointiin tai kykyä kirjalliseen viestintään. Kotimaisten kielten keskus painottaa, että viranomaisten on tarjottava myös suullista palvelua. Sosiaali- ja terveystieteiden tällä on erityisen tärkeää. Monikielisessä yhteiskunnassa mahdollisuus suulliseen asiointiin tukee myös kielenoppijoiden osallistumista ja kotoutumista sekä helpottaa asioiden toimittamista. Hallintolain hyvän kielenkäytön vaatimusten tehostamiseksi opetus- ja kulttuuriministeriön nimittämä virkakieliöryhmä laati vuonna 2013 Jyrki Kataisen hallitusohjelman mukaisesti Hyvän virkakielen toimintaohjelman, joka luovutettiin 30.1.2014 silloiselle opetusministerille Krista Kiurulle. Toimintaohjelma sisältää 28 eh-

dotusta, joita toteuttamalla virkakielestä saataisiin hallintolain vaatimuksen mukaista. Ehdotusten punaisena lankana on se, että selkeä, ymmärrettävä ja asiallinen kielenkäyttö julkishallinnossa on demokraattisen yhteiskunnan olennainen osa. Ks. http://www.kotus.fi/kielitieto/virkakieli/yleista_virkakielesta/hyvan_virkakielen_toimintaohjelma

Hyvän virkakielen toimintaohjelma:
http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2014/hyva_virkakieli.html

Kotimaisten kielten keskuksen osuus Hyvän virkakielen toimintaohjelman laatimisessa oli keskeinen. Kotus myös veti yhteistyökumppaneineen virkakielikampanjaa, joka järjestettiin toimintaohjelman ehdotusten tunnetuksi tekemiseksi 13.10.2014–31.12.2015. Kampanjasta tarkemmin:

http://www.kotus.fi/kielitieto/virkakieli/yleista_virkakielesta/virkakielikampanja_2014_2015

Virkakielikampanja osoitti, että virkakieltä on mahdollista parantaa monin eri tavoin ja että panostus tähän työhön kannattaa. Työ on kuitenkin vasta alussa. Kotimaisten kielten keskuksen tulee edelleen jatkuvasti spontaaneja yhteydenottoja siitä, miten vaikeaselkoinen viranomaiskieli voi estää kansalaisten osallistumista ja myös esimerkiksi maahanmuuttajien työllistymistä. Kotimaisten kielten keskus jatkaa virkakielen kehittämistä omalta osaltaan ja myös yhteistyössä muiden virkakielikampanjaan osallistuneiden tahojen ja muiden viranomaisien kanssa. Kotimaisten kielten keskus kiinnittää huomiota siihen, että useimmat Hyvän virkakielen toimintaohjelman ehdotuksista eduskunnalle ja valtioneuvostolle sekä koko julkishallinnolle ovat vielä toteuttamatta ja että virkakielityön jatkuminen on pitkälti yksittäisten virastojen varassa. Toteuttamistaan odottaa esimerkiksi Hyvän virkakielen toimintaohjelman ensimmäinen, valtioneuvostolle suunnattu ehdotus: ”Ministeriöt sopivat hallinnonalansa virastojen kanssa virkakielen laadun tavoitteista ja toimenpiteistä virkakielen kehittämiseksi. Nelivuotiskausittain laaditaan kertomus virkakielen ja virkakieleen kuuluvan nimistön tilanteesta eduskunnalle osana kielilainsäädännön seurantakertomusta.” Kotimaisten kielten keskus ehdottaakin, että jo vuoden 2017 kielilainsäädännön seurantakertomukseen sisällytetään katsaus virkakielen ja virkakieleen kuuluvan nimistön tilanteesta.

2) Termit, tekstejä tuottavat tietojärjestelmät ja kielenkäytön apuneuvot

Kotimaisten kielten keskuksen 2013 tekemän kyselyn mukaan viranomaiset eivät useinkaan tiedosta, että uusien termien on toimittava molemmilla kansalliskielillä. Uutta lakia tai muuta uudistusta valmistelevan ryhmän piirissä keksitystä termistä ei pyydetä kommentteja muilta. Kotus saa suomen tai ruotsin kielen neuvontaansa kuukausittain yhteydenottoja ruotsin kielen kääntäjiltä, joiden syliin termiongelman kaatuu. Vaikka parempi vastine keksittäisiin, ei suomenkielistä termiä useinkaan katsota kääntämisvaiheessa enää voitavan muuttaa. Suomenkieliset termit ovat usein monisanaisia, ja siksi niistä ruvetaan heti käyttämään lyhennettä, joka voi tulla käyttöön myös ruotsinkielisissä teksteissä. Esimerkki siitä on sote (sosiaali- ja terveys-), jota käytetään myös sosiaali- ja terveysministeriön ruotsinkielisillä sivuilla, vaikka eduskunnan oikeusasiamies huomautti 2013 työ- ja elinkeinoministeriölle, ettei suomenkielinen lyhenne ely (elinkeino, liikenne ja ympäristö) ole ruotsiksi asianmukaista kieltä. Oikeusasiamiehen kannanotto (15.11.2013) Ely-central ei ole asianmukainen: <http://www.oikeusasiamies.fi/Resource.phx/pubman/templates/2.htx?id=1013>

Esimerkiksi seuraavilla sivuilla sote on ruotsinkielisen sivun otsikossa: <http://alueuudistus.fi/sv/sote-reformen/malen>, <http://alueuudistus.fi/sv/sote-reformen/ordlista>, <http://alueuudistus.fi/sv/vanliga-fragor> Termien laatu liittyy laajempaan kysymykseen tekstien laadusta molemmilla kielillä. Suuri osa viranomaisviesteistä muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollossa tuotetaan tietojärjestelmissä, joiden vaikutus tekstien ymmärrettävyyteen on suuri. Kotimaisten kielten keskus painottaakin, että jo tietojärjestelmien hankintavaiheessa pitäisi kuulla kielen asiantuntijoita. Laajoissa tietojärjestelmien uudistuksissa voitaisiin myös antaa hyviä tekstimalleja. Esimerkiksi syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten asian- ja dokumentinhallinnan kehittämishankkeessa (AIPA 'aineistopankki-hanke') voitaisiin harkita mallia tuomioistuinten päätösten jäsentämisestä ja selkeimmästä tavasta esittää päätös ja sen perustelut. Hankkeen asettamispäätös (asettamispäätöksessä puhutaan lyhenn nimiä käyttäen mm. Vitja-hankkeesta, Valda-järjestelmästä, Patja-järjestelmästä ja Sakari-järjestelmästä):

http://www.oikeusministerio.fi/material/attachments/om/valmisteilla/kehittamishankkeet/NAw6c1t5b/AIPA_asettamispaatos_sy-ko_asianhallinta_2010_02_16.pdf

http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/valmisteilla/kehittamishankkeita/syyttajalaitoksen_ja_yleistuntuomioistuintenasian-jadokumentinhallinnankehittamishanke.html Kielellisten oikeuksien toteutumista edistää se, että kääntäjillä, tulkeilla ja virkamiehillä on käytettävissään asiantuntevasti laadittuja, ajantasaisia kielenkäytön apuneuvoja. Tällaisia ovat Hyvän virkakielen toimintaohjelman liitteinä julkaistut virkamiehen ja viraston huoneentaulut sekä virkakielikampanjassa julkaistut ohjeet ja testit. Tärkeä apuneuvo olisi myös sekä kansalliskielistrategiassa että Hyvän virkakielen toimintaohjelmassa ehdotettu julkishallinnon yhteinen termipankki, joka vielä odottaa toteuttamistaan. Suomen yleiskielen apuneuvojen saatavuus on parantunut olennaisesti vuoden 2013 jälkeen, kun Kotimaisten kielten keskus julkaisi verkossa maksutta käytettäviksi Kielitoimiston sanakirjan vuonna 2014 ja Kielitoimiston ohjepankin vuonna 2015. Linkit: www.kielitoimistonsanakirja.fi, www.kielitoimistonohjepankki.fi Myös Kotimaisten kielten keskuksen vuonna 2011 julkaisemaa ruotsin kielen ohjepankkia päivitetään jatkuvasti. Linkki: <http://kaino.kotus.fi/sanat/ordforradet/> Vuonna 2011 aloitettu ns. maahanmuuttajakielten sanakirjojen toimitustyö jatkuu Kotimaisten kielten keskuksessa opetus- ja kulttuuriministeriön kehittämisrahoituksella. Ensimmäisenä ilmestyy suomi-somali-sanakirja vuonna 2017, ja vuonna 2015 on aloitettu myös suomi-kurmandži-sanakirjan laadinta.

3) Paikannimilain tarve

Yksi Hyvän virkakielen toimintaohjelman valtioneuvostolle ja eduskunnalle kohdistamista ehdotuksista on, että Suomeen säädetään paikannimilaki. Suomi on Pohjoismaista ainoa, josta paikannimilaki ja lakisääteinen paikannimielin puuttuvat, ja Euroopassakin harvojen joukossa. (Ks. karttaa "Lakisääteiset päätösvaltaiset paikannimielimet YK:n jäsenvaltioissa tammikuussa 2015", joka on YK:n paikannimiasiantuntijaryhmän UNGEGNin (United Nations Group of Experts on Geographical Names) verkkosivulla http://unstats.un.org/unsd/geoinfo/UNGEGN/docs/NNA/world_authorities_corr%20base%20oss_01_2015_v2poster.pdf. Karttaan on merkitty vihreällä ne valtiot, joissa paikannimielin on, violetilla ne, joista tällainen elin puuttuu. Oranssilla merkityistä ei ole saatu tietoa.) Paikannimillä on tärkeä osa sekä tarkassa paikantamisessa että alueiden valtakunnallisessa hahmottamisessa. Ne palvelevat arjen sujuvuutta, luovat paikallishenkeä ja auttavat ymmärtämään suurempia kokonaisuuksia. Viranomaisten ja kansalaisten kohtaaminen ja esi-

merkiksi pelastustoimi helpottuvat, kun kaikki osapuolet käyttävät samoista kohteista samoja ja ymmärrettäviä nimiä ja termejä. Viime aikoina esillä ovat olleet hallinnolliset alueet. Suunniteltujen itsehallinnollisten alueiden nimitykseksi näyttää vakiintuvan maakunta, mikä onkin luontevaa, sillä näiden uusien hallintoalueiden on sovittu perustuvan nykyiseen maakuntajakoon. Kotimaisten kielten keskus ja sen kielilautakunnat ovat pitkään kantaneet huolta myös maamme perinteisen paikannimistön säilymisestä ja sen turvaamisesta ja hyödyntämisestä uusien kohteiden suunnittelussa. Paikannimistö on olennainen osa kielellistä kulttuuriperintöämme usealla kielellä. Hallinnossa tulisi sisäistää, että alueiden nimien ja niihin liittyvien termien on oltava asianmukaista kieltä ja että niiden suunnittelussa on käytettävä ja on mahdollisuus käyttää Kotimaisten kielten keskuksen valtakunnallista kieliasiantuntemusta suomeksi ja ruotsiksi. Viranomaisilla ei kuitenkaan ole velvollisuutta käyttää tarkistettua nimistöä tai annettuja ohjeita. Tästä on seurannut epäyhtenäisyyttä nimissä ja käytännössä häiriöitä. Ratkaisu ongelmaan olisi paikannimilaki. Kotus on esittänyt yhdessä Maanmittauslaitoksen kanssa, että Suomeenkin perustetaan YK:n vuoden 1967 päätöslauselman mukainen virallinen paikannimielin ja paikannimilaki, jossa säädetään paikannimien vahvistamisesta, asiantuntija-avusta, nimien rekisteröintivastuusta ja nimien käytöstä virallisissa yhteyksissä. Lain nojalla perustettava päätösvaltainen asiantuntijaelin huolehtisi siitä, että virallisissa nimissä noudatetaan hyviä nimikäytäntöjä. Paikannimilain edistämiseksi tarvitaan nyt oikeusministeriön toimia.

Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto ry.

Kuntien toimintatavat esim. viittomakielen kotiopetukseen liittyvissä päätöksissä vaihtelevat paljon. Tämä epäkohta palvelun toimimattomuudesta on otettu esiin myös Oikeusministeriössä viittomakielilain valmistelun yhteydessä. Lakia valmistellut työryhmä otti kannanotosaan esille lukuisia kehittämiskohteita, joista yksi oli vammaispalvelulain soveltamiskäytäntöjen parantaminen. Viittomakielilaki (359/2015) tuli voimaan 1.5.2015. Sen 1§ 2 mom. todetaan, että viittomakieltä käyttävällä tarkoitetaan henkilöä, jonka oma kieli on viittomakieli. Hallituksen esityksen perusteluissa (HE 294/2014 vp) todetaan, että viittomakieli voi olla henkilön oma kieli kuulon asteesta riippumatta. Näin ollen henkilön kielellisten oikeuksien määrittelyyn ei pitäisi vaikuttaa se, millainen henkilön kuulon status on. Hallituksen esityksessä todetaan myös, ettei viittomakieltä tarvitse rekisteröidä äidinkieleksi, jolloin kaksikielisyys tai rinnakkaiskielisyys on mahdollista. Viittomakielilain 3§ kehottaa viranomaisia, kuten kuntia, edistämään viittomakielisten kielellisten oikeuksien toteutumista. Näin ei valitettavasti ole. Tähän tarvittaisiin yhteneväinen ohjeistus sekä selkeä soveltamisohje kunnan päätäjille. Viittomakielen asema tulee turvata esi- ja perusopetuksessa. Eriasteisesti huonosti kuulevilla lapsilla tulee olla yhtäläiset oikeudet osallistua opetukseen omassa lähikoulussaan riittävillä tukitoimilla ja huonokuuloisille sopivalla oppimisympäristöllä. Viittomakielisellä lapsella tulee olla mahdollisuus oman äidinkielen opiskeluun. Viittomakielellä annettavassa varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa on paljon parannettavaa – varsinkin pienten lasten palveluja ei aina voida kuitata järjestämällä paikalle tulkki tai avustaja, joka osaa viittoa vasta vähän. Koulujen pitää ottaa huomioon viittomakielen lisäksi myös viittomakielisten oma kulttuuri. Peräänkuulutamme myös lasten osallisuuden huomioon ottamista ja lasten omien mielipiteiden kuulemista heitä itseään koskevissa kieleen tai vuorovaikutukseen liittyvissä asioissa. Lisäksi kiinnittäisimme huomion suomenruotsalaisen viittomakielen uhanalaiseen asemaan. Tätä voitaisiin korjata elvyttämällä suomenruotsalainen viittomakielen koulu-

Kuurojen Liitto ry

Viittomakielilain seurantaan ja arviointiin tulee panostaa. Viranomaisten edistämisvelvoitteesta on tiedotettava sekä lainvalmistelusta että toimeenpanosta vastaavia tahoja. Erityislainsäädäntöä tulee tarkistaa sekä viittomakielilain että YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen näkökulmasta. Viittomakieltä käyttäville on turvattava sote-palveluissa muihin kansalaisiin nähden yhdenvertainen oikeus saada tietoa palveluista ja käyttää omaa kieltään. Oikeutta saada viittomakielellä tuotettuja tai viittomakielelle tulkattuja sosiaali- ja terveystalvcluclat tulee vahvistaa nykyiseen hajanaiseen tilanteeseen nähden.

1. Palvelujen kieli -pykälään lisättävä viittomakielet – oikeus viittomakielen käyttöön tulee ulottaa vammaispalvelulain sopeutumisvalmennukseen (kuuron lapsen oikeus viittomakieleen!)
2. Viittomakielten ja kuurouden asiantuntemusta on löydyttävä kaikilla alueilla ja tasoilla hallintomallista ja tuotantotavasta riippumatta.
3. Verkkopalveluiden saavutettavuus varmistettava digitalisaatiohankkeissa.

Lisäksi muistutamme, että ennen uudistuksen toteutumista nykyisten potilas- ja asiakaslakien soveltamiskäytäntöä tulee kehittää viittomakielilain tarkoittamaan suuntaan ja vahvistaa viittomakieltä käyttävien oikeutta saada viittomakielellä tuotettuja tai viittomakielelle tulkattuja sosiaali- ja terveystalvcluclat. Tämä on äärimmäisen tärkeää mm. potilasturvallisuuden kannalta. Kohdassa 2 toimme esiin erään työntekijämme ehdotuksen: ”Kuurojen asiantuntijapalveluita voisi keskittää isompiin alueisiin. --- Tampereella on kaikki viittomakielisten sosiaalipalvelut keskitetty yhdelle sosiaalityöntekijälle, lastensuojelusta toimeentulotukeen ja kaikkea siltä väliltä. Tällaista mallia kannattaisi soveltaa laajemminkin, jolloin asiantuntemus ja kielitaito olisi jossain paikassa.” Myös työvoimapalveluja ollaan uudistamassa valtakunnallisesti, ja viittomakielisten tiedonsaantia ja palveluja tulee kehittää kaikilla työllisyyden edistämisen osa-alueilla. Kun viranomaisten käyttämän tulkkauksen käytäntöjä ryhdytään yhtenäistämään, tätä tärkeää asioinnin osa-aluetta ei saa unohtaa. Viittomakielen asema on turvattava perusopetuksen lisäksi myös toisen ja korkea-asteen koulutussisällöissä (erityisesti viittomakielisen ohjauksen perustutkinto, mutta myös viittomakielen tulkin koulutusohjelma). Viittomakielen ohjaajat ovat keskeinen ammattiryhmä viittomakielisten lasten palveluissa ja tukitoimien järjestämisessä. Myös yliopistojen mahdollisuudet turvata suomalaisen viittomakielen opetus ja tutkimus on turvattava pysyvästi. Suomenruotsalaisen viittomakielen opetuksen ja tutkimuksen tehtävän sijoittamisesta sopivaan yliopistoon on tehtävä päätös. Vammaisten tulkkauspalvelulain toimeenpanoa viittomakielisten osalta tulee arvioida kielellisten oikeuksien näkökulmasta, sillä heidän tyytymättömyytensä palvelukokonaisuuteen ei ole vähentynyt tarkasteltavana ajanjaksona. Laki itsessään on erittäin hyvä, mutta asiakkaat kokevat, ettei heidän äidinkieltään tai toiveitaan kuulla tulkkauspalvelulain 10 § esitetyllä tavalla. Toimeenpanossa on myös muita ongelmia, joilla on vakavat seuraukset tiettyjen asiakasryhmien mahdollisuuksiin hoitaa itsenäisesti asioitaan.

Kristine stad

Effektivitetsprocesserna leder till allt större enheter både funktionella och geografiska. Ändringen av den regionala förvaltningens gränser bör beakta språklagstiftningen. I samband med reformerna där förvaltningsdistrikt sammanslås bör den beslutande myndigheten säkerställa att den språkliga servicen kommer att fungera så att kunden får service på sitt nationalspråk. Detta har ju även grundlagsutskottet tagit ställning i tidigare sammanhang. Frå-

gan gäller inte enbart den statliga förvaltning utan även ny verksamhet som varken är statlig eller kommunal verksamhet, men som utövar offentlig makten eller vars service är avgörande för kundens vardag. Kommunstrukturlagen beaktar detta. Utvecklandet av språklagstiftningen bör beakta detta.

Lastensuojelun Keskusliitto

Lasten ja perheiden ruotsinkielisten palveluiden saatavuus ja riittävyys vaativat muun muassa sitä, että vastuussa oleva viranomainen tarkasti suunnittelee palveluiden järjestämisestä ja toteuttamisesta. Kaksikieliset palvelut eivät synny itsestään, vaan vaativat suunnitelmallisuutta, seurantaa ja rahoitusta. Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa on tarvetta ruotsinkielisille erityispalveluiden koordinaattoreille, joilta saa tietoa ja materiaalia alueen ruotsinkielisistä palveluista. Ruotsinkielisten kielelliset oikeudet tulee ottaa huomioon myös sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden hankintaprosessissa. Ruotsinkielisten lasten tulee saada sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluita omalla äidinkielellään. Erityisesti lastensuojelu- ja mielenterveyspalveluissa lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä tulee voida käyttää omaa äidinkieltään asuinkunnasta riippumatta. Ruotsinkielisille lapsille tulee taata yhdenvertainen pääsy vammaispalveluihin vammasta riippumatta.

Viittomakieliselle oppilaalle on annettava mahdollisuus myös oman äidinkielen opiskeluun oppiaineena. Koulujen tulee ottaa huomioon viittomakielisten lasten kieli ja kulttuuri. Kuurojen ja huonokuuloisten lasten osallistuminen tasavertaisesti opetukseen omassa lähikoulussa ei onnistu ilman esteettömyyttä, riittävän pieniä opetusryhmiä ja sopivaa oppimisympäristöä. Viittomakieliset lapset tarvitsevat tulkkia tai viittomakielistä opetusta sekä oman äidinkielen opetusta. Sosiaali- ja terveydenhuoltoalojen henkilöstön koulutukseen on lisättävä tietoa kuulovammoista, kuuroudesta, viittomakielestä, viittomakielisen yhteisön kulttuurista ja tulkkauksen käytöstä. Viittomakielisen lapsen tulee voida käyttää omaa äidinkieltään myös lastensuojelu-, mielenterveys- ja vammaispalveluissa. Viittomakielisille lapsella tulee olla mahdollisuus tulkkiin myös sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. Viittomakielisten ja viittomakieliltä käyttävien lasten ja nuorten oikeus laadultaan moitteettomaan tulkkaukseen on varmistettava käyttämällä koulutettujen viittomakielien tulkkien palveluja koko maassa yksilöllisen tarpeen mukaan. Kuurojen ja huonokuuloisten lasten perheille on annettava tietoa monipuolisesti erilaisista vaihtoehdoista liittyen vuorovaikutukseen ja kieleen, jotta perheiden ratkaisut voisivat perustua monipuoliseen, punnittuun tietoon. YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus Suomea sitovana (10.6.2016) velvoittaa tarkkaan arviointiin siitä, vastaako suomalainen lainsäädäntö kuurojen ja huonokuuloisten lasten oikeuksien osalta sopimuksen velvoitteita. Kuntien ja valtion viranomaisten tulee tiedottaa myös suomenkielisten lasten, nuorten ja perheiden palveluista sekä niihin liittyvistä oikeusturvakeinoista tehokkaasti ja ymmärrettävästi. Tiedon ja neuvonnan tulee tavoittaa myös lapset ja nuoret.

Österbottens förbund/ Pohjanmaan Liitto

Det vore skäl att satsa på samtidig information på båda nationalspråken. På riksplanet hamnar svenskan ofta i kläm: översättningar av viktiga lagpropositioner kommer med fördröjning eller i förkortad form och ministeriernas utskick översätts nödvändigtvis inte alls. I samband med olika förvaltningsreformer bör en omfattande och ingående bedömning av språkliga konsekvenser göras.

Muita yleisiä huomioita kielilainsäädännön täytäntöönpanosta ja soveltamisesta

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Opetushallitus antoi 22.12.2014 määräyksen perusopetuksen perusteista (POPS), joiden nojalla laaditut paikalliset opetussuunnitelmat tulevat voimaan 1.8.2016. Tässä yhteydessä tuodaan esille kaksi valmisteltavan dokumentin kannalta oleellista asiaa: Kaksikielinen opetus (aiemmin: vieraskielinen opetus) määrittelee aiempaa tarkemmin myös kotimaisten kielten opetukseen tarkoitetun kielikylpyopetuksen tavoitteet ja opetuksen järjestämisen keskeiset lähtökohdat. Kielikylpyopetus on tarkoitettu pääsääntöisesti lapsille, jotka eivät puhu kyseistä kieltä äidinkielenään. POPS linjaa kotimaisten kielten varhaisella täydellä kielikylvyllä tarkoitettavan varhaisintaan kolmevuotiaana ja viimeistään esiopetuksesta alkavaa ja perusopetuksen loppuun kestävä ohjelmaa, jossa osa opetuksesta järjestetään koulun varsinaisella opetuskielellä ja osa toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä eli kielikylpykielellä. Kielikylpykielellä annettavan opetuksen osuuden varhaisessa täydellisessä kielikylvyssä tulee koko ohjelman ajan olla vähintään 50 % niin, että varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa kielikylpykielen osuus on lähes 100 %, vuosiluokilla 1–2 noin 90 %, vuosiluokilla 3–4 noin 70 % ja vuosiluokilla 5–9 keskimäärin 50 % kulloisenkin vuosiluokan koko tuntimäärästä laskien. Keskeisiä näkökulmia on mm. että äidinkieli ja kirjallisuus –oppiaineessa (määräytyy koulun opetuskielen mukaan) ja kielikylpykielessä on osittain yhteisiä tavoitteita ja sisältöjä. Äidinkielen ja kirjallisuuden sekä kielikylpykielen opetussuunnitelmat on laadittava niin, että kaikki äidinkielen ja kirjallisuuden sisällöt tulevat katetuiksi ja tavoitteet on mahdollista saavuttaa. Valtioneuvoston asetus 422/2012 perusopetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta sääti B1-kielen opetuksen alkamaan (viimeistään) kuudennella vuosiluokalla. Varhaistamisella hallitus tavoitteli erityisesti elävän kaksikielisyyden vahvistumista koulussa ja yhteiskunnassa (ks. esim. opetus- ja kulttuuriministeriön tiedote 27.6.2012 Osallistuvampi, liikkuvampi, luovempi ja kielellisesti rikkaampi koulu). Vähimmäistuntimäärä pysyi kuitenkin ennallaan. Opetushallitus on laatinut toisen kotimaisen kielen opetussuunnitelman perusteet silmällä pitäen varhentamista, mikä tarkoittaa mm. tavoitteiden ja sisältöjen skaalaamista toiminnallisempaan ja kielen autenttisia oppimisympäristöjä korostavaan suuntaan.

Kaskisten kaupunki

Kielelliset oikeudet tulee huomioida kaikessa lainsäädännössä ja materiaalien ym. tuottamisessa. Pohjanmaalla on paljon ruotsia äidinkielenään puhuvia, joiden oikeuksien toteutuminen ei toteudu jolleivät he saa palvelua omalla äidinkielellään. Terveyspalvelut, sosiaalipalvelut sekä muut viranomaispalvelut tulee saada omalla äidinkielellä.

Kehitysvammaliitto/Selkokeskus

Ymmärrettävä kieli on kansalaisten oikeusturvan ja kaikkien oikeuksien toteutumisen edellytys. Se on myös edellytys osallistua ja päästä osalliseksi yhteiskunnan toimintaan. Siksi on ensiarvoisen tärkeää tiedostaa ja tuoda selvemmin esiin myös lainsäädännössä, millaista kieltä viranomaiset käyttävät kaikkia kansalaisia koskevilla asioilla.

Kuurojen Liitto ry

Opetushallitus julkaisi Selvityksen viittomakielen sisällyttämisestä yleisiin kielitutkintoihin v. 2012 (Raportit ja selvitykset 2012: 9). Tästä käynnistyi Soveltavan kielitieteen laitoksella tutkinnon kehittämistyö suomalaiselle viittomakielelle (perus- ja keskitasolle). Kuurojen museo siirtyi v. 2012 alussa toimimaan osana Työväenmuseumo Werstasta. Kuurojen museon verkko-

museossa on tarjolla kuurojen historiatietoa suomen, ruotsin ja englannin lisäksi suomalaisella viittomakielellä ja käännöksiä suomenruotsalaiselle viittomakielelle tehdään saatujen avustusten puitteissa. Vuonna 2015 verkkomuseossa vieraili noin 21 000 yksilöityä kävijää. Myös Kuurojen museon Valkean talon näyttelytilassa Helsingissä on viittomakieliset opastustekstit ladattavissa yleisöpalvelupääätteeltä. Viittomakielinen kirjasto perustettiin Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella 2013 (asiasta tehty selvitys v. 2007) ja se avattiin yleisölle lokakuussa 2014 (www.viittomakielinenkirjasto.fi). Aineistoa tuotetaan yhdessä sekä liiton viestinnän, YLE:n että itsenäisten ohjelmantekijöiden kanssa. Kirjastossa on julkaistu myös asiakkaiden itsensä tuottamia runoja. Valtaosa kirjaston aineistosta on puhuttu tai tekstitetty suomeksi. Aineiston tuotannossa huomioitiin erityisesti lapset. Viittomakielisen kirjaston saamalla apurahalla on digitoitu viittomakielisiä kaitafilmejä yhteistyössä Kuurojen museon kanssa.

Eduskunnassa ryhmä kansanedustajia perusti toukokuussa 2014 Eduskunnan viittomakielten verkoston. Verkosto on avoin sekä kansanedustajille että eduskunnassa työskenteleville. Verkoston tarkoituksena on lisätä tietoa viittomakielistä ja niiden käytöstä, parantaa viittomakielä käyttävien asemaa yhteiskunnassa, sekä edistää viittomakielä koskevaa lainsäädäntöä ja välittää tätä koskevaa tietoa. Tarkoituksensa toteuttamiseksi verkosto voi järjestää erilaisia tilaisuuksia eduskunnassa, sekä luentoja ja tutumiskäyntejä, yhteistyössä alalla toimivien järjestöjen kanssa. Verkosto tulee käyttämään asiantuntijoinaan viittomakieltä käyttävien asioita ajavien yhdistysten ja liittojen edustajia. Vuoden viittomakieliteko –palkinnot: 2013 lapsiasiavaltuutettu Maria Kaisa Aula, 2014 kansanedustaja Mikaela Nylander, 2015 ihmisoi-keusaktivisti Katja Merentie. Kansallismuseo koulutti viittomakielisiä oppaita 2014 viittomakielisten vierailijaryhmien käyttöön. Poliisihallitus selvitti palvelujensa kielikysymyksiä v. 2013. Viittomakielisten kokemat suurimmat ongelmat kielenkäytön suhteen liittyivät tiedottamiseen, poliisipartiointiin ja lupahallintoon. Suomessa on jalkautettu EU:n direktiiviä oikeudesta tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä (EU/64/2010), jossa viittomakieltä käyttävät on huomioitu. Tässä yhteydessä oikeustulkkaus tarkoittaa puhutuilla kielillä, viittomakielellä tai erilaisilla kielen sisäisillä tulkkausmenetelmillä toteutettavaa tulkkausta. Opetushallituksen Oikeustulkin erikoisammattitutkinnon perusteet tulivat voimaan 1.8.2013. Oikeustulkkien rekisteröintiä koskeva lain (1590/2015) ja asetuksen (177/2016) mukaisesti Opetushallitus perusti rekisterin 1.4.2016 ja oikeustulkkipoliksen rekisterilautakunnan, joka päättää tulkkien rekisteriin merkitsemisestä ja siitä poistamisesta. Oikeustulkkien erikoistumiskoulutuksen kehittämiseksi on juuri perustettu työryhmä, jossa on tulkkauksen asiantuntijoiden lisäksi viranomaisten edustajia. Viranomaisen ylläpitämää tulkkipoliksen rekisteriä tarvitaan myös asioimistulkkauksen puolella. Kuulovammaisalan järjestöjen yhteisesti ylläpitämä tulkkipoliksi lakkautettiin v. 2015 lopussa, koska ilman toimivaltaa sillä ei koettu olevan riittävää painoarvoa. Rekisteriä ylläpitänyt tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä sen sijaan jatkaa toimintaansa mm. käyden jatkuvaa keskustelua Kelan kanssa tulkkauspalvelun eri osa-alueiden kehittämisestä. Tällä hetkellä kuurojen, kuulovammaisten, kuulonäkövammaisten ja puhevammaisten tulkkauspalvelun tuottajien toiminnan eettisyyttä valvoo ainoastaan Kela (palvelun järjestäjä) sopimustensa kautta (lähinnä taloudellisen väärinkäytösten näkökulmasta, ei asiakaslähtöisesti). Yleisradio on jatkanut viittomakielisten uutisten tuottamista (arkisin klo 16:55 Yle TV1) ja ne välitetään myös internetissä ja mobiilisti. Vuonna 2013 viittomakielellä välitettiin lisäksi suorat eduskunnan kyselytunnit, vaaliohjelmia sekä urheiluselostuksia. Vuoden 2014 ja 2015 aikana Yle lisäsi edelleen tarjontaansa viittomakielisille lapsille ja heidän perheilleen, joille mediasisältöjä on ollut tarjolla hyvin vähän. Vuonna 2014

Yle Areenassa julkaistiin useita viittomakielisiä jaksoja Pikku Kakkosen ohjelmasarjoista. Lisäksi Yle Lapset on tuottanut Kuurojen liiton kanssa lisää viittomakielisiä satuja Yle Areenaan. Vuonna 2015 Yle tuotti viittomakielellä muun muassa Itsenäisyyspäivän vastaanoton, joulurauhan julistuksen ja suuren vaalikeskustelun sekä Pressiklubin lähetykset. Kuusiosainen viittomakielinen sarja Jarkko ja kuuro Amerikka esitetään keväällä 2016. Kuurojen Liitto ry korostaa, että television ohjelmatuotantoa kehitettäessä on pidettävä selkeänä ne laadulliset erot, jotka mainittiin viranomaisten tuottamien palvelujen yhteydessä: ensisijaista on saada viittomakielellä tuotettua ohjelmaa, mutta laadukkaita viittomakielisiä käännöksiä kaitaan myös. Viittomakielelle tulkattujen ajankohtaisohjelmien ”ajankohtaisuus” valitettavasti himmenee, jos ohjelma lähetetään vasta parin päivän kuluttua, joten suoria lähetyksiä tulisi lisätä. Suorat, viittomakielelle tulkatut ohjelmat ovat erityisen tärkeitä kriisiviestinnässä, jonka kehittämisessä Yleisradiolla ja viranomaisilla on keskeinen rooli.

Lastensuojelun Keskusliitto

Lastensuojelun Keskusliitto arvostaa oikeusministeriön työtä kielilainsäädännön täytäntöönpanon edistämiseksi. LSKL kuitenkin pitää tärkeänä, että valtionhallinnossa kielellisiin oikeuksiin liittyvät kysymykset olisivat kokonaisuudessaan vahvemmin esillä. LSKL toivoo tiiviimpää yhteistyötä eri ministeriöiden välillä kielellisten oikeuksien edistämiseksi. Lasten ja nuorten kannalta tiivis yhteistyö oikeusministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön sekä opetus- ja kulttuuriministeriön välillä on asian kannalta keskeistä. Lapsivaikutusten arviointi viranomaisten päätöksenteossa ja toiminnassa tarkoittaa myös lasten ja nuorten kielellisten oikeuksien toteutumisen ennako-, prosessi ja seuranta-arviointia (Hallituksen kärkihanke, Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma, Päätösten lapsivaikutusten arvioinnin käyttöön ottaminen). Sekä valtion että kuntien päättäjien on toimintansa tueksi velvollisuus selvittää kuulovammaisten lasten ja nuorten omia mielipiteitä ja näkemyksiä, kun he tekevät lasten kieltä ja vuorovaikutusta koskevia päätöksiä.

Länsi- ja Sisä-Suomen Aluehallintovirasto

Ministeriöiden ja keskusvirastojen ruotsinkielinen palvelu on heikentynyt. Kaksikielisten henkilöiden määrä on vähentynyt. Kaksikielisten asiantuntijoiden saaminen ministeriöistä eri tilaisuuksiin on heikentynyt. Ohjeistusten, hakuohjeiden (valtionavustukset) ja muiden välttämättömien aineistojen saaminen ruotsinkielellä on heikentynyt (myöhässä, puutteellisia, ei ollenkaan). Lainsäädännön valmisteluvaiheessa on havaittu, ettei kielellistä yhdenvertaisuutta ole huomioitu tarpeeksi ajoissa. Ruotsinkielisiä tilaisuuksia ei edes järjestetä. Ruotsinkieliset tilaisuudet kuitataan järjestämällä ruotsinkielinen tilaisuus Vaasassa. Vaasassa tulee järjestää aina joko kaksikielinen tai erikseen suomen ja ruotsinkielinen tilaisuus. Kunnille jaettava ruotsinkielinen materiaali tulee myöhään, jos ollenkaan. Yleinen asenneilmapiiri ruotsin kieltä kohtaan, jopa virallisissa yhteyksissä, on muuttunut.

Närpes stad

Det allmänna språkklimatet har försämrats, vilket på sikt kan leda till en försvagning i tillämpningen av språklagstiftningen. Trenden är att det blir allt vanligare att t.ex. myndigheternas utredningar och bakgrundsmaterial finns enbart på finska.

Lapin ELY-keskus

Lapin ELY-keskuksella ja TE-toimistolla ei ole esittää uusia näkökohtia saamen kielen osalta. TE-toimisto on antanut 3.6.2015 erillisen lausunnon kielilain kehittämistarpeista, joka on edelleen ajankohtainen.

Uudenmaan liitto

Kielilainsäädäntömme toimii varsin hyvin maassamme, jos tarkastellaan kaksikielisiä kuntiamme ja niissä toimivia viranomaisia ja viranhaltijoita. Ongelmallisia ovat yksikieliset suomenkieliset alueet, joilla ruotsinkielisten on vaikeaa tai mahdotonta saada palvelua omalla äidinkielellään. Uudenmaan alueella kaksikielinen palvelu on turvattu kaksikielisisä kunnissamme hyvin. Kaksikielisessä kunnassa, jossa on suomenkielinen enemmistö, on palvelun saaminen ruotsin kielellä useimmiten mahdollista. Uudenmaan liiton kieliohjelma pyrkii edistämään kielilainsäädännön täytäntöönpanoa ja soveltamista, ja Uudenmaan liitossa toimii edelleen kielellisten palvelujen toimikunta, vaikka laki alueiden kehittämisestä (7/2014) ei sen olemassaoloa enää edellytä. Kieliohjelma ohjaa kielellisten oikeuksien toteutumista oman toimintamme osalta (esim. asiakaspalveluun ja rekrytointeihin liittyen). Liiton kieliohjelma tukee kielellisten palvelujen toimikunnan työtä ja sen tavoitteena on toteuttaa sekä lainsäädännön määräyksiä että Uudenmaan liiton hallintosäännön tavoitteita, joita tarpeen mukaan uudistetaan. Lakisääteinen palvelu suomeksi ja ruotsiksi toteutetaan yhtäläisin perustein. Talousarviossa on oltava tarvittavat resurssit tasavertaiseen kielelliseen palveluun. Ennen yleisluonteista päätöstä (koskien esim. uudelleenorganisointia, ohjelmia, strategioita tai vastaavia) on liiton aina arvioitava kielelliset vaikutukset. Kielellisten palvelujen toimikunta antaa johtoryhmän pyynnöstä lausuntonsa asioissa, jotka koskevat kielellisiä palveluja. Toimikunta voi olla aloitteellinen tekemällä esityksiä maakuntahallitukselle. Maakuntahallitus voi tarvittaessa tehdä tarpeellisia hallintosäännön muutosehdotuksia, jotka koskevat kieliohjelmassa esiin tulleita uusia asioita. Viimeistään kunkin valtuuston toimikauden viimeisen vuoden aikana on toimikunnan seurattava, miten kieliohjelmaa on noudatettu.

Puolustusministeriö

Hallinnonalalla kielilainsäädäntöä toimeenpannaan puolustusvoimissa.

Resa- forumet

Efterlyses: -positivare attityder hos myndigheter till språklig mångfald. Frågor som "hur kan jag stå till tjänst?" eller "hur kan jag hjälpa dig?" minskar avstånd, minimerar rädslor och bygger förtroende.

-ökad beredvillighet att betjäna på olika språk

-fortbildning på olika språk till statliga och kommunala tjänstemän.

SámiSoster ry

Saamen kielilaki ja saamelaisten perustuslaillinen kulttuuri-itsehallinto. Suomen perustuslain 121.4 §:n mukaan saamelaisilla on saamelaisten kotiseutualueella kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto sen mukaan kuin lailla säädetään. Vuonna 1995 säädetyn saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon perustaa koskevan lainsäädännön perustelujen (HE 248/1994 vp) mukaan itsehallinnon käsite on sidottu sisällöllisesti saamelaisia erityisesti koskevaan perusoikeussäännökseen (ks. HE 309/1993 vp). Näin järjestettynä eduskunnan kirjelmässään EK/VNS 1/1993 edellyttämä vaatimus saamelaisten kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien riittävän tason turvaamisesta kulttuuriautonomian perustalta toteutettiin silloisen perustus-

lain kahdessa säännöksessä, 14.3 §:ssä (nyk. 17.3 §) ja 51 a §:ssä (nyk. 121.4 §). Itsehallinnon perusteista puolestaan säädettiin saamelaiskäräjälaissa kunnallista itsehallintoa koskevan mallin pohjalta (HE 248/1994 vp).

Erilaisissa virallislouhteisissa asiakirjoissa ja oikeustieteellisessä kirjallisuudessa on usein todettu, että saamelaisten perustuslaillisen kulttuuri-itsehallinnon sisältöä konkretisoi saamelaiskäräjälain lisäksi erityisesti saamen kielilaki (ks. esim. Tuija Brax teoksessa Kysymyksiä saamelaisten oikeusasemasta, toim. Kai T. Kokko, 2010). Kulttuuri-itsehallinnon perustaa koskeva perustuslain säännös ja saamelaiskäräjälaki säätelevät saamelaisten hallinnollisia oloja saamelaisten kotiseutualueella. Lakikokonaisuuden tarkoituksena on turvata saamelaisten oikeus muihin väestöryhmiin nähden yhdenvertaiseen kohteluun hallinnossa etnisen kulttuuri-itsehallinnon perustalta. Tavoitteena on lisätä saamelaisten vaikutusmahdollisuuksia heitä erityisesti koskevien asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa. Saamelaisten oikeus kieltään ja kulttuuriaan koskevaan itsehallintoon on kollektiivinen oikeus. Saamen kielilain turvaamat kielelliset oikeudet kuuluvat puolestaan pääsääntöisesti yksilöille (ks. HE 309/1993 vp). Saamen kielilain perustelujen mukaan kyseisellä lailla pyritään saamelaisten kotiseutualueella laajemminkin toteuttamaan kulttuuri-itsehallinnon tavoitteita muun muassa tukemalla saamen kieltä ja kulttuuria. Saamen kielilaissa on kuitenkin niukasti säännöksiä, jotka liittyvät välittömästi saamelaisten kielellisen itsehallinnon toteuttamiseen. Tällaisia ovat lähinnä 26, 28 ja 29 §:t. Kulttuuri-itsehallinnon perustaa koskevaa lainsäädäntöä valmistelleen oikeusministeriön asettaman saamelaistyöryhmän (1994) mietinnön mukaan saamelaisten kielelliseen itsehallintoon liittyy olennaisesti saamelaisten kouluopetus ja päivähoito. Tällä tavoin tulkiten myös muut omakieliset palvelut kuuluvat saamelaisten kielellisen itsehallinnon piiriin. Siten kielellinen itsehallinto merkitsee ei ainoastaan päättämistä saamen kielestä ja sen kehittämisestä vaan myös osallistumista saamenkielisten yhteiskunnallisten palvelujen suunnitteluun ja päätöksentekoon. Tätä tulkintaa tukevat myös saamelaiskäräjälain 2. luvun säännökset, joissa on osaltaan konkretisoitu kielellisen ja kulttuurisen itsehallinnon sisältöä. Saamelaisten perustuslaillinen kulttuuri-itsehallinto on tarkoitettu dynaamiseksi, ajan ja olosuhteiden muutokset joustavasti huomioonottavaksi prosessiksi niin, että saamelaiset voivat itse ohjata tätä kehitystyötä. Sen vuoksi perustuslain säännöksellä ja saamelaiskäräjälailla ei ollut alun pitäenkään tarkoitus säätää tyhjentävästi itsehallinnon sisällöstä ja laajuudesta ja kahlita siten itsehallinto lainsäätämisen ajankohdan olojen mukaiseksi staattiseksi järjestelmäksi. Lainsäätäjän tarkoituksena on, että itsehallinnon sisällöstä ja laajuudesta säädetään saamelaiskäräjälain lisäksi myöhemmin annettavilla muilla laeilla sitä mukaa kun itsehallintoa kehitetään (HE 248/1994 vp). Tämä tarkoitus ilmenee myös saamelaiskäräjälain 1 §:n ensimmäisen virkkeen lopusta. Kulttuuri-itsehallinnon perustaa koskevan lakikokonaisuuden perusteluissa on myös todettu, että kyseisten lakien tultua voimaan saamelaisten kulttuuri-itsehallinto tulee kansainvälisten ihmisoikeussopimusten piiriin ja että tämän järjestelmän myöhemmät heikennykset saattavat siten merkitä kansainvälisoikeudellista rikkomusta (HE 248/1994 vp). Kulttuuri-itsehallinnon dynaamisen luonteen vuoksi sitä koskevissa lainsäädännöllisissä ratkaisuissa on siksi otettava huomioon tuorein alkuperäiskansojen oikeuksia koskeva kehitys kansainvälisessä oikeudessa. Valtiovallalla on mainitun hallituksen esityksen mukaan velvollisuus toimia lainsäädännössä saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon toteutumiseksi. Tältä osin on tarpeen viitata myös vuoden 1995 perusoikeus uudistusta koskevan hallituksen esityksen (HE 309/1993 vp) saamelaisten asemaa erityisesti turvaavan perusoikeussäännöksen yksityiskohtaisiin perusteluihin, joiden mukaan saamelaisten aseman tunnustaminen maan ainoana alkuperäiskansana merkitsee samalla myös siihen

liittyvien kansainvälisistä sopimuksista ilmenevien oikeuksien tunnustamista. Nämä oikeudet eivät ole staattisia vaan ajan mukana kehittyviä. Samassa yhteydessä jäljempänä todetaan lisäksi, että kyseinen perusoikeussäännös yhdessä silloisen hallitusmuodon 16 a §:n (nyk. perustuslain 22 §) kanssa velvoittaa julkista valtaa sallimaan ja tukemaan saamen kielien ja kulttuurin kehittämistä.

Edellä selostetulta perustalta SámiSoster ry esittää, että saamen kielilakia uudistettaessa selvitetään ja arvioidaan erikseen kysymystä siitä, mitä asioita saamelaisten perustuslaissa turvattuun kielelliseen itsehallintoon kuuluu ja miten ne seikat tulisi ottaa huomioon saamen kielilaissa kielellistä itsehallintoa kehitettäessä. Eritoten saamen kielilain ja saamelaiskäräjälain välistä suhdetta tulisi tarkastella saamelaisten kulttuuri-itsehallintoa koskevan perustuslain säännöksen tarkoituksien ja tavoitteiden näkökulmasta. Yhdistys viittaa tässä yhteydessä valtioneuvoston ohjesääntöön (262/2003), jonka 14 §:n 6. kohdan mukaan saamelaisten itsehallinto kuuluu oikeusministeriön toimialaan. Oikeusministeriön vastuulla on siten osaltaan huolehtia itsehallinnon toteutumisesta. Lisäksi tulisi erikseen tarkastella, turvaako nykyinen saamen kielilaki perustuslain 17.3 §:n tarkoittamalla tavalla saamelaisten oikeuden ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ottaen erityisesti huomioon alkuperäiskansaoikeuden viimeaikaisen kehityksen kansainvälisessä oikeudessa.

SAMS

Det har visat sig att det i speciallagstiftningen inte hjälper att enbart ha en hänvisning till språklagen utan särskilda paragrafer om de språkliga rättigheterna behövs. Upphandlingen har även vållat problem då det gäller de språkliga rättigheterna. Det finns okunskap om hur de språkliga rättigheterna ska garanteras i en upphandlingsprocess. Här bör man fokusera på höjandet av upphandlingskunnande hos kommuner och privata aktörer.

Suomen Kuntaliitto ry

Språklagen i sig är i bra, men i praktiken glöms den lätt bort. I synnerhet då språkklimatet har försämrats, finns det risk att språklagen tillämpas ännu mer slumpmässigt. Istället borde språklagen ses som ett nyttigt verktyg.

Suomen virolaisten liitto ry

Kahden virallisen kielen olemassaolo heikentää olennaisesti maahanmuuttajien asemaa Suomessa. Se häiritsee myös kotoutumista, koska maahanmuuttaja ei oikein tiedä, kumpaa virallista kieltä pitäisi opiskella. Kahden uuden kielen opiskelu ei ole realistista. Suomen pitäisi luopua joko suomen tai ruotsin kielen erityisasemasta. Olkoon yksi virallinen kieli, ja kaikki muut kielet tulee olla yhdenvertaisia keskenään.

Svenska Finlands Folkting

Folktinget får cirka 100 frågor årligen gällande språklagstiftningen. Under de tre senaste åren har vi ofta kontaktats gällande den lagstadgade svenska servicen som erbjuds av Posti, social- och hälsovårdsinrättningarna och polisen. Frågor gällande småbarnspedagogik och den grundläggande utbildningen är regelbundet återkommande. En ny trend som märkts tydligt under det gångna året är att frågorna kring den privata parkeringsövervakningen ökat, när det finns personer som upplevt lagstiftningen kring den privata parkeringsövervakningen som oklar. Gällande Posti har Folktinget kontaktats upprepade gånger under de tre senaste åren. De flesta kontakter som tagits har rört övergången till ett enspråkigt finskt

namn, Posti, och de signaler som namnbytet sände ut. Många klagomål har också kommit gällande Postinen som fortsättningsvis huvudsakligen ges ut på finska. Folktinget har också kontaktats i frågor gällande till exempel avsaknad av svensk information om postlådornas framtida placering i ett bostadsområde, där det endast på finska meddelades att postlådorna skulle flyttas. Posti har delvis förbättrat sin kommunikation på svenska, till exempel finns instruktioner gällande Smartpostboxarna idag på svenska och finska i tvåspråkiga kommuner, men trots detta är klagomålen gällande Posti som når Folktinget ytterst frekventa. Folktinget har också kontaktats gällande polisen. Det allvarigaste fallet var när en anhörig ville anmäla en person som försvunnen och möttes av osakligt bemötande av polisen när den anhöriga försökte tala svenska. I detta fall tog polisen Folktingets utlåtande på största allvar. Dock förekommer också slarvfel, till exempel böteslappar som delats ut har inte alltid varit enspråkiga utan uppgifterna som fyllts i på böteslappen är delvis på svenska och delvis på finska. Många av de klagomål som når Folktinget gällande social- och hälsovården berör den muntliga kommunikationen och att den inte fungerar problemfritt på svenska. Folktinget har under det gångna året nåtts av ett flertal klagomål gällande tidsbokningar av hälsovård inom huvudstadsregionen. Rätten till berättelsen om vården (epikris) och läkarutlåtanden är också ett ständigt återkommande ärende, som berör flera områden inom hälsovården och flera kommuner och samkommuner. Gällande den grundläggande utbildningen och småbarnspedagogiken har det visat sig att i vissa finskspråkiga kommuner där de svenskspråkiga dagvårdsplatserna redan är fyllda föreslås det att barnen i väntan på en svenskspråkig dagvårdsplats placeras på ett finskspråkigt daghem. Folktinget har också kontaktats när svenskspråkiga dagvårdsgrupper under semestertider endast haft finskspråkiga vikarier, eftersom den finska kommunen upplevt svårigheter med att rekrytera svenskspråkig personal. Under de senaste åren har språkklimatet blivit sämre. Sommaren 2013 fick flera svenskspråkiga journalister, många av dem kvinnor, dödshot för att de försvarade det svenska språket i Finland. Också Folktinget fick e-post där man hotade spränga vårt kansli i luften. Flera personer polisanmälde hoten men fick som svar av polisen att det antagligen är en störd person som ligger bakom hoten. Folktinget anser att det finns skäl att gå på djupet och fråga sig varför samhällsklimatet har förändrats så att vissa personer skickar dylika hot. Den politiska debatten de senaste åren har varit tillåtande och öppnat upp också för extrema åsikter. Här borde våra ledande politiker med partiledarna i spetsen ta sitt ansvar.

Svenska pensionärsförbund r.f

Svårigheterna att rekrytera svenskspråkig personal har ökat efter att svenskan blev frivillig i studentexamen. Alla arbetsgivare som producerar service på svenska borde garantera att språkkunskaperna beaktas vid rekryteringen.

Varsinais-Suomen liitto

Kielilainsäädäntömme toimii varsin hyvin maassamme, jos tarkastellaan kaksikielisiä kuntiamme ja niissä toimivia viranomaisia ja viranhaltijoita. Ongelmallisia alueita ovat suomenkieliset alueet, joilla ruotsinkielisten on vaikeaa tai mahdotonta saada palvelua omalla äidinkiellään. Oman maakuntamme (Varsinais-Suomi) alueella kaksikielinen palvelu on turvattu kaksikielisissä kunnissamme hyvin ainakin Paraisten ja Kemiönsaaren osalta. Turussa, joka on kaksikielinen kaupunki vahvalla suomenkielisellä enemmistöllä on palvelun saaminen ruotsin kielellä useimmiten mahdollista. Muissa kunnissamme, jotka ovat yksikielisiä (suomi), saa palvelua ruotsin kielellä hyvin sattumanvaraisesti. Maakuntamme liiton kieliohjelma pyrkii edistämään kielilainsäädäntömme täytäntöönpanoa ja soveltamista ja meillä toimii edelleen

kielellisten palvelujen toimikunta, vaikka laki alueiden kehittämisestä (7/2014) ei sen olemassa oloa enää edellytä. Kieliohjelmamme ohjaa kielellisten oikeuksien toteutumista oman toimintamme osalta (esim. asiakaspalveluun ja rekrytointeihimme liittyen). Liiton henkilökunnalle järjestetään myös kielikoulutuksia (ruotsi), mikäli tarvetta on.

Tietosuojavaltuutettu

Tietosuojavaltuutetun toimisto kannattaa kielellisten perusoikeuksien toteumista. Tietosuojavaltuutetun toimisto on uuden tietosuoja-asetuksen myötä osa eurooppalaista oikeudenkäyttöjärjestelmää, jossa kielenä käytetään pääsääntöisesti englantia. Asetusuudistuksen myötä viranomaisella tulee olla myös valmius vastaanottaa kanteluita muiden jäsenmaiden kansalaisilta heidän omalla äidinkielellään. Näin ollen tietosuojavaltuutetun toimisto toivoo, että kielilainsäädännössä huomioitaisiin myös muu kielellisten perusoikeuksien tarve.

Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto ry

Laki on osittain ristiriidassa jo olemassa olevien lakien kanssa. Nyt tulisikin tarkistaa kaikki viittomakieliasiaa koskevat säädökset ja korjata ne periaatteiltaan samasta lähtökohdasta tulevaksi. Tästä esimerkkinä on tulkkauspalvelulaki.

Paraisten kaupunki

Kielilainsäädännön täytäntöönpanoa tulee seurata kielellisten oikeuksien toteutumisen näkökulmasta erityisesti sote-uudistuksen ratkaisuista päätettäessä. Jokaisen ratkaisun kohdalla tulee tehdä arviointi sen kielellisistä vaikutuksista.

Kristinestad

Servicen inom förvaltningen ställer idag stora krav på personalens språkkunskaper. Då man tidigare kunde klara av uppgifterna på svenska och finska har samhällsutvecklingen fört med sig krav på kunskap i flera språk. I den konkreta situationen mellan rådgivare och kund kan det vara svårt att få ärendet uträttat. Tolkcentralerna står till tjänst, men t.ex. teckenspråk går inte att förmedla utan bild. I kundtjänsten har staten tagit i bruk Lync-möjligheten och denna kunde användas vid teckenspråk. Även de kulturella skillnaderna bör beaktas i utvecklandet av tolkservicen så att det finns tillräckligt med manliga och kvinnliga tolkar tillgängliga.

Sydkustens landskapsförbund r.f

I direktkontakt med myndigheter är det svårt att få svar på svenska. Förutom problem med kunskaper i språket förekommer allt oftare negativa attityder. Myndigheten ska bemöta en enskild person på hans eller hennes språk, finska eller svenska, ända från den första kontakten i telefonväxeln.

Vanhustyönkeskusliitto

Ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista annetun lain (980/2012) 8 §:n mukaan yksikielisen kunnan ja kuntayhtymän on järjestettävä laissa tarkoitetut ikääntyneen väestön hyvinvointia edistävät palvelut sekä iäkkään henkilön palveluntarpeiden selvittämiseen ja niihin vastaamiseen liittyvät palvelut kunnan tai kuntayhtymän kielellä. Kaksikielisen kunnan ja kaksikielisiä tai sekä suomen- että ruotsinkielisiä kuntia käsittävän kuntayhtymän on järjestettävä nämä palvelunsa suomen ja ruotsin kielellä siten, että palvelujen käyttäjä saa palvelut valitsemallaan kielellä. Kunnan ja kuntayh-

tymän on lisäksi huolehdittava siitä, että Pohjoismaiden kansalaiset voivat edellä tarkoitettuja palveluja käyttäessään tarvittaessa käyttää omaa kieltään, suomen, islannin, norjan, ruotsin tai tanskan kieltä. Kunnan ja sairaanhoitopiirin kuntayhtymän on tällöin mahdollisuuksien mukaan huolehdittava siitä, että Pohjoismaiden kansalaiset saavat tarvittavan tulkkaus- ja käännösavun. Ikääntyneiden ihmisten toimintakyvyn ja varsinkin muistin heikentyessä oman äidinkielen merkitys korostuu opittujen kielten sijaan. Ikääntyneillä ihmisillä tulee olla yhdenvertaiset mahdollisuudet muun väestön kanssa saada osallistua, asioida ja saada hoitoa omalla kielellään. Kunnissa olevien vanhusneuvostojen kanssa on hyvä tehdä yhteistyötä tilanteen kartoittamiseksi sekä kehityskohteiden havaitsemiseksi kielilainsäädännön soveltamisesta alueellisesti.

Viittomakielten lautakunta, Kotus

Tavalliset kielenkäyttäjät tarvitsisivat tietoa ja koulutusta siinä, kuinka he voivat itse huolehtia kielellisistä oikeuksistaan. Mitä voi vaatia ja kuinka tulisi itse toimia, jos omalla kohdalla joku viranomais ei noudata lakia? Viittomakielten lautakunta arvelee myös viranomaisten tarvitsevan enemmän tietoa viittomakielisiä koskevan lainsäädännön heille asettamista velvoitteista. Lisäksi tärkeää olisi kerätä tietoa toimivista käytänteistä, eli siitä, kuinka viranomaiset voivat asioita parhaiten käytännössä järjestää.

Österbottens förbund/ Pohjanmaan Liitto

Medvetenheten om de språkliga rättigheterna är hög i Österbotten. I ett medborgarperspektiv är rätten och möjligheten att använda sitt modersmål ytterst viktig. Det är positivt att myndigheter fäster vikt vid språkkunskaper vid rekrytering, men kunskapen är inte statisk. Den kan rosta eller förkovras. Mer systematisk uppföljning över tid och uppmuntran att gå standardiserade språkkurser vore ett sätt att upprätthålla och förbättra tjänstemannakårens språkkunskaper.

Lopuksi

Lausuntoja tarkastellaan ja analysoidaan tarkemmin seuraavassa hallituksen kielikertomuksessa. Seuraavan kielikertomuksen painopisteenä ovat mm. kieli-ilmapiiiri ja siihen liittyvät asenteet, miten kielelliset oikeudet toteutuvat valtion yhtiöissä sekä kielellisten oikeuksien toteutuminen sosiaali- ja terveydenhuollossa. Lausunnot antavat keskeisiltä toimijoilta kattavasti näkemyksiä ja ehdotuksia kielikertomuksen keskeisiin teema-alueisiin.

Slutord

Utlåtandena behandlas och analyseras närmare i regeringens följande språkberättelse. Fokusen i den följande berättelsen ligger på bl.a. språkklimatet och inställningen till olika språk, på vilket sätt de språkliga rättigheterna förverkligas i statsbolag samt tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna inom social- och hälsovården. Utlåtandena ger en omfattande uppfattning om de centrala aktörernas synpunkter på de teman som behandlas i språkberättelsen samt utvecklingsförslag.

Lausunto

HAK-164131 112 (120)

00.02.04

HAK-2016-440

Ohjaus- ja ennakointiosasto

7.6.2016

Oikeusministeriö
Kirjaamo
oikeusministerio@om.fi

Oikeusministeriön lausuntopyyntö 15.4.2016

HAK; Hätäkeskuslaitoksen lausunto kielilainsäädännön soveltamisesta

Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta annetaan eduskunnalle vuonna 2017 ja sen johdosta oikeusministeriön on pyytänyt mm. Hätäkeskuslaitokselta asiasta lausuntoa. Tämän johdosta Hätäkeskuslaitos toteaa seuraavaa.

1. Hätäkeskustoimintaan liittyvät kielitaitovaatimukset

Hätäkeskuslaitos on valtakunnallinen kaksikielinen viranomainen, jonka työkielenä on suomi. Operatiivisessa hätäkeskustoiminnassa korostuvat kielitaitovaatimukset, erityisesti suomen ja ruotsin kielen riittävä osaaminen hätäpuheluiden vastaanottamisessa ja niiden käsittelyssä.

Hätäkeskuslaitoksen henkilöstön kielitaitovaatimukset määräytyvät julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain (424/2003) mukaan. Hätäkeskuslaitoksen johtajalta vaaditaan lain 6 §:n mukaan viraston virka-alueen väestön enemmistön eli suomen kielen erinomaista suullista ja kirjallista taitoa sekä toisen kielen eli ruotsin tyydyttävää suullista ja kirjallista taitoa. Muiden Hätäkeskuslaitoksen virkamiehien osalta viraston on varmistuttava lain 3 §:n mukaisesti siitä, että henkilöstöllä on riittävä kielitaito viranomaisen tehtävien hoitamiseksi kielilaissa tai muussa lainsäädännössä asetettujen vaatimusten mukaisesti.

Hätäkeskuspäivystäjien koulutuksesta vastaavat Pelastusopisto sekä Poliisiammattikorkeakoulu. Haasteena hätäkeskuspäivystäjien perustutkintokoulutuksen osalta on se, että oppilaiksi ei rekrytoitu sitä määrää kaksikielisiä henkilöitä, joita tarvittaisiin hätäkeskuspalvelujen turvaamiseksi molemmilla kansalliskielillä.

Hätäkeskuslaitos maksaa erillistä euromääräistä kielilisää toisesta kotimaisesta kielestä. Kielilisan maksamisen edellytyksenä on, että henkilö kykenee ja sitoutuu hoitamaan työtehtäviään toisella kotimaisella kielellä. Hätäkeskuslaitos tukee valtionhallinnon kielitutkinnon suorittamista maksamalla kielitutkintokokeen osallistumismaksun.

Kielilisäpäättöksiä on eri hätäkeskuksissa tehty noin 60 kpl, mutta kielilisäkäytäntö on uusi ja hakemusten toimittaminen on vielä kesken. Näin ollen kielilisää maksetaan noin 10%:lle Hätäkeskuslaitoksen henkilöstölle.

2. Kielellisten oikeuksien toteutuminen hätäkeskuspalveluissa

Hätäkeskuspalveluja tulee saada hädässä olevan omalla äidinkielellä (suomi tai ruotsi). Eduskunnan oikeusasiamies on todennut päätöksessään (Dnro 3279/4/07), että hätäkeskuspäivystäjän tulee toimia niin, että hänen soittajalle esittämistään kysymyksistä ei edes välillisesti välity sellainen viesti, että keskustelun kieli olisi aiheellista vaihtaa toiseksi kuin soittaja on itse käyttänyt. Oikeusasiamiehen linjaus on tosiasiallisesti määrittänyt erityisesti päivystyshenkilökunnan vähimmäiskielitaitovaatimuksen. Tämän johdosta Hätäkeskuslaitos on ohjeistanut henkilöstöään, että tilanteissa missä mm. päivystäjä vastaanottaa muun kuin äidinkielisensä puhelun ja hän kokee, ettei hän omaa riittävää kielitaitoa asian käsittelyyn, että päivystäjä pyrkii ensisijaisesti hakemaan kielitaitoisen henkilön paikalle. Hätäilmoituksen tekijälle kerrotaan puhelimesta, että puhelu siirretään kyseistä kieltä osaavalle päivystäjälle ilmoittajan itsensä käyttämällä kielellä. Mikäli työpisteessä ei ole saatavilla kyseistä kieltä osaavaa henkilöä, otetaan yhteys tulkkipalveluihin tai tiedustellaan toisen hätäkeskuksen mahdollisuutta avustaa tilanteessa.

Hätäkeskuslaitoksen käytössä on tällä hetkellä hätäkeskuskohtainen tekstiviestipalvelu, johon erityisesti ne henkilöt, jotka eivät kuule tai pysty tuottamaan puhetta, voivat tehdä tekstiviestillä hätäilmoituksen. Tekstiviestinä tulleita hätäilmoituksia käsitellään tarvittaessa molemmilla kansalliskielillä.

Hätäkeskustoimintaa koskevan lain 1.5.2015 voimaan tulleen 13b §:n mukaan hätäilmoituksen voi tehdä vastaisuudessa myös 112 tekstiviestinä. Ilmoitus tulee hätäpuhelukonoon ja siihen vastataan kuin puhelimitse tehtyyn ilmoitukseen. Hätätekstiviestipalvelu toteutetaan molemmilla kansalliskielillä.

Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisukäytännössä on katsottu, että silloin kun hallinnon sisäiseksi tarkoitetulla määräyksellä on välillistä vaikutusta yksilön perusoikeuksiin, määräystä ei voida enää pitää yksinomaan hallinnon sisäisenä, jolloin myös tällaiset ohjeet ja määräykset tulisi olla saatavilla molemmilla kansalliskielillä. Silloin, kun ohje on hallinnon sisäinen ilman edellä mainittua vaikutusta yksilölle, ohje voidaan oikeusasiamiehen käsityksen mukaan antaa virka-alueen väestön enemmistön kielellä 26 §:n 1 momentin ilmenevän mukaisesti (Dno 2193/13).

Hätäkeskuslaitoksen työkieli on suomi, eikä viraston omaan käyttöön tarkoitettuja asiakirjoja yleensä käännetä ruotsiksi. Yksilön perusoikeuksiin suoraan vaikuttavat ohjeet ja määräykset kuitenkin käännetään molemmille kielille. Tämän lisäksi mm. Hätäkeskuslaitoksen työjärjestys sekä päivystystoimintaa ohjaavat operatiiviset ohjeet, jotka laaditaan molemmilla kansalliskielillä. Hätäkeskusten operatiivisen työn luonne huomioon ottaen on tarkoituksenmukaista, että kaikki päivystyshenkilöstöön kuuluvat ja tarvittaessa muutkin pystyvät perehtymään niihin omalla äidinkielellään.

Hätäkeskuslaitos käyttää edellä mainitun kielilain perusteella myös suomea työkielenään antaessaan tehtäviä sen palveluita käyttäville viranomaisille kuten terveys-, pelastus- ja poliisiviranomaisille. Tulevan hätäkeskustietojärjestelmä ERI-CA:n tehtävien välittämiseen liittyvä hälytystietojen välittäminen ja viranomaisradioverkon hälytyskuulutuksissa käytettävä puhesynteesi toteutetaan vain suomenkielisenä toimitussopimuksen mukaan.

Kukin hätäkeskustoimintaan osallistuva viranomainen antaa toimialaansa liittyvät tehtävien käsittelyä ja välittämistä ja muuta ilmoituksen tai tehtävän hoitamista koskevat ohjeet ja suunnitelmat Hätäkeskuslaitokselle. Viranomaisten Hätäkeskuslaitokselle antamien ohjeiden kuten riskinarvio-ohjeiden, joilla on vaikutusta yksilön perusoikeuksiin, kääntämisestä vastaavat asianomaiset viranomaiset. Tähän seikkaan oikeusasiamies on edellä mainitussa päätöksessä kiinnittänyt myös erityistä huomiota.

3. Pohjoismaiset kielet ja saamen kieli hätäkeskustoiminnassa

Suomen, Ruotsin, Norjan ja Tanskan välille on solmittu 1.3.1987 voimaan tullut pohjoismaainen kielisopimus. Sen mukaan Pohjoismaan kansalaisen on tarvittaessa voitava käyttää omaa kieltään asioidessaan toisen Pohjoismaan viranomaisen tai julkisen laitoksen kanssa. Tällaisia ovat esim. sairaan- ja terveydenhoito-, sosiaali-, työvoima-, vero-, poliisi- ja kouluviranomaiset sekä tuomioistuimet. Sopimus ei koske puhelinyhteydenottoja eikä opetusta. Kyseisen viranomaisen tulee mikäli mahdollista huolehtia tarvittavan tulkkaus- ja käännöspalvelun järjestämisestä.

Kielilain 8 §:ssä on viittaus saamen kielen käyttämisestä viranomaisissa koskevaan erillissäätelyyn. Saamen kielilain (1086/2003) 2 §:ssä on lueteltu ne viranomaiset, joihin lakia sovelletaan. Hätäkeskuslaitos tai hätäkeskuspalvelut eivät ole sellainen palvelu, jota saamen kielilaki koskee. Näin ollen esimerkiksi saamenkielistä hätäpuhelia käsitellään kuin muutakin vieraskielistä puhelia ja tarvittaessa käytetään apuna tulkkauspalvelua. Lain 8 §:n perusteella kaikkien viranomaisen on kuitenkin yleisölle suunnatussa tiedottamisessa käytettävä myös saamen kieltä

4. Muut kielet ja tulkkauspalvelun käyttö hätäkeskustoiminnassa

Kielilain 9 §:n mukaan oikeudesta käyttää viranomaisissa muita kieliä kuin suomen, ruotsin ja saamen kieltä säädetään oikeudenkäyntiä, hallintomenettelyä ja hallintolainkäyttöä koskevassa lainsäädännössä, koulutusta koskevassa lainsäädännössä, terveydenhuolto- ja sosiaalilainsäädännössä sekä muussa eri hallinnonaloja koskevassa lainsäädännössä.

Hätäkeskustoiminnasta annetussa laissa ei ole mainintaa mahdollisuudesta käyttää muita kuin kielilaissa mainittuja kieliä asioitaessa Hätäkeskuslaitoksessa. Pääsääntö on, että viralliset asiakirjat annetaan jommallakummalla kansalliskielellä, minkä jälkeen ne käännetään. Hätäkeskuspalveluiden tuottamisen osalta on huomioitava, että eri viranomaisten hätäilmoitusten käsittelyä varten antamat riskinarvio-ohjeet annetaan vain molemmilla kansalliskielillä, joten muilla kielillä

tapahtuvan hätäilmoitusten käsittelyyn sisältyy väärinkäsitysten riski erityisesti ammattitermien osalta.

Hätäkeskuslaitos on tehnyt palvelusopimuksen käännöspalveluiden käyttämisestä siltä osin kuin viraston henkilökunta ei kykene palvelemaan soittajaa hänen äidinkielellään, viittomakielellä tai esimerkiksi englanniksi. Sopimus kattaa useimmat Suomessa puhutut vieraat kielet. Sopimus mahdollistaa myös kiireellisten tulkkaukspalveluiden käytön vuorokauden kaikkina aikoina. Vuonna 2015 tulkkipalvelua käytettiin 129 kertaa ja 18 eri kielen tulkkaukseen.

Hätäilmoitusta ei voi tällä hetkellä tehdä viittomakielellä, eikä siihen ole olemassa tulkkaukspalvelua.

5. Hätäkeskuslaitoksen antama tuki vaaratiedotteiden kääntämisessä

1.6.2013 voimaan tulleen hätäkeskustoiminnasta annetun 4a §:n perusteella Hätäkeskuslaitoksen on avustettava vaaratiedotteiden kääntämisessä toiselle kansalliskielelle, siten kuin siitä säädetään vaaratiedotteesta annetussa laissa (466/2012). Tehtävä on uudenlainen kielilainsäädännön toteuttamiseen liittyvä lisäpalvelu, jota virastolla ei ole mahdollista itsenäisesti hoitaa, vaan se joutuu ostamaan ja resursoimaan palvelun erikseen. Vaaratiedottamisen perusteet ja yksityiskohtaisemmat ohjeet on kerrottu Sisäministeriön julkaisemassa vaaratiedoteoppaassa.

Vaaratiedotteista annetun lain mukaan jokaisen vaaratiedotteeseen antamiseen toimivaltaisen viranomaisen tulisi itsenäisesti kääntää vaaratiedote toiselle kansalliskielelle, mutta mikäli lain 8 §:ssä mainitut pelastuslain 26 §:ssä tarkoitetut pelastusviranomaiset, poliisin hallinnosta annetun lain 1 §:ssä tarkoitetut paikallishallintoviranomaisena toimivat poliisilaitokset sekä Rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 4 §:ssä tarkoitetut rajavartiolaitoksen viranomaiset eivät tähän kykene, niin Hätäkeskuslaitoksen on avustettava heitä tässä käännöstyössä. Toimivaltaisen viranomaisen vastaa aina kuitenkin käännöksen oikeellisuudesta ja tarkistettava se ennen tiedotteen julkaisemista. Saamenkielille kääntämisestä huolehtii kukin vaaratiedotteen antava viranomainen itse.

Kääntämisessä avustamisessa käytetään hyväksi valmiita käännöspohjia, fraasianalista tai käännettävän kielen taitajaa. Hätäkeskuslaitos voi käyttää tähän myös sopimuskumppanina olevaa käännöstoimistoa. Hätäkeskuksessa käännetty vaaratiedote lähetetään aina hyväksyttäväksi antavalle viranomaiselle ennen Yleisradiolle lähettämistä.

Vuonna 2013 välitettiin 26 vaaratiedotetta (1.6. alkaen). Vuonna 2014 välitettiin 15 vaaratiedotetta, joista yksi tiedote vaarasta ja yksi sen päättymisestä annettiin kolmella eri saamen kielellä. Vuonna 2015 välitettiin 25 vaaratiedotetta, joista yksi tiedote vaarasta ja yksi sen päättymisestä annettiin kolmella saamen kielellä.

Kesäkuusta 2013 alkaen kaikki hätäkeskuslaitoksen välittämät vaaratiedotteet on välitetty suomeksi ja ruotsiksi. Hätäkeskuslaitoksen toimesta annettiin 2014 ja 2015 molempina vuosina kaksi vaaratiedotetta myös kolmella saamen kielellä. Vuonna 2015 on annettu tähän mennessä yksi myös saamen kielellä annettu

vaaratiedote. Kaikki saameksi annetut vaaratiedotteet ovat koskeneet hätäliikennettä.

Vaaratiedotteiden välittäminen on hidastunut käännöstöistä johtuen, etenkin mikäli vaaratiedotteen antava viranomainen ei toimita tietoja normaalin prosessin mukaisesti vakionmuotoista lomaketta käyttäen, vaan tekee sen saneluna hätäkeskukseen. Ruotsin kielelle käännättäminen vie aina aikaa puolesta tunnista tuntiin riippuen siitä, pystytäänkö hyvin usein viranomaisen omaa ammattisanastoa sisältävä vaaratiedote kääntämään hätäkeskuksessa vai joudutaanko siihen käyttämään ulkopuolista apua. Saamen kielille käännättäminen saattaa kestää jopa tunteja.

Johtaja, ohjaus ja ennakointi Teemu Lehti

Hallintojohtaja

Iiro Clouberg

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Hätäkeskuslaitos 07.06.2016 klo 14:28. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Liitteet

Jakelu

Oikeusministeriö, kirjaamo

Tiedoksi

Hätäkeskuslaitoksen johtaja

Kuopion kaupunki
Kasvun ja oppimisen palvelualue, perusopetus ja lukiokoulutus

Lausunto: Kielilainsäädännön soveltaminen (ruotsin kieli, romanikieli, viittomakieli)

Kuopion kaupungin kasvun ja oppimisen palvelualueen lausunto kohdentuu kielilainsäädännön soveltamiseen ja toteutumiseen perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa toisen kansalliskielen eli ruotsin kielen näkökulmasta. Lausunnossa ei oteta kantaa saamenkielisten, romanikielisten ja viittomakielisten kielellisten oikeuksien toteutumiseen.

Kuopion kaupunki on yksikielinen kunta ja perusopetusta ja lukiokoulutusta tarjotaan vain toisella kansalliskielellä eli suomen kielellä. Kielirikasteista opetusta tarjotaan englannin ja saksan kielillä lk 1-6, kaksikielistä opetusta englannin kielellä lk 1-9 ja lukiokoulutuksessa on tarjolla kansainvälinen IB-linja, jossa toimintakieli on englanti. Kielikylpytoimintaa on englannin kielellä. Ruotsin kieltä opetetaan ja opiskellaan Kuopion peruskouluissa ja lukioissa sen mukaisesti, miten valtioneuvoston asetukset yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta perusopetukselle ja lukiokoulutukselle määräävät.

Kuopion kaupungin perusopetuksessa opiskelevista noin 10 000 oppilaasta kahdeksalla oppilaalla on tällä hetkellä äidinkielenään ruotsi ja kansalaisuutena kuitenkin Suomen kansalaisuus. Lukiolaisista kolmella on ruotsi äidinkielenä.

Ruotsia äidinkielenään puhuvan oppilaan ja opiskelijan oikeus opetukseen omalla äidinkielellä ei toteudu. Kysyntä on ollut hyvin vähäistä ja mikäli sitä on ollut, kysymyksessä on yleensä ollut kaksikielinen oppilas, joka on pystynyt suoriutumaan opiskelusta myös suomen kielellä. Vuositasolla asia on noussut esille alle viisi kertaa.

Mikäli oppilaan oikeus toteutuisi, muutaman eri-ikäisen oppilaan opetuksesta aiheutuvat kustannukset olisivat huomattavan korkeat. Lisäksi haasteena olisi kelpoisen opetushenkilöstön löytäminen.

Ruotsinkieliset oppilaat pyritään vähäisestä määrästä huolimatta ottamaan huomioon perusopetuksessa tarjoamalla heille oman äidinkielen opetusta, erityisesti, jos lapset ovat perusopetuksen alkuvaiheessa. Näin pyritään turvaamaan oppilaan oman äidinkielen hallinta.

Lausunto

20.6.2016

Oikeusministeriö

oikeusministerio@om.fi

Viite: diaarinumero OM 1/58/2016

**Yleisradio Oy:n lausunto kielilainsäädännön soveltamista koskevaa
valtionneuvoston kertomusta varten**

Yleisradio Oy (jäljempänä Yle) kiittää mahdollisuudesta saada lausua kielilainsäädännön soveltamisesta annettavaa valtionneuvoston kertomusta silmällä pitäen.

Yle huomioi vähemmistö- ja erityisryhmien palvelut osana Ylen julkisen palvelun tehtävää. Yle tarjoaa vähemmistökielisiä palveluja Yleisradio Oy:stä annetun lain 7 §:n 2 momentin erityistehtävien edellyttämin tavoin. Vähemmistökieliset palvelut tukevat näiden erityistehtävien mukaisesti muun muassa vähemmistökielisten mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun ja vuorovaikutukseen, tukevat sivistys- ja tasa-arvonäkökohtien huomioimista, toteuttavat kieliryhmien yhtäläisin perustein tapahtuvaa kohtelua ja kulttuurien vuorovaikutusta.

Yle keskittyy lausunnossaan vähemmistökielisten palvelujensa kehitykseen valtionneuvoston edellisen, vuonna 2013 annetun, kertomuksen jälkeen. Yle keskittyy lausunnossaan niihin palveluihin, joiden kehittämistarpeisiin kiinnitettiin huomiota vuonna 2013 annetussa valtionneuvoston kertomuksessa sekä kertomuksen antamisajankohdan jälkeen käynnistettyihin uusiin vähemmistökielisiin palveluihin. Yle ei käsittele lausunnossaan vuosikymmenien aikana vakiintunutta ruotsinkielistä palvelua, jota tuottaa Ylen ruotsinkielinen ohjelmatoiminnan organisaatio Svenska Yle. Tietoja Ylen ruotsinkielisestä tarjonnasta sekä yksityiskohtaisempia tietoja muista vähemmistökielistä palveluista on saatavilla liitteenä olevasta Yleisradion hallintoneuvoston kertomuksesta eduskunnalle vuodelta 2015.

Yle on kehittänyt alla olevasta yhteenvedosta ilmenevin tavoin vähemmistökielistä tarjontaansa valtionneuvoston vuonna 2013 kielilainsäädännöstä antaman edellisen kertomuksen jälkeen.

Saamenkieliset palvelut

Ylen saamenkielinen toimitus Inarissa toteuttaa saamenkielisen julkisen palvelun tehtävää. Yle Sápmi on yksi uutis- ja ajankohtaistoiminnan

aluetoimituksista, mutta sen sisältöjä seurataan saamelaisalueen ulkopuolella ja se palvelee ympäri Suomea asuvaa saamelaisyhteisöä. Saamenkielisten palvelujen käyttö verkossa on kasvanut olennaisesti.

Yle Sápmi:n toimitus tuottaa arkipäivisin saamenkielisiä uutis-, ajankohtais- ja kulttuurisisältöjä sekä lasten- ja nuortenohjelmia ja hengellisiä sisältöjä kaikilla kolmella saamen kielellä radioon, televisioon ja verkkosivuille. Yle Sápmilla on oma radiokanava, Yle Sámi Radio, nelikielinen verkkopalvelu sekä televisiossa lastenohjelma ja kaksi tv-uutislähetystä. Kaikki sisällöt löytyvät myös Yle Areenasta.

Yle Sápmi on Suomen kattavin saamenkielinen uutispalvelu. Yle Sápmi tuottaa suurimman osan sisällöistään saamen kielillä ja poikkeaa näin muista pohjoismaisista saamen toimituksista, jotka julkaisevat esimerkiksi verkkouutisia pääosin valtakielillä ruotsiksi ja norjaksi.

Yhteispohjoismainen saamenkielinen Ođđasat-uutislähetys vakiinnutti paikkansa Yle Fem -kanavalla klo 20:45 ja uusintana seuraavana päivänä TV1:ssä klo 12.05.

Yle aloitti vuoden 2013 lopussa omat saamenkieliset tv-uutiset, Yle Ođđasat, TV1:ssä arki-iltapäivisin. Uutiset lähetetään uusintana seuraavana päivänä klo 12.00. Uutiset tekstitetään myös suomeksi. Yle Ođđasatilla oli vuonna 2015 keskimäärin 100 000 katsojaa päivässä.

Vuoden 2015 aikana toteutettiin uutena saamenkielisenä palveluna useita saamenkielisiä live-seurantoja saamelaiskäräjiltä ja eduskunnasta saamelaisia koskevien lakiesitysten käsittelystä.

Yle Sápmi tuotti lasten tv-ohjelma Unna Junnää vuonna 2015 yhteensä 30 osaa ohjelmaa kolmella saamen kielellä eli saman verran kuin edellisvuonna. Kaikki jaksot ovat nähtävillä Yle Areenassa.

Yle Sápmi:n esittää nuorille aikuisille suunnatun radio-ohjelman Sohkaršohkka viikoittain. Toimittajat tuottavat radio-ohjelman lisäksi myös sosiaalisen median sisältöä kolmella saamen kielellä.

Romanikieliset palvelut

Yle pitää tärkeänä romanikielisten palvelujen kehittämistä. Yleisradio on vuodesta 1995 alkaen tarjonnut romaneille yhden viikoittaisen 15 - 20 minuutin ajankohtaislähetysten, jossa esitetään lyhyt uutiskooste romanikielellä. Romano Mirits on edelleen ainoa romaneille suunnattu ohjelma. Yle pyrkii kehittämään ohjelman sisältöä niin, että se vastaa myös nuoren polven romanien tarpeisiin. Lähtökohtana kehittämisessä on tukea romanikielen elvyttämistä ja romaniväestön aktiivista kansalaisuutta ja osallisuutta yhteiskunnassa.

Viittomakieliset palvelut

Yle on vuoden 2016 alusta Yle on tarjonnut säännöllisesti lisää lähetyksiä viittomakielelle tulkattuna.

Yle on vuodesta 2013 lähtien lisännyt viittomakielisiä sisältöjä ja palveluja lapsille, joille viittomakielisiä sisältöjä ei ollut aiemmin tarjolla. Muun muassa Pikku Kakkosen ohjelmia on käännetty viittomakielelle ja lapsille on tuotettu yhteistyössä Kuurojen liiton kanssa uusia viittomakielisiä satuja, jotka ovat saatavilla Yle Areenassa.

Vakiintuneiden viittomakielisten uutisten lisäksi Ylen tarjontaan kuuluvat eduskunnan kyselytunnit viittomakielellä sekä yksi viittomakielinen ajankohtaisohjelma viikossa. Vuoden 2016 alusta kesäkuun alkuun saakka kaikki Pressiklubin 21 jaksoa tulkattiin viittomille. Tämän jälkeen elokuun 2016 alkaen tulkataan tiistain A-studion 24 jaksoa.

Lisäksi Yle on välittänyt viittomakielellä merkittäviä ajankohtaisia tapahtumia, kuten tasavallan presidentin itsenäisyyspäivän vastaanotto ja joulurauhan julistus. Yle tuotti lisäksi esimerkiksi Brysselin terrori-iskuista viittomakielisen erikoislähetyksen.

Esimerkkinä viittomakielellä tuotetusta sisällöstä mainittakoon lisäksi viisiosainen sarja Jarkko ja kuuro Amerikka, jonka ensiesitys oli keväällä 2016. Esitykset sijoituivat televisiossa parhaaseen katselu aikaan.

Venäjänkieliset palvelut

Yle palvelee venäjänkielisillä uutisilla Suomessa asuvaa ja maassa vierailevaa venäjänkielistä väestöä. Lisäksi uutisia seuraavat muutkin venäjän kielestä kiinnostuneet henkilöt. Venäjänkieliset uutiset kertovat venäjän kielellä ajankohtaisista tapahtumista Suomessa. Yle toimittaa edelleen venäjänkielisiä uutisia päivittäin radioon, televisioon ja verkkoon.

Karjalankieliset palvelut

Yle aloitti karjalankieliset uutiset, Yle Uudizet karjalaksi, vuoden 2015 alkupuolella. Karjalankieliset uutiset esitetään Yle Pohjois-Karjalan taajuuksilla, ja lisäksi ne ovat saatavilla verkossa.

Yleisradio Oy

Ismo Silvo
julkaisujohtaja

Liite

Yleisradion hallintoneuvoston kertomus eduskunnalle yhtiön toiminnasta vuonna 2015

16.06.2016

Oikeusministeriö

Sisäministeriön lausunto; kielilainsäädännön soveltaminen

Oikeusministeriön on pyytänyt sisäministeriöltä lausuntoa liittyen oikeusministeriön lausuntopyyntöön kielilainsäädännön soveltamisesta. Sisäministeriö toteaa lausuntoon seuraavaa.

Sisäministeriö

Suomen- ja ruotsinkielisillä tulisi olla yhdenvertainen mahdollisuus vaikuttaa esimerkiksi lainsäädäntöhankkeita koskevaan päätöksentekoon ja valmisteluun. Miten ministeriönne säädösvalmisteluhankkeissa varmistetaan, että kansalaiset, kunnat sekä muut sidosryhmät saavat valmisteilla olevasta asiasta riittävästi tietoa omalla kielellään (suomi tai ruotsi), ja että tieto on mahdollisuuksien mukaan saatavilla samanaikaisesti sekä suomeksi että ruotsiksi?

Ministeriössä käännetään hallituksen esitysluonnokset ja lausuntopyyntöjä ruotsiksi. Myös esittelymateriaaleja käännetään ruotsiksi. Ministeriön järjestämät tilaisuudet ovat kaksikielisiä ja niissä pyritään siihen, että paikalla on sekä suomea että ruotsia osaavia virkamiehiä vastaamassa kysymyksiin.

Ministeriön julkaisuissa on ruotsinkieliset tiivistelmät ja tärkeimmät julkaisut ilmestyvät myös ruotsiksi. Eräitä oikeusturvan kannalta keskeisiä julkaisuja on käännetty kokonaan ruotsiksi (esim. Den interna laglighetsövervakningen av polisen (SM julkaisu 22/2013)).

Ministeriön lainsäädäntösuunnitelma julkaistaan suomen ja ruotsin kielellä. Pitkän aikavälin suunnitelma sisältää perustiedot käynnissä olevista sekä lähivuosina käynnistyvistä kansallisista ja EU-säädöshankkeista sekä kansainvälisistä sopimuksista. Lainsäädäntösuunnitelma on kansalaisten, kuntien ja muiden sidosryhmien tiedonsaannin ja vaikutusmahdollisuuksien kannalta keskeinen asiakirja.

Ministeriön verkkopalvelussa on tärkeimmistä säädöshankkeista niin kutsuttu hankesivu. Hankesivu tehdään aina sekä suomeksi että ruotsiksi. Säädöshankkeista tiedotetaan aina molemmilla kielillä ja sisäministeriö on saanut myönteistä palautetta siitä, että tiedote julkaistaan ruotsiksi yleensä aina samaan aikaan kuin suomeksi. Vain erityistapauksissa ruotsinkielinen tiedote julkaistaan myöhemmin.

Otakantaa-kyselyt tehdään aina molemmilla kielillä.

Ministeriön lupa-, hakemus-, valtionavustus- ym. lomakkeet ovat saatavilla suomeksi ja ruotsiksi

Kattavasti

Millä tavoin varmistatte ministeriönne henkilöstökoulutuksessa, tehtävien järjestelyssä ja rekrytoinnissa, että henkilöstöllänne on riittävä kielitaito (suomi ja ruotsi) tehtävien hoitamiseksi kielilain edellyttämällä tavalla?

16.06.2016

Kielitaidon tarpeiden arviointi on osa jokaisen avautuvan tehtävän osaamismäärittelyjä ja useimmissa tehtävissä viran menestyksellinen hoitaminen edellyttää molempien kotimaisten kielten osaamista. Viranhakumenettelyn osana kielitaitoa myös testataan haastattelutilanteessa tarpeen mukaa.

Koko ministeriön henkilöstöllä on mahdollisuus osallistua työtehtävissä vaadittavaa kielitaitoa kehittäviin ja ylläpitäviin koulutuksiin osana valtioneuvoston yhteisiä kielikoulutuksia.

Ministeriömme verkkosivuilla ja tiedotteissa turvataan riittävä tiedonsaanti suomen- ja ruotsinkieliselle väestölle, ja ministeriömme rekrytointi-ilmoitukset julkaistaan sekä suomeksi että ruotsiksi

Kattavasti

2.1 Ministeriömme on antanut alaiselleen hallinnolle ohjeistuksia / suosituksia / jakanut hyviä käytäntöjä / tarjonnut koulutusta kielellisten oikeuksien edistämiseksi ja tietoisuuden lisäämiseksi (esim. miten eri kieliryhmät tulee ottaa huomioon päivittäisessä virkatyössä

Kyllä

Esimerkkinä ohjeistuksesta: Sisäministeriön ja sen hallinnonalan laillisuusvalvontaohjeessa SMDno-2015-329 kohdassa 7 Hallintokanteluiden käsittely ohjeistetaan mm. seuraavasti:

"Kantelun käsittelykieli ratkaistaan kielilain (423/2003) perusteella. Saamen kielilakia (1086/2003) sovelletaan muun muassa valtion piiri- ja paikallishallinnon viranomaisiin, joiden virka-alueeseen kuuluvat kokonaan tai osittain saamelaisten kotiseutualueeseen kuuluvat kunnat Enontekiö, Inari, Sodankylä ja Utsjoki.

Kielilain 2 §:n 3 momentin mukaan viranomainen voi antaa parempaa kielellistä palvelua kuin kielilaissa edellytetään. Kyseinen säännös ymmärretään perustuslakivaliokunnan mukaan (PeVM 9/2002 vp) ilmauksena periaatteesta, joka ei ulotu vain suomen ja ruotsin kielen käyttöön, vaan jättää viranomaiselle mahdollisuuden ottaa vastaan asiakirjoja ja antaa palvelua myös muilla kielillä, silloin kun kenenkään oikeudet eivät kärsi tämän johdosta."

Pelastustoimi

Kielilainsäädännön soveltamisesta on julkaistu valtioneuvoston kertomuksia, joista viimeisin on vuodelta 2013. Mainitussa kertomuksessa kiinnitetään huomiota hätäkeskuspäivystäjien puutteelliseen ruotsin kielen taitoon ja vaaratiedotteiden antamiseen molemmilla kansalliskielillä. Myös saamenkielisten kielelliset oikeudet on huomioitu.

Hätäkeskuspäivystäjien kielitaito

Sisäministeriö toteaa, että koko maassa vuoden 2017 aikana käyttöön otettava uusi hätäkeskustietojärjestelmä mahdollistaa päivystyshenkilöstön kielitaidon hyödyntämisen riippumatta siitä, missä hätäkeskuksessa päivystäjä työskentelee. Tämän tekijän voi arvioida edistävän kielellisten oikeuksien toteutumista.

Vaaratiedotteiden antaminen

Vaaratiedotteiden antamiseen liittyen pelastusosasto toteaa, että lainsäädännön (laki vaaratiedotteesta 466/2012) ja sitä tarkentavan ohjeistuksen avulla on kyetty rakentamaan kielelliset oikeudet turvaava vaaratiedotejärjestelmä. Järjestelmä huomioi kansalliskielet ja saamen kielet. Tätä voidaan pelastusosaston näkemyksen mukaan pitää selkeänä edistysaskeleena kielellisten oikeuksien toteutumista ajatellen. Varsinkin vaaratiedotteiden antaminen saamen kielillä on vaatinut erityistä eri toimijoiden ja viranomaisten välistä yhteistyötä. Sisäministeriö on saanut vaaratiedotteista palautetta varsinkin sen osalta, miksi ne annetaan aina molemmilla kansalliskielillä. Tähän on liittynyt myös huoli vaaratiedotteen antamisen viivästyisestä, jos tiedotteen kääntäminen viivästyy. Käytännössä tiedotteen kääntäminen voi vaikuttaa tiedotteen antamisen viivästyminenä jopa merkittävästi, kun suomen- ja ruotsinkielinen tiedote tulee

16.06.2016

antaa samanaikaisesti. Tiedottamisen nopeutta on pyritty auttamaan valmiilla vaaratiedotemalleilla, mutta pelastusosasto pitää haasteena sitä, että vaaratiedotteen kohteena ollut tapahtuma on joko ohi tai muuttunut paljon vaarallisemmaksi tiedotteen käännöstyön aikana.

Poliisitoimi

Sisäministeriö on pyytänyt Poliisihallitukselta otsikon asiassa lausuntoa, joka on tämän lausunnon liitteenä. Poliisihallitus käsittelee harvinaiset kielet sivulla 4 omassa lausunnossaan. Poliisiosasto katsoo että kyseisestä kohdasta voi saada hieman harhaanjohtavan kuvan. Harvinaisten kielten tarpeesta on keskusteltu Poliisihallituksen kanssa. Sen sijaan ministeriön poliisiosasto ei käy keskusteluja opetushallituksen kanssa.

Sisäministeriö ja Poliisiosasto ovat tulosohjauksessa ja laillisuusvalvonnassa kiinnittäneet huomiota kielikysymyksiin.

Vuonna 2012 sisäministeriö antoi Poliisihallituksen laillisuusvalvontatarkastuksessa seuraavan suosituksen: "Poliisihallitus edistää kielellisten oikeuksien toteumista suunnitelmallisesti ja määrittelee kielellisten oikeuksien toteutumisen edistämistä vastaavat virkamiehet selkeästi - tarvittaessa työjärjestyksessä tms. asiakirjassa."

Tarkastuskertomuksessa todettiin myös, että kielelliset asiat pysyvät asialistalla edelleen.

Vuonna 2013 kielelliset oikeudet olivat Poliisihallitukseen kohdistetussa laillisuusvalvontatarkastuksessa korostetusti esillä.

Vuonna 2014 Poliisihallituksen ja sisäministeriön välisessä tulostavoiteasiakirjassa oli kirjaus siitä, että "Kansalliskielistrategian mukaiset linjaukset toimeenpannaan, saamenkielisten poliisipalvelujen saatavuuteen panostetaan ja kielellisiä kehittämistoimia toteutetaan."

Vuonna 2014 Poliisihallituksen laillisuusvalvontatarkastuksessa käsiteltiin muun muassa Eduskunnan oikeusasiamiehen kaksikielisyyttä antamat ratkaisut. Tarkastuksessa Poliisihallitus toi myös esille, että se on ottanut käyttöön kansallisstrategian työkalut.

Vuoden 2015 tarkastuskertomus on valmisteilla.

Kansliapäällikkö

Päivi Nerg

Ylitarkastaja

Hanne Huvila

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Sisäministeriö 16.06.2016 klo 13:49. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Liitteet

Poliisihallituksen lausunto

01.06.2016

POL-2016-5644

SM:n poliisiosasto, suunnitteluyksikön virkaposti

Viite SMDno-2016-733

Poliisihallituksen lausunto kielilainsäädännön soveltamisesta 2016

Sisäministeriön poliisiosasto on pyytänyt Poliisihallitukselta lausuntoa kielilainsäädännön soveltamisesta.

PORA III:ssa poliisin hallintorakenteen uudistamisessa lähtökohtana on ollut, että kielelliset poliisipalvelut varmistetaan, ja ruotsin kielen asema ei heikenny.

Poliisin TTS 17-20 -asiakirjassa todetaan, että poliisi edistää osaltaan kansalliskielistrategiassa määriteltyjen tavoitteiden saavuttamista. Poliisin toimipiste- ja palveluverkon arvioinnissa varmistetaan poliisin palvelutason säilyminen korvaavin toimenpitein ja mm. siirtymällä kiinteistä toimipisteistä liikkuviin yksiköihin.

Poliisihallituksessa päätettiin vuoden 2013 alussa arvioida poliisipalvelujen tosiasiallista kielellistä saatavuutta. Tätä tarkoitusta varten Poliisihallitus asetti 26.3.2013 annetulla päätöksellä (2020/2013/1216) Kielellisten poliisipalvelujen työryhmän ajalle 1.3-31.10.2013 Työryhmän tehtävänä oli arvioida kielellisten poliisipalvelujentoteutumista kansalaisten asioidessa poliisin kanssa ja avustaa asiaa koskevan ulkopuolisen selvityksen laatimisessa. Työryhmän työ rajattiin kansalliskieliin suomi ja ruotsi, saamen kieliin ja viittomakieliin. Näkökulmana oli kansalaisnäkökulma: miten kielellisiä poliisipalveluita oli saatavilla kansalaisen näkökulmasta. Koska poliisihallinnon sisäiset virkakieliasiat liittyvät olennaisesti riittävien kielellisten poliisipalvelujen toteutumisen varmistamiseen, myös ne sisällytettiin työryhmän työhön (Kielelliset poliisipalvelut -työryhmän loppuraportti 31.10.2013, Poliisihallituksen julkaisusarja 2/2013).

KPMG Oy Ab toteutti Poliisihallituksen toimeksiannosta kesäkuussa 2013 kansalaisille suunnatun kyselytutkimuksen tukemaan poliisin hallintorakenteen uudistusta. Työn tavoitteena oli selvittää, millä tavalla poliisipalvelut toteutuvat tutkittavilla kielillä (suomi, ruotsi, saame ja viittomakieli) kansalaisten asioidessa poliisin kanssa. Nykyinen lainsäädäntö ei velvoita viranomaisia järjestämään viittomakielen tulkkausta kaikissa tilanteissa.

Viittomakielisellä on kuitenkin aina oikeus käyttää viittomakieltä esitutkinna, jolloin esitutkintaviranomaisen on huolehdittava tulkkauksesta tai järjestettävä tulkki valtion kustannuksella. Poliisihallitus piti tärkeänä selvittää myös viittomakielisten palvelujen tarvetta kansalaisten näkökulmasta. Tämän vuoksi viittomakieli otettiin mukaan myös tähän tutkimukseen. Tut-

kimuksen kohteena olivat poliisin valvonta- ja hälytystoiminta, lupahallinto, rikostutkinta, yleinen neuvonta, sähköinen asiointi verkkosivujen kautta sekä poliisin tiedottaminen. Kyselytutkimuksen tulosten analyysi pohjautui 1088 vastaukseen.

Kyselyn tulosten perusteella suomenkielisten jälkeen parhaassa asemassa kielellisen palvelun suhteen olivat ruotsinkieliset. Ruotsinkielistä palvelua toivovista vastaajista yli 40 % koki saavansa erinomaista tai hyvää kielellistä palvelua. Kuitenkin lähes saman verran koki, että ruotsinkielisen palvelun saatavuus on heikkoa tai palvelua ei ole lainkaan saatavilla poliisin kanssa asioitaessa tai käytettäessä poliisin palveluja. Ruotsinkielisen palvelun osalta haasteellisin palvelualue oli vastausten perusteella poliisin valvonta- ja hälytystoiminta (poliisipartiointi). Maantieteellisesti ruotsinkielisen palvelun saatavuudessa vahvimpia kuntia suhteessa kysyntään koettiin olevan Vaasa, Pietarsaari ja Mustasaari. Suurimmat haasteet löytyvät pääkaupunkiseudulta sekä toisaalta juuri Vaasasta.

Kielilain 26 §:n nojalla työkieli eli sisäisessä toiminnassa käytettävä kieli on kaikissa poliisiyksiköissä suomi. Tutkimuksen hetkellä neljässä poliisilaitoksessa (vuoden 2014 alusta lähtien kolmessa poliisilaitoksessa) toimii kielilain 6 §:n 2 momentin mukainen kaksikielinen alueellinen yksikkö, jossa on ruotsi enemmistön kielenä. Näin ollen alueyksikön sisäisessä toiminnassa käytettävä kieli on ruotsi.

Alueellisiin yksiköihin on sijoitettu päällystötasoinen esimies, jonka tehtävänä on pääsääntöisesti omien tehtäviensä ohella huolehtia alueellisen yksikön päivittäistoimintojen sujuvuudesta siten, että erityisesti ruotsinkieliset poliisipalvelut turvataan. Alueellisten yksiköiden esimiehille on vastuita myös koko poliisilaitoksen ruotsinkielisten palvelujen kehittämisessä. Alueyksikön esimies ei ole kuitenkaan ole muiden alueyksikköön sijoitettujen virkamiesten kuin omien alaistensa henkilöstöhallinnollinen esimies.

Työryhmä esitti loppuraportissaan mm., että Poliisihallitukseen perustetaan virka, johon nimitettävä virkamies toimii kielellisten poliisipalveluiden vastuuhenkilönä. Vastuuhenkilö toimii yhteistyössä poliisiyksiköiden kieliyhdyshenkilöverkoston kanssa. Monissa poliisiyksiköissä on jo tällaiset yhdyshenkilöt, joten järjestelmä on lähes valmiina.

Työryhmä esitti Pohjanmaan poliisilaitokseen Vaasan pääpoliisiasemalle ruotsinkielisten poliisipalveluiden tukitoimintoa. Tämä toiminto voisi tukea kaikkia poliisiyksiköitä ruotsinkielisten asioiden osalta. Pohjanmaan poliisilaitoksella on oman laitoksen puitteissa järjestetty tällainen toiminto, mutta resurssit eivät riitä laajempaan toimintaan. Valtakunnalliselle tukitoiminnolle on erinomainen tarve johtuen mm siitä seikasta, että ruotsinkielistä poliisihallintoa ei enää ole.

Toimenpiteitä vuoden 2013 jälkeen

Poliisihallitus on kirjeellään 26.3.2014 ohjeistanut määrättyyn poliisimiesryhmään kohdistettavat ruotsin kielitaidon kehittämisen tukemiseen liittyvät työnantajan tukitoimet. Nämä toimet liittyivät hallintorakennemuutosten seurauksena yksikielisistä poliisilaitoksista kaksikielisiin poliisilaitoksiin siir-

rettyjen poliisimiesten kielitaitoon ja kielitaitoa koskeviin kelpoisuusvaatimuksiin.

Tukitoimet olivat kertaluonteisia ja vuoden 2014 aikana toteutettavia. Tukitoimet koskivat viiden poliisiyksikön henkilöstöä, ja yhteensä tukitoimien piiriin lopulta kohdentui 174 henkilöä. Poliisihallitus ja Poliisiammattikorkeakoulu suunnittelivat ja tukivat tukitoimien toteuttamista. Poliisimiehet osallistuivat työnantajan tarjoamiin ruotsin kielitaidon kehittämiseen tähtääviin opintoihin.

Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry on 7.4.2015 päivätyllä kirjeellään pyytänyt Poliisihallitusta käynnistämään neuvottelut poliisimiesten ruotsinkielisen koulutuksen tehostamisesta ja kielikokeen kulujen korvaamisesta. Poliisihallitus ja Poliisiammattikorkeakoulu suunnittelivat määriteltyyn poliisimiesryhmään kohdistettavat ruotsin kielitaidon kehittämisen tukemiseen liittyvät työnantajan tukitoimet. Tukitoimien toteutus tehtiin yhteistyössä poliisiyksikköjen kanssa. Tukitoimiin panostus työajankäytöllisesti sekä testauksin, materiaalein ja koulutuksin on ollut huomattava. Ainoastaan kielitutkinnon kustannusosuus on jäänyt henkilön itse hoidettavaksi. Tukitoimet olivat kertaluonteisia ja Poliisihallitus ei käynnistä asiassa uusia neuvotteluja. Poliisiyksiköt voivat yksittäistapauksissa harkita paikallisia toimia omalla kustannuksellaan.

Poliisikoulutus

Ruotsinkielinen AMK alkaa 1½ vuoden välein - ensimmäisen kerran tammiukuussa 2015 ja seuraavan kerran elokuussa 2016 jne. Ruotsinkielinen YAMK on opiskelijavalintavaiheessa ja opintojen aloitus on vuonna 2017.

Perusopinnoissa (Amk) toteutetaan ruotsin kieli ja viestintä, 3 op. Osaamistavoitteina on, että opintojakson suorittamisen jälkeen opiskelija osaa

- käyttää ruotsin kieltä virkamieheltä vaadittavalla tasolla
- viestiä suullisesti ja kirjallisesti ammattialaansa liittyvissä kielenkäyttötilanteissa
- kehittää ruotsin kielen taitoa osana omaa ammattitaitoaan.

Vapaasti valittavissa opinnoissa on ruotsin kielen valmentava kurssi, 1 op. Osaamistavoitteina on, että opintojakson suorittamisen jälkeen opiskelija osaa

- kielen keskeiset perusrakenteet
- yleiskielen keskeisen sanaston
- käyttää ruotsin kieltä tavallisimmissa suullisissa ja kirjallisissa kielenkäyttötilanteissa
- hyödyntää sanakirjoja ja muita apuvälineitä
- hyödyntää erilaisia kielenoppimisstrategioita.

Vastaavasti ruotsinkieliseen tutkintokoulutukseen osallistuvat tekevät suomen kielen opinnot. Ainoastaan Ahvenanmaan kotiseutuoikeuden omaaville opiskelijoille suomen kielen suorittaminen on vapaaehtoista.

YAMK:ssa kielioinnnot ovat vapaasti valittavissa opinnoissa opiskelijan omien valintojen pohjalta. Polamk toteuttaa vuosittain seminaarin, jossa ruotsinkielisten täydennyskoulutustarpeita käydään läpi.

Saame

Lapin poliisilaitoksen mukaan saamelaiset haluavat harvoin käyttää poliisissa omaa kieltään. Taustalla on se, että asioiden hoito voi hidastua, jos tulkki tarvitaan paikalle ja/tai asiakirjat tarvitsee kääntää. Kääntämisen tekee saamelaiskäräjät. Poliisi ottaa kaikessa toiminnassaan huomioon saamelaisten kielelliset oikeudet ja asiat hoidetaan saamelaisten äidinkielellä, jos saamelaiset sitä haluavat. Myös käräjäoikeus varaa aina tarvittaessa tulkin paikalle. Tällä hetkellä yksi käräjätuomari Sodankylässä osaa saamen kieltä.

Poliisihallitus on pyytänyt Lapin poliisilaitokselta lausunnon saamen kielilain kehittämistarpeista. Poliisilaitos on pyytänyt henkilöstöltä kommentit saamen kielilain toimivuudesta käytännön poliisityössä. Kielilain toimivuus konkretisoituu erityisesti Utsjoella, jonne sijoitetut poliisimiehet joutuvat varsin usein hoitamaan virkatehtäviään saamen kielilain edellyttämällä tavalla. Henkilöstöltä saadun palautteen mukaan kielilain säännökset eivät ole aiheuttaneet ongelmia tehtävien hoitamisessa. Lapin poliisilaitoksella ei ollut vuoden 2015 kesällä konkreettisia ehdotuksia kielilain kehittämistarpeista.

Viittomakieli

Poliisihallitus kartoitti syksyllä 2015 viittomakielen tulkkauksen tarvetta sen vuoksi, että Hansel pohti, otettaisiinko viittomakieli mukaan tulkkauspalvelujen uuteen puitejärjestelyyn. Saatujen vastausten perusteella koko poliisihallinnon tarve viittomakielen tulkkauksille on n. 1-10 tulkkausta vuodessa, joten käyttö on erittäin vähäistä. Hansel selvitti tarpeita myös muilta valtion virastoilta. Hanselin viesti oli, ettei viittomakielen tulkkausta olla otamassa Hanselin puitejärjestelyyn vähäisen tarpeen vuoksi.

Harvinaiset kielet

Suuren maahantulijamäärän takia poliisi on joutunut käyttämään runsaasti harvinaisten kielten tulkkausapua. Tulkattavia kieliä mm. järjestelykeskuksessa ja Helsingin poliisilaitoksella ovat olleet arabia, pashtu, dari, farsi, somalin kieli, tigrinja (eritrealaiset, tullevat lisääntymään sisäisinä siirtoina), kurdi sorani ja kurdi kurmantsi.

Sisäministeriön poliisiosaston kanssa on käyty neuvotteluja siitä, että jos poliisin ammattiin hakeutuva henkilö osaisi jotain harvinaista kieltä (arabia, somali, venäjä), jota suomen poliisityössä tarvitaan, olisiko mahdollista poiketa kielilainsäädännöstä muiden kielten eduksi; siis voisiko jättää joko suomen tai ruotsin kielen pois ja ottaa tilalle tämä muu kielitaito. Laki ei tällä hetkellä anna tähän mahdollisuutta mutta SM/PO selvittää asiaa yhdessä opetushallituksen kanssa.

Laillisuusvalvonta

Poliisihallituksen laillisuusvalvonnassa on yhtenä vuoden 2015 laillisuusvalvonnan painopistealueena ollut poliisin sisäinen ja ulkoinen viestintä.

Tarkastuksen yhteydessä on kiinnitetty huomiota myös kielilain noudattamiseen osana poliisin viestintää.

Laillisuusvalvonnan tarkastushavaintojen mukaan kaksikielisillä alueilla poliisiyksiköt huolehtivat pääosin kattavasti viestinnässään kielilain valtion kaksikielisiä virastoja velvoittavien säädösten noudattamisesta. Sosiaalisen median kautta tapahtuvaan tiedottamiseen on voinut liittyä haasteita lähinnä viestinnän kattavuuden suhteen sekä suomen että ruotsin kielellä. Poliisiyksiköillä on käytössään myös ruotsinkieliset nettisivut, joskin ulkoiseen viestintään liittyvät päivittäistiedotteet laaditaan useimmiten pääosin suomen kielellä.

Saamen kielen käyttöä koskevia säädöksiä noudatetaan ja Lapin poliisilaitoksen toimialueen kielelliset erityispiirteet huomioidaan etenkin vaaratiedotteita koskevassa viestinnässä.

Käytännön kieliyhteistyötä Suomen ja Ruotsin rajalla pohjoisessa

Yhteispartiointi sellaisena kuin sitä toteutetaan Suomen ja Ruotsin rajalla on ainutlaatuista Euroopassa. Yhteisessä yhteispartiointikoulutuksessa on ollut mukana 150 suomalaista ja ruotsalaista poliisia. Yksi koulutuksen haasteista on ollut kieli. Suomen laki on olemassa ruotsiksi, mutta Ruotsin lainsäädäntöä on pitänyt kääntää suomeksi. Lisäksi suomenkieliset poliisit ovat opetelleet ruotsia ja päinvastoin. Tornionlaaksosta kotoisin olevat ovat voineet käyttää meänkieltä yhteisenä kielenä. Lainsäädännön eroissa on myös ollut opettelemista. Eroja on esimerkiksi rangaistuskäytännöissä sekä teknisen ja taktisen poliisitutkinnan normeissa.

Poliisien yhteinen täydennyskoulutus alkoi EU:n tuella vuonna 2014 ja päättyi kesällä 2016. Jatkossa poliisikoulutukseen suunnitellaan valinnasta erityiskurssia yhteispartioinnista.

Tanskan ja Ruotsin poliiseilla on erityisvaltuudet Juutinrauman sillalla, mutta ei yhteistä koulutusta. Virossa ja Latviassa suunnitellaan poliisiyhteistyötä, ja näissä maissa Tornionjokilaakson hanke herättää kiinnostusta.

Kielilainsäädännön soveltaminen, esimerkkinä Pohjanmaan poliisilaitos

Pohjanmaan poliisilaitoksella on erityinen velvollisuus, poliisin hallinnosta annetun lain palveluiden tasapuolisen tuottamisen velvollisuuden lisäksi poliisilaitoksen vastuualueella turvata ja kehittää ruotsinkielisiä palveluita koulutusta ja rekrytointia. Tämä vastuu vaikuttaa valtakunnalliseen palvelutasoon, koska poliisilaitokseen kohdistuu kolmasosa valtakunnallisesta ruotsinkielisestä palvelukysynnästä.

Ruotsinkielisen väestön osuus Pohjanmaan poliisilaitoksen vastuualueella on merkittävä (21,91 %). Alueella, jossa palvelutarve käytännössä esiintyy, on Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan maakunnissa, joissa osuus on 38,65 %. Käytännössä Keski-Pohjanmaan osalta ruotsinkielinen väestö keskittyy Kokkolan kaupunkiin, yhteensä 6158 ruotsinkielistä. Pohjanmaan poliisilaitoksen vastuualueella ruotsinkielisen väestön määrä on 97 148.

Vuoden 2013 loppuun saakka olivat toiminnassa kolme poliisilaitosta: Etelä-Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan ja Pietarsaaren sekä Pohjanmaan poliisilaitokset. Vuoden 2014 alusta aloitti toimintansa edellä mainittujen poliisilaitosten muodostama kokonaisuus nimeltään Pohjanmaan poliisilaitos.

Poliisilaitos muuttui kokonaisuudessaan kaksikieliseksi. Pora I uudistuksen yhteydessä vuonna 2009 muodostettiin Keski-Pohjanmaan ja Pietarsaaren sekä Pohjanmaan poliisilaitosten alueille 3 alueellisia yksiköitä (Pietarsaari, Mustasaari ja Närpiö) joissa työkieli on ruotsi. Näiden yksiköiden tehtävänä oli varmistaa ruotsinkielisten palveluiden jatkuminen tilanteessa, jossa ei enää ollut yhtään ruotsinkielistä poliisilaitosta. Alueellisiin yksiköihin ei tullut muutoksia PORA III - uudistuksen yhteydessä. Entinen Etelä-Pohjanmaan alue muuttui kaksikieliseksi.

Alueelliset yksiköt

Alueelliset yksiköt perustettiin varmistamaan ruotsinkieliset palvelut. Alueellisiin yksiköihin kuuluvat virat PORA I uudistuksen yhteydessä määriteltiin viroiksi, joihin nimittämisen edellytyksenä oli hyvä ruotsin kielen taito. Lisäksi määriteltiin, että alueellisen yksikön virkaa ei voi siirtää muualle ilman lääninhallituksen (sittemmin poliisihallituksen) lupaa. Alueellisiin yksiköihin sijoitetut virat on määrätty eroteltavaksi alueyksikkökoodilla muista poliisilaitoksen viroista.

Pohjanmaan poliisilaitoksen alueellisten yksiköiden, kuten myös muiden poliisilaitosten alueellisten yksiköiden osalta, valmius ruotsinkielisten poliisi- ja lupapalveluiden turvaamiseen on rakennemuutosten seurauksena heikentynyt. Ruotsin kielen käyttö työkielenä ja hallinnossa alueellisissa yksiköissä on vähentynyt. Näin siitä huolimatta, että poliisilaitos on pyrkinyt huomioimaan kielelliset tarpeet ja täyttämään sekä perustuslain että kieliain ja Pora I:n ja III:n yhteydessä annetut sisäministeriön velvoittavat ohjeet.

Valtioneuvoston esityksessä on selkeä kirjaus siitä, että alueelliset yksiköt perustetaan nimenomaan ruotsinkielisten palveluiden turvaamiseksi. Niille voidaan antaa erityinen vastuu koskemaan koko poliisilaitoksen aluetta. Poliisilaitos ja sen alueelliset yksiköt voi saada myös valtakunnallista vastuuta. Tällaisen vastuun ja tehtävän toteuttaminen edellyttää myös resursseja. Poliisilaitoksella on päivittäinen ja konkreettinen kokemus sen työajan ja henkilöstöresurssien käytöstä, jota kyseisten velvoitteiden täyttäminen edellyttää.

Pora I toteutuksen yhteydessä on nykyisen Pohjanmaan poliisilaitoksen alueella 1.1.2009 jälkeen alueellisen yksikön virkojen määrä vähentynyt selvästi.

Hallintouudistusten yhteydessä Vaasan kaupungin kielelliset palvelut parainivat, koska Mustasaaren kaksikielinen henkilöstö ryhtyi palvelemaan asiakkaita myös Vaasan kaupungin alueella.

Poliisilaitoksen hallinto

Maan hallitus on kiinnittänyt erityistä huomiota poliisihallinnon kieleen jo Pora I muutoksen yhteydessä. Hallituksen esityksessä (HE 72/2006) poliisihallintolain muutoksesta §:ssä 6 todetaan: "Uusia poliisilaitoksia muodostettaessa saattaa viranomaisen kielellinen asema muuttua, mikä vaikuttaa viranomaisen kielilain 26 §:ssä tarkoitettuun työkieleen ja virkamiesten kielitaitovaatimukseen. Tällä hetkellä viisi poliisilaitosta käyttää ruotsia työkielenään. Jotta julkinen valta voisi turvata perustan suomen- ja ruotsinkielisen väestön mahdollisuuksille saada palveluja omalla kielellään samanlaisten perusteiden mukaan, tulee jatkossakin olla myös ruotsia työkielenään käyttävää poliisihallintoa."

Kyseisen pykälä (lähellä perustuslain sanamuotoa) ilmaisee selvästi lainsäätäjän tahdon ja viranomaisille annetun velvoitteen siitä, että perustuslain hengen tulee täytyä myös kielioikeuksien osalta poliisiorganisaation muuttuessa.

Eduskunnan hallintovaliokunta on myös omassa kannanotossaan korostanut että "poliisin paikallishallinnon rakenneuudistuksen toimeenpanossa on noudatettava kielellisten oikeuksien turvaamiseksi annettuja säännöksiä".

Valtioneuvoston vahvistetun kansalliskielistrategian implementointi poliisilaitoksessa ja nettipalveluiden seuranta some:ssa oikeusministeriön ja eduskunnan oikeusasiamiehen suositusten mukaisesti tuo mukanaan suuria haasteita.

Vuoden 2008 loppuun saakka maassamme oli ruotsinkielisiä poliisilaitoksia, jotka toimivat ruotsiksi myös hallinnon osalta. Tulokeskusteluasiakirjat laadittiin ruotsiksi. Samoin kaikki sisäiset palaverit käytiin ruotsiksi ja pöytäkirjat laadittiin ruotsiksi. Vuodesta 2009 alkaen näin ei ole enää ollut laita. Ruotsin kieli on jäänyt monesti vain suullisen viestinnän välineeksi.

Kielilain 26 §:ssä mainitusta tarkoituksenmukaisuusperiaatteesta huolimatta, hallintoa on hoidettava myös ruotsin kielellä, varsinkin alueellisissa yksiköissä joissa (virka-alueen) työkieli on ruotsi. Perustettavat alueelliset yksiköt, joiden kielellinen asema poikkeaa poliisilaitoksen kielellisestä asemasta, on siis kielilain säännöksiä tulkittaessa ymmärrettävä "alueelliseksi viranomaiseksi", jossa kielilain 26 § on suoraan sovellettavissa.

Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että kaikki hallintoon liittyvät asiakirjat on oltava ruotsin kielellä ainakin alueellisessa yksikössä. Määräykset, ohjeet, ohjeelliset hallintotulkintaohjeet yhtenäistämistä varten, tulossopimuksiin ja osallistumisjärjestelmiin liittyvät asiat, ohjesäännöt, työjärjestykset, työsuojelutoiminta, tietoturva- ja turvallisuussuunnitelmat, tasa-arvosuunnitelmat, ym. suunnitelmat ja koulutus ovat kaikki sellaisia asioita, jotka poliisin kanalta ovat äärimmäisen tärkeitä poliisilaitoksen ja alueellisen yksikön koko henkilökunnalle. Henkilöstön kanssa käytävät kehitys- ja tulokeskustelut tulee kaksikielisessä virastossa käydä alaisen äidinkielellä / valitsemalla kielellä. Virkojen hakukuulutukset on tehtävä aina kahdella kielellä, nimitämismuistiot tehtävä ruotsiksi jos on alueellisen yksikön virka kyseessä.

Lakiuudistuksia ja säädösmuutoksia koskeva materiaali tulee lähes poikkeuksetta molemmilla kotimaisilla kielillä.

Ruotsinkielisen poliisihallinnon puuttuminen heikentää mahdollisuuksia ylläpitää ruotsinkielistä keskustelua hallintoon liittyvistä asioista sekä ajan-kohtaisista uudistuksista ja muutoksista. Pohjanmaan poliisilaitoksessa pyritään mahdollisuuksien mukaan ylläpitämään keskustelua ruotsiksi. Tämänhetkiset resurssit eivät kuitenkaan riitä kääntämään ja järjestämään tarvittavaa materiaalia toisella kotimaisella kielellä. Hallinnossa on vain muutamia yksittäisiä asiakirjoja käännetty ruotsiksi.

On perusteltua analysoida ja huomioida poliisilaitosten ruotsinkielisten palveluiden turvaamisen ja kehittämisen edellytykset ja tarvittavat resurssit pitkántähtäyksen suunnitelmissa ja vuosittaisessa määrärahaajaossa. Analysoinnissa olisi huomioitava ainakin seuraavat olennaiset seikat:

- Onko kaksikielisillä poliisilaitoksilla strateginen valmius tuottaa yhdenvertaiset palvelut koko laitoksen alueella, kattaen myös esimiestasot
- Onko ruotsia työkielinen käyttävillä alueellisilla yksiköillä todellisia edellytyksiä ko. tehtävien turvaamiseen
- Miten poliisilaitosten alueellisten yksiköiden tehtävät ja toimivalta voitaisiin vahvistaa Pora I ja III ohjeiden mukaisesti
- Miten kyseiset palvelut käytännössä turvataan / kehitetään HE:n tavoitteen mukaisesti

Kielilain 27 §:ssä säädetään viranomaisten kirjeenvaihdosta. Kirjeenvaihtokieli valtion viranomaisissa on suomi, jollei vastaanottava tai lähettävä viranomainen ole yksikielisesti ruotsinkielinen tai jollei ruotsin kielen tai muun kielen käyttäminen muusta syystä ole tarkoituksenmukaista. Oikeusministeriön hallintoyksikön antamassa lausunnossa 31.8.2007 koskien kielilain tulkinnataa eräissä poliisin hallintorakenteen kokonaisuudistukseen liittyvissä kysymyksissä ministeriö toteaa:

"Tulkittaessa kielilain 27 § tarkoitusta suhteessa poliisilaitoksen alueelliseen yksikköön, jonka kielellinen asema on toinen kuin sen poliisilaitoksen johon se kuuluu, on päädyttävä lain kirjaimesta jonkin verran poikkeavaan tulkintaan, jonka lähtökohtana kuitenkin on 27 §:n mukaisesti vastaanottajan kieli. Alueellisen yksikön kielellinen asema ja työkieli varmistetaan perustuslain 122 §:n tarkoittamalla tavalla parhaiten tulkinnalla, jonka mukaan valtion viranomaisten kanssa käytävässä kirjeenvaihdossa tulee käyttää vastaanottajan, toisin sanoen alueellisen yksikön, kieltä." Tämän johdosta oikeusministeriö ei ole katsonut tarpeen säätää erikseen alueellisen yksikön työ- ja kirjeenvaihtokielestä. Kielilaissa ei ole säädetty poliisilaitoksen ja sen erikielisten yksikköjen välisestä työ- ja kirjeenvaihtokielestä.

Kielitaitovaatimukset

Nimitysten yhteydessä täyttyvät muodolliset kielitaitovaatimukset. Kielitodistus ei kuitenkaan kerro paljonkaan todellisesta käytännön kielitaidosta, Monilla henkilöillä on kielitodistuksesta huolimatta vaikeuksia käyttää toista kansalliskieltä suullisesti tai kirjallisesti. Kielilain mukaan poliisilaitos on velvollinen järjestämään palvelut niin, että palveluja on saatavissa molemmilla kansalliskielillä.

Edellä mainittu huomioon ottaen Pohjanmaan poliisilaitos tukee henkilöstönsä ruotsin kielen opiskelua. Syksyllä 2015 aloitettiin ruotsin kielen opiskelu kahdessa eritasoisessa ryhmässä. Joillakin henkilöillä ei ole kielitodis-

tusta, mikä estää toisen viran hakemista. Näille henkilöille on järjestetty perustasoista opiskelua, toisessa ryhmässä hiotaan keskusteluvalmiuksia. Tämä järjestely on Poliisilaitoksen strateginen päätös ja opetusta jatketaan toistaiseksi.

Poliisijohtaja

Tomi Vuori

Poliisiylitarkastaja

Jorma Laitinen

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu Aspo-asianhallintajärjestelmässä. Poliisihallitus 01.06.2016 klo 22.29. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Tiedoksi

Poliisiylitarkastaja Stefan Gerkman

Oikeusministeriölle

Viite: Lausuntopyyntö: Kielilainsäädännön soveltaminen 15.4.2016

Asia: Lapsiasiavaltuutetun lausunto kielilainsäädännön soveltamisesta

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista Suomessa. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991), joka on lailla voimaan saatettu ihmis-oikeussopimus. Lapsiasiavaltuutettu arvioi kielilainsäädännön soveltamista lapsen oikeuksien yleissopimuksen näkökulmasta.

Kielilainsäädännön soveltamista koskeva kertomus hallitukselle

Oikeusministeriön tehtävänä on seurata kielilain (423/2003) täytäntöönpanoa ja soveltamista sekä muun muassa antaa suosituksia kansalliskieliä koskevaan lainsäädäntöön liittyvissä kysymyksissä. Oikeusministeriö huolehtii myös kielilainsäädännön soveltamisesta eduskunnalle vaalikausittain annettavan hallituksen kertomuksen valmistelusta koskien kielilainsäädännön soveltamista ja kielellisten oikeuksien toteutumista. Oikeusministeriö valmistelee parhaillaan seuraavaa hallituksen kertomusta kielilainsäädännön soveltamisesta, joka annetaan eduskunnalle vuonna 2017.

Hallituksen kertomuksessa kielilainsäädännön soveltamisesta käsitellään suomen ja ruotsin kielen lisäksi ainakin saamen kieltä, romanikieltä ja viittomakieltä. Kertomuksessa käsitellään muun muassa kielilainsäädännön soveltamista, kielellisten oikeuksien toteutumista sekä maan kielisuhteiden kehitystä.

Lausuntopyynnön tavoitteena on selvittää ministeriöiden, valvonta- ja muiden viranomaisten, yhdistysten sekä muiden sidosryhmien näkemyksiä kielellisten oikeuksien toteutumisesta ja kielilainsäädännön soveltamisesta. Lausunnoissa toivotaan tuovan esiin erityisesti niitä muutoksia, edistysaskelia sekä haasteita, joita kielellisten oikeuksien toteutumisessa on tapahtunut vuoden 2013 jälkeen.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Johdanto

Lapsiasiavaltuutettu saa tietoa lasten kielilainsäädäntöön liittyvien oikeuksien toteutumisesta muun muassa tavatessaan lapsia ja nuoria kuntavierailuillaan ja muissa yhteistyötilaisuuksissa eri toimijoiden kanssa. Lapsiasiavaltuutettu nostaa lausunnossa esiin muutamia kielilainsäädäntöön liittyviä haasteita, jotka tulisi huomioida seuraavassa valtioneuvoston kertomuksessa.

Lapsiasiavaltuutetun työn perustana on YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. Lapsen oikeuksien yleissopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita, ellei lapseen soveltuvien lakien mukaan lapsi ole saavuttanut täysikäisyyttä aikaisemmin (1 artikla). Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 4 artiklan mukaan sopimusvaltiot ovat sitoutuneet ryhtymään kaikkiin tarpeellisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin ja muihin toimiin yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien toteuttamiseksi.

Kaikessa kielilainsäädännön soveltamisessa on otettava huomioon YK:n lapsen oikeuksien komitean määrittelemät lapsen oikeuksien sopimuksen läpileikkaavat yleisperiaatteet:

- *lapsen edun ensisijaisuus* kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia (3(1) artikla), joka toteutuu kun kaikki lapsen oikeuksien sopimuksessa vahvistetut oikeudet toteutuvat mahdollisimman täysimääräisesti¹
- *lapsen oikeus syrjimättömyyteen* ilman minkäänlaista lapsen, hänen vanhempiansa tai muun laillisen huoltajansa ominaisuuteen tai muuhun seikkaan perustuvaa erottelua (2 artikla)
- *lapsen oikeus osallistua, vaikuttaa ja tulla kuulluksi* ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla, erityisesti lapselle on annettava mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimissa joko suoraan tai edustajan tai asianomaisen toimitelimen välityksellä (12 artikla)
- *lapsen oikeus elämään sekä henkiinjäämiseen ja kehittymiseen* mahdollisimman täysimääräisesti (6 artikla)

Kielellisiin oikeuksiin liittyvät myös seuraavat yleissopimuksen artiklat:

- lapsen oikeus identiteettiin (8 artikla), johon liittyy myös lapsen oikeus äidinkieleen
- lapsen oikeus tietoon, jonka tuottamisessa on kiinnitettävä huomiota vähemmistöryhmien ja alkuperäiskansojen kielellisiin tarpeisiin (17 artikla)
- lapsen sijaishuollossa on kiinnitettävä huomiota kasvatuksen jatkuvuuteen sekä etniseen, uskonnolliseen, sivistykselliseen ja kielelliseen taustaan (20 artikla)
- lapsella, joka kuuluu etniseen, uskonnolliseen tai kielelliseen vähemmistöryhmään tai alkuperäiskansaan, on oikeus nauttia yhdessä ryhmän muiden jäsenten kanssa omasta kulttuuristaan, tunnustaa ja harjoittaa omaa uskontoaan tai käyttää omaa kieltään (30 artikla)
- lapsella on oikeus koulutukseen (28 artikla), jonka tulee edistää kunnioitusta muun muassa lapsen omaa kieltä ja eri kulttuureita kohtaan (29 artikla)

Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että kielilainsäädännön soveltamista kokonaisuutena arvioitaisiin lasten näkökulmasta.

Arvioinnissa tulisi huomioida lapsiin kohdistuvat sekä suorat että välilliset vaikutukset. Valtioneuvoston kertomuksessa tulisi siten kuvata tarkastelujaksolla toteutuneiden kielellisten oikeuksien muutosten, edistysaskeleiden sekä haasteisiin liittyvien tarvittavien toimien vaikutukset lapsiin.

Vaatimus lapsivaikutusten arvioinnista perustuu YK:n yleissopimukseen lapsen oikeuksista, erityisesti artiklaan 3, jonka mukaan lapsen etu on otettava huomioon ensisijaisena harkintaperusteena lapsiin kohdistuvia päätöksiä tehtäessä (3(1) artikla). YK:n lapsen oikeuksien komitea korostaa, että lapsen oikeuksien sopimuksen 3(1) artiklan mukainen lapsen edun huomioonottaminen edellyttää, että aina kun tehdään ”tiettyyn lapseen, tiettyyn lapsiryhmään tai yleisesti lapsiin vaikuttavia päätöksiä, päätöksenteossa on arvioitava päätöksen mahdollisia (myönteisiä tai kielteisiä) vaikutuksia kyseiseen lapseen tai kyseisiin lapsiin.”²

Haasteet kielilainsäädännön soveltamisessa

1. Lasten lukutaito kielellisenä oikeutena

Kielellisiin oikeuksiin kuuluu oleellisena osana lukutaito. Lapsen oikeuksien yleissopimuksella sopimusvaltiot ovat sitoutuneet poistamaan tietämättömyyden ja lukutaidottomuuden maailmalaajuisesti (28(3) artikla). Hyvän lukutaidon edellytyksenä ovat ennen kouluikää kehittyneet kielelliset valmiudet. Lukutaito on perusta oppimiselle ja myöhemmin työelämään sekä laajemminkin yhteiskuntaelämään osallistumiselle.³

Lasten lukutaito on heikentynyt viime vuosina huolestuttavasti. Lasku on ollut myös kansainvälisesti huomattavaa. PISA-arviointeihin vuosina 2000–2012 osallistuneiden maiden joukossa suomalaisnuorten lukutaitopistemäärä on laskenut kolmanneksi eniten, Ruotsin ja Islannin jälkeen.⁴ Lukutaito on heikentynyt erityisesti pojilla, jotka vuonna 2012 olivat taidossaan reilun puolitoista vuotta jäljessä tyttöjä. Ero on OECD-maiden joukossa suurin ja kaikkien PISA-tutkimuksen osallistujamaidenkin joukossa viidenneksi suurin. Joka kahdeksannen peruskoulun päättävän pojan lukutaito ei riittävän hyvä, jotta hän selviytyisi jatko-opinnoista.

Kielivähemmistöihin kuuluvien oppilaiden lukutaito on suomenkielisiä oppilaita heikompaa. Erityisen huolestuttavalla tasolla lukutaito on maahanmuuttajalasten kohdalla. Heidän lukutaito on laskenut vielä jyrkemmin kuin kantaväestön lapsilla. Maahanmuuttajatyttöjen lukutaito on keskimäärin välttävällä tasolla eikä se riitä tietoyhteiskunnan vaatimuksiin. Poikien lukutaito on heikko eikä siten myöskään riitä tietoyhteiskunnan vaatimuksiin.

Maahanmuuttajalasten lukutaidon kehittäminen nähdään suomalaisen koulun yhdeksi suurimmaksi haasteeksi. Maahanmuuttajien suomen tai ruotsin kielen taidon parantaminen on ensiarvoisen tärkeää kaiken opiskelun ja oppimisen vuoksi. Lisäksi on tärkeää tukea myös heidän äidinkielen taitoaan.⁵ Mitä paremmin hallitsee äidinkielen, sitä paremmin oppii vieraan kielen ja menestyy myös koulussa. Tämä pätee yhtäläillä muihin maamme kielivähemmistöjen lasten oppimiseen ja opetukseen.

Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että kielilainsäädännön soveltamista koskevassa kertomuksessa on käsiteltävä lukutaidon merkitystä ja sen parantamiseen tähtääviä toimenpiteitä läpileikkaavasti.

2. Saamenkielinen opetus

Saamen kielen asema perustuu perustuslaissa (731/1998) säädettyyn saamelaiden oikeuteen ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan ja saamen kielilakiin (1086/2003). Saamen kielilaissa on säädetty sen soveltamisalaan kuuluvista viranomaisista. Saamen kielillä, inarinsaamella, koltansaamella ja pohjoissaamella, on virallinen asema saamelaiden kotiseutualueella eli Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kunnissa sekä Sodankylän pohjoisosassa. Suurin osa, arviolta 75-90 prosenttia saamelaisista käyttää pohjoissaamea.

Alle 10-vuotiaista saamelaislapsista yli 70 prosenttia asuu muualla kuin kotiseutualueella. Kotiseutualueella saamen kieli voi olla opetuskielenä perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa. Kotiseutualueen ulkopuolella on saatavilla vain saamen kieliopetusta. Kuten edellisessä kielilainsäädännön soveltamisesta annetussa kertomuksessa jo todetaan, saamen kielen opetuksen saaminen on vaikeaa, opettajia ei ole riittävästi ja oppimateriaalejakin on rajoitetusti saatavilla. Koltansaamen tilanne on ollut erityisen

heikko ja lapset eivät tänä päivänä enää juuri käytä koltansaamea äidinkielenään. Jonkin verran kielenkäyttö suomen kielen rinnalla on lisääntynyt kielipesätoiminnan avulla.⁶

Saamenkielistä varhaiskasvatusta on saatavilla kotiseutualueella ja lisäksi Rovaniemellä, Oulussa ja Helsingissä. Opetus- ja kulttuuriministeriössä 2012 laaditussa toimenpideohjelmassa saamen kielen elvyttämiseksi todettiin, että varhaiskasvatuksen järjestäminen kotiseutualueen ulkopuolella on haasteellista, koska sekä lapsia että kelpoisuusvaatimukset täyttävää varhaiskasvatuksen henkilöstöä on vähän. Saatavuutta vaikeuttavat myös muun muassa pitkät välimatkat kodin, vanhempien työpaikan ja päivähoitoa tarjoavan yksikön välillä. Saamekielistä varhaiskasvatusmateriaalia on huonosti saatavilla.⁷

Valtioneuvoston kertomuksessa tulisi selvittää, miten saamenkielen opetuksen (mukaan lukien varhaiskasvatus), pätevien opettajien ja oppimateriaalien saatavuus on varmistettu ja miten edellä mainittuja tulisi edistää sekä kotiseutualueella että sen ulkopuolella. Valtioneuvoston periaatepäätöksessä toimenpideohjelmaksi saamen kielen elvyttämiseksi sisältää useita toimenpiteitä, joilla edellä mainittuja asioita on tarkoitettu edistää. Toimenpiteiden täytäntöönpano tulee varmistaa sekä edistymistä seurata säännöllisesti.

Lapsiasiavaltuutetun näkemyksen mukaan saamenkielistä opetusta ja kieliopetusta tulisi lisätä hyödyntämällä entistä tehokkaammin viestintäteknologian tuomia mahdollisuuksia.

Esimerkiksi etäyhteyksien avulla voidaan koota riittävän suuria opetusryhmiä laajaltakin alueelta. Varhaiskasvatusmateriaalien, oppimateriaalien ja oppimisympäristöjen digitalisaatiolla voidaan tehokkaasti tuottaa ja jakaa tietoa riippumatta fyysisestä sijainnista.⁸

3. Viittomakielen käyttö

Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuulevia, huonokuuloisia tai kuuroja. Viittomakieli on osa lapsen identiteettiä. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, pääasiallinen kieli tai toinen kieli. Viittomakielilaki (359/2015) tuli voimaan toukokuussa 2015. Laki on yleislaki, joka koskee sekä suomenkielistä että suomenruotsalaista viittomakieltä. Lain voimaantulon yhteydessä eduskunta edellytti, että *”hallitus ryhtyy toimenpiteisiin sen turvaamiseksi, että viittomakieltä käyttävien oikeudet toteutuvat koko maassa siten, kuin heidän kielellisiä oikeuksiaan koskevaa lainsäädäntöä laadittaessa on tarkoitettu.”*⁹

Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että lapsi voi käyttää viittomakieltä joko ensimmäisenä tai toisena kielenään varhaiskasvatuksesta alkaen kaikilla kouluasteilla ja myös vapaa-aikanaan ja, että lapsi saa siihen tarvittavan tuen.

Oikeusministeriön on asettanut vuonna 2015 viittomakielen yhteistyöryhmän käsittelemään valtioneuvoston piirissä ajankohtaisia, viittomakieleen liittyviä asioita ja varmistamaan hyvää tiedon kulkua keskeisten toimijoiden välillä.¹⁰ Työryhmä seuraa viittomakielilain toteutumista. Työryhmällä on siten mahdollisuus vaikuttaa myös viittomakielisten lasten oikeuksien entistä tehokkaampaan toteutumiseen.

Syksyllä 2016 käyttöön otettavissa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa on todettu viittomakielen käytöstä muun muassa seuraavaa: *”Viittomakielisten opetuksessa erityisenä tavoitteena on vahvistaa oppilaiden viittomakielistä identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan ja viittomakielisestä yhteisöstä. ---ainakin viittomakieltä ensimmäisenä kielenä oppineille kuuroille opetus tulee antaa viittomakielellä. Viittomakielinen perusopetus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä oppilaista.--- Viittomakielisille kuuleville annetaan viittomakielen opetusta mahdollisuuksien mukaan.”*¹¹

Viittomakieltä käyttävien lasten opetus tulisi lähtökohtaisesti järjestää oppilaan lähikoulussa. Vastuu opetuksen järjestämisestä on kotikunnalla. Tarvittaessa opetus voidaan järjestää myös oppimis- ja ohjauskeskus Valterin koulussa, jossa on saatavilla tukea koulukäynnin ja oppimisen erityisiin tarpeisiin.¹²

Vuonna 2014 Opetushallitus ja Kuurojen liitto tekivät selvityksen kuurojen ja viittomakielisten oppilaiden lukumäärästä ja opetusjärjestelyistä lukuvuonna 2013-2014.¹³ Selvityksessä nousi esiin useita toimeenpanotason ongelmia (s. 43-44), joita voitaisiin korjata muun muassa lainsäädäntöä tarkistamalla. Ongelmaksi selvityksessä nähtiin muun muassa miten määritetään oppilaan oikeus saada viittomakielistä opetusta, äidinkielen opetuksen järjestäminen sekä opetushenkilöiden koulutus.

Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että kielilainsäädännön toteutumisesta annettavassa kertomuksessa käsitellään edellä mainittuja viittomakielisten lasten opetukseen liittyviä ongelmia.

Lapsiasiavaltuutetun näkemyksen mukaan erityisesti pienimpien koululaisten kohdalla opetus tulisi järjestää lähikoulussa. Valteri-kouluun lähteminen voi edellyttää asumista koulun yhteydessä, sillä toimipisteitä ei ole jokaisessa kunnassa. Tämä voi olla kohtuuton rasitus pienelle koululaiselle. Lähikoulussa yleisopetuksen yhteydessä toteutettu inklusiivinen tai integroitu opetus on usein lapsen ja perheen kannalta toimiva vaihtoehto, mutta se edellyttää, että opetusjärjestelyihin ja opetushenkilöstön osaamiseen kiinnitetään erityistä huomioita. Koulunkäynnillä lähikoulussa on myönteisiä vaikutuksia lapsen sosiaalisten suhteiden kehittymiselle ja sopeutumiselle kuulevaan (lähi)yhteisöön. Toisaalta lähikoulussa viittomakielinen oppilas on usein ainoa ko. kieltä käyttävä lapsi, joten hänellä ei ole koulussa oman vertaisryhmänsä tukea ja hän voi jäädä helposti kouluyhteisössä ulkopuoliseksi, jos tilanteeseen ei kiinnitetä riittävää huomiota. Sekä opetuksen järjestämiseen liittyvistä syistä että lapselle merkityksellisen sosiaalisen ympäristön muodostumisen kannalta on tärkeää varmistaa, että tarvittaessa ja lapsen ja perheen sitä toivoessa, on lapsella mahdollisuus käydä koulua Valteri-koulussa.

Suurin osa viittomakielisistä lapsista käyttää suomalaista viittomakieltä. Suomenruotsalainen viittomakieli on toinen kansallinen viittomakieli, jonka käyttäjiä on tänä päivänä ilmeisesti vain muutamia kymmeniä. Kielen asema on todettu Unescon kriteerien mukaan vakavasti uhanalaiseksi. Peruskoulua käy yksittäisiä suomenruotsalaisen viittomakielen äidinkielekseen ilmoittavia lapsia. Opetusta on tarjolla vain satunnaisesti.¹⁴ Edellä mainitussa kuurojen ja viittomakielisten oppilaiden lukumäärästä ja opetusjärjestelyistä tehdyssä selvityksessä todettiin, että *"[e]rityistä huomiota tulee kiinnittää suomenruotsalaista viittomakieltä käyttävien oppilaiden äidinkielen opetuksen järjestämiseen esimerkiksi suomenruotsalaisen viittomakielen osajien lisäkoulutuksella"* (s. 43). Lapsiasiavaltuutettu yhtyy tähän toteamukseen.

Oikeusministeriössä parhaillaan toimivan viittomakielen yhteistyöryhmän yhtenä tehtävänä on laatia selvitys suomenruotsalaisen viittomakielen kokonaistilanteesta, mukaan lukien mahdolliset kehittämisehdotukset.

Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että suomenruotsalaisen viittomakielen kokonaistilanteesta tehtävän selvityksen tuloksia tullaan hyödyntämään jatkossa kielilainsäädännön soveltamistyössä.

4. Selkokielen käyttö lasten osallisuuden edistäjänä

Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsella on oikeus tietoon. Lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä ja oikeus saada tietoa (13 artikla). Lapsi tarvitsee tietoa voidakseen käyttää oikeutta muodostaa ja ilmaista näkemyksensä itseään koskevissa asioissa (12 artikla). Näiden oikeuksien käyttämisen kannalta on tärkeää, että tieto annetaan lapselle ymmärrettävässä ja saavutettavassa muodossa. Tiedon antamisessa on huomioitava muun muassa kielelliset erityistarpeet.

Selkokielen käyttäminen edistää lapsen oikeutta tietoon. Oikeus saada tietoa selkokielellä on kaikkien lasten oikeus, ei ainoastaan erityisryhmiin, kuten kuulovammaisiin tai maahanmuuttajiin, kuuluvien lasten oikeus.

Lapsiasiavaltuutetun näkemyksen mukaan kielilainsäädännön toteutumisesta annettavasta kertomuksesta tulisi käydä ilmi, miten eri viranomaistahot ja muut keskeiset lapsitoimijat huomioivat lapset tiedottamisessa ja tiedon jakamisessa.

Keskeisiä vastattavia kysymyksiä ovat muun muassa miten tietoa jaetaan lapsille ja onko tietoa ylipäättään erityisesti järjestetty lasten saataville sekä onko lapsille kohdennettu tieto selkokielistä tai muuten lapsille ymmärrettävässä muodossa.

Jyväskylässä 10.6.2016

Tuomas Kurttila
Lapsiasiavaltuutettu

Merike Helander
Lakimies

¹ YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 14 lapsen edusta, CRC/GC/C/14 kohta 4, verkossa http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2015/03/CRS_14.pdf.

² CRC/GC/C/14 kohta 6. c) ja 99.

³ Eriarvoistuva koulu? Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2015, s. 20-22, verkossa http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2016/04/LA_vuosikirja_2015-2.pdf

⁴ Inga Arffman & Kari Nissinen: Lukutaidon merkitys PISA-tutkimuksissa, teoksessa Jukka Välijärvi & Pekka Kupari: Millä eväillä uuteen nousuun? PISA 2012 tutkimustuloksia, s. 29-49, verkossa <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2015/liitteet/okm6.pdf?lang=fi>

⁵ Ibid., s. 43.

⁶ Toimenpideohjelma saamen kielen elvyttämiseksi, Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmänmuistioita ja -selvityksiä 2012:7, verkossa <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/tr07.pdf?lang=fi>, ja Valtioneuvoston periaatepäätös toimenpideohjelmaksi saamen kielen elvyttämiseksi 3.7.2015, verkossa http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Verkkouutiset/2014/07/liitteet/periaatepaatos_fi.pdf
Saamelaiskäräjät/Toiminta/Saamen kieli, verkossa http://www.samediggi.fi/index.php?option=com_content&task=view&id=23&Itemid=120&lang=finnish.

⁷ Toimenpideohjelma saamen kielen elvyttämiseksi, Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmänmuistioita ja -selvityksiä 2012:7, verkossa <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/tr07.pdf?lang=fi>

⁸ Ks. esim. Helsingin opetusviraston teettämä selvitys ”Digitalisaation kynnyksellä: Kohti tulevaisuuden lukiota”, verkossa http://digitalisaatio.meke.wikispaces.net/file/view/Digitalisaation%20kynnyksell%C3%A4%20-%20Kohti%20tulevaisuuden%20lukiota_selvitys%2023-10-2014.pdf/528940758/Digitalisaation%20kynnyksell%C3%A4%20-%20Kohti%20tulevaisuuden%20lukiota_selvitys%2023-10-2014.pdf

⁹ EV 346/2014 vp.

¹⁰ Viittomakielen yhteistyöryhmän (toimikausi 16.3.2015-31.12.2016) asettamiskirje verkossa http://www.oikeusministerio.fi/material/attachments/om/valmisteilla/kehittamishankkeet/kSpXbtp/OM_5_021_2015_suomeksi_20150316133025.pdf.

¹¹ Verkossa http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf, s. 87.

¹² Tarkemmin verkossa <https://www.valteri.fi/>

¹³ Verkossa

http://www.oph.fi/download/158006_kuurojen_ja_viittomakielisten_oppilaiden_lukumaara_ja_opetusjarjestelyt.pdf

¹⁴ Tarkemmin verkossa <http://www.kuurojenliitto.fi/fi/viittomakielet/viittomakielet-ja-viittomakieliset#.V1e14nnQB1s>

Sanna Ahola

31.5.2016

Oikeusministeriö

Lausuntopyyntö OM 1/58/2016

Kielilainsäädännön soveltaminen

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää oikeusministeriötä mahdollisuudesta lausua kielilainsäädännön soveltamisesta.

THL on sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla toimiva tutkimus- ja kehittämislaitos. Sen toimiala kattaa koko maan, ja se on siis kielilain tarkoittamalla tavalla kaksikielinen. THL:ään ei sovelleta saamen kielilakia.

THL:n väestökyselyt tehdään suomeksi ja ruotsiksi. THL julkaisee tilastotietoja molemmilla kielillä ja suuri osa verkkosivujen materiaaleista on suomeksi ja ruotsiksi. Osa tiedotteista käännetään ruotsin kielelle. Erilaiset lomakkeet ovat suurelta osin saatavilla suomeksi ja ruotsiksi. Sosiaalisessa mediassa pääasiallinen käyttökieli on suomi.

Tässä lausunnossa THL haluaa nostaa esille joitakin kysymyksiä koskien saamelaisten, romanien ja syntymäkuurojen henkilöiden kielellisiä oikeuksia.

Saamelaisten ja romanien kielelliset oikeudet

Saamelaisilla alkuperäiskansana sekä romaneilla ja muilla ryhmillä on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Saamelaisten oikeudesta käyttää saamen kieltä viranomaisessa säädetään lailla.

THL näkee epäkohtana, ettei saamenkielisiä palveluita tarjota potilaille ja sosiaalipalvelujen asiakkaille aktiivisesti. Erityisesti saamenkielen kotiseutualueen ulkopuolella saamenkielisten palvelujen saatavuutta tulee kehittää. Kielellisten oikeuksien toteutuminen on heikkoa erityisesti iäkkäiden laitoshuollossa ja lasten kodin ulkopuolisissa sijoituksissa.

Vähemmistökielten osaaminen vahvistaa identiteettiä ja hyvinvointia. Keskeisenä ongelmana saamen kielen ja myös romanikielen säilymisen kannalta on, että koulutuksen tarjoajalla ei ole lain mukaista velvollisuutta järjestää opetusta saamen tai romanikielellä.

Viittomakielen opetus ja kielilainsäädäntö

Perustuslain 2. luvun 17 §:n 3 momentin mukaan viittomakieltä käyttävien sekä vammaisuuden vuoksi tulkitsemis- ja käännösapua tarvitsevien oikeudet turvataan lailla.

www.thl.fi

Sanna Ahola

31.5.2016

Viittomakielilain tarkoituksena on edistää viittomakieltä käyttävän kielellisten oikeuksien toteutumista. Laki sisältää edistämismääräyksen lisäksi vain luettelon niistä muista säännöksistä, joissa käsitellään viittomakieltä käyttävien oikeuksista. Nämä muut säännökset (mm. perusopetuslaki, hallintolaki, esitutkintalaki) käsittelevät tiettyjä tilanteita, joissa viittomakieltä käyttäville annetaan eriasteisia oikeuksia käyttää omaa kieltään tai saada tulkkausta omalle kielelleen.

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen 21 artikla velvoittaa sopimusvaltiot varmistamaan vammaisten henkilöiden sanan- ja mielipiteenvapauden mm. tunnustamalla viittomakielen ja edistämällä sitä. Lisäksi sopimuksen 24 artiklan mukaan sopimusvaltioiden on mahdollistettava vammaisille henkilöille elämänhallinnan ja sosiaalisen kehityksen taitojen oppiminen helpottaakseen heidän täysimääräistä ja yhdenvertaista osallistumistaan koulutukseen ja yhteisöön. Sopimuspuolten on täytettävä velvoite mm. helpottamalla viittomakielen oppimista ja kuurojen yhteisön kielellisen identiteetin edistämistä.

Mikään laki ei kuitenkaan ehdottomasti takaa oikeutta viittomakielen opetukseen. THL on huolissaan niiden syntymäkuurojen lasten asemasta, jotka tarvitsisivat tai haluaisivat viittomakielen opetusta, mutta eivät saa sitä.

Tällä hetkellä kuurona syntyvälle lapselle ja hänen läheisilleen voidaan myöntää vammaispalvelulain mukaisena sopeutumisvalmennuksena viittomakielen opetusta. Vammaispalvelulain mukainen sopeutumisvalmennus on kuitenkin määrärahasidonnainen palvelu, jonka sääntely on niukkaa. Niinpä kuntien välillä on suurta vaihtelua siinä, millä perusteilla ja minkä verran viittomakielen opetusta myönnetään. Osa kunnista edellyttää lääkärintodistusta (käytännössä suositusta), mikä on osoittautunut ongelmalliseksi joillakin alueilla.

Perheistä saadun tiedon mukaan osa korvalääkäreistä ei suosittele viittomakielen käyttöä ennen kuin on saatu selvyys siitä, onko lapselle asennetusta sisäkorvaistutteen riittävästi hyötyä puheen oppimisen kannalta. Osa lääkäreistä kieltäytyy suosittelemasta kommunikaatio-opetusta, jolloin palvelua ei myönnetä. Osassa kuntia lisäongelmana on se, että koko lapsuusajalle saatetaan myöntää esimerkiksi 100 tuntia viittomakielen opetusta, mikä ei ole kokonaisen uuden kielen oppimisen kannalta riittävä. Lisäksi joissakin kunnissa viittomakielen opetusta ei myönnetä lainkaan määrärahojen puutteen vuoksi. (*Kuurojen Liitto*)

Syntymäkuurosta lapsesta ei kuitenkaan tule normaalisti kuulevaa sisäkorvaistutteen avulla. Todennäköisemmin hänestä tulee huonokuuloinen ja hän tulee tarvitsemaan terveydenhuollon palveluja sisäkorvaistutteen takia. Sosiokulttuurisesta näkökulmasta tarkastellen syntymäkuuron lapsen voidaan katsoa olevan terve, potentiaalisesti viittomakieliseen vähemmistöön kuuluva lapsi. Jos kuurous ymmärretään kielellisesti, ei sisäkorvaistutehoitokäytännössä voida yksiselitteisesti sanoa edistettävän toimintakykyä. (*Karoliina Nikula: Lapsen hyvää edistämässä – Syntymäkuurojen lasten sisäkorvaistutehoitokäytännön sosiaalieettistä tarkastelua, Helsinki 2015, s. 279–280*)

YK:n lapsen oikeuksien komitea on yleiskommentissaan nro 9 nostanut esille vammaisten lasten oikeuden tarvitsemiinsa kommunikaatiokeinoihin, kuten viittomakieleen. Oikeus kommunikaatioon on väylä esimerkiksi sananvapauden ja

Sanna Ahola

31.5.2016

tiedonsaantioikeuden toteutumiselle. Lasten tulisi voida käyttää niitä viestintätapoja, joilla he luontevimmin pystyvät ilmaisemaan mielipiteensä. (CRC/C/GC/9)

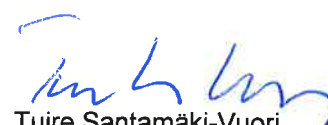
Syntymäkuuron lapsen edun mukaista saattaa olla rinnakkainen tai vaihtoehtoinen viittomakielen opetus. Muuten tuloksena voi olla, että lapsi ei pysty kommunikoimaan millään keinolla täydellisesti ja hänen oppimisensa ja persoonallisuutensa kehitys vaarantuvat. Kommunikaatio on ihmiselle perustavanlaatuinen asia, ja se olisi taattava kaikissa olosuhteissa.

Pääjohtaja

Juhani Eskola

Johtaja

Tuire Santamäki-Vuori

Oikeusministeriölle

ASIA: Kielilainsäädännön soveltaminen; Oikeusministeriön lausuntopyyntö

Raaseporin kaupunginhallituksen lausunto

Raaseporin kaupunki katsoo, että suomen- ja ruotsinkielen käyttö kanssakäymisessä kaksikielisten viranomaisten kanssa on oikeus, joka kuuluu kaikille asukkaille. Kaupunki painottaa, että hallintoa ja toimintaa järjestettäessä uudelleen tulee kielelliset oikeudet ottaa huomioon. Etenkin sosiaali- ja terveydenhuollossa, poliisi- ja pelastustoimessa, oikeuslaitoksessa ym. on hyvin merkityksellistä, että kansalaiset saavat palvelua joko suomen- tai ruotsinkielellä.

Myös maan vähemmistökielet tulee huomioida – etenkin saamenkieli alueilla, joiden asukkaat ovat saamelaisia. Kaupunki painottaa, että sosiaali- ja terveydenhuoltouudistuksesta tulee tehdä kielellisten vaikutusten arviointi.

Kaupunki kehottaa lisäksi valtiollisia viranomaisia kiinnittämään huomiota siihen tosiasiaan, että suomenruotsalainen viittomakieli on erittäin uhanalainen ja ryhtymään pelastustoimenpiteisiin. Tämä koskee vähemmistöä suomenruotsalaisen vähemmistön sisällä, mikä tekee kysymyksestä vielä tärkeämmän.

Raaseporissa 9.6.2016

RAASEPORIN KAUPUNGINHALLITUS

Tom Simola
kaupunginjohtaja

Thomas Flemmich
kaupunginsihteeri

**Till
Justitieministeriet**

ÄRENDE: Tillämpningen av språklagstiftningen; Justitieministeriets begäran om utlåtande

Raseborgs stads utlåtande

Raseborgs stad anser att användningen av svenska och finska i kontakten med tvåspråkiga myndigheter är en språklig rättighet som varje invånare bör ha rätt till. Staden betonar att vid omorganisering av förvaltningen och verksamheten bör de språkliga rättigheterna beaktas. Det är speciellt inom social- och hälsovården, polis- och räddningsväsendet, rättsväsendet mm av stor betydelse att medborgarna erhåller service på svenska eller finska.

Även landets minoritetsspråk bör beaktas – speciellt samiska i områden med samisk befolkning. Staden betonar att en språkkonsekvensbedömning av social- och hälsovårdsreformen bör göras.

Vidare uppmanar staden statliga myndigheter fästa uppmärksamhet vid det faktum att det finlandssvenska teckenspråket är akut hotat och att åtgärder för att rädda detta bör vidtas. Detta berör en minoritet i den finlandssvenska minoriteten, vilket gör frågan ännu viktigare.

Raseborg 9.6.2016

STADSSTYRELSEN I RASEBORG

Tom Simola
stadsdirektör

Thomas Flemmich
stadssekreterare